Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Denon, Vivant.; oversat efter den Franske Original af Johan Storm Munk.
Titel | Title:	Vivant Denon's Reise i Nedre- og Øvre-Egypten under Bonaparte's Feldtog
Alternativ titel | Alternative title:	Reise i Nedre- og Øvre-Egypten under Bonaparte's Feldtog.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : trykt og forlagt af Joh. Fred. Schultz, 1804
Fysiske størrelse | Physical extent:	XVI, 520 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Af 287-170-8

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 28 8°

1 1 28 0 8 036669

+Rex

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

F. C. Rathje

J. C. Wilse.

Vivant Denon's

Reise

i

Nedre- og Øvre-Egypten

under

Bonaparte's Feldtog.

Oversat efter den Franske Original

af

Johan Storm Munk,

Candidat i Theologien.

Kiøbenhavn 1804.

Trykt og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Forfatterens Fortale.

Naar en Forfatter bestemmer sig til at skrive en Fortale, er det hans Hoved-Formaal, at give Læserne et Begreb om hans Arbeide. Jeg vil opfylde denne Slags Pligt ved her at indrykke den Oversigt af min Reise, som jeg besluttede at forelæse Institutet i Cairo ved min Tilbagekomst fra Øvre-Egypten:

"De har sagt mig, Borgere, at Institutet ventede, at jeg vilde aflægge Regnskab for min Reise i Øvre-Egypten, ved at forelæse i forskjællige Møder den Dagbog, der bør ledsage de Tegninger, som jeg har medbragt. Min Attraae efter at opfylde Institutets Ønske, skal fremskynde Redactionen af en Mængde Anmærk-

ninger, som jeg har nedkastet, allene for intet at glemme af det, som daglig tilbød sig min Opmærksomhed. Jeg gjennemreiste et Land, som Europa neppe kjender uden af Navn; enhver Ting maatte altsaa blive af Vigtighed: ogsaa forudsaae jeg, at enhver, ved min Tilbagekomst, vilde gjøre mig Spørgsmaale over det, som, i Følge af Studeringer eller Caracteer, meest vilde opvække hans Videbegjærlighed. Jeg har aftegnet Gjenstande af alle Slags; skjønt jeg frygter for at trætte, naar jeg viser Dem, Borgere, mine talrige Producter, hvilke allene afbilde det som De har for Øine, saa vil jeg maaskee, naar jeg kommer til Frankerig, bebreide mig, at jeg endnu ikke mere har foreget dem, eller rettere sagt, beklage at Omstændighederne hverken har givet mig Tid eller Midler dertil. Min Iver har anvendt alle de Hjelpemidler jeg har havt, og den øverste General har kraftig understøttet mine Bestræbelser, han, der under vidt omfattende Planer, ikke glemmer de mindste Smaating. Da han vidste, at Hensigten af

min

min Reise var, at besee Mindesmærkerne i Øvre-Egypten, lod han mig følge med den Division, som skulde gjøre Erobringen af hiin Provinds. Jeg fandt i General Desaix en Lærd, en Videbegjærlig, en Ven af Kunsterne og erholdt af ham alle de Fornemligheder, Omstændighederne kunde tillade.

Hos General Belliard, fandt jeg Jævnhed i Karacteer, Venskab, uforanderlig Omhue; hos Officerene behagelig Omgang, og hos alle Soldater af den 21de halv Brigade en hjertelig Forbindtlighed, kort: jeg var saaledes indlemmet i den Bataillon som den dannede, og i hvis Midte jeg havde — dersom man tør tale saaledes — opslaaet min Bopæl, at jeg som oftest glemte at jeg ikke var Kriger, eller at Krigen var fremmed for mine Beskjæftigelser.

"Da man maatte sætte efter en Fiende, der bestandig var til Hest, bleve Divisionens Bevægelser altid pludselige og mangfoldige.

Jeg

Jeg var altsaa nødsaget til undertiden at gaae hurtigt forbie de vigtigste Mindesmærker, undertiden at standse der, hvor intet var at bemærke. Men, dersom jeg har følt Besværligheden af unyttige Marscher, saa har jeg ogsaa prøvet, at det ofte er fordeelagtigt, at tage en første Oversigt af store Gjenstande, førend man sønderlemmer dem: om de end i Begyndelsen forvilde ved deres Mængde, saa ordne de sig endelig ved Eftertanke i Forstanden, og bør man end med Flid bevare de første Indtryk, saa er det dog allene ved Fraværelsen af den Gjenstand, der har frembragt dem, at man kan vel undersøge og opløse dem. Det har ogsaa været min Tanke, at en reisende Kunstner bør, naar han tiltræder Reisen, nedlægge al Egenkjærlighed, hvori Haandværket stikker frem; at han ikke bør beskjæftige sig med hvad der kan frembringe en smuk Tegning eller ikke, men kun med den almindelige Interesse, som Synet af det Sted, han foresætter sig at aftegne, kan indgive. Jeg er allerede bleven belønnet for Opoffrelsen af

denne Egenkjærlighed ved den smigrende Opmærksomhed hvormed De, Borgere, har betragtet den store Mængde Tegninger, jeg har medbragt og som jeg ofte har gjort paa mit Knæ, eller staaende, eller endog til Hest. Jeg har aldrig kunnet fuldende en eeneste efter mit Ønske, da jeg i et heelt Aar ikke een Gang har fundet et Bord saa lige, at jeg derpaa kunde anbringe en Lineal. Det er altsaa for at besvare Deres Spergsmaale, at jeg har gjort denne Mængde Tegninger, der ofte ere for smaae, da vor Marsch var alt for ilende til, at jeg kunde behandle de enkelte Gjenstande, hvoraf jeg dog i det mindste har villet give en almindelig Oversigt. Saaledes har jeg aftegnet Pyramiderne i Sakhara, hvis Stand-Plads jeg maatte gjennemfare i Galop, for at ligge en heel Maaned stille i Jordhytterne i Benisuef. Jeg anvendte denne Tid paa at sammenligne Caractererne, aftegne Figurerne og Dragterne af de forskjællige Folk, som nu beboe Egypten, tilligemed deres Bygninger og Beliggenheden af deres Landsbyer.

Jeg

Jeg saae endelig Portiken i Hermopolis. Disse Ruiners uhyre Masser gave mig det første Begreb om det Glimrende i Egypternes collossalske Bygningskunst: paa hver Steen, hvoraf denne Bygning bestaaer, syntes jeg at see indgravet: for Efterverdenen, Evigheden. Snart derefter lærte Denderah (Tintyris) mig, at man ikke skal søge skjøn Architechtur allene i den doriske, joniske og corintiske Orden, men at der er Skjønhed overalt, hvor der er Forhold mellem Dele. Morgenen førte mig hen til disse Bygninger, Aftenen rev mig derfra mere uroelig end tilfredsstillet. Jeg havde seet hundrede Ting, tusinde undgik mig.

Jeg traadte for første Gang ind i Videnskabernes og Kunsternes Archiver. Jeg havde den Ahnelse, at jeg ikke skulde faae noget skjønnere at see i Egypten og tyve Reiser, som jeg siden har gjort til Denderah, har bestyrket mig i denne Mening.

Videnskaberne og Kunsterne, forenede med den gode Smag, har udsmykket Isis's

Tem-

Tempel: Astronomien, Moralen, Metaphysiken have her Former og disse Former pryde Platfonder, Karnisser og Fodstykker ligesaa passende, med ligesaa megen Smag, som vore lette, men intet sigende, Arabesker udpynte vore Kabinetter.

"Vi gik stedse fremad. Jeg vil tilstaae det: Tusinde Gange har jeg skjælvet for, at Murad-Bey, træt af at flye for os, skulde overgive sig eller lade det komme an paa en Bataille. Jeg troede, at Slaget ved Samanhut skulde være Catastrophen i dette store Drama: men i Kampens Hede tænkte han at Ørkenen vilde, blive os mere odelæggende end hans Vaaben.

Desaix saae endnu engang Leiligheden til at odelægge ham at forsvinde, og jeg fik Haab om, at kunne forfølge ham lige til paa hiin Side af Vende-Kredsen.

"Vi mascherede mod Theben; Theben hvis blotte Navn opfylder Indbildningskraften med store Erindringer. Jeg afkegnede den saa langt

bor-

borte, som jeg kunde vine den, ret ligesom den havde kunnet undflye mig, og ved at udkaste denne Tegning ahnede jeg, at De engang vilde dele den Følelse, der besjælede mig. Vi maatte gaae hurtig igjennem den: neppe fik vi Øje paa et Monument, førend vi maatte forlade det. Hist var en Colos, som man ikke kunde maale uden med Øjet og efter den Følelse af Beundring, Synet af den foraarsagede; paa høire Haand udhulede og med Figurer indgravede Bjerge; paa venstre Templer, som paa mere end en Miils *) Fraastand syntes endnu at være andre Klippestykker, Palladser, andre Templer, som vi ikke kunde naae. Jeg vendte mig om maskinviis for at søge disse hundrede Porte — et poetisk Udtryk hvorved Homer med eet Ord har villet male os denne prægtige Stad — som betyngede Jorden med deres Portikers Vægt, til hvis Udstrækning Egyptens gandske Bredde neppe forslog. Syv Reiser have ikke tilfredsstillet den Nysgjærrig-

*) Overalt i denne Reise, hvor man finder: Miil, forstaaes franske Lieues.

O. A.

righed, som denne første Dag havde indgivet mig; det var først paa den fjerde at jeg kunde vinde over til hiin Side af Floden.

"Længere henne skulde Hermontis være forekommet mig prægtig, dersom jeg ikke havde fundet den, næsten ved Thebens Porte".

"Templet i Esne, det gamle Latopolis, syntes mig at være Kunstens Fuldkommelse hos Egypterne og een af Oldtidens smukkeste Frembringelser; det i Edfu (eller Apollinopolis magna) er et af Egyptens største, bedste vedligeholdte og skjønneste beliggende Monumenter: i dets nærværende Forfatning, seer det endnu ud, som en Fæstning der behersker Landet. Det var der at min Reises Skjæbne blev afgjort, da vi ugjenkaldeligen begave os paa Marschen til Syene (Assuan). Ved at gjennemvandre denne Ørken følte jeg for første Gang Vægten af de Aar, som jeg ikke havde talt da jeg begav mig paa dette Tog; det var mere mit Mod end mine Kræfter der bragte mig til denne Punkt. Der for-

forlod jeg Armeen for at følge den Halv-Brigade, som skulde oppasse Murad-Bey i Ørkenen. Stolt over at finde de samme Grændser for mit Fædreneland, som for det romerske Herredom, beboede jeg med Selvfølelse de tre Cohortes Quarteer, som fordum havde været Grændsens Forsvarere. I de to og tyve Dage jeg forblev paa dette berømte Sted, tog jeg alt i Nabolauget i Besiddelse. Jeg drev mine Erobringer lige til Nubien, paa hiin Side af den deilige Øe Philæ, hvis Mærkværdigheder man oven i Kjøbet maatte frarive dens vilde Indbyggere; fer Reiser og fem Dages Beleiring aabnede mig endelig dens Templer. Da jeg følte Vigtigheden af at gjøre Dem bekjendte med det Sted, som jeg beboede, med alle de Mærkværdigheder, som det indeholder, har jeg aftegnet alt lige til Klipperne, lige til Granit-Bruddene, hvorfra disse collossalske Figurer, disse endnu mere collossalske Obelisker, disse Klipper skjulte med Hieroglypher, ere udgangne. Tilligemed Formerne havde jeg gjerne vilket medtage Prøver af alle de Mærkværdig-

heder

heder de indslutte. Skjønt jeg ikke kunde optage noget Kart over Landet, har jeg udkastet i Grundtegning Nilens Indløb i Egypten, Synspunkterne af denne Flod, hvor den flyder igjennem de Granit-Støtter, der synes at have betegnet Grændsen af det brændende Ethiopien og et mere lykkeligt og tempereret Land. Jeg forlod for bestandig disse skarpe Landskaber og nærmede mig til det blomstrende Elephantine, Vende-Kredsens Have: jeg undersøgte, jeg maalte alle de Monumenter, som den bevarede, og forlod med Savn dette fredelige Opholdssted, hvor behagelige Beskjæftigelser havde givet mig Sundhed og Kræfter tilbage.

"Paa Nilens højere Strandbred fandt jeg Ombos, Krokodilernes, og Coptos, Juno Lucinas's Stad, i Nærheden af hvilken man maatte forsvare de Skatte jeg bragte med mod de Mekkyns's vilde Fanatisme.

"Da jeg havde opslaaet min Bolig i Qeneh, fulgte jeg dem som gjennemstreifede Ørkenen

nen til Cosseir, for at sætte en Grændse for nye Udvandringer fra Arabien. Jeg saae det røde Havs ufrugtbare Bredder, som man kan kalde Gjennemsnittet af Bjergkjeden Mokatham; jeg lærte at kjende og agte det taalmodige Dyr, som Naturen synes at have sat i denne Landstrækning for at gotgjøre den Fejltagelse, som den begik da den frembragte en Ørken. Jeg kom tilbage til Qeneh, derfra gik jeg efterhaanden tilbage til Edfu, Esne, Hermontis, Theben, Denderah; endnu engang til Edfu og Theben, saaofte man sendte et Detaschement derhen, kort: overalt hvorhen noget blev afsendt. Ligesom min Lyst til Oldsager ofte har gjort mig til Soldat, saaledes har Soldaternes Velvillighed for mine Undersøgelser ofte gjort dem til Oldgrandskere. Paa disse sidste Reiser har jeg beseet Kongernes Grave; her i disse hemmelighedsfulde Gjemmer, har jeg kundet danne mig en Forestilling om Egypternes Malerkunst, deres Vaaben, Mobler og Huusgeraad, om deres musikalske Instrumenter, Ceremonier og Triumphtog; paa

disse

disse sidste Reiser er jeg kommen til Vished om: at de Hieroglypher, som findes indgravede paa Murene, ikke ere dette lærde Folks eeneste Bøger. Efterat have opdaget paa nogle Basreliefs Personer i en skrivende Handling, har jeg fundet denne Rulle af Papyrus, et Haandskrift, det eneste i sit Slags, som allerede har været Gjenstand for Deres Undersøgelse; denne skrøbelige Rival af Pyramiderne, denne kostelige Gave af et vedligeholdende Clima, dette Monument som Tiden har skaanet og som syrgetyve Sekler give Rang af den ældste af alle Bøger.

"Paa disse sidste Streifetog har jeg søgt, ved Sammenholdning, at gjøre denne vidtloftige Samling af hieroglyphiske Tegninger fuldstændig. Det er allene ved at tænke paa Dem, Borgere, og alle Lærde i Europa, at jeg har faaet Mod til at udskrive med den meest samvittighedsfulde Nøiagtighed de mindste Smaating af tørre Sammensætninger, som ere blottede for al Sands og kan ikke have nogen Interesse for mig uden ved Hjelp af Deres Indsigter.

"Ved

"Ved min Tilbagekomst, Borgere, har jeg, betynget med mine Værker, hvis Vægt dagligen har foroget sig, glemt den Moie de have kostet mig, ved den Tanke: at jeg engang skal kunde frembære dem fuldendte under Deres Øine og ved Hjelp af Deres Raad til Nytte for mit Fædreneland og Dem til en værdig Hylding".

Reise
i
Nedre- og Øvre-Egypten.

Det har mit hele Liv igjennem været min Attraae at gjøre en Reise til Egypten, men den ødelæggende Tid havde ogsaa slovet dette Ønske. Da det Tog, som skulde gjøre os til Herrer af dette Land, blev bragt paa Bane, opvaagnede igjen min gamle Lyst ved Muligheden af at kunne faae den tilfredsstillet. Et Ord af den Helt, der førte Toget, bestemte min Afreise; han lovede at bringe mig tilbage — og jeg var vis paa min Hiemkomst. Da jeg havde sikkret deres Skjæbne, hvis Tilværelse var afhængende af min, blev jeg roelig i Henseende til Fortiden, og tilhørte Fremtiden ganske. Overbeviist om, at det Menneske, der med Kraft beslutter, fra det Øieblik af erholder Evne til at opnaae sit Formaal, tænkte jeg ikke mere paa Vanskelighederne, i det mindste følte jeg hos mig selv alt det, som maatte udfordres til at overstige

dem; mit Hierte slog høit, uden at det var mig mueligt at gjøre mig Regnskab for, om denne Bevægelse var af Glæde eller Sorg. Jeg vankede om, skyede alle Folk, var urolig uden Gjenstand, glemte at overtænke eller tilveiebringe noget af alt det, som kunde være mig nyttigt i et Land, der er blottet for alle Hjelpekilder. Den brave men ulykkelige Du-Falga, forskaffede mig min Neveu til Selskabsbroder. Hvor jeg var ham erkjendtlig for denne Velgjerning! At give mig med et elskværdigt Væsen, i det jeg bortsiernedes fra alt det som jeg elskede, det var at forebygge, at ikke Kjæden af mine smme Tilbøieligheder blev afbrudt, det var at forbeholde mit Hjerte Udgydelsen af dets Varme, det var en Handling som characteriserede denne brave og lærde Mands fine Følelse.

Jeg vil ikke udbrede mig over min Reise fra Paris lige til den Havn, hvor vi skulde gaae ombord. Vi ankom til Lyon uden at stige af Vognen; derfra gik vi ned af Rhonen til Avignon. Da jeg saae Saonens yndige Bredder og det pitoreske Landskab paa begge Sider af Rhonen, faldt det mig ind: at Menneskene, uden at nyde det som de have, reise hen til fierne Lande for at søge Næring for deres umættelige Nysgjerrighed. Jeg havde seet Neva og Tiberen, jeg søgte Nilen; imid-

ler-

lertid havde jeg ikke fundet i Italien smukkere Oldsager end i Nimes, Orange, Beaucaire, S. Remi og Aix. Jeg nævner denne sidste Bye, fordi vi opholdt os der en Time, og jeg badede mig i et Kammer og i et Bassin, hvor man siden Pro-Consul Sextus's Dage intet havde forandret undtagen Hanen. Vi tabte en Dag i Marseille og reiste derfra til Toulon den 24 Floreal, Republikkens 6te Aar (14 Mai 1798). Den 25de var jeg allerede i Søen paa Fregatten Inno, som med to andre Fregatter var bestemt til at løbe forud og danne Avantgarden. Vinden var os imod; Udløbet besværligt; vi stødte an mod to andre Fartøier; et ondt Forvarsel! En Rommer skulde have gaaet tilbage; men denne Rommer skulde have havt Uret; thi Hendelsen, som næsten altid tjener os bedre end vi tjene os selv, som lod mig intet foretage efter eget Tykke, som førte mig i Blinde til alt det som jeg vilde gjøre, satte mig fra dette Øieblik af ved Forposterne: hvilke jeg paa det hele Tog ikke skulde forlade.

Den 26de gjorde vi ikke andet end at krydse. Den 27de, henimod Aftenen, fik vi Øie paa 4 Seilere; de manøvrerede i Læ af os i Slagorden; man commanderede: klart Skib! dette frygtelige Ord, hvorom man ingen Forestilling kan gjøre

sig, naar man ikke har været til Søes: Taushed, Skræk, Forberedelse til Blodbad, Tilberedelse [illegible] dets Følger, som ere fælere end Blodbade; alt dette samler sig paa en Punkt for Øiet. Manøvren og Kanonerne ere her det Væsentlige, Menneskene kun Maskiner. Natten kom, men ingen Roelighed; vi bleve paa vor Post. Dagen derpaa havde vi intet tabt af Vindens Fordeel; vi kunde ei bestemme om det var Linieskibe eller Fregatter vi saae, de vare fire og vi tre. Alt det løbende Gods paa Dækket var belemret ved Artilleriet[illegible]ger. Om Eftermiddagen befalede den Kommanderende os at følge sig i Slagorden, og forsikkrede sit Flag ved et Kanonskud. De ubekjendte Skibe toned[illegible] spansk Flag. Natten kom og man lod os hvile; Klokken tre om Morgenen vækkede man os med den Ordre at gjøre os færdige til Slag. Jeg havde intet imod at begynde et Tog med noget Glimrende; men jeg nægter ikke at jeg var bange for at omtuske Nilen med Themsen. Vi vare hinanden nær paa et Kanonskud, da den Kommanderende satte en Jolle ud, som efter en Times Forløb kom tilbage med den Efterretning, at vi paa samme Maade havde ængstet 4 spanske Fregatter, der, ligesaalidet som vi, søgte Fienden.

Den

Den 30te ved Dagbrækningen gik Vinden om til N. V. Floden og Convoien satte Bevægelse og ved Middag bedækkede de [illegible] Hvilket stolt Skuespil! Aldrig kan nogen Folk give et større Begreb om Frankerigs Glands, [illegible] Hjelpekilder — og kan man vel uden med den meest levende Beundring tænke paa den Lethed og Hurtighed, med hvilken dette store og mærkværdige Tog blev sat i Værk? Man saae tusinde og tusinde Individer af alle Borgersamfundets Classer med Enthusiasme at stimle sammen i vore Havne. Næsten alle vare uvidende om deres Bestemmelse; de forlode Koner, Børn, Venner, Formue for at følge Bonaparte og alene af den Grund at Bonaparte skulde føre dem.

Den 1ste Prairial (21 Mai) forlod L'Orient Havnen, og vi begyndte at gaae for en god Vind; ethvert Skib tog nu den Stilling hvori det skulde marschere. Vi gik forud; derefter kom Generalen med hans Avis- og Linie-Skibe; Convoien fulgte Kysten mellem de hieriske Øer og Levante. Om Aftenen luftede det op; Franklin mistede Krydsstangen. To Fregatter af vor Division bleve udsendte med Efterretninger til den genuesiske Convoi, som skulde forene sig med vor. Den 3die om Morgenen befandt vi os lige over for Corsika

paa

paa Hviden af S. Florent. Vi styrede paa Cap Corse, gaaende mod Vesten med Genua og den liguriske Kyst paa venstre Haand.

Vor militære Linie havde en Miils Udstrækning og den Halvcirkel som vor Convoi dannede, i det mindste sex. Jeg talte hundrede og tredsindstyve Fartøier uden at kunde tælle dem alle.

Den 4de om Morgenen havde vi lagt Cap Corse for over. Convoien gik frem i god Orden. Vore Linieskibe vare tvert over for Cap Corse og Øen Capraya. Convoien som var bleven under Vinden af Pynten kunde ikke lægge den for over om Dagen, saa at vi maatte oppebie den paa Cap selv en Miil fra Landet.

Den 5te om Morgenen var den lette Division tvert over for den østlige Deel af Corsika, lige over for Bastia, hvis Rehd og Havn jeg meget tydelig kunde see. Byen forekom mig smuk og dens Omegn ikke saa vild som den øvrige Deel af Øen. Øen Elba er en Klippe af Jernerts, hvis krystaliserede Miner frembyde alle et Prisma's Farver. Denne Klippe er deelt imellem tre: Herskabet og Minerne tilhøre Fyrsten af Piambino: Porto Ferrajo paa venstre Haand tilhører Storhertugen

gen af Toscana: Kongen af Neapel eier Porto-Longone der ligger paa høire Haand. *)

Fra den sydvestlige Side er Øen Capraya kun en skarp utilgjængelig Klippe. Den tilhører Genueserne, som have der en Skandse og en Ankerplads.

Klokken 5 havde vi i Østen Pianosa, der er kun en flad Jordbunke af en Miils Udstrækning. Den hæver sig alene nogle Fod over Havets Overflade og bliver saaledes meget farlig om Natten for enhver Styrmand der ikke kjender disse Farvande. Den ligger imellem Elba og Monte Christo; denne sidste er en udyrket Klippe som er overladt til vilde Geeder. Vesten for denne Ø slog Vinden os ganske feil og vor tunge Convoi flyttede sig ikke af Stedet.

Naar Vindstille træffer ind, udvikler Ledighed alle Lidenskaber hos Besætningen af et Skib og frembringer strax de overflødige Fornødenheder tilligemed Klammerier for at forskaffe sig dem. Soldaterne ville have dobbelt Mundportion og brød ud i Beklagelser; de meest Graadige solgte deres Effecter eller satte dem paa Lotterie; andre, som vare endnu mere higende efter Nydelse, spillede,

og

*) Efter den sidste Fredstractat med Neapel er Besiddelsen af Elba forsikret Frankerig.

og takte ofte i et Qvarteer mere end de kunne betale i deres hele Liv. Vare Pengene sloiten saa kom Uhrene frem: jeg har seet sex eller aatte paa et Tærningkast. Naar Natten indstillede disse heftige Forlystelser, morede en usel Violin og en endnu slettere Sanger et talrigt Selskab paa Dækket; lidt længere henne tiltrak en energisk Fortæller sig Opmærksomhed af en Gruppe Soldater som vare altid rede til at fare op imod den der skulde have vildet forstyrre Fortællingen om Stor-Pralernes Vidunder af Tapperhed og forunderlige Hendelser; thi Helten var altid en Soldat; hvilket gjorde Eventyrerne ligesaa troeværdige som underholdende for Tilhørerne.

Imidlertid formindskedes vor Provision daglig og vi bleve paa den samme Høide.

Den 6te vare vi endnu lige over for Monte-Christo og den østlige Kyst af Corsika. Denne Deel af Øen forekom mig at være den meest smilende og bedst dyrkede.

Den 7de ved Dagbrækningen befandt vi os forved Mundingen af Bonifacio. Da vor Convoi var samlet skulde vi have skudt en god Fart dersom vi ikke vare blevne nødsagede til at ligge opbrast, for at vente Divisionen fra Ajaccio og Civita-Vechia.

Diane

Diane og et Avisskib var sendt den imode; vi havde faaet Ordre at gaae forud og recognosere Skibene.

Den 8de om Morgenen havde vi ganske tabt Landet af Sigte. Den 9de var den hele Dag et fuldkommen Havblik. Vindstille for en Krydser paa Søen ligner den Søvn som Opium frembringer i Feberheden; Smerten dulmer, men man har intet vundet over Sygdommen.

Den 10de gik vi videre; Divisionen fra Ajaccio havde forenet sig med os og man ventede ikke mere den fra Civita-Vechia. Vi havde tabt Corsika af Sigte og befandt os lige over for Den Talara.

Sardinien er ikke saa høi som Corsika; disse 2 Øer, den ene ved Enden af den anden, synes at være en Forlængelse af Alpe-Kjeden, der taber sig i den genuesiske Bugt, ligesom den appeninske, den vosgiske og de andre underordnede Bjergkjeder, som alle ere divergerende Grene af den samme Stamme.

Klokken 12 signaliserede man os en skriftlig Ordre: vi trængte saa meget til Begivenheder, at det var en Fest ombord; denne Ordre var at gaae til Cagliari, og hvis Fienden havde forekommet os der, da at vende tilbage til Porto-Vechia.

Den

Den 11te og 12te kunde vi ikke benytte Vinden, da Floden var nødt til at gjøre bestandige Slag. Om Aftenen kom La-Badine tilbage og bragte os det næsten sikkre Haab at vi skulde finde Søen reen lige til Pynten af Cagliari.

Lige til den 16de forefaldt intet Nyt. Vor Provision gik op og vort stinkende Vand kunde ikke mere kaages. De nyttige Dyr forsvandt; men de som toge til takke med os, forøgedes tusindviis.

Den 17de fik vi Ordre til en nye Stilling: heraf sluttede vi at det var afgjort at vi skulle lade det staae ad Søen til. Diane førte: vi forplantede dens Signaler til Alceste, denne til Spartiate, derfra til Aquilon og saa til Admiralskibet. Henimod Klokken 8 befandt vi os i den beskrevne Orden. I det Tilfælde at Diane gjorde Jagt paa et fiendtligt Skib, skulde fem af den lette Flode forcere Seil for at tage den ind. Vi saae smaa Marsvin omkring Forenden og beklagede meget at de forsvandt saasnart vi lavede os til at harpunere dem. Jeg betragtede dem nærved: deres Gang lignede et Skibs Duvning; de komme saaledes frem af Vandet, og skyde sig henved 20 Fod fremad: deres Skabning er net, deres hurtige Bevægelser ligne mere en spøgefuld Kamp end de tilkjendegive Graadighed af et Dyr der søger sit Bytte.

Om

Om Aftenen luftede det op, og da Vinden sprang om fra O. til V., samlede den saaledes Convoien at jeg troede at see Venedig, og alle de som kjendte denne Bye, raabte: det er Venedig som flytter sig! Ved Solens Nedgang fik vi Martimo i Sigte og modtog Ordre til at samle Convoien, i hvis Midte vi tilbragte Natten ligesom i en vandrende Stad.

Den 18de fik vi samme Ordre. Martimo er en Klippe, der synes at være et Dige paa den vestlige Spidse af Sicilien; det er en af Landkjendingerne i Middelhavet, og et af de Steder hvor vi kunde have fundet Engellænderne. Det luftede op og vi gjorde to Mil i Timen. I dette Tilfælde glemmer man Søens Ubehageligheder og seer alene den store Fordeel, at kunde iværksætte en Marsch med syrgetyve tusinde Mand, uden at gjøre Holt og uden Forspand. Efter en Times Forløb vare vi lige over for Martimo, en Mils Vei fra denne Klippe, hvorfra vi kunde see en anden, nemlig Favaniane, som ligger foran Trapany og Bjerget Eryx, der behersker denne Bye og er berømt ved et Tempel som var Venus helliget, og ved den Maade, paa hvilken man offrede til denne Gudinde. Jeg har fordum besøgt Bjerget Eryx og søgt dets Tempel, samt den Bye af

sam-

samme Navn, der var bekjendt formedelst dens Fruentimmers Skjønhed; men uagtet min Ungdom og denne Alders levende Indbildning, fik jeg kun Øie paa en usel Landsbye, nogle Ruiner af Templet og Skeletter af nogle gamle Skjønheder.

Siciliens behagelige, veldyrkede og rige Land belønnede vore Øine for det ubehagelige Syn af Corsikas Kyster og de Klipper som ligge i Nærheden; den havde for mig en Behagelighed mere, nemlig Erindringens; Sicilien var for min Indbildningskraft en gammel Eiendom. Jeg kunde øine tvert igjennem Dunstkredsens Dampe, Marsala, det gamle Lilybæum, hvorfra Grækerne og Romerne saae de Floder, der kom for at angribe dem, at gaae ud fra Carthago; længere henne Marsalas grønne og smilende Marker, Byen Motia hvilken Syrakusanerne forenede med Landet ved en Jordfylding, for at kunne angribe Carthagenienserne. I Indbildningen fulgte jeg Kysten og drømte at see Salinonte, dets Templer, dets opstaaende Kolonner, som endnu ligne Taarne, og længere nede det gjæstfri Agrigent. Vi gjorde tre Miil i Timen og min Drom gik Virkeligheden imøde da man signalerede os, at vi skulle nærme os Armeen for at tilbringe Natten hos den. Sukkende over dette Savn gjorde jeg en Tegning af

det

det som jeg saae af disse lykkelige Kyster; det var den sidste Hylding og efter al Sandsynlighed et evigt Farvel. Natten var smuk. Jeg havde bedet at man vilde vække mig dersom man ved Dagbrækningen endnu saae Land, og Dagens første Straaler viste mig at hele Armeen og Convoien havde søgt Søen for at gaae til Malta. Sicilien forsvandt. Jeg sinede i Sydvest, eller rettere, jeg sluttede mig til Beliggenheden af Øen Pantellerie af de stormfulde Skyer hvori den bestandig indhyller sig, udentvivl undseelig over at have til alle Tider tjent Regjeringens Hevngjerrighed: Romerne forviste didhen deres fornemste Proskriberede og endnu skjuler Øen Kongen af Neapels Statsfanger.

Den 19de var Himmelen klar, men Vinden saa svag, at vi kun gik meget langsomt. En Jagt som vi gjorde paa et ubekjendt Fartøi skilte os fra Floden, hvilken vi ikke kunde tage ind igjen. Man saae en Fisk der var henved firsindstyve Fod lang. Natten var stille. Den 20de fandt vi os ved Dagbrækningen i den samme Stilling hvori den nedgaaende Soel havde efterladt os. Vi saae i Nordost Etna at hæve sig fra Horizonten; jeg gjenkjendte dets Omrids i alle dets Udviklinger; Røgen gik ud igjennem dets østlige Side og foraarsagede et Udbrud af en tilfældig Aabning. Det

var

var endnu 50 Mile fra os, men syntes dog endnu større end Bjergene paa Sydsiden som vare os nær paa tolv. Neppe var Solen nogle Grader oppe forend det forsvandt tilligemed Skyggen der bestemte dets Omrids.

Klokken 6 fik vi Gozo i Sigte; om Aftenen saae vi den meget tydelig paa syv Miles Frastand rødlig i Horizonten; vi maatte den hele Nat ligge opbrasst for at vente paa Convoien. Ved Dagbrækningen saae jeg endnu Etna, hvis Røg paa mere end 20 Miles Frastand udstrakte sig paa Himmelen som en lang Skye af Dampe. Vi vare da 53 Mile fra Ven.

Alle bevæbnede Fartøier maatte løbe agter om Admiralskibet. Vi havde ikke nærmet os L'Orient siden vor Afreise: denne Evolution havde noget saa høitideligt og stolt hos sig, at uagtet den Fornøielse vi følte ved at see hinanden igjen, lagde vi ikke en eneste Stavelse til "God Dag", som vi sagde hinanden med lav Stemme i det vi strøg forbie.

Den 20de dreiede vi mod den nordlige Side af Gozo. Den er lidet ophøiet over Vandets Overflade og vanskelig at lægge til. Vi seilede langs med den østlige Deel paa et halvt Kanonskud. Paa denne Kyst, som ved første Øiekast synes at

være

være ligesaa ufrugtbar som hiin, dyrker man dog megen Bomuld; alle de smaa Dale ere ligesaa mange Haver. Henimod Midten af Øen er der en stor Landsbye, under hvilken ligger et Batterie; og paa den meest ophøiede Deel er der en Borg med Kasseematter, meget vel bygget.

Klokken 8 signalerede man Seilere: man kunde tælle 30: var det Fiendens Flaade? Man sendte hen at recognosere; det var General Desaix's Division, Convoien fra Civita-Vechia, som havde fulgt Kysten af Italien, gaaet igjennem Strædet ved Messina og været nogle Dage tidligere end vi ved Malta.

Ligesom en Snee-Skred, i det den nedruller, forøges og truer i dens styrtende Fald at nedrive Skove og Byer, saaledes bragte udentvivl vor Flode, som var bleven umaadelig, Skræk paa alle de Høider, hvorfra den kunde sees. Corsika, som i Forveien var bleven underrettet, havde ikke følt anden Bevægelse end den, et saa stort Skuespil indgiver; Sicilien blev bestyrtset; Malta syntes os i den yderste Forbauselse. Men lader os ikke gribe ind i kommende Tildragelser. Klokken 5 gik vi forbi Cumino og Cuminotto, to smaa Øer der adskille Gozo fra Malta og udgjøre med disse to sidste Storherrens ganske Herredømme.

Der

Der ere adskillige smaa Skandser for at forsvare Herne mod de barbariske Corsarer og hindre dem fra at sætte sig fast der, naar de maltheſiske Galeier have endt deres Krydstog. En af vore Barker vilde lægge til Landet, men man forbød det; den satte da sin Jolle ud for at lodde Ankergrunde. Klokken 6 saae vi Malta, hvis Syn indgjød mig mindre Beundring end da jeg saae den første Gang. To usse Barker lagde til os og faldbød os Rogtobak. Natten kom: man saae intet Lys i Byen: vor Fregat var tvert over for Indløbet til Havnen paa mindre end et Kanonskuds Frastand fra Fortet S. Elme; man befalede at sætte alle Fartøier ud. Klokken 9 signalerede man os at tage vor Stilling. Armeen gjorde Nattesignaler, passende efter disse og Convoiens Bevægelser, først Raketter, siden Kanonskud; derpaa sluktes alle Lys i Havnen. Vor Capitain var gaaet ombord paa Admiralskibet, men fortiede os Ordre han der havde faaet.

Den 22de Klokken 4 om Morgenen befandt vi os, henrevne af Strømmen, i Læ af Øen, hvis østlige Side vi saae. Søen var stille; der reiste sig en liden Laring; man benyttede den for at danne en Linie i en Halvcirkel, hvis ene Ende gik op mod Pynten S. Catarina, og den anden strakte

sig

sig en Miil ud paa den venstre Side af Byen og blokkerede Havnen: Middelpunkten var lige over for Fortet S. Elme og S. Ange. Convoien havde ankret imellem Øerne Cumino og Gozo. Et Øieblik derefter hørte man et Kanonskud fra Fortet S. Catarina, som var styret imod de Barker der nærmede sig Kysten og mod den Udskibning som Desaix kommanderede. Strax derpaa hørtes et andet Kanonskud fra den Fæstning, der beherskede Byen, hvor Religionens Fane vaiede. Ved den anden Ende af vor Linie, satte Chalupperne Soldater og Kanoner i Land. Neppe vare Tropperne ordnede paa Strandbredden førend de marscherede mod to Poster, hvis Besætning veeg efter et Øieblikks Modstand. Da begyndte alle Forternes Batterier at spille paa vore Fartøier. Forterne vedbleve at skyde lige til Aften med en Overilelse der røbede Forvirring og Uorden. Klokken 10 saae vi vore Tropper at bestige den første Høi og gaae bag om Vallette for at modsætte sig et Udfald af de Beleirede; disse bleve drevne tilbage inden for Mürene og under Batterierne; Musketilden varede til langt ud paa Natten. Dette Forsøg fra Riddernes Side havde et uheldigt Udfald: i Byen havde været en Opstand og Pøbelen dræbte nogle Riddere ved deres Tilbagekomst.

Vinden faldt af: vi benyttede os af en svag Luft, for at nærme os de øvrige Skibe, da vi frygtede for ved et fuldkommen Havblik at blive udsat for to Maltheser-Galeier som havde ankret ved Indløbet til Havnen. Jeg var stedse paa Dækket og med Kikkerten i Haanden skulde jeg have kundet skrive en Dagbog over alt det som foregik i Byen og bestemme, dersom jeg saaledes tør udtrykke mig, Graden af Lidenskabernes Stigen, som ledede Byens Bevægelser. Den første Dag var alt i Vaaben: Ridderne standhaftige: en bestandig Meddelelse mellem Byen og Forterne hvor man indbragte al Slags Mund- og Krigs-Forraad; alt forkyndte Krig. Den anden Dag var Bevægelsen ikke andet end Urolighed; der var kun en Deel af Ridderne i Vaaben; de vare uenige og handlede ei.

Den 23de ved Dagens Anbrud fandt jeg alt i den samme Forfatning: man fortsatte en mat og ubetydende Ild. Bonaparte var kommen tilbage ombord; General Reynier, som havde taget Gozo, havde sendt ham nogle Fanger; efterat have hørt deres Navne, siger han til dem i en fortrydelig Tone: "da I have grebet til Vaaben imod Eders Fædreneland, burde I forstaae at døe; jeg vil ikke have Eder til Fanger; I kan vende tilbage til Malta, saalænge den endnu ikke tilhører mig."

En

En lille Barke gik ud af Havnen; vi sendte en Jolle for at praie den og føre den til Generalen. Da jeg saae denne lille Barke ydmyg at krybe med Religionens Flag under disse Volde, der havde i 2 Aar seierfuld modstaaet Orientens hele Magt, kommanderet af den frygtelige Dragus; naar jeg forestillede mig denne Massa af Hæder, som var erhvervet og bevaret igjennem Aarhundreder, at knuses med Bonapartes Lykke, saa syntes jeg at høre Lisle-Adam's og La-Valette's Maner at fnyse, og jeg troede at see Tiden gjøre Philosophien det meest udmærkede Offer af den stolteste af alle Illusioner.

Klokken 11 kom en anden Barke med Parlementærflag. Det var nogle Riddere som forlod Malta og vilde ikke regnes iblandt dem, der havde forsøgt paa at gjøre Modstand. Man kunde af deres Samtaler slutte at Malthesernes Hjelpemidler vare ubetydelige. Klokken 4 var Juno paa et halvt Kanonskud: jeg betragtede Forterne og saae flere Kanoner end Folk. Portene vare lukkede; de stode ikke mere i Forbindelse med Byen; dette robede den Mistroe og Misforstaaelse som herskede mellem Indbyggerne og Ridderne.

Adjutant Junot blev sendt med Generalens Ultimatum. Nogle Øieblikke efter gik en

Deputation af tolv maltheſiſke Commisſairer om-bord paa L'Orient. Vi befandt os aldeles lige over for Byen, ſom er gjennemſkaaret fra Nord til Syd, og hvoraf vi nøde Udſigten efter Gader-nes hele Længde. Diſſe bleve ogſaa oplyſte, da de vare mørke om Natten ved vor Ankomſt.

Den 24de om Morgenen fik vi at vide, at Generalens Adjutant var bleven modtaget med Bi-faldsraab af Indbyggerne. Jeg opdagede med min Kikkert, at det Gitterværk ſom lukkede Fortet S. Elme ſyntes beſtormet af en Mængde Pøbel; de ſom vare indenfor vare ſiddende paa Bryſtværnet af Batteriet, uden at fremføre et Ord, i en Stil-ling ſom om den ventede med Utaalmodighed. Kl. $11\frac{1}{2}$ ſaae vi Parlementærbarken at gaae ud fra L'Orient, efterat have været der om Natten; paa ſamme Tid fik vi Ordre til at heiſe det ſtore Flag, og et Øieblik derefter ſignaleerte man os at vi vare Herrer af Malta.

Denne Øe blev en Stige imellem vort Land og det ſom vi vilde bemægtige os; den fuldendte Middelhavets Erobring, og Frankrig er aldrig ſte-get til ſaa høi en Grad af Vælde. Kl. 5 marſche-rede vore Troppper ind i Fortene og bleve hilſede af Floden med 500 Kanonſkud.

Vi

Vi vare de første, som løbe ud fra Toulon; vi vare de sidste, som kom ind i Malta. Vi kunde ikke gaae i Land førend den 25de om Morgenen. Jeg kjendte denne beundringsværdige Bye, men den gjorde ligesaa stærkt Indtryk paa mig, som da jeg saae den første Gang.

Geographerne ere i Tvivl om de skal henregne Malta til Europa eller Afrika. Indbyggernes Figur, moralske Characteer, Farve og Sprog synes at besvare Spørgsmaalet til Fordeel for Afrika.

Franskmænd og Maltheserе vare meget bestyrtsede over at befinde sig sammen paa een Jordplet: hos vore var det Enthusiasme, hos disse Skræk.

Man befriede alle tyrkiske og arabiske Slaver; aldrig har Glæden viist sig paa en mere udtryksfuld Maade. Da de traf de Franske var Glæden saa rørende afmalt i deres Øine, at jeg flere Gange maatte fælde Taarer; det var en sand Lykke som jeg nod i Malta. For at kunne gjøre sig en Forestilling om deres overordentlige Henrykkelse ved denne Leilighed, maae man vide, at deres Regjering ikke loskjøbte eller udvexlede dem, at deres Slaverie blev ei formildet ved noget Haab; de kunde ikke engang drømme om Enden af deres Lidelser.

Jeg

Jeg søgte strax mine gamle Bekjendtskaber. Jeg saae atter med Fornøielse de smukke Fresko-Malerier, hvormed Hvælvingerne i Kirken St. Jean ere prydede, det herlige Malerie af Michel-Angelo Caravaggio i den samme Kirkes Sakristie. Jeg gik til Bibliotheket: der saae jeg en etruriſk Vase, fundet paa Gozo, af det skjønneste Slags, baade i Henseende til Jorden og Tegningen; ligeledes en Glas-Vase af en meget stor Proportion, en Lampe, ogsaa fundet paa Gozo; en Slags Steen-Skive, den havde paa en af dens Sider i Basrelief (ophævet Arbeide) en Sphinx med Labben paa en Vædders Hoved. Arbeidet er ikke kosteligt, men det har alt for megen Stiil til at kunne efterlade nogen Tvivl om at dette Stykke er antik. Det øvrige af Mærkværdighederne er graveret i Beskrivelsen af Maltas Cabinet, eller i den som jeg har givet i "Pitoreſk Reise i Italien."

For nogle Maaneder siden havde man fundet en Begravelse nær ved Byen paa et Sted som blev kaldet Carbaceo.

Den fierde Dag gav Generalen et Aftensmaaltid, hvortil alle Medlemmer af de nylig indsatte Autoriteter vare indbudne. De saae med ligesaa stor Bestyrtselse som Beundring, vore Generalers krigerske Elegance, denne Forsamling af Of-

Officerer, som glimrede af Sundhed, Munterhed, Hæder og Forhaabninger. Den øverste Generals betydende Ansigtstræk, hvis Udtryk forhøiede hans Figur, gjorde stærkt Indtryk paa dem.

Den Bevægelse, der herskede i Byen ved vor Ankomst, havde foraarsaget, at Caffehusene og de øvrige offentlige Steder bleve lukkede: Borgerne, som vare forskrækkede over Begivenhederne, holdte sig inde i deres Huse; vore Soldater, hvis Hoved var ophidset af Soel og Viin, havde kyset Indvaanerne, som lukkede deres Boder og skjulte deres Fruentimmer. Denne smukke Bye, hvori vi saae kun os allene, forekom os sørgelig; disse Forter, disse Borge, disse Bastioner, disse frygtelige Fæstningsværker, syntes at fortælle Armeen: at intet kunde mere standse den, at den kunde allene gaae Seieren i Møde; den vendte derfor med Fornøielse tilbage ombord, men Vinden hindrede os imidlertid fra at løbe ud. Dagen den 30te gik bort med at krydse foran Havnen.

Den 1ste Messidor (20 Juni) løb Generalen ud, men lod blive tilbage paa Rhen 4,600 Mand Tropper under Anførsel af General Vanbois, 2 Ingenieur- og Artillerie-Officerer, en civil Commissær, og endelig alle dem, som drevne af en urolig Nysgjerrighed, havde gaaet ombord uden

Over-

Overlæg, men som i Følge af deres Ubestandighed allerede havde tabt Lysten, og udmattede af Reisen, ansaae sammes uundgaaelige Besværligheder som en Uret, hvilken man tilføiede dem. Jeg har seet nogle, som langt fra at føle Maltas Skjønheder, Havnens Beqvemhed, dens fordeelagtige Beliggenhed, fandt det latterligt, at en Klippe under Afrikas Climat ikke var ligesaa grøn som Montmorency's Dal: ligesom om ikke hvert Land havde modtaget særskilte Gaver af Naturen; at reise — er det ei at nyde disse Gaver? og tilintetgjør man dem ei, naar man søger at sammenligne dem?

Malta er rigtig nok ufrugtbar for Hiet, men kan man vel uden Beundring see, at den mindste Høi, der eier nogen Jord, er den yndigste og rigeste Have, hvor man skulde kunne opelske alle Asiens og Afrikas Planter? Dette Slags første Orangerie skulde afløses af et andet i Toulon, og saaledes maatte Producterne gradeviis føres fremige til Paris, for ei at udsættes for de voldsomme Stød, som Climatets overmaade store Forskjel forvolder. Maaskee skulde vi paa denne Maade kunne naturalisere en stor Deel fremmede Planter, som vi hvert Aar lade komme i vore Orangerier, men som tabe sig i det andet Aar og døe i det tredie.

De

De Forsøg, som man allerede har anstillet i Henseende til Dyrene, synes at understøtte dette Gradations Systeem.

Dagen den 1ste Messidor (20 Juni) gik bort med at samle Armeen, den lette Eskadre og Convoien. Henimod Kl. 6 signalerede man os, at vi skulle sætte os i Marschorden. Bevægelsen blev i alle Henseender almindelig og frembragte Forvirring.

Nødsagede til at gjøre Vei for Admiralskibet, mærkede vi lidet for silde at Fregatten Leoben kom lige paa os; den vagthavende Officeer paastod, at det var galt af Leoben, og holdt sig Taktiken nøie efterrettelig; Capitainen, mere beskjæftiget med at frelse Fregatten mod Reglerne end med at gjøre Leoben Beskyldninger, befalede en Manøvre: Officeren befalede en anden: der var et Øieblikks Uvirksomhed — det var ikke mere Tid til at handle. Jeg begreb vor Fare af den Sammentrækning, som reiste sig i vor Capitains hele Person. Vi kommer til at støde paa, vi maae ufeilbarlig støde paa! vare de Ord, som bleve udstødte strax efter hinanden just i den Tid, hvori man skulde have bestemt vor Skjæbne. Skibene nærme sig hinanden: Takkelagen forvikles, sønderrives: en halv Manøvre af Leoben vender dens

Side

Side mod os, men Stødet er taget af ved Hjulene af de Artillerie Stykker, som ere fastgjorte langs uden Bords; disse knuses: Skriget af 400 Personer, som strakte Hænderne mod Himmelen, kom mig til at troe, at Leoben var et Offer for det første Stød: vi vilde gjøre en Manøvre for at undgaae eller formindske det andet; men om Styrbord laae Artemise mod os: forud havde vi Fordelen af et Linieskib paa 72 Kanoner, som vi ikke fik Tid til at kjende. Skrækken var paa det høieste: vi vare nu blevne en Punkt, hvor alle Farer paa engang forenede sig. Leobens anden Bevægelse vendte dens Forende mod os: dens Fokke-Raa kom ind over vort Dæk. Dette Tilfælde, som kunde have været farligt for mange, blev til vor Fordeel: Matroserne, men især de Tyrker, som vare komne til os, kastede sig paa denne Raa, og gjorde saa kraftige Bestræbelser for at drive den tilbage, at Stødet blev taget af, da det til Lykke ikke var understøttet af Vinden, og denne Gang slap vi med et Hul, som Leobens Anker gav os over Vandet uden Bords. Artemise var sakket agter om os, Skibet var gaaet frem; de Bestræbelser, som bleve anvendte for at frie det fra Leobens Raa, vare hældige, og alle de Farer, som vare sammendyngede over vore Hoveder, ligesom Skyerne i et

Uveir,

Uveir, forsvandt med eet. Vi havde kun tilbage den vagthavende Officeers Raserie, som gjerne havde seet os alle at omkomme, for at kunne overbevise sin Kammerat om, at Skylden var hans. Vi kan takke den svage Vind for vor Frelse, ligesom ogsaa Artillerie-Stykkerne, der toge af for det første Stød. To Coffardie-Skibe, som støde an mod hinanden, kan nok beskadiges, uden derfor at gaae til Grunde, men det har sig ikke saaledes med to Krigsskibe: eet af dem gaaer næsten altid under, ja som oftest begge to.

Den 2den havde vi et fuldkomment Havblik og 35 Graders Varme. Om Natten satte en svag Laring os i Fart. Vor Marschordre blev forandret. Den 3die gik Convoien forud, Armeen bag efter og vi paa den venstre Side. Den 4de, 5te og 6te havde vi stadigt Veir, for den Vind, som skulde have ført os til Candia, dersom vi ikke havde maattet vente efter vor Convoi.

Vinden fra N. og N. O. ere Middelhavets Passatvinde i Maanederne Juni, Juli og August: dette gjør Seiladsen behagelig paa denne Aarets Tid, naar man gaaer til S. og V., men foraarsager tillige, at Tilbagefarten bliver meget usikker, da man maae foretage den i den slette Aarstid.

Fra

Fra den 6te til den 7de gjorde vi 48 Miil ved en god Vind. Kl. 11 signalerede man os, at vi skulde gjøre Jagt paa Land: vi fik Kjending paa den vestlige Kyst af Candia Kl. 4. Jeg saae Bjerget Ida paa 20 og tegnede det paa 15 Miles Frastand. Jeg saae kun dets Top og Fod, da det øvrige af Øen blev borte i Taagen; men jeg frygtede for, at det skulde komme mig af Sigte om Natten og at jeg ikke skulde kunne tage Omridset af et Bjerg, hvor Jupiter blev fød og som var næsten alle Guders Fædreneland. Jeg havde stor Lyst til at see Minos's Rige og søge efter Spor af Labyrinthen; men det som jeg havde forudseet traf ind: vor herlige Vind holdt os fjernede fra Øen. Den 8de, Kl. 5, fandt jeg, at vi havde løbet i Retning med den østlige Kyst uden at nærme os den. Vinden havde blæst saa stærkt om Natten, at den hele Convoi var adspredt; vi tilbragte Morgenstunden med at samle den, og for at bie efter den maatte vi minke Seilene. Under denne Manøvre var det at Hændelsen, ved en tyk Taage, gjorde os usynlige for den engelske Flode, som paa 6 Miles Frastand, styrende mod V., gik og søgte os paa Nord-Siden.

Om Aftenen Kl. 9 signalerede man os, at løbe L'Orient agter om. Det vil være ligesaa van-

ske-

skeligt at give, som at danne sig en rigtig Foreſtilling om den Følelse, der igjennemſtrømmede os, da vi nærmede os dette Magtens Allerhelligſte, som dicterer sine Love, midt imellem tre hundrede Seilere, i Nattens høitidelige Stille. Maanen oplyste dette Malerie kun saa meget, som man behøvede for at nyde det. Vi vare fem hundrede paa Dækket, og man skulde have kundet høre en Flue at flyve; man vovede neppe at drage Aanden. Vor Capitain fik Ordre til at begive sig ombord hos Admiralen. Hvor stor blev min Glæde ved hans Tilbagekomst, da han sagde, at vi vare bestemte til at gaae i Forveien for at søge vor Consul i Alexandrien og at underrette os om man vidste af vor Komme og hvorledes denne Bye var sindet imod os: at det var os forbeholdet at være de første, som skulde lande i Afrika for at samle vore Medborgere sammen og sætte dem i Sikkerhed mod Indvaanernes første Bevægelser ved Flodens Ankomst. Fra dette Øieblik satte vi alle Seil til for at lægge tilbage, saa hastig som muligt, de øvrige 60 Mile, men Vinden slog os gandske feil Natten imellem den 9de og 10de; vi havde nogle Timer en svag Luft, for Resten flyttede vi os ikke uden ved den Bevægelse som Søen havde faaet og ved de Strømme, som bare hen imod den Punkt, der var vor Bestemmelse. Vor

Vor Ordre var: efter at have givet Frankerne Underretning, at vende tilbage til Armeen, der imidlertid skulde krydse og vente efter os 6 Mile fra Cap Brule. Kl. 12 var vi 30 Mile fra Alexandrien; Kl. 4 raabte Folkene i Mersét: Land! Kl. 6 saae vi det for Dækket; vi havde den hele Nat en staaende Vind. Ved Dagbrækningen saae jeg den vestlige Kyst, der strakte sig ud som et hvidt Baand paa Søens blaalige Horizont. Ikke et Træe, ikke en Bolig; det var ikke allene den sørgende Natur, men Naturens Ødelæggelse og Dødens Taushed. Vore Soldaters Munterhed blev ikke derved afbrudt; een af dem sagde til hans Kammerat, i de: han viiste ham Orkenen: "Hør, see der! der ere de 6 Tønder Land som man har decreteret dig!" den almindelige Latter som dette Spøg frembragte, kan tjene til Beviis, at det sande Mod ei er egennyttigt, eller at det i det mindste udslyder af ædlere Følelser.

Disse Farvande ere farlige i stormfuldt Veir og i Vinterens Taage, thi da forsvinder den lave Kyst og man opdager den ikke førend naar det er for silde at undslye den; men den Lykke som ledsagede os tillod os at styre for Cap Darazzo, som vi søgte, gaaende ad O. t. S.

Paa

Paa 10 Miles Afstand fra Cap og 5 fra Alexandrien saae vi en Ruin, som man kalder Arabernes Taarn. Den forekom mig at være en firkantet Bygning med Bastioner: paa nogen Frastand ligger et Taarn. Jeg havde nok ønsket at kunne tage den i nærmere Betragtning, for at bedømme om det er en arabisk eller en antik Bygning, og hvis saa, fra hvilken Alder den skriver sig: om det er de Gamles Taposiris, hvilken Procop giver ud for Osiris's Grav, eller Strabo's Chersonesus, eller ogsaa Plinthine, hvorfra Bugten fik Navn. Besætningen i Alexandrien har siden recognoseret lige til denne Post, men dens blotte militæriske Rapporter have ikke kundet sprede noget Lys over disse Ruiners Oprindelse og har kun forøget den Nysgjerrighed, hvilken deres Masse og Udstrækning indgiver. Overalt er denne hele vestlige Kyst, som indeholder Cyrenaikens lille og store Syrte *), og fordum var meget bebyet, som har havt Republiker og særskilte Stater, for Nærværende et af de meest forglemte Lande paa Kloden, og bliver allene tilbagekaldet i vor Erindring ved de skjønne Medailler, som det har efterladt os.

Til

*) To farlige Steder i Havet paa Nordkysten af Afrika, der vare meget frygtede af Alderdommen.

Overs. Anm.

Til høire og venstre forekom vort forjættede Land os endnu meer ufrugtbart end Jødernes. Sandt er det, at det hidindtil ikke havde kommet os saa dyrt at staae, og om der end ikke regnede stegte Vagtler ned til os, saa var vor Manna dog ikke fordærvet og vi havde ei havt nogen skjærende Kolik; men forresten kunde Beduinerne, der flakke om paa disse Kyster, gjerne gaae op mod hine Plager, og blive os ligesaa odelæggende. Man forsikrer imidlertid at de for 20 Aar siden har gjort en Akkord med Faktoriet i Alexandrien, i Følge hvilken, de, efter større eller mindre Udsuelser, udlevere de Skibbrudne for 20 Pjastre Stykket, i Stedet for at dræbe dem, som de gjorde fordum.

Den Lieutenant, som man sendte i Land, tog bort Kl. 1: han havde neppe Foden i Jollen førend vi begyndte at vente ham tilbage og at tælle hvert Øieblik. Vi saae med Kikkert det trefarvede Flag paa vor Consuls Huus i Alexandrien; jeg forestillede mig den Bestyrtselse hvori han vilde komme, og tillige den, som vi til næste Dag forbeholdt Scheriffen i Alexandrien.

Da Aftenens Skygger aftegnede Stadens Omrids og jeg kunde skjelne disse to Havne, disse to Mure, flankerede med talrige Taarne, som

kun

kun indslutte nogle Sanddynger og enkelte Haver, hvor Palmetræernes blege Grønne neppe stikker af mod den hvide brændende Jordbund, denne tyrkiske Borg, disse Moskeer, deres Taarne, denne berømte Pompejeske Støtte — saa svævede min Indbildningskraft tilbage i Fortiden. Jeg saae Kunsten at triumphere over Naturen, Alexanders Genie at anvende Handelens driftige Haand for at lægge paa en ufrugtbar Kyst Grundvolden til en prægtig Stad og udvælge den til Samlings-Plads for Trofæerne af Verdens Erobring: jeg saae Ptolomæerne der at fremvirke Kunster og Videnskaber, at samle dette Bibliothek, paa hvis Ødelæggelse Barbariet har anvendt Aar: det er der, sagde jeg til mig selv, i det jeg tænkte paa Cleopatra Cæsar og Antonius, at Verens Herredom maatte vige for Vellystens; jeg saae endelig den vilde Dumhed at sætte sig fast paa Ruinerne af Kunstens Mesterstykker, for ganske at fortære dem, men som dog endnu ikke har kundet vanskabe de smukke Levninger, der vise de dristige Grundregler, efter hvilke deres første Plan har været anlagt. Af disse Drømmerier, af denne Lykke at kunne sværme i Nærheden af store Gjenstande, blev jeg vakt ved et Kanonskud fra vort Skib, som skulde bringe til Lydighed et Fartøi, der satte alle Seil til for,

imod vor Villie, at gaae ind til Alexandrien og uden al Tvivl at bringe Efterretningen om vor Komme; Natten unddrog den snart fra os.

Vor Uroe over Jollen steeg hvert Øieblik og gik over til Frygt. Ved Midnat hørte vi nogle forskrækkede Stemmer at raabe, og strax efter saae vi vor Consul med hans Drogman (Tolk) at komme ombord, efter at have undgaaet de ængstede Indbyggeres hævnende Sabel. De fortalte os, at fjorten engelske Krigsskibe havde Aftenen tilforn forladt Ankergrunden ved Alexandrien: at Engellænderne havde erklæret, at de søgte os for at slaaes: man havde taget dem for Franske, og det hele Land, som allerede var underrettet om vor Anslag og Maltas Erobring, var i en almindelig Bevægelse; man havde befæstet Skandser, forøget det bestemte Troppeantal, og samlet en Hær af Beduiner (disse omvankende Araber, som Indbyggerne forfølge, men forene sig med, naar de har en fælles Fiende at bekjempe.)

Engellændernes Nærværelse havde formørket vor Himmel. Naar jeg tilbagekaldte mig at vi for tre Dage siden ankede paa, at et Øieblik forsinkede os, men at vi uden dette skulde have stødt lige paa den engelske Flode, saa overgav jeg mig til Fatalismen og anbefalede mig til Bonapartes Stjerne.

Sche-

Scheriffen havde ikke samtykt i vor Consuls Afreise, uden paa det Vilkaar, at han skulde ledsages af alexandrinske Matroser, som skulde føre ham tilbage igjen; disse talte det frankiske Sprog (Lingva franca) og forstode Italiensk: jeg snakkede med dem: de lagde til det som vor Consul havde sagt, at Engellænderne havde taget Kursen østlig mod Cypern, hvor de troede at finde os. Vi gik nu vor Flode imøde; ved Dagbrækningen fik vi den første Division af Convoien i Sigte; Kl. 7 vare vi ombord paa L'Orient.

Man havde paalagt mig at ledsage vor Consul; vi skulde sige Generalen alt det som kunde være af Vigtighed for ham i en saa kritisk Forfatning: man havde seet Engellænderne; de kunde komme hvert Øieblik. Vinden var stærk, Convoien blandet med Floden, og det i en Forvirring, der forvisede os om det uhældigste Nederlag, dersom Fienden lod sig see. Jeg kunde ikke opdage det mindste Spor af Forandring paa Generalens Ansigt. Han lod mig igjentage den Rapport, som man havde aflagt, og efter nogle Øieblikkes Taushed befalede han Landgang.

Dispositionen var: at nærme Convoien til Landet saa meget som muligt, formedelst den Fare som kunde være ved at følge Kysten i et Øieblik

da Vinden var saa stærk: Krigsskibene dannede en Forsvars-Cirkel uden om: alle Seil bleve strøgne og Ankerne kastede: neppe var dette skeet, førend vi fik Ordre til at gaae og krydse foran Byen, saa nær som Vinden vilde tillade, og at iværksætte falske Angreb for at gjøre Diversion. Vinden havde steget; Søen gik saa stærk, at vi arbeidede det øvrige af Dagen forgjæves paa at lette Anker. Natten var alt for stormende til at vi kunde foretage denne Operation uden at udsætte os for at drive ned og seile i Grund de Fartøier, der iværksatte Landgangen med uhørte Besværligheder og Farer; Chalupperne indtoge paa Slump dem, der stege ned af Skibene, og naar de vare opfyldte truede Bølgerne hvert Øieblik med at opsluge dem, eller ogsaa stødte Vinden dem imod hinanden: da de vel havde undgaaet denne Fare, vidste de ikke, naar de kom nær ved Kysten, hvorledes de skulde lande, uden at knuses af de heftige Brændinger. Ved Midnat kom et Fartøi, som ikke vilde lystre Roret, agter om os, og bad om vor Hjelp. Den Fare, hvori jeg saae dem, hvormed det var ladet, foraarsagede hos mig en Bevægelse, der var saa meget mere levende, som jeg troede at kjende enhver Stemme der raabte. Vi kastede et Toug til disse Ulykkelige, men neppe havde de faaet fat

der-

derpaa, førend det maatte kappes. Bølgerne, som stødte Fartøiet imod vort Skib, truede med at give det en Læk. De Skrig, som de udstødte, i det Øieblik, da de følte sig forladte, gik mig lige ind til Sjælen, men den Taushed, der fulgte paa, frembragte endnu mere sørgelige Tanker. Skrækken forøgedes ved Mørket: Operationerne vare lige langsomme og uhældige. Imidlertid vare den 13 Mesidor Kl. 6 om Morgenen, saa mange Tropper landede, at de kunde angribe og tage et lidet Fort, kaldet Marabu. Der blev den første trefarvede Fane i Afrika plantet.

Den 14de var Søen stillere: vi lettede, imedens at Strandbredden skjultes med vore Soldater. Kl. 12 vare de allerede under Alexandriens Mure: Centrum ved Pompejus's Støtte, bag nogle smaae Opdyngninger, som dannedes ved Ruiner af den gamle Stad. Disse gamle Mure frembøde allene en Række af Bresher for vore Soldaters Tapperhed. Een Colonne satte sig i Bevægelse: alle de andre udbredede sig, marscherede og gjorde Angreb paa een Tid. I det de nærmede sig til nogle usle Grave, opdagede de andre Mure, som de ikke havde bemærket i Begyndelsen: en usædvanlig levende Ild fra de Beleiredes Side bestyrtede vel vore Tropper, men formindskede ei deres

Hid-

Hidsighed: man søgte under Fiendens Ild det bequemmeste Sted til Anfald: man fandt det ved den vestlige Side, hvor den gamle Havn Kibotos har været: man løb Storm: Kleber, Menou, Lescal, bleve kastede over Ende, deels ved Fiendens Ild, deels ved Stykker af indstyrtende Mure. Koraim, Scherif i Alexandrien, tog den omkastede Menou for den øverste General, og troede ham dødelig saaret: dette opholdt endnu et Øieblik de Beleiredes Mod. Ingen flygtede: man maatte dræbe alle paa Breschen: 200 af vore bleve paa Pladsen.

Vor Fregat havde Ordre til at beskytte Convoiens Indløb i den gamle Havn: jeg greeb denne Leilighed for at gaae i Land. Der gik et gammelt Sagn, at saasnart et frankisk Skib løb ind i den gamle Havn, skulde Alexandriens Besiddelse være tabt for Muselmændene. Under nærværende Øieblik bekræftede vor Jolle denne Spaadoms Sandhed.

Det vilde være mig umuligt at gjøre Rede for hvad jeg følte i det jeg landede ved Alexandrien: der var ingen der modtog os, eller forbød os at stige ud: neppe kunde vi formaae nogle Tiggere, som sadde ned paa deres Hæser, til at betegne os General-Qvarteret: Husene vare lukte: alle, som

ikke

ikke havde tordet stride, vare bortflygtede, og de der vare tilovers fra Kampen, skjulte sig af Frygt for at blive dræbte paa østerlandsk Viis. Alt var her nyt for os, Jordbunden, Bygningernes Udseende, Indbyggernes Skabning, Klædedragt og Sprog. Det første, som fremstillede sig for vore Øine var en stor Begravelses-Plads, bedækket med utallige Grave af hvid Marmor paa en hvid Jordbund: nogle mavre Fruentimmer, indhyllede i lange, sønderrevne Klæder, lignede Spøgelser, som vankede om blandt disse Monumenter: Stilheden blev allene afbrudt ved Piben af de Rovfugle, der svævede over denne Ødens Helligdom. Derfra kom vi ind i de snævre og ligesaa øde Gader. I det jeg gjennemvandrede Alexandrien tilbagekaldte jeg mig og troede at læse den Beskrivelse som Volney har gjort over denne Bye; *) alt er der malet til saa høi en Grad af Sandhed, at jeg, ved nogle Maaneder efter at gjennemlæse disse smukke Sider af hans Bog, troede: at jeg paa nye kom ind i Alexandrien. Dersom Volney havde saaledes beskrevet hele Egypten, skulde ingen mere have tænkt paa, at det var fornødent, at gjøre andre Skilderier, andre Tegninger derover. I

*) See Voyage en Syrie et en Egypte, pendant les années 1783, 84 & 85 par C. F. Volney. Tom. I. Cap. I. Overs. Anm.

I det jeg gjennemstreifede denne lange og sørgelige Bye, var der intet, undtagen Spurvenes støiende Munterhed, der kunde tilbagekalde mig Europas Livlighed. Jeg gjenkjendte ikke mere Hunden, denne Ven af Mennesket, denne tro og ædelmodige Staldbroder, denne muntre og ærlige Selskaber: her, mørk Egoist, fremmed for den Herre, som huser ham, isoleret, uden at ophøre at være Slave, kjender han ikke eengang den, som han skal forsvare, og nedsluger hans Levninger uden Skræk. Følgende Anekdote skal videre udvikle dette Dyrs Charakteer.

Da jeg den samme Dag som jeg kom i Land ikke havde taget noget Linned med, vilde jeg tilbage ombord paa Fregatten Juno, som jeg troede laae ved Indløbet til Havnen: jeg faaer altsaa fat paa en lille tyrkisk Barke og vi seile henimod denne Punkt. Saasnart vi kom hen til Fregatten saae jeg at det ikke var Juno; man viiste os hen til en anden paa Rheden en halv Miils Vei derfra. Solen gik ned: de to Trediedele af Veien vare ikke endnu tilbagelagte, men jeg kunde jo ligge ombord — vi gik derfor videre. Vi fandt endnu ikke Juno, den krydsede ude i Søen: vi maatte altsaa vende om igjen. Det havde kulet stærk op; Bølgerne gik saa høit, at vi allene nu og da kunde

faae

faae et Die paa Landet, hvor vi skulde vinde hen. Min Mand satte mig ved Roret for selv at beskjæftige sig med Seilet. Det var med megen Nød at jeg kunde have i Sigte den Retning, jeg skulde holde; jeg begyndte da at føle, at det virkelig var en betænkelig Forfatning, paa denne Tid at befinde sig overladt til Stormen, midt paa en oprørt Søe, allene med et Menneske, der kunde vel, ligesom hans øvrige Landsmænd, med temmelig god Grund hade de Franske og ville tilfredsstille sin Hævnelyst.

Jeg stillede mig dristig, endog munter an, og holdt gode Miner. Endelig naaede vi Landjorden, som var Gjenstanden for alle mine Ønsker. Men — Klokken var 11; jeg havde endnu en halv Miil til Qvarteret, og det igjennem en Bye, som om Morgenen var taget ved Storm, og hvor jeg ikke kjendte een eneste Gade. Intet Tilbud af Belønning kunde formaae min Mand til at forlade sin Baad for at ledsage mig. Jeg begav mig da allene paa Reisen, og gik tvert over Begravelses-Pladsen, trodsende de Dødes Aander: det var den Vei jeg kjendte bedst. Da jeg nærmede mig til de Levendes Boliger blev jeg anfaldet af hele Flokke rasende Hunde fra Dørrene, Gaderne og hvert Tag: deres Tuden meddelede sig fra Huus til Huus,

fra

fra den ene Familie til den anden; imidlertid kunde jeg dog mærke, at den Krig, som man havde erklæret mig, var uden Coalition: thi saasnart jeg var uden for deres Besiddelse, som først havde angrebet mig, bleve de drevne tilbage af dem, som vare komme for at modtage mig paa Grændsen. Da jeg var uvidende om den foragtelige Tilstand, hvori de levede, torde jeg ikke slaae dem, af Frygt for at deres Skrig skulde samle deres Herrer imod mig. Mørket blev formindsket allene ved Stjernernes Lysning og den Halv-Klarhed, som Natten i disse Climater altid beholder. For ei at tabe denne Fordeel, for at undgaae de skraalende Hunde og følge en Vei hvor jeg ikke kunde forvilde mig, forlod jeg Gaderne og besluttede at gaae langs med Stranden, hvor Mure og Bygge-Pladser, som gik lige ned til Søen, spærrede mig tidt Adkomsten; endelig, ved at gaae ud i Søen, for at undgaae Hundene, ved at bestige Murene, for at undgaae Søen, hvor den blev alt for dyb, naaede jeg, vaad, skjult af Sveed, overvældet af Mathed og Skræk, ved Midnatstid een af vore Skildtvagter, og var jeg i den fulde Formening, at Hundene vare den sjette og frygteligste af Egyptens Plager.

Da

Da jeg om Morgenen kom til General-Qvarteret, fandt jeg Bonaparte omringet af Byens Store og Lemmerne af den forrige Regjering; han modtog deres Troskabs-Eed og sagde til Scheriffen af Alexandrien: "Jeg har taget Eder med Vaaben i Hænderne og kunde have behandlet Eder som Fange, men I har viist Mod, og da jeg troer dette uadskilleligt fra Æren, saa giver jeg Eder Vaabnene tilbage, og haaber, at I vil bevise Republiken den samme Troskab, som I har viist en slet Regjering." Jeg bemærkede i denne kloge Mands Ansigtstræk en Forstillelse, som den overste Generals redelige Ædelmod ikke kunde rokke. Han kjendte endnu ikke vore Hjelpemidler, og var ikke gandske sikker paa, om det som var skeet, ei var et Skridt, der ikke kunde understøttes; men da han saae 30,000 Mand med fornødent Artillerie i Land, saa lagde han kun Vind paa at gjøre sig Bonaparte gunstig: han forlod ikke mere General-Qvarteret; Bonaparte laae allerede, da han endnu var i Forgemakket: en Ting der er synderlig nok hos en Muselmand.

Den 16de om Morgenen fulgte jeg Generalen paa en Recognoseren. Han besaae alle Forterne, det er at sige, Ruinerne, slette Constructioner, usle Kanoner, som laae paa Stene, der

tjente

tjente til Lavetter. Generalens Befalinger vare, at afbryde alt, som var unyttigt, allene at istandsætte hvad som kunde tjene til at hindre Beduinerne at nærme sig. Han fæstede sin hele Opmærksomhed paa de Batterier, der skulde forsvare Havnene.

Vi gik lige forbi Pompejus's Støtte. Det gaaer med dette Monument, som næsten med alt, hvoraf der gaaer megen Rye — det taber, saasnart man nærmer sig den virkelige Gjenstand. Denne Støtte blev kaldet Pompejus's, i det femtende Aarhundrede, da Videnskaberne begyndte at vaagne af deres Dvale. De Lærde, istedet for de reisende Jagttagere, skyndte sig ved denne Epoke at tillægge alle Monumenter et Navn, og disse Navne gik uden Modsigelse, hævdede ved Tradition, fra Aarhundrede til Aarhundrede. Man havde i Alexandrien opreist Pompejus et Monument: det var ikke mere — og nu troede man at finde det igjen i denne Støtte. Siden har man gjort den til en Trofee for Septimius Severus. Imidlertid er den sat paa Brudstykker af den gamle Stad, men Ptolomæernes Stad laae endnu ikke gandske i Ruiner i Severus's Tid. For at give denne Colonne en fast Grund har man nedrammet en Obelisk, paa hvis Bund man har sat en herlig

Pje-

Pjedestal, der bærer en smuk Støtte med et korinthisk Capitæl, der er grovt udarbeidet.

Dersom Støtten selv, naar man skiller den fra Pjedestallen og Capitælet, har været en Deel af nogen antik Bygning, saa tilkjendegiver den Pragt og Reenhed i Udførelsen. Man maae altsaa sige, at det er en smuk Støtte, men ikke et smukt Monument, og at en Støtte aldrig er noget Monument; at ligeledes St. Maries Støtte (la Colonne de St. Marie-Majeure) om den end og er een af de smukkeste i Verden, har dog ei Charakteren af et Monument, men er blot et Fragment. Dersom Trajans og Antonins Støtter ikke henregnes til denne Classe, er det fordi de blive kollosalske Cylindere, paa hvilke Historien om disse 2 Keiseres glimrende Tog er oprullet: betragtede, uden i denne Hensigt, vilde de være plumpe og sørgelige Monumenter.

Da Grunden til Pompejus's Støtte var begyndt at løsne, troede man at forøge dens Fasthed ved at føie til det første Grundlag 2 Brudstykker af en Obelisk i hvid Marmor; det eneste Monument af denne Materie, som jeg har seet i Egypten.

Dersom man vilde eftergrave i Omkredsen af Støtten, vilde man uden Tvivl faae meget Lys

om

om dens Oprindelse. Jordbundens Udseende viser allerede i Forveien at saadanne Efterſøgelser ikke vilde blive forgjæves. Maaskee vilde de bringe for Dagen Underlaget tilligemed Atrium af den Portik, hvortil denne Støtte har hørt, som har været Gjenſtanden for Afhandlinger af Lærde, der kun har kjendt den af Tegninger og Reiſendes Beſkrivelſer. Men diſſe Reiſende har ikke ſagt dem at man fandt i Nærheden Brudſtykker af Colonner af ſamme Materie og Diameter. Jordbundens Ujævnhed tilkjendegiver Ruiner af bedækkede ſtore Bygninger, hvis Former kan kjendes paa Overfladen, f. Ex. en Firkant af en ſtor Proportion, og en ſtor Circus, hvis Hoved-Dimenſioner man endnu kunde maale, ſkjøndt den var bedækket af Sand og Steenſtykker.

Da vi nu have iagttaget, at den ſaakaldte Pompejus's Støtte er af en meget reen Stiil og Udforelſe, at Pjedeſtallen og Capitælet ikke er af ſamme Granit ſom Stotten ſelv, men at de ere plumpe og ſynes at være allene et Udkaſt, og at Grundlaget, der beſtaaer af Brudſtykker, tilkjendegiver en nyere Conſtruction; ſaa tør vi ſlutte at dette Monument ikke er gammelt, og at det kan henregnes ligeſaavel til de græſke Keiſeres ſom til Kalifernes Tider, thi; derſom Pjedeſtallen og

Capi-

Capitælet ikke ere got nok udarbeidede for at henføres til den første af disse Epoker, saa have de paa den anden Side ikke Fuldkommenhed nok for Kunstens Beskaffenhed i den sidste Epoke.

Eftergravninger paa dette Sted kunde vel ogsaa bestemme Byens Omkreds i Ptolomæernes Tid, da dens Handel og Glands forandrede dens første Plan og gjorde den umaadelig stor. Den nærværende Bye, som er fra Kalifernes Tid, er kun en Indskrænkning af hiin, endskjøndt den indeholder hele Marker og Ørkener. Dens Omhegn blev sammensat af Brudstykker; thi hines Bygninger gjenkalde altid Nedbrydelse og Ødelæggelse. Indfatningerne af de Porte, som de har sat paa aderes Mure og Fæstninger, bestaae af Granit-Colonner, hvilke de ei engang har umaget sig med at tilhugge efter det Brug, som de har gjort af dem; de synes at være der allene for at bevidne de Bygningers Pragt og Størrelse, hvoraf de ere Brudstykker.

Tilforn har de anvendt denne Mængde Colonner til at give Steen-Lagene i deres Mure en lige Jævnhed; disse, som have modstaaet Tiden, see for Nærværende ud som Batterier. Forresten frembyde disse arabiske og tyrkiske Constructioner, som ere frembragte ved Krigens Nødvendigheder,

en

en Sammenblanding af Epoker og forskjellig Slags Virksomhed, hvoraf man seer maaskee aldrig flere besynderlige Exempler paa eet Sted. Men overalt har Tyrkerne, der føie Dumhed til Vanhelligelse, sammenblandet med Graniten ikke allene Tegl- og Kalk-Steen, men endogsaa Planker og Bretter, og saaledes fremstillet af alle disse saa stridende og isærligt forenede Materier den meest monstrøse Samling af den menneskelige Virksomheds Høihed og Fornedrelse.

Paa Tilbageveien fra Støtten til den nye Stad, gik vi igjennem Arabernes, eller den Deel, der var indsluttet af deres Mure, thi for Nærværende er det kun en Ørk, hvor man hist og her seer nogle Indelukker, der ere Haver, saalænge Oversvømmelsen varer, men som i de øvrige Maaneder beholde Træer og Frugter i Forhold til Størrelsen af den Cisterne, som de have; paa denne Vand-Beholdning beroer deres Tilværelse; dersom den udtørres, saa blive Haverne atter Sanddynger.

Ved Indgangen til enhver af disse Haver er der Monumenter af en rørende Menneske-Kiærlighed, det er Vandkummer, som Pompen fylder saa ofte man sætter den i Bevægelse, og som tilbyde den forbigaaende Vandrer Tilfredsstillelse af

haus

hans Tørst, den første Nødvendighed i dette brænd-ende Climat.

Man finder ved hvert Skridt Samlesteder for Vandet af disse Cisterner, der staae i Forbin-delse med hinanden, og hvis Træk-Hul er besat med Foden eller Capitælet af en antik Colonne, der er udhulet, og tjener til Belægning.

Naar man vil bygge en nye Cisterne, har man allene at udhule og beklæde Vandkummer paa forskjellige Høider; derefter gjør man en Rende for Vandet og forlænger den indtil at den træffer en anden Udhuling; Vandet opsyider nu, formedelst den Ligevægt, som det søger, alt det tomme Rum, som det finder for sig. Alexandriens store Dam eller Vand-Beholdning er en af de største Antiqui-teter fra Egyptens Middelalder, og en af de smuk-keste Monumenter af dette Slags, baade i Hen-seende til Størrelsen og dets hensigtsmæssige Byg-ningsmaade: skjøndt een Deel er ødelagt og den anden trænger til Forbedring, har den dog endnu Vand nok for Mennesker og Dyr i to Aar. Vi kom Maaneden før Vandet skulde fornyes, men vi fandt det endnu meget friskt og godt.

En rødagtig Ruin trak vor Opmærksomhed til sig, hvilken Chatolikerne kalde den vise St. Catharines Huus, hun som ægtede den lille Jesus

400 Aar efter hans Død. Det er en romersk Bygning. De Render, som man finder belagte med Stalactit, tilkjendegive at det var bestemt til varme Bad.

Vi kom endelig til den saa kaldte Cleopatras's Obelisk: en anden, som ligger omkastet ved dens Side, tilkjendegiver, at de begge to prydede Indgangen til Ptolomæernes Palads, hvoraf man endnu seer Ruiner nogle Skridt derfra. Disse Obeliskers nærværende Forfatning og de Brud som de havde, endog da de bleve opsatte paa dette Sted, vise, at de allerede ved denne Epoke vare Fragmenter og hidførte fra Memphis eller Øvre-Egypten. De kunde letteligen indskibes og føres til Frankrig som et Seiers-Tegn, der endog vilde blive meget karakteristisk, eftersom de i og for sig selv ere et Monument, og at de, formedelst de Hieroglypher, hvormed de ere skjulte, bør langt foretrækkes for Pompejus's Støtte, som er allene en Colonne, der er lidet større end dem man finder overalt.

Man har siden eftergravet ved Foden af denne Obelisk og fundet at den hviler paa en Steen-Flade. De Pjedestaller, som man i Europa har stedse føiet til dette Slags Monumenter, ere

en

en Prydelse, som ganske forandre dets Charakteer.

I det jeg betragtede det saracenske Monument, som er i Nærheden af disse Obelisker, fandt jeg at Kodstykket henhørte til en græsk eller rommerst Bygning: man kan endnu der skjælne Capitæler af Colonner af den doriske Orden, der tabe sig under Vandets Overflade. Strabo har sagt, at det nederste af Ptolomæus's Palads blev beskyllet af Bølgerne: disse Brudstykker kunde da paa eengang bekræfte Sandheden af Strabo's Efterretning og lede os til Paladsets Beliggenhed.

I det inderste af Havnen, langs med Søen, finder man Brudstykker af alle Tiders Arbeider, som Bølgerne og Sekterne ligemeget har mishandlet. Man seer der Levninger af Bade, hvoraf endnu ere adskillige Kammere tilbage, og som sildigere ere indrettede i ældre Mure. Disse Bygninger forekom mig at være arabiske: for at vedligeholde dem har man givet dem et Slags Bulværk af Colonner, der nu see ud som strygende Batterier, deres uhyre Mængde beviser de Paladsers Pragt, hvilke de har udsiret.

Naar man kommer ud af det inderste af Havnen finder man nogle saracenske store Bygninger, der have enkelte Anstrøg af Pragt og en Blan-

ding af Smag, der gjør Jagttageren forlegen. Karnisser, prydede med doriske Triglypher *) der understøtte hvælvede Buer (voutes á ogives) give Anledning til at troe, at disse Bygninger ere opreiste af antike Brudstykker, som Saracenerne har blandet med deres egne Architechtur. Portene af disse Bygninger kan bestemme os Varigheden af det ægyptiske Figen-Træe, (Sycomorus) hvilket er aldeles uangrebet, da dog det Jern, som var paa Portene, har givet efter for Tiden og er ganske forsvundet. Bag denne Slags Fæstning ere arabiske varme Bade, som ere udpyntede paa en meget broget Maade. Vore Soldater, som havde fundet dem opvarmede, tilegnede sig dem for der at gjøre deres Vask, og ophævede saaledes deres virkelige Bestemmelse. Jeg udsætter derfor til en anden Gang Beskrivelsen over disse Slags Bad, og henviser til den Beskrivelse, som Savary har givet **) naar man ønsker en Forestilling om den Slags Vellyst, de kan frembringe.

Nær ved disse Bad er en af de første Moskeer, som fordum var en Hoved-Kirke, under Navn

*) Trespalter, tredobbelt Indpløining i de doriske Støtter. Overs. Anm.

**) Lettres sur L'Egypte, par Mr. Savary. Tom. I. Lettre XI. O. A.

Navn af St. Athanas. Denne Bygning, der er ligesaa forfaldet som prægtig, kan give et Begreb om Tyrkernes Skjødesløshed, endogsaa i Henseende til de Gjenstande, hvorover de ere meest iversyge. For vor Ankomst tillode de ingen Christen at nærme sig den, og vilde heller holde en Vagt der, end sætte Dørrene i Stand; vi fandt dem i saadan en Forfatning, at de hverken kunde lukkes eller gaae paa deres Hængsler.

I den inderste Gaard af denne Moskee indslutter et lidet ottekantet Tempel et egyptisk Fragment af en uforlignelig Skjønhed, baade i Hensyn til dets egen Beskaffenhed og de utallige hieroglyphiske Figurer hvormed det er bedækket saavel inden som uden paa; dette Mindesmærke, som er uden Tvivl en Sarkophag fra det gamle Egypten, vil maaskee blive oplyst ved hele Bind af Undersøgelser. Man kunde behøve en Maaned til at aftegne dets Indhold. Jeg tør lægge til, at det kan betragtes, som et af Alderdommens kostbareste Stykker og det vigtigste af Egyptens Bytte, hvormed vi maatte ønske at kunne pryde et af vore Museer. Dolomieux deelte min Enthusiasme, da vi opdagede tilsammen dette kostbare Monument.

Sandske nær ved Moskeen ere tre opstaaende Colonner, hvorom endnu ingen Reisende har talt.

Det

Det var nok værd at grave ved deres Fod: af det udsøgte Arbeide paa Colonnerne, kan man slutte at de har udgjort Dele af antike Monumenter; men deres overdrevne Frastand maae tillige lede til den Tanke, at de nu ikke staae efter deres første Bestemmelse. Hvorledes det end er, saa blive de dog Levninger af en stor og prægtig Bygning.

Derfra gik vi lige til Porten af Rosette, der er befæstet, og hvor Tyrkerne havde forsvaret sig ved vor Ankomst. En Samling af Huse danne her en Slags Borg, som efterlader en tom Plads af en halv Miils Strækning imellem denne Deel af Byen og den som stoder til Havnene. Alle Krigens Rædsler saaes endnu i dette Qvarteer. Jeg gjorde der et Møde, som tilbød mig den meest afstikkende af alle Kontraster. Et ungt Fruentimmer, af hvid Farve og rød som Rosen, sad, midt iblandt Døde, paa en Steen, der endnu var blodig; det var Billedet paa Opstandelsens Engel. Da jeg, tiltrukken ved en Følelse af Medlidenhed, bevidnede hende min Forundring, over at finde hende saa gandske allene, svarede hun mig med en tækkelig Godtroenhed, at hun ventede sin Mand for at gaae bort at overnatte i Ørkenen — dette havde for hende ingen Betydning; hun gik derud som til et andet Leie. Man kan deraf slutte sig

til

til den Skjæbne, der ventede paa de Fruentimmer, som Kjærlighed havde givet Mod til at følge deres Mænd paa dette Tog.

De fleste Divisioner havde, efterat de vare komne i Land, ikke gjort andet end at marschere gjennem Alexandrien, for at gaae hen at leire sig i Ørkenen. Man maatte da ogsaa tænke paa at forlade Alexandrien, dette Sted, som er saa mærkværdigt i Historien, hvor Mindesmærker fra alle Epoker, hvor Brudstykker af saa mange Nationers Kunster ere opdyngede i Flæng, hvor Krigens og Aarhundreders Ødelæggelser, og et fugtigt nedbrydende Clima, har frembragt større Forandring og Ødelæggelse end paa noget andet Sted i Egypten.

Bonaparte, der havde bemægtiget sig Alexandrien, lige saa hurtigt som Ludvig den Hellige havde taget Damiette, begik ei den samme Feil som han: uden at give Fienden Tid til at indhente Kundskab om sig, og Tropperne Leilighed til at see Alexandriens Mangel og ufrugtbare Omegne, lod han Divisionerne marschere, eftersom de kom i Land. En Officeer blandt andre, sagde til sin Trop, i det Øieblik den skulde afgaae: "Mine Venner! I skal overnatte i Beda, I forstaaer nok, i Beda!" — Dette har ikke større Vanskelighed

hed end at sige: lader os marschere, mine Venner! og Soldaterne marscherede. Det er uden Tvivl vanskeligt at fremføre et mere mærkværdigt Træk af Naivitet paa den ene, og Tiltroe paa den anden Side: det er med dette forgløse Mod at man foretager det, som andre ikke torde udkaste, og udfører det, som synes utroligt. Vere nysgjerrige, end bestyrtsede, komme de til Beda, som de maatte troe var en velbygget Landsbye, og befolket som vore — de fandt kun en Brønd, der var opfyldt med Stene, igjennem hvilke rislede noget muddret Brak-Vand, hvilket blev opsamlet i Bøgere og uddeelt til dem i smaae Rationer, ligesom Brændeviin. Saaledes var den første Proviantøren for vore Tropper i en anden Verdens Deel, hvor de vare afskaarne fra deres Fædreneland ved Have, som vare bedækkede af Fienden, og ved Ørkener, der vare endnu tusinde Gange mere frygtelige, og imidlertid udslettede denne sælsomme Stilling hverken deres Mod eller deres Munterhed.

Dersom man vil have en Maalestok for Orientalernes huuslige Despotisme, dersom man ikke er bange for at gyse ved Jalousiens Vildhed, naar den understøttes af en vedtagen Fordom, og naar Religionen frikjender dens Udsvævelser, saa læse man følgende Anekdote.

Da-

Dagen efter vore Troppers Afmarsch fra Alexandrien, mødte nogle Soldater, nær ved Beda, i Ørkenen, et ungt Fruentimmer med blodigt Ansigt; med den ene Haand holdt hun et spædt Barn, den anden Haand strakte hun ud til alle Sider, for at faae fat paa den Gjenstand, der enten kunde støde eller veilede hende. Deres Nysgjerrighed er vakt: de kalde paa deres Ledsager der ogsaa tjente dem til Tolk: de nærme sig — og høre en Skabnings jamrende Sukke, hvilken man har berøvet Taarernes Organ — et ungt Fruentimmer med et Barn midt i en Ørken! deres Nysgjerrighed steeg med deres Forundring: de gjøre Spørgsmaale og faae at vide, at det frygtelige Syn som de har for Øine, er Følge og Virkning af en rasende Jalousie: det er ikke Beklagelser, som det ulykkelige Offer tør frembringe, men Bønner for den Uskyldige, der deler hendes Ulykke, og som maa omkomme af Hunger og Elendighed. Vore Soldater give hende strax, bevægede af Medlidenhed, en Deel af deres Ration og glemme saaledes deres egen Nødvendighed for en mere Trængende; de berøve sig det kostbare Vand, som de snart vilde komme til at mangle, da de see et rasende Menneske at løbe til, hvis Blik endnu langt borte opslugte Gjenstanden for hans Hævn, og som fulgte

disse

disse Offere med Øinene; han styrter frem og river ud af den Ulykkeliges Hænder dette Brød, dette Vand, denne sidste Kilde til Liv, som Medlidenhed nylig havde givet den Elendige — 'holdt! raaber han, hun har besmittet sin Ære og fornærmet min! dette Barn er min Skjændsel, det er Lastens Søn!" Vore Soldater vil hindre ham fra at berøve hende den Hjelp som de havde overraakt hende, men fnysende over at den, som er Gjenstanden for hans Raserie, har kundet opvække Medlidenhed, trækker han en Dolk, giver hende et dødeligt Stik, griber Barnet, river det fra hende og knuser det mod Jorden — derpaa vild, ligesom uden al Følelse, bliver han ubevægelig staaende, seer stivt paa dem, som omringe ham, og trodser deres Hævn.

Jeg har spurgt om der gaves Straffe-Love for en saa grædselig Misbrug af egen Myndighed, man har sagt mig, at han havde gjort ilde i at dræbe hende; thi, dersom Gud ikke havde villet at hun skulde dø, saa kunde man efter 40 Dages Forløb have modtaget den Ulykkelige i et Huus og underholde hende ved Almisser.

Divisionen Kleber, commanderet af Dugua, havde taget Veien til Rosette, for at beskytte den Flotille, som var løbet ind i Nilen. Den 17 og

18 Messidor (6 og 7 Juli) var den hele Armee paa Marschen over Birket og Demenhur. Araberne anfaldt Forposterne og harcellerede Resten; Døden blev dens Straf, som holdt sig noget tilbage. Desaix er nær ved at blive fangen, da han var 50 Skridt bag efter Colonnen. Le Mireur, en udmærket Officeer, og som i en melankolsk Adspredelse ikke havde fulgt den Indbydelse man havde giort ham om at nærme sig, blev dræbt 100 Skridt fra Forposterne; General-Adjudant Galois faldt i det han bragte en Ordre fra den øverste General; Adjudant Delaneau blev tagen til Fange nogle Skridt fra Armeen, i det han satte over en Grøvt; man bestemmer en Summa for hans Udløsning; Araberne blive uenige om Delingen, og, for at ende Trætten, skjød de denne interessante unge Mand en Kugle gjennem Hovedet. Mamelukkerne*) vare komne den franske Armee i Møde; det var i Nærheden af Demenhur at den saae dem første Gang; de lode sig noie med at recognoscere dem, og dette Møde, ligesom ogsaa den ubetydelige Skjærmydsel ved Chebreise, gav vore Soldater Tid til at fatte sig, og betog dem denne urolige

Fo-

*) En fuldstændig Efterretning om Mamelukkernes Oprindelse, Sæder, nærværende Forfatning ꝛc., findes i den anførte Voyage de Volney. Tom. I.

Overs. Anm.

Følelse, som nærmer sig til Skræk, og som en ubekjendt Fiende altid foraarsager. Da Mamelukkerne havde seet at vor Armee bestod allene af Infanterie, hvilket de i høieste Grad foragte, saa bleve de strax forvisede om en let Seier, og forurolige ikke mere vor Marsch, der allerede var besværlig nok formedelst dens Længde, det brændende Clima, den Hunger og Tørst man maatte udstaae, hvortil endnu kom den Lidelse som forvoldes ved en bestandig skuffet og atter fremspirende Forhaabning. I Sandhed! det var midt iblandt Dynger af Sæd at vore Soldater manglede Brød, og ved Billedet af en stor Sø for Øiet at de fortæredes af Tørst. Denne Straf af en nye Slags behøver at forklares, da den er Virkningen af en Illusion, som har allene Sted i disse Lande; den bliver frembragt ved de fremstikkende Gjenstandes Afspeilen i Solens skjæve Straaler, som blive kastede tilbage af den brændende Jordbund.

Dette Phænomen frembringer saa livagtig Billedet af Vand, at man bedrages ligesaa vel den tiende, som den første Gang, det opvækker en Tørst, der er saa meget mere brændende, som det Øieblik, hvori det viser sig, er paa den varmeste Tid af Dagen. Jeg troede at en Tegning ikke kunde give noget Begreb derom, eftersom

den

den kunde aldrig blive andet end Fremstillelsen af en Lighed, men, for at gjøre den fuldstændig, maae man læse en Rapport, som er aflagt for Institutet i Cairo og indført i de Memoires som ere trykte af Didot den ældre, hvori Borgeren Monge har beskrevet og udviklet dette Phenomen med det Skarpsind og den Erudition, der caracteriserer denne Lærde.

Landsbyerne vare forladte ved Armeens Ankomst, og Indbyggerne toge med alt det, som kunde tjene til at proviantere den.

Vandmeloner vare den første Lindring, som Egyptens Jordbund tilbød vore Soldater, og denne Frugt blev med Erkjendtlighed helliget deres Erindring.

Da Armeen var forbi Rahmanieh bleve dens Marscher ved Flodens Bredder mindre besværlige. Vi ville ei følge den paa alle dens Stationer, men allene sige at den overnattede den 1ste Thermidor (20 Juli) i Amm—el—Dinar, og brød op derfra for næste Dagbrækning; efter 12 Timers Marsch var den i Nærheden af Embabey, hvor Mamelukkerne vare forsamlede; de havde der en forskandset Leir, der var omgivet med en usel Grav og forsvaret af 38 Feldtstykker. Saasnart man havde opdaget Fienden, blev Armeen formeret. Da

Po-

Bonaparte havde givet de sidste Ordrer, sagde han i det han viste hen til Pyramiderne: "Gaaer! men tænker paa, at 40 Sekler see ned paa os fra disse Monumenter". Desaix, som commanderede For-Troppen, var forbi Landsbyen; Reynier fulgte paa hans venstre Haand; Dugua, Vial og Bon, stedse paa venstre, dannede en Halv-Cirkel i det de nærmede sig Nilen. Mourat-Bey, der kom for at recognoscere, sagde, da han intet Cavallerie saae, at han vilde hugge os itu som Græskar; (det var hans eget Udtryk) i Følge heraf satte det vigtigste Corps af Mamelukker, som var foran Embabey, sig i Bevægelse, og huggede ind paa Divisionen Dugua, med en Hurtighed, som neppe gav den Tid til at formere sig; den modtog dem med en Artillerie-Ild, som standsede dem; derpaa, ved et Sving til venstre, styrtede de sig paa Bajonetterne af Divisionen Desaix; en vel underholdet Musket-Ild fra den hele Linie gjorde dem noget bestyrtsede: de vare et Øieblik raadvilde; men, med eet, vilde de falde Divisionen i Ryggen, de stroge altsaa imellem Divisionerne Reynier og Desaix og modtoge fra begge en krydsende Ild; dette begyndte deres Nederlag. Da de ikke mere havde nogen Plan, vendte een Deel tilbage til Embabey, den anden forstandsede sig i en Have, der var be-

plan-

plantet med Palmetræer, og laae i Vest for de to Divisioner; da man drev dem bort derfra ved lette Tropper, toge de Veien til Ørkenen ved Pyramiderne. Det var dem, som siden gjorde os Øvre-Egypten stridig. Imidlertid befandt sig de andre Divisioner, som nærmede sig til Landsbyen, i en saadan Stilling, at de kunde lide meget ved den forskandsede Leirs Artillerie: man besluttede at angribe den: man dannede to Bataillioner, som bleve uddragne af Divisionen Bon og Menou, og kommanderede af Generalerne Rampon og Marmont, som skulde marschere mod Landsbyen; Bataillonen Rampon syntes Mamelukkerne at være lettest at indslutte og nedsable; de, som vare tilbage i Leiren angrebe den derfor. Da blev Ilden meest levende og morderisk; vor Modstand var dem uforklarlig. (De har siden sagt, at de troede vi vare sammenbundne). Og virkelig, det bedste Cavallerie i Orienten, maaskee i den hele Verden, maatte give tabt mod et lidet Corps, der var omskandset af Bajonetter. Nogle iblandt dem fik deres Klæder skudte i Brand af vort Musketterie og brændte, dødeligen saarede, foran vore Linier. Nederlaget blev almindeligt; de vilde vende tilbage til deres Leir; vore Soldater fulgte dem og styrtede ind mod dem i Flæng: deres Kanoner bleve tagne;

de

de Divisioner, som nærmede sig og omringede Landsbyen, berøvede dem enhver Udvei til at trække sig tilbage; de vilde nu følge langs med Nilen, men en Mure, som gik tværs over deres Vei ned mod Floden, standsede og kastede dem tilbage; derpaa kastede de sig i Vandet for at kunne naae det Corps, hvormed Ibrahim-Bey var blevet tilbage for at dække Cairo. Fra dette Øieblik af var det ikke mere et Slag, men et Slagterie: Fienden syntes allene at ſtryge forbi for at blive nedskudt, eller, hvis den undgik Ilden fra vore Batailloner, for at blive et Rov for Bølgerne. Midt i dette Blodbad, maatte man, ved at løfte Øinene i Veiret, blive bestyrtset over den Kontrast, som dette lykkelige Climats rene Himmel frembød: et lidet Antal Franske, under en Helts Anførsel, kom for at erobre en Verdens Deel; et heelt Land havde skiftet Herre; Mamelukkernes Stolthed blev knust af vort Infanteries Bajonetter. I dette store og frygtelige Optrin, som maatte have saa vigtige Resultater, fordunklede Røgen og Støvet neppe den nederste Deel af Dunstkredsen: Solen gik roligen sin Bane paa den vide Horizont: hvilket Bevis for Naturens urokkelige Orden, som adlyder evige Love, med denne hemmelighedsfulde Stilhed, der gjør den endnu mere høitidelig!

Gene-

General Menon var blevet saaret tilbage i Alexandrien; han skulde organisere Regjeringen i Rosette, og gjøre en lille Reise til Delta. Forend han begav sig til Cairo, havde han overtalt mig til at følge med paa denne Marsch. Jeg bestemte mig saa meget hellere til at gjøre denne Reise, som jeg allerede i Forveien troede, at den ikke kunde blive meget interessant, dersom man ikke foretog den forend man saae Øvre-Egypten; derforuden fulgte jeg en elskværdig, oplyst Mand, som længe havde været min Ven.

Vi gik ombord paa et Avisskib i den nye Havn ved Alexandrien; vi manøvrerede den hele Dag; vore Capitainer, som hverken kjendte til Strømmen, Brændingerne eller Grundene i Havnen, undgik rigtig nok Diamant-Pynten, men vare nær ved at sætte os paa en anden Klippe (du petit Pharillon) og kastede endelig Anker ved Indløbet til Havnen, for igjen at lette næste Dag. Jeg aftegnede den Borg, som er bygget paa Den Pharus, paa den samme Plads, hvor hiint saa nyttige og prægtige Monument har staaet *), hiint Verdens Underværk, som, efter at have faaet sit Navn af den

*) Fyret ved Alexandrien. Ov. Anm.

den Ve, hvorpaa det var opreist, har siden forplantet det til alle Monumenter af dette Slags.

Den følgende Dag gik vi ud med lige saa slette Forvarsler, som den forrige. Neppe vare vi komne nogle Mile ud i Søen, førend General Menou, da Vinden var blevet meget stærk, fik et Anfald af en convulsivisk Opkastelse, som nær havde kostet ham Livet, da den kastede ham om med Hovedet mod den bageste Deel af en Kanon. Ingen af os kunde bedømme Farligheden af det store Saar han havde faaet; han var uden Samling; vi raadslog, om vi ikke skulde bringe ham ombord paa L'Orient, som havde ankret med Floden ved Abukier, og som vi i dette Øieblik befandt os lige over for.

Vore Søefolk troede at nogle Timer maatte forslaae til at bringe os i Nilen: vi toge denne Beslutning for at ende Generalens Lidelser. Og virkelig, nogle Timer efter befandt vi os, uden at vide det, ved een af Nilens Mundinger, hvilket vi kunde mærke paa det sørgeligste Syn, som jeg i mit Liv har havt. Nilens Vand, som af Vinden blev stødt tilbage, hævede Bølgerne til en utrolig Høide, i det de brøde sig mod Strømmen med en skrækkelig Brusen. Et af vore Fartøier, som havde gjort Skibbrud og som Bølgerne knu-

sede,

sede, var den eneste Kjending, vi havde af Kysten; forskjellige andre Avis-Skibe, der var i den samme Forfatning, som vi, det er at sige i den samme Forvirring, nærmede sig hinanden for at raadslaae, men fjernede sig igjen for ei at knuses, og kunde ikke gjøre sig forstaaelige uden ved frygtelige Skrig. Der var ingen Lods: vi vidste ikke mere, hvortil vi skulde bestemme os; med Generalen blev det slettere og slettere: vi fandt paa, at vi ville see at faae Kjending paa Nilens Munding; Jollen blev sadt ud og Chefen for Bataillonen Bonnicarreere og jeg kastede os deri som vi kunde. Neppe vare vi fra Bord forend vi befandt os midt i Afgrunde, uden at see andet end Toppen af Bølgerne, som fra alle Sider truede med at opsluge os; paa 1000 Toiser fra Avis-Skibet kunde vi ei naae det; Søe-Sygen begyndte at martre mig; vi vare udsatte for at blive maaskee længe i denne uvisse Forfatning og saaledes at tilbringe Natten. Jeg hyllede mig ind i min Kappe for ikke at see mere vor bedrøvelige Stilling, i det vi strøge lige forbi en Felukke; men her fik jeg Øie paa en Ulykkelig, som var blevet hængende i et Toug, da han vilde stige ned i et Fartøi. Udmattet af de Bestræbelser, som han anvendte i denne farlige Stilling for at holde sig fast, lod han sine Arme synke og var

nær ved at falde i Dødens Svælg, som jeg saae aabent for at modtage ham. Ved dette Syn blev jeg saa heftig rystet at mine Qvalmer ophørte; jeg raabte ikke, men jeg skreeg i høien Skye; Matroserne gjorde ligesaa: endelig trængte vor Stemme igjennem: i Forstningen vidste man ei hvad det vilde betyde; man søgte overalt inden man kunde komme den Ulykkelige til Hjælp, hvis sidste Kræfter vare udtømte; man opdager ham tilsidst — og havde endnu Tid nok til at redde ham.

I den Tid, da vi havde været sysselsatte med denne Hendelse, og formedelst de Bestræbelser, som vi havde giort for at holde os under Vinden, i Tilfælde af at Mennesket skulde falde i Søen, havde vi faaet Høide nok for at naae vort Skib; vi kom lykkelig ombord, men befandt os paa samme Punkt, hvorfra vi havde sat ud, og vidste ikke mere hvad vi skulde foretage os. Vinden stilledes lidet af, men Søen gik høi. Natten var ikke saa stormende.

Generalen befandt sig saa slet, at han ikke kunde tage nogen Beslutning selv; vi holdte altsaa Raad paa nye og besluttede at lægge ham saa godt vi kunde i Jollen, da vi troede at det forliste Jartøi og Brændingerne kunde tjene os til Veiledning, saa at vi ved at undgaae disse kunde løbe ind i Nilen:

len: dette lykkedes os; efter en Times Seilads vare vi lige over for Spidsen af Kysten; vi dreiede strax til høire og roede ind i den meest stillesydende Flods rolige Leie; en halv Time efter vare vi midt i det meest muntre og blomstrende Landskab: det var just at gaae ud af Tenarus for at gaae gjennem Lethe ind i de elysæiske Marker. Dette fandt Generalen endnu sandere, da han allerede kunde sidde oppe, og foraarsagede os ingen Urolighed, uden i Henseende til hans dybe Saar, hvilket ingen af os havde tordet undersøge.

Vi fandt strax paa høire Haand et Fort, og paa venstre et Batterie, som fordum var bygget for at forsvare Nilens Indløb, men ligger nu en Miil derfra. Dette kunde give os et Maal for Fremgangen af den Opfyldning, som Floden foraarsager. Constructionen af disse Forter er ældre end Krudtets Opfindelse og er altsaa ikke over tre hundrede Aar gammel.

Det første, Vesten for Floden, viser sig som en firkantet Borg, besat med store Taarne og Batterier, hvori vare Kanoner af 25 Fods Længde; det andet er kun en Moskee, foran hvilken var et forfaldet Batterie, hvor der var en Kanon af 28 Tommers Calibre, som tjente allene til at forhielpe Konerne til en lykkelig Redkomst, naar de under

deres

deres Svangerskab kom og satte sig til Hest paa den.

En Time derefter fik vi Die paa Rosette, midt i en Skov af Daddel, Bananas og Figen-Træer, der ligger saa yderlig paa Nilens Bredder, at Floden hvert Aar bader Husenes Vægge, dog uden at beskadige dem.

Raschid, som Frankerne har kaldet Rosette eller Rosset, har været bygget nær ved den bolbitinske Munding, ikke langt fra Ruinerne af en Bye af dette Navn, som skulde ligge ved en Boining af Floden, hvor man nu finder Klosteret Abu-Mandur, en halv Miil fra Rosette; det som kan understøtte denne Meening ere de Høider som beherske dette Kloster, og som nok ere dannede ved Opfyldninger af Floden; der gives endnu nogle Colonner og andre Antiquiteter som man fandt for tyve Aar siden ved at reparere Klosteret.

Leo, Afrikaneren, siger at Raschid blev bygget af en Gouverneur i Egypten, under Califernes Regjering; men han nævner hverken Califens Navn eller Tiden da den blev anlagt.

Rosette frembyder intet mærkeligt Monument. Dens gamle Circumvallations-Linie tilkjendegiver at den har været større end den nu er; man kan bestemme dens første Omkreds ved Hjælp af de Sand-

dyn-

ger som bedække den fra Vest til Syd, og som ere dannede af de Mure og Taarne, der tjene til Grundlag for disse Opfyldninger. Denne Stads Befolkning aftager daglig, ligesom Alexandriens. Man bygger meget lidet der, og betjener sig oven i Kiøbet af gamle Tegelsteen af Bygninger, som styrte ind af Mangel paa Beboere og Reparation. Husene, skjøndt bedre byggede end i Alexandrien, ere imidlertid dog saa brøstfældige, at dersom Climatet, der intet nedbryder, ikke sparede dem, saa vilde der ikke mere være et eneste Huus tilbage i Rosette. Etagerne, som gaae den ene ud over den anden, ere ikke langt fra at berøre hinanden; dette gjør naturligviis Gaderne mørke og sørgelige. De Huse, som ligge langs med Milen, og som for størstedelen tilhøre fremmede Kiøbmænd, ere fri for denne Uleilighed. Denne Deel af Byen kunde meget let forskjønnes: man behøvede kun at anlægge en Gade langs med Floden. Foruden den Fordeel at have Udsigt over Seiladsen paa Floden, har man endnu det smilende Syn af Delta's Bredder, denne Ø, som er ikke andet end en Have af en Miils Udstrækning.

Denne Ø blev snart vor Eiendom, vor Spadseretour, og endelig den Park, hvor vi nøde Jagtens Forlystelse, som endogsaa blev fordoblet derved,

ved, at enhver Fugl, som vi skjød, var et nyt Bekjendtskab for os.

Jeg maa bemærke her, at Beboerne af Nilens venstre Bred, det vil sige, Deltas Indbyggere, ere mere blide og selskabelige; jeg troer at man maae søge Aarsagen i deres større Overflod, og i Fraværelsen af Beduinerne, som aldrig sætte over Floden, og derved lade dem i saa rolig en Stilling, som Egyptens øvrige Indbyggere aldrig kan nyde.

Naar man bemærker Aarsagen er man næsten altid mindre hengiven til at beklage sig over Virkningen. Kan man bebreide Landmanden at han er mørk, mistroisk, gjerrig, uden Omsorg, uden Forsynlighed i Henseende til Fremtiden, naar man betænker, at han, foruden Udsuelse af Godseieren, den graadige Bey og Cheikh, Mamelukkerne, er tillige udsat for en omstreifende og stedse bevæbnet Fiende, der lurer hvert Øieblik paa at berøve ham den Smule Velstand, som han kan fremvise? de Penge, som han kan skjule, og som forestille de Nydelser, hvilke han maae berøve sig, er da det eneste, som han kan troe virkelig at tilhøre sig. Han ønsker derfor især paa den Kunst at gjemme dem; at de ere begravede i Jordens Indvolde, beroliger ham ei; det er blot ved at fremvise for

hans

hans Herrers Øine en forfalden Hytte, Pjalter og Armodens hele Følgeskab, at han haaber at kunne unddrage dette Metal fra deres Graadighed; det er ham yderst magtpaaliggende at kunne opvække Medlidenhed; ikke at beklage ham, var det samme, som at angive ham; da han er urolig i det han samler sine Penge, og urolig ved at eie dem, saa hensløber han sit Liv imellem den Ulykke intet at eie, og Skræk for at see sig berøvet det han besidder.

Det er sandt! vi havde forjaget Mameluk-kerne; men da vi ved at bortjage dem maatte udstaae alle mulige Slags Mangler, havde vi saa ikke faaet andre Fiender istædet? og disse Beduiner, som ere slet bevæbnede, der ikke gjøre Modstand, hvis Volde ere bevægelige Sand-Bjerge, hvis Grændser er det umaadelige Rum, hvis Tilflugts-Stæd er Ørkenen, hvem kan vel overvinde eller holde dem i Ave? Man kunde jo forsøge paa at friste dem ved at tilbyde Marken til Dyrkning? Vel! men Landmændene i Europa ophøre strax, naar de blive Jægere, at bearbeide Jorden — og Beduineren er den oprindelige Jæger; Ladhed og Uafhængighed ere Grundtrækkene i hans Character; for at tilfredsstille disse er han bestandig urolig, og lader sig beherske af sine Fornødenhe-

der.

der. Vi kunde altsaa ikke tilbyde Beduinerne noget der gik op imod den Fordeel de havde af at plyndre os, og paa denne Beregning grunde de altid deres Forbund.

Misundelse, denne Plage som Trangens Opholdssted ikke engang er fri for, svæver endnu over den brændende Sandørken. Beduinerne ligge i Strid med alle Klodens Folkeslag, men hade og misunde allene de Beduiner, som ikke ere af deres Horde; de tage Deel i alle Krige, og sætte sig i Bevægelse, saasnart en indvortes Stridighed eller en fremmed Fiende forstyrrer Egyptens Roe, men, uden at holde sig til noget af Partierne, benytte de sig af deres Tvistighed for at plyndre dem begge. Da vi stege i Land i Afrika, blandede de sig imellem os, snappede dem bort, der bleve noget tilbage, og skulde have plyndret Alexandrinerne, dersom disse havde gjort et Udfald. Hvor der er Bytte, der er ogsaa Beduinernes Fiende; de ere altid færdige til at slutte Forbund, da Foræringer ere forbundne med disse Slags Underhandlinger; Nødvendigheden er deres eneste Forpligtelse. Deres Grumhed udarter dog ikke til Vildhed; naar de Fanger, som de havde gjort, fortalte os det Onde som de havde udstaaet i deres Fangenskab, betragtede de det mere som en Følge af denne Nations

tions Levemaade, end som Virkning af dens Barbarie. De Officerer, som har været fangne hos dem, har sagt mig, at det Arbeide, som man fordrede af dem, var hverken overdrevent eller grusomt; de maatte modtage Befalinger af Konerne, paalæsse og føre Esterne og Kamelerne; rigtig nok maatte man hvert Øieblik bryde op og flytte, men i et Qvarteers Tid, i det høieste, var det hele Huusgeraad pakket sammen og alle paa Marschen. Dette Huusgeraad bestod forresten i en Korn og Kaffe-Mølle, en Jernplade til at bage deres Kager paa, en stor og en liden Kaffe-Kande, nogle Læder-Flasker, nogle Sække til Korn, og endelig det Lærred, hvoraf Teltet bestaaer, hvilket tjente til at fvøbe alt dette i. En Haandfuld ristede Korn og tolv Dadler var den almindelige Ration paa Marsch-Dagene, tilligemed noget Vand, som, formedelst dets Sjældenhed, havde tjent til alt forend det blev drukket; men disse Officerer, som ei bleve knækkede ved nogen slet Behandling, beholdt ingen bitter Erindring af en ulykkelig Forfatning, som de allene kan siges at have deelt.

Uden Religion, uden nogen udvortes Gudsdyrkelse, ere Beduinerne tolerante. Visse hævdede Sædvaner tjene dem til Love; deres Principer have nogen Lighed med Dyder, der ere tilstræk-

strækkelige for deres smaae Selskaber og patriarkalske Regjeringsform.

Jeg maae anføre et Træk af deres Gjæstfrihed. En fransk Officeer havde i nogle Maaneder været fangen hos en arabisk Chef; dennes Leir blev om Natten overrumplet af vort Kavallerie, og han fik neppe Tid til redde sig, hans Telte, Hjorder, Forraad, alt blev taget. Næste Dag, da han vanker om, forladt, uden Hjælpemidler, trækker han et Brød frem af sine Klæder og giver sin Fange det halve deraf, sigende: "Jeg veed ikke naar vi faae noget meer at spise, men man skal ikke kunde beskylde mig for, at jeg ikke har deelt den sidste Mundfuld med den Ven, som jeg har skaffet mig." Kan man hade et saadant Folk, hvor vildt det forresten kan være? og hvilken Fordeel fremfor os, giver dem ikke denne Maadelighed, naar den sammenlignes med de Fornødenheder vi har skabt os? hvorledes kan man vel overtale eller tvinge slige Mennesker?

Saalænge som vi ikke vare Herrer af Cairo betragtede Indbyggerne langs med Nilen vor Tilværelse i Egypten som meget vakkelende, og underkastede sig vor Armee, pga dens Gjennemmarsch, blot for et Syns Skyld; men da de ikke tvivlede om, at den snart vilde ødelægges af deres uover-

vin-

vindelige Tyranner, saa tillode de sig, enten for at faae Tilgivelse for deres Underkastelse, eller for at overlade sig deres Hang til Røverie, at løbe og skyde paa de Barker, som vi sendte til Armeen og paa dem som gik tilbage; nogle Baade bleve nøde til at vende om, efter at have paa nogle Miles Vei udholdt en bestandig Ild af Musketter, især fra Indbyggerne af Landsbyen Metubis og Tsemi. Man sendte et Avisskib og nogle Tropper imod dem: jeg var med paa dette Tog: vore Instructioner vare fredelige: vi antoge deres Underkastelse og modtoge Gidsler.

Nogle Dage efter gik en anden Barke til Cairo, om hvis Besætning man ikke hørte mere tale; nogle af Landets Indbyggere berettede os, at de vare blevne angrebne paa hiin Side af Fua; at efterat alle deres Forere var saarede havde disse kastet sig i Vandet; at de vare blevne drevne i Land af Strømmen, derpaa tagne og førte til Solmier, hvor de bleve nedskudte. General Menou troede sig nødsaget til at give et stort Exempel. Vi gik derfor bort med 200 Mand paa en Halv-Chebek og nogle Barker, og stege i Land en halv Miil fra Solmier. Et Detaschement omringede Landsbyen, et andet fulgte Bredden af Floden; den 3die Division, som skulde have fuldendt Circumvallationen,

bleb

blev siddende paa Grund 2 Mile indenfor. Vi fandt Fienden til Hest i Slag-Orden ligefor Landsbyen; de angrebe os først og styrtede sig lige paa Bajonetterne. Da de fornemste Personer faldt for den første Salve og de øvrige saae sig omringede, bleve de snart adspredte; da den 3die Division, som skulde have forhindret dem at trække sig tilbage, ikke var kommet i Tide, saa undgik Cheiken med hans Folk. Byen blev overladt til Plyndring den øvrige Deel af Dagen og sluttet i Brand da Natten kom: Flammerne og Kanonskuddene berettede, saa længe Mørket varede, paa ti Mile i Omkreds, at vor Hævn havde været fuldkommen og frygtelig.

Vi vendte tilbage til Fua, hvor vi bleve modtagne som Seierherrer der vidste at sætte Grændser for deres Hævn. Alle Cheikerne i Provindsen vare sammenkaldte og forsamlede sig; de hørte med Ærbødighed og Overgivelse det Manifest, som blev dem forelæst og som angik Toget, og den Grundvold, hvorpaa Salmers nye Organisation skulde støtte sig. Man udnævnte en gammel Cheik i dens Sted, som de Franske nylig havde affat og forvist; han blev hensendt for at samle de adspredte Indbyggere og medbringe en Deputation; denne ankom 3 Dage efter. Det Detaschement, som

havde

havde ledsaget den gamle Cheik, blev modtaget med Lykønskninger. De Deputerede sagde: at de havde erkjendt Faderligheden af den Haand, der var falden tungt paa dem: at de saae meget vel, at vi ikke vilde gjøre dem noget ondt, eftersom vi havde ikke dræbt mere end ni Skyldige, og kun opbrændt den fjerde Deel af Byen; de lagde til, at Ilden var slukket, at den emigrerede Cheiks Huus var ødelagt, og at de havde overleveret det Tilbageblevne af Høns og Gjæs til de Soldater, som vare komne for at ende de Bebreidelser, som havde pinet dem i 3 Uger.

Vi oprettede en ordentlig Post i Salmer i Overeensstemmelse med dens Omegn, og vi endte vort Tog med en Reise i Departementet. I hver Landsbye bleve vi modtagne paa en meer end feudal Maade; det var Landets fornemste Person som modtog os og lod Indbyggerne betale vor Fortæring. Man maatte kjende Misbrugene førend man kunde afhjelpe dem; frisede for det øvrige af den gode Leilighed, som Hendelsen gav os, til at iagttage et Lands Skikke, hvis Sæder vi vilde forandre, lode vi det gaae for denne Gang.

Et offentligt Huus, som næsten altid havde tilhørt den Mameluk, der fordum var Herre af Landsbyen, blev i et Øieblik møbleret, efter Lan-

deis

dets Mode, med Maatter, Tæpper og Hynder; en stor Mængde af Tjenere bragte strax frisk, men vellugtende Vand, Piber og Caffe; en halv Time efter blev et Tæppe udbredet; rundt omkring dette opstablede man tre eller fire Slags Brød og Kager, men i Midten satte man smaae Fade med Frugter, Konfekturer og Melkemad, som for det meste vare gode, men overalt vellugtende. Man syntes allene at smage paa alt dette, og Maaltidet var virkelig endt i nogle Minuter; men 2 Timer efter blev det samme Tæppe bedækket paa nye: andre Brød og umaadelig store Fade med Riis i feed Bouillon og i Melk, halve Beder, meget fiet stegte, store Kalve-Fjerdinger, Hovederne af alle disse Dyr kogte, tresindstyve andre Fade opdyngede paa hinanden, hvorpaa krydrede Ragouer, Urter, Geleer, Confekturer og raa Honning. Ingen Stole eller Tallerkener, hverken Skeer eller Gafler, ingen Drikkekar, ingen Servietter; man sidder ned paa Hasserne og tager Risen med Fingerne, river Kjødet itu med Neglerne, dypper Brødet i Ragouerne og afterrer dermed Hænder og Læberne; man drikker Vandet af Krukker; den som gjør Honneur drikker altid først og smager selv først alle Retter, mindre for at bevise Gjæsterne at de ikke bør mistænke ham, end for at lade dem see, hvormeget

han

han er beskjæftiget med deres Sikkerhed, og den Agtelse han bærer for deres Person. Først efter Maaltidet bringer man en Serviet tilligemed Vand til at vaske Hænderne; derefter bliver man overstænket med Rosen-Vand, og saa kommer Piber og Caffeen frem.

Da vi havde spiist, kom Folkene af anden Rang, for at tage vor Plads, og overlod den igjen snart til andre. Efter Religionens Bud fik en fattig Tigger Sæde; derefter Tjenerne, og endelig alle som havde Lyst, indtil at alting var forteret. Dersom sligt et Maaltid mangler Bequemhed og den Nethed, som skjærper Appetiten, saa maae man dog beundre dets Overflod, Gjæstfrihed, samt Gjæsternes Maadelighed, hvilke de mange Retter aldrig holde mere end ti Minuter til Bords.

Den 14 Fructidor om Morgenen, vare vi Herrer af Egypten, Corfu, og Malta; tretten Linieskibe forbandt denne Besiddelse med Frankrig, og gjorde dem til eet Rige. Engelland krydsede i Middelhavet med talrige Floder, som ikke kunde provianteres uden med uhyre Vanskeligheder og Bekostninger.

Da Bonaparte indsaae Fordelen af denne Stilling, vilde han, for at beholde den, at vor Flode

skulde løbe ind i Havnen ved Alexandrien; han havde lovet 2,000 Sekiner til den, som kunde skaffe Middelet hertil: Capitainerne paa Kjøbmands-Skibene havde, som man siger, fundet en Rende i den gamle Havn; men Frankrigs onde Genius raadede og overtalte Admiralen til at lægge sig for Anker ved Abukir, for saaledes paa een Dag at tilintetgjøre Frugterne af en lang Række af Seiervindinger.

Den 14de om Eftermiddagen, havde Handelsen bragt os til Abu Mandur, et Kloster, som fra Rosette af, er Grændsen for en smuk Spadseregang langs med Floden. Da vi vare komne op paa det Taarn, som behersker Klosteret, fik vi Øie paa 20 Seilere; at komme, lægge sig i Slagorden og at angribe, var et Øieblikks Sag. Det første Kanonskud hørtes Kl. 5; strax derefter skjulede Røgen Armeens Bevægelser for os; men om Natten kunde vi skjælne lidet tydeligere, uden dog at kunne gjøre os Regnskab for det, som gik for sig. Den Fare, hvori vi svævede, at blive optagne af endog det mindste Corps Beduiner, kunde ikke tilintetgjøre den levende Spænding, som en saa vigtig Tildragelse opvakte hos os. Den stærke Kanonade var saa vedvarende, at vi ei et Øieblik kunde tvivle om, at Slaget var frygteligt, og under-

underholdt med lige Haardnakkenhed fra begge Sider. Da vi vare komne tilbage til Rosette, steeg vi op paa Tagene af vore Huse: henimod Kl. 10 saae vi en stor Lysning, som vi formodede maatte være en Ildebrand: nogle Øieblikke efter fulgte en dyb Taushed paa et skrækkeligt Knald: vi havde seet skyde fra venstre til høire paa den brændende Gjenstand, altsaa sluttede vi, at det maatte være vore, der havde foraarsaget Ilden, og den Taushed, der paafulgte, maatte være en Følge af Engellændernes Bortgang, som allene kunde forsætte eller ende Slaget, da de allene havde frit Raaderum. Kl. 11 begyndte atter en svag Ild: ved Midnat blev Slaget fornyet: det endtes Kl. 2 om Morgenen. Ved Dagbrækningen var jeg ved Forposterne, og ti Minuter efter begyndte atter Kanonaden; Kl. 9 sprang endnu et andet Skib. Kl. 10 kom 4 Skibe, de eneste der vare hele tilbage, og som vi erkjændte for Franske, for fulde Seil over Kampplatsen, hvoraf de syntes os Herrer, eftersom de hverken bleve angrebne eller eftersatte. Saaledes bedroge vi os selv i Haabets Varme.

Fra Abu-Mandurs Taarn, hvor jeg stod, talte jeg fem og tyve Skibe, hvoraf de halve ikke vare andet end forskudte Vrag, og de øvrige saa tilredte, at de umulig kunde manøvrere for at

hjælpe hine. Tre Dage forbleve vi i denne grusomme Uvished, og stødte Sandsynligheden tilbage med Illusionens Haand; men da Nilens Munding blev stoppet, og Communicationen med Alexandrien afbrudt, bleve vi overbeviste om, at vor Stilling var forandret, og at vi, adskilte fra Hovedstaden, vare blevne Colonier, som maatte, lige til Freden, bestaae ved vore egne Hjælpemidler. Siden fik vi at vide, at den engelske Flode havde sprængt vor Linie, der ikke var nok understøttet imod den Se, som skulde forsvare den: at Fienden fra begge Sider beskiød vore Skibe det ene efter det andet, og at denne Mansvre, i det den svækkede vor samlede Magt, havde gjort den halve Deel til blot Tilskuere af den andens Ødelæggelse: at det var L'Orient, som havde sprunget i Luften Kl. 10: at Herculs havde sprunget Dagen efter: at Commandeurerne paa Skibene Wilhelm-Tell og Genereux, og Fregatterne Diane og Justice, havde, da de saae de øvrige i Fiendens Magt, benyttet sig af dens Udmattelse, for at undgaae dens forenede Angreb. Vi fik endelig at vide, at den 14 Fructidor havde brudt denne skjønne Kjæde af vore Kræfter og vor Hæder, og at vor Flodes Ødelæggelse havde givet Fienden tilbage Herredømmet over Middelhavet, hvilket vor

Land-

Land-Armees uhørte Bedrifter havde berøvet dem, og som Tilværelsen af vore Skibe allene kunde forsvare.

Vor Stilling var aldeles forandret; da vi vare udsatte for Angreb bleve vi nødsagede til at gjøre Forberedelser til Forsvar; man befæstede Indløbet til Nilen, anlagde Batterier paa een af Øerne, og besaae alle Punkter.

Paa een af vore Recognoseringer begave vi os til Nilens Munding; Floden var paa denne Tid næsten i dens største Høide; vi vare altsaa istand til at kunne see Virkningerne af dens Tyngde mod Havets Bølger, som paa denne Aarstid drives 12 Timer om Dagen af Norden Vinden i en Retning, der er modsat Flodens Løb. Af denne Kamp fremkommer en Ring af opdynget Sand, som med Tiden forhøies og bliver en Ø, der deler Flodens Løb, og skaffer den to Mundinger, som hver have deres Brændinger; den Hvirvel, som disse Brændinger foraarsager, kaster op til Strandbredden en Deel af det Sand, som Strømmen har ført med sig, og ved denne Opdyngning blive de 2 Mundinger lidt efter lidt snævrere og snævrere, indtil at den ene faaer Overhaand over den anden, saa at den svageste tilstoppes og bliver fast Land mod Øen; i den Munding, som bliver til-

bage,

hage, danner sig snart igjen en nye Opdyngning, en Ø, to nye Mundinger ꝛc. ꝛc. Er det ikke saaledes, at man kan paa den meest naturlige Maade gjøre Regnskab for den gamle Geographie om Nilens Mundinger, at man kan forklare Menelaus's Reise i Homer; Deltas Forandring, som først har kundet være en Bugt, som en Strandkant, derpaa et dyrket Land, bedækket med prægtige Byer og den rigeste Sæd, gjennemskaaret af Kanaler, som ved Kunst enten udtørrede eller oversvømmede Markerne, og udbredede Overflod paa det nye Lands hele Overflade? Ved Tidens Forløb, ved Revolutioners Ulykker og disses sørgelige Resultater, maae de udtørrede Pletter være blevne bekjændte, nogle Stæder forladte, og andre igjen forandrede til Salt-Gruber; Søer maae være fremkomne, ødelagte, og frembragte igjen under andre Former; tilstoppede Kanaler maae have forandret deres Løb og aldeles tabt sig — og endda, i vore Dage, spørge vi, i vore usikkre Undersøgelser, efter Canopus's, den Bolbitinske og Berenice's Munding, ꝛc. ꝛc.

De første Planter, som voxe paa disse Opdyngninger, ere tre til fire Slags Salttyder; Sandet hober sig op mod disse Planter; de hæver sig atter paa dette Lag; de visne og tjene til Gjød-

ning

ning for et Slags Siv; disse Siv forhøie endnu Jordbunden, og gjøre den fastere: derpaa kommer Daddel-Træet, som ved dets Skygge bevarer Jordens Fugtighed og gjør den frugtbar, saaledes som man kan see i Omegnen af det faste Slot ved Raschid, hvis Kanoner, paa Selims Tid, naaede ud i Søen, men som nu ligger en Miils Vei fra Strandbredden, omringet af Palmeskove, under hvilke andre Frugttræer voxe, tilligemed alle vore Havers Bælgfrugter.

Paa dette Tog saae jeg ved Flodens Udløb, en stor Mængde Pelikaner og Springere (gerboises Dipus). Da jeg betragtede Borgen ved Raschid, bemærkede jeg, at den var sammensat af Dele af gamle Bygninger; og at en Deel af Stenene i Skydehullerne vare af smuk Granit fra Øvre-Egypten, fulde af Hieroglypher. I det vi besaae Kjælderne, fandt vi et Slags Rustkammer, opfyldt med forkastede Vaaben, saasom: Armbøsser, Buer og Pile, tilligemed Hjelme og Kaarder, der saae ud til at være fra Korstogene. Da vi rodede om i disse Magaziner, forjoge vi nogle Flagermuus, saa store som Duer: vi dræbte mange, og de lignede alle Vampyren (la rousette, Vespertilio Vampyrus).

Efter

Efter Tabet af vor Flode bleve alle de Tropper, som havde været i Rosette, adspredte i smaae Garnisoner i Fæstningerne og paa Batterierne, man saae sig nødsaget til at oprette en Caravane fra Alexandrien til Rosette over Abukir og Arkenen, for at vedligeholde Communication mellem disse to Byer; man maatte bruge Soldater til at beskytte disse Caravaner imod Araberne Da der vare for faa Tropper i Rosette, baade til at gjøre Tjeneste paa Stedet og til Forsvar, i Tilfælde af et Angreb, saa blev der bragt paa Bane, at danne en Milice af Reisende, Speculantere, og de unyttige, vægelsindede, omflakkende og ubestemte Mennesker, som kom fra Alexandrien eller allerede vendte tilbage fra Cairo. Da disse Amphibier, som vare fordærvede ved Feldttogene i Italien, havde hørt tale om Egyptens Høst, som den rigeste i Verden, saa troede de, at Erobringen af et saadant Land maatte ufeilbarlig gjøre de Førstkommendes Lykke; Andre, drevne af Nysgjerrighed, af Kjedsomhed, med Hjernen fortryllet af Savarys's Fortællinger, vare tagne fra Paris, for at søge nye Vellyster i Cairo; atter Andre, som Speculantere, for at lure paa Leiligheder, for at opkjøbe og udsælge til høie Priser det, som Colonien kunde have Mangel paa. — Men see! Beierne

havde

havde skaffet bort al Pragt og alle Kostbarheder i Cairo; Folket havde fuldendt Plyndringen af de rige Huse før vor Ankomst i denne Bye; Bonaparte vilde ei vide af Leverandeurer at sige, og Coffardie-Floden var blokeret af de Engelske: alle disse Omstændigheder kastede et mørkt Sløer over Egypten for disse Reisende, som bleve bestyrtsede over at finde sig fangne, skuffede i deres Planer, og nødsagede til at bidrage til en Erobrings Forsvar og Organisation, som allene skulde gjøre den hele Nations Lykke og Hæder: de skreve til Frankrig begrædelige Efterretninger, som bleve opsnappede af de Engelske, og bidroge til at bedrage disse i Henseende til vor Stilling. Engellænderne fandt for godt at troe, at vi døde af Hunger, og sendte os vore Fanger tilbage, for at fremskynde Tidspunkten af vor Ødelæggelse; de indrykkede i deres Aviser at den halve Deel af vor Armee var i Hospitalerne, at den ene halve Deel af den tilbageblevne halve Deel, maatte føre den anden som var blind; og imidlertid forsynede Øvre Egypten os med ypperligt Korn i Overflod, og Nedre Egypten med det skjønneste Ris: Landets Sukker var ikke halv saa dyrt, som i Frankrig: utallige Hjorder af Bøffler, Oxer, Beder, Geder, saavel Landmændenes som Beduinernes, forskaffede os, endogsaa

i Be-

i Begyndelsen, overflødig Forraad, og forvisede os om det samme i Fremtiden; som Overdaadigheds Artikler for vort Bord, kunde vi endnu lægge til: alle Slags tamme Fugle, Fiske, Vildt, Bælge Frugter og andre Frugter. Her ere de Gjenstande for den første Nødvendighed, som Egypten frembød disse Bagvaskere, der allene vilde have Guld, for at bøde paa den Misbrug, som de havde gjort deraf, og som, da de intet fandt, ikke saae andet omkring dem end brændende Sandørkener, en bestandig Soelhede, Lopper og Myg, Hunde, som hindrede dem i at sove, Mænd, som man ikke kunde komme tilrette med, og beslørede Fruentimmere, som ikke lod dem see andet end — en evindelig Barm.

Men lader os overlade til Vinden denne Sværm af Sommerfugle, som altid strømme til og glimre et Øieblik: lader os see vore Triumfer og Freden at aabne Alexandriens Porte, og indføre der fornuftige og vindskibelige Jorddyrkere, nyttige Handlende, og endelig Landmænd som, uden at forskrækkes over, at Afrika ikke ligner Europa, vilde bemærke, at et Menneske kan i Egypten forskaffe sig for 6 Skilling saa meget af den skjønneste Ris, som han behøver for en heel Dag; at endeel af de Jorder, som ikke længere ere over-

svøm-

svømmede, kan tilbagevindes for Agerdyrkningen ved den kunstige Vanding, hvilken Veirmøller vilde drive høiere op, end de Møller med Potter som man bruger, og som medtager saa mange Øxne, og beskjæftiger saa mange Arme; at Dorne i Nilen og den største Deel af Delta vente allene paa amerikanske Landmænd, for at frembringe de skjønneste Sukkerrør paa en Jordbund, som ikke vilde opsluge Menneskene; de vilde see, naar de nærmede sig Cairo og gik videre frem, at det stod kun tilbage at forbedre, for at kappes med alle Plantninger af Indigo og al Slags Bomuld; i det de forkaffede sig en sikker Formue, vilde de beboe en reen og sund Himmel, paa Bredden af en Flod af et næsten vidunderligt Slags, og hvis Fordele man ikke kan opregne; de vilde see en ny Colonie med nyebygte Stæder og raske Arbeidere, som vare vante til Møie og Climaet, med hvilke de i faa Aar og ved Hjælp af Canaler, som alle ere afslukne, kunde skabe nye Provindser, hvis tilkommende Rigdom ikke er problematisk, eftersom den nye Drivtighed allene vilde give dem deres gamle Glands tilbage.

I Henseende til vore ubekymrede Soldater, saa spottede de over vore Søefolk, som havde ladet sig slaae; de indbildte sig, at Murat-Bey havde

de en hvid Kameel, belæsset med Guld og Diamanter, og talte ikke andet end om Murat Bey og hans hvide Kameel. Hvad mig angik, da havde jeg tilbage at see Øvre-Egypten; men ved at overtænke vor Stilling maatte jeg troe, at min Reise var endt.

Vor Reise i Delta forsinkedes ved uventede Forretninger, som General Menou fik; jeg besluttede at bruge dette Ophold til at vende om igjen, og gjøre en Landreise over den Deel, hvoraf jeg kun havde seet Kysterne, da jeg tog til Søes fra Alexandrien. Jeg benyttede mig af en Caravane, for at reise hen at søge Ruinerne af Canopus.

En stor Deel af Landets Folk havde føiet sig til denne Caravanes Eskorte; da den ved Dagens Hælding gik ud af Byen og begyndte at udvikle sig paa det gruulagtige og glindsende Teppe, som de sandige Høie, der omringe Rosette, frembyde, saa frembragte den den meest pitoreske og stolte Virkning: de militæriske Grupper, Klynger af Kjøbmænd i deres forskjellige Dragter, tresindstyve belæssede Kameler, ligesaa mange arabiske Førere, Heste, Æseler, Fodgjængere, nogle krigerske Instrumenter, dannede virkelig et af de skjønneste af Benedetto's eller Salvator Rose's Malerier. Da vi vare stegne ned af Høien og vare forbi Palmeskoven,

skoven, kom vi, ved Dagens Ende, ind i en uhyre Ørk, hvor den horizontale Linie allene var afbrudt ved nogle smaae Monumenter af Tegelsteen, som ere bestemte til at hindre den Reisende fra at tabe sig i det umaalige Rum, og uden hvilke den mindste Feiltagelse i Vinkelens Aabning vilde føre ham ved en forlænget Linie langt fra det Maal, som han havde bestemt sig. Vi marscherede i Ørkenens og Mørkets Taushed, paa en Salt-Skorpe, som noget fæstede Flyvesandet; et Detaschement aabnede Toget; derefter kom de Reisende, saa Last-Dyrene; et andet militairisk Detaschement sikkrede Convoien mod de omstreifende Araber, som, naar de ikke ere stærke nok til at angribe Fronten, bortføre ofte de Bagerste 20 Skridt fra Caravanen.

Ved Midnat ankom vi til Havbredden. Den opstaaende Maane belyste en nye Scene. Kysten, som paa 4 Mile var bedækket af vore Vrag, gav os en Maalestok for vort Tab ved Abukir. De omvankende Araber brændte langs med Kysten, for at faae nogle Søm eller nogle Jernringe, vore Master, Lavetter, smaae Fartøier, som endnu vare gandske hele og forarbeidede med store Bekostninger i vore Havne, og hvis afbrudte Stykker vare endnu Skatte i disse Egne, som ere saa karrige paa slige Frembringelser. Roverne flygtede

ved

ved vor Ankomst; der var kun tilbage Kadaverne af disse ulykkelige Offere, som, nedsatte paa den blode Sand, hvormed de vare halv skjulte, vare forblevne i lige saa høie som frygtelige Stillinger. Synet af disse sørgelige Gjenstande havde gradeviis stemt min Siæl i en mørk Melancholie; jeg skyede disse fæle Spøgelser, men alle de, som jeg mødte, tiltrak sig mine Blik ved deres forskjællige Stillinger, og gjorde forskjællige Indtryk paa mig: det var kun nogle Maaneder siden, at alle disse Væsener, unge, fulde af Liv, af Mod, af Haab, havde med en ædel Anstrængelse revet sig løs fra de Taarer, som jeg havde seet flyde, fra deres Mødres, Søstres, og deres Elskerinders Omfavnelser, af deres smaae Børns spæde Arme: alle disse, sagde jeg ved mig selv, for hvilke de vare saa kjære, og som gav efter for deres Ønsker og lode dem reise bort, gjøre endnu Ønsker for deres Held og Tilbagekomst; graadige efter Tidender om deres Triumph, belave de sig paa Fester, og tælle hvert Øieblik, imedens Gjenstandene for deres Længsel ligge paa en fremmed Kyst, tørrede af et brændende Sand, med en allerede bleget Hjerneskal. — — — Hvis er dette afstumpede Skelet? er det Dig kiække Thevenard? Uden at ville overlade Dine knusede Lemmer til det hjælpende Staal,

trag-

tragtede Du allene efter den Ære at døe paa Din Post; en alt for langsom Operation trætter Dit Mod; Du har intet mere at vente af Livet, men Du kan endnu give en nyttig Befaling og Du frygter for at Døden skal forekomme Dig. En anden Gjenfærd træder frem — dets Arm omslynger dets Hoved, som skjuler sig i Sandet: Skjøndt Du faldt i Slaget synes Nag at overleve Din modige Død: har Du nogle Bebreidelser at gjøre Dig? Dine afskudte Lemmer bevidne Dit Mod; burde Du da være mere end tapper? ere disse Ruiner, som Bølgen spreder rundt omkring Dig, opdyngede ved Din Forseelse? og kan min rørte Sjæl, ved at forlade Dine Levninger, ikke skjænke dem andet, end ufrugtbar Medynk? — Hvem er denne anden, som sidder hist, med Benene bortskudte? Han synes ved sin Standhaftighed for et Øieblik at standse Døden, hvis Bytte han allerede er! Det er uden Tvivl Dig, modige Dupetitoare; modtag Hylding af den Enthusiasme, som Du indgiver mig: Du døer, men Dine bristende Øine har ikke seet Dit Flag sroget, og Dit sidste Ord har været Befaling til de Batterier, som Du commanderede, at tordne mod Fædrenelandets Fiende; Farvel! En Grav skal ei skjule Din Aske, men den Helts Taarer, som savner Dig, ere den uforgjæn-

gjængelige Trophæe, som skal sætte Dit Navn i Erindringens Tempel. Hvem er denne he, i den dydige Mands rolige Stilling, hvis sidste Handling har været styret af Fornuft og Pligt? han betragter endnu den engelske Flode; lig Bayard, vil han dø med Ansigtet vendt mod Fienden; hans Haand er udstrakt mod hine kjære, men næsten tilintetgjorte, Been; imidlertid kan jeg skjælne en Hals og udstrakte Arme; det er Dig, unge Helt, elskværdige Casabianca! det kan ingen anden være end Dig; Døden, den ubøielige Død, har samlet Dig med Din Fader, som Du foretrak for Livet; følelsomme og agtværdige Søn! Tiden lovede Dig Hæder; den sønlige Kjærlighed har foretrukken Døden; modtag vore Taarer, som skyldes Dine Dyder!

Solen havde forjaget Nattens Skygger, men havde endnu ikke adspredet mine Tankers mørke Anstrøg; imidlertid standsede Caravanen og underrettede mig om, at vi vare paa Bredden af den Søe, som adskiller Ørkenens Slette fra den Halv-Øe, paa hvis Udkant Abukir er bygget. Denne store og dybe Søe er den gamle Canopiske Munding, som Nilen har forladt, og hvis Bredder Søen, der strømmer ind uden Hinder, nedstyrter ved sin Vægt og udvider sammes Leie: dette Onde,

som

som stedse tiltager, truer med at tilintetgjøre den Tange, som foreener Abukir med det faste Land, og paa hvilken den Kanal flyder, som bringer Vand til Alexandrien. De arabiske Fyrster have forsøgt paa at opreise en Dige, som aldrig er blevet færdig, eller som, alt for svag, har givet efter for Bølgernes Bryden, som Nordenvinden paa en Deel af Aaret driver imod den; af denne Dige ere allene tilbage to smaae Dæmninger paa begge Sider. Den topographiske Plan af denne Deel af Egypten, som er lidet bekjendt, og som stedse har været slet aflagt paa alle Carter, vilde sætte os i Stand til at kunne bestemme de Farer, som kan flyde af Søens Bevægelse, og lære os de Midler der ere nødvendige for den vigtige Kanals Sikkerhed, som fører Nilens Vand til Alexandrien.

Den vanskelige Seilads paa Kanalen ved Madie gjorde os denne lille Overfart lige saa langvarig som den øvrige Reise. Vi fandt paa hiin Side de første Arbeider til et Batterie, som vi opkastede for at beskytte denne Slags Communication, som Fiendens Nærværelse gjorde usiker uden denne Forsigtighed. Neppe vare vi komne over, førend vi fik Beviis herpaa; thi en engelsk Brig og et Avisskib, som vare komne for at urolige vor Marsch, stilede sex til syv Kanonskud imod os. Vor Tausheds

hed lod dem troe, at vi havde intet at svare dem med. I Følge heraf saae vi nogle Timer efter, tolv Fartøier at sætte ud fra den engelske Eskadre tilligemed de 2 øvrige Skibe, og komme for fulde Seil imod vore Arbeider. Vi troede at de vilde forsøge en Landgang, men de lode sig nøie med at kaste Anker nær ved Batteriet, og at kanonere os, da Natten kom: vi ventede efter Maanen; saasnart den havde forsikret os om deres Stilling, begyndte vi at svare dem paa en Maade, der, sandsynligviis, var saa heldig, at de, paa det 4de Kanonskud, kappede Taugene, lode deres Ankere i Stikken og forsvandt.

Efter at have sat over Mundingen af Søen og have fulgt to Bugter, som ere begrændsede af sandige Høie, kom jeg endelig til Abukirs Forstad, som ligner meget Byen, hvorfra den er adskilt ved et Mellemrum af 150 Skridt: begge tilsammen kan omtrent bestaae af 40 til 50 usle forfaldne Barakker, som dele Halvøen, paa hvis Ende der er bygget en Borg: denne Fæstning seer ud til noget langt fra; men dens Bastioner vilde styrte sammen ved den tredie Salve af de Feldtstykker, som findes paa Voldene, hvor de synes snarere at være forglemte, end virkelig plantede;

der

der er et Stykke af Bronz, 15 Fod, til Kugler af 50 Pund. Man har maattet nedbryde endeel af Batterierne, for af dets Stykker at danne et Lag, som var stærkt nok for at bære fire af vore 36 Pundiger. Denne Forsigtighed forekommer mig ikke meget nyttig, da de Fartøier, som kan bære saa svære Kanoner, at de kan beskyde Murene, ikke kan nærme sig Forbjerget, formedelst de Sandbanker og Skjær, som bekrandse det. En fiendtlig Landgang kunde ikke iværksættes her, men om saa var, saa kunde Borgen ikke holde sig, og ikke engang tjene til Logie eller Magasin, med mindre man foran vilde opkaste Linien, for at forsvare Adkomsten. Men overalt synes mig man vilde gjøre bedre i at sløife Fæstningen og opfylde Kilderne, for saaledes at spare en Besætning, som er unyttig, naar der ingen Fiende er, og som stedse bliver blokeret eller gjort til Krigsfange, i det Øieblik Fienden kan iværksætte en Landgang.

I Porten til Borgen fandt jeg fire store Stene af mørkegrøn Porphyr, og to lange Stene af den tetteste Granit; i den anden Port fandt jeg, tilligemed fire andre Stene, et Stykke af et doriſk Bjælkeværk, som bar Triglypher af en stor Proportion og smuk Udførelse. Disse Fragmenter, tilligemed Spor af et Grundlag ved Spidsen af

Klippen, ere de eeneste Oldsager, som jeg har kundet opdage ved Abukir, hvis Standplads ikke har kundet blive forandret, da Jordbunden er et kalkagtigt Lag, som hæver sig over Søen, og er allene forenet med Landet ved en Tange, som er alt for snæver til, at nogen anseelig Bye kunde være bygget derpaa: det har da aldrig kundet være andet, end Canopus's eller Heracleum's Fort ude i Søen, som Strabo sætter der, eller ikke langt derfra. Jeg var taget forbi Vandkilderne, en halv Miil førend man kommer til Abukir; man roeste mig deres Bygning; jeg vendte tilbage, men fandt kun tre firkantede Brønde af arabisk Bygning. De ere omringede af Høie, som sikkert indeholde Ruiner, imod hvilke er opdynget en uhyre Mængde Potteskaar, blandede med Sand fra Ørkenen, hvilket Vinden har ført derhen. Er dette bedækkede arabiske Taarne? er det Pottemagerier? eller Ruiner af Heracleum? nogle Stykker Granit paa det øverste Lag skulde bringe mig til at foretrække denne sidste Meening.

Næste Dag fulgte jeg med et Detachement langs den vestlige Kyst, og undersøgte alle Krumninger og de mindste Høider; thi i Nedre-Egypten skjule disse alle Oldsager, hvilke udgjøre Grundpiller i disse Høie. Efter tre Qvarteers Marsch fandt

jeg,

jeg, i det inderste af den anden Bugt, en liden Forhøining, dannet af collossalske Brudstykker. Men hvor stor blev min Glæde, da jeg strax fik Øie paa en Haand, hvis første Finger-Led, af 14 Tommer, hørte til en Figur af sex og tredive Fods Proportion. Dette Stykkes Granit, Arbeide og Stil, efterlod mig ingen Tvivl om, at det steeg op til de ældste ægyptiske Epoker. Paa denne Haands Bevægelse, paa nogle andre Brudstykker som findes i Nærheden, og især, naar man er vant til at see egyptiske Figurer, hvis Stilling frembyder saa liden Forskiellighed, kan man kiende i dette Fragment en Isis, som holder et Nilometer. Det vilde være let at føre dette Stykke bort, men sat paa et andet Sted, vilde det tabe næsten al sin Værd. I Nærheden deraf bevidne flere architectiske Brudstykker, formedelst deres Dimension, at de har hørt til en stor og smuk Bygning af doriske Orden: i Aarhundrede har Bølgerne overskyllet og rystet disse Ruiner, uden at kunne vanskabe dem: det synes at være de egyptiske Monumenters Skiæbne, at modstaae i lige Grad Menneskene og Tiden. Længere ude i Søen seer man Fragmenter af en Sphinx, hvis Hoved og Forbeen ere beskadigede, saavidt som Søeplanterne og smaae Muskelskaller tillode mig at bedømme den. Den er af grøn

Stiil

Stiil og Meisel, dog ikke af Granit, men af Sandsteen, som ligner hvid Marmor, og har en Gjennemsigtighed, som jeg allene i Egypten har seet hos denne Materie; den var af tretten til fjorten Fods Proportion. I nogen Fraſtand, midt imellem andre Brudſtykker, er en anden Figur af Iſis, som er saa godt vedligeholdt, at man kan kjende dens Stilling; dens Been ere brudte, men Stykket ligger ved Siden; Figuren er i Granit og af ti Fods Proportion. Alle disse Brudſtykker synes at være lagte der, for at danne en Dige foran en Bygning, som er ødelagt, men som, efter dens Underlag at dømme, ikke kan være andet end Levninger af et Søebad, hvis Plan den gjennemskaarne Klippe endnu fremviser. Den Deel, som Søen ikke skjuler, har endnu tilbage Vandledninger, byggede af Teglsteen, og belagte med Pozzolan.

Omtrent fire Hundrede Toiser derfra finder man, naar man gaaer ind paa Markerne og bestandig nærmer sig Alexandrien, flere Grundlag af Teglsteen, og omendskjøndt man ikke kan affætte deres Plan, saa kan man dog ved Hjelp af nogle Fragmenter af en meget udarbeidet Conſtruction, slutte sig til, at de har hørt til meget vigtige Bygninger. I Nærheden deraf seer man adskillige corrintiſke Capitæler i Marmor, der ere for frø-

belige

belige til nt kunne maales, men som maae have hørt til Fodstykker af samme Materie, og give Colonnen 20 Tommer i Gjennemsnit. Længere henne ere en stor Mængde Stykker af Colonner af rød Granit, som ere stribede, alle af samme Størrelse, af samme Materie, og udarbeidede med samme Flid, uimodsigelig Ruiner af et stort og prægtigt Tempel i den doriske Orden. Efter det som Strabo har overleveret os om denne Deel af Egypten, efter alt det, som jeg nu har beskrevet, og især disse sidste Fragmenter, kunde jeg ikke længere tvivle om, at disse vare Ruinerne af Canopus og af dens Tempel, som var bygget af Græker, og som streed om Rangen med det i Lampsacus: dette underfulde Tempel, hvor Oldinge fik deres Ungdom og Syge deres Sundhed tilbage. Det Bad, som jeg har talt om, har maaskee været et af de Midler, som Præsterne anvendte for at fremvirke disse Underværker. Jordbunden har intet bevaret af dens gamle canopiske Behagelighed: nogle Sandhøie og Teglsteen-Ruiner, store, firkantede Granitsteene, uden Hieroglypher eller Former, som kunde vise, til hvilken Slags Bygning, eller til hvilket Aarhundrede de bør henregnes; endelig nogle smaae Dale, lige saa ufrugtbare, som de Høie der danne dem, er alt det som er tilbage af denne

Bye,

Bye, der fordum var saa behagelig, men som nu allene tilbyder en sørgelig og vild Udsigt. Det er sandt, at den Kanal, hvorom Strabo taler, som gik fra Alexandrien til Eleusene og som blev henledet til Canopus og forfriskede dette Sted, er saa aldeles forsvunden, at man ikke kan see noget Spor af den, og ikke engang fatte Muligheden af dens Tilværelse. Omegnen har kun Vand tilbage i nogle Brønde eller Cisterner, som ere saa snævre og mørke, at man hverken kan maale deres Dimensioner eller deres Dybder, imidlertid indeholde de endnu noget Vand; kort: denne Bye, som samlede paa eet Sted alle Behageligheder, hvor alle Vellystninge strømmede sammen, er nu ikke andet, end en Ørk, hvor Schacaler og Beduiner streife om. Af de sidste fandt jeg ingen, men jeg saae en Schacal, som jeg vilde have taget for en Hund, dersom jeg ikke havde havt Tid til at betragte meget tydelig dens spidse Næse og opstaaende Øren, samt dens langstrækende Hale, som er besat med Haar, ligesom Rævens, hvilken den ogsaa ligner meget mere end Ulven, endskjønt Schacaler ansees for den afrikanske Ulv. Da jeg ikke kunde misbruge den Eskorte, som havde fulgt med mig, vendte jeg tilbage til Abukir, hvor jeg fandt Depescher for den øverste General. Man vilde samle et Deta-

sche-

schement for at overbringe dem; jeg kunde ikke holde mig for at glæde mig over, at der tilbød sig en Leilighed, med hvilken jeg kunde forlade et saa sorgeligt Sted. Saa længe jeg opholdt mig her, kunde jeg ikke skille mig fra den Tanke, at denne Borg var et Statsfængsel, hvor jeg var hensat; denne snevre Klippe, som bestandig pidskes af Bølgerne; den ubehagelige Brusen, som derved foraarsages; Vindenes Piben; den hvide Jordbund, der trætter Synet; alt mørkner og nedslaaer Sjælen paa dette sørgelige Opholdssted. Da jeg forlod det, syntes jeg, jeg blev befriet fra alle et tyrannisk Fangenskabs Qvaler.

Jeg begav mig paa Veien i en mørk Nat, og slap med at gaae ud i Søen, at saare mig i Krattet og undertiden at falde over de Stykker, der laae adspredte paa Strandbredden. Kl. 3 om Morgenen kom jeg til Rosette, hvor jeg nød en forfriskende Hvile; jeg siger ikke i min Seng, thi jeg havde ingen seet siden min Afreise fra Frankrig, men i et luftigt Kammer paa en net Maatte.

Mahomets Fødselsdag var kommen. Vi saae med Forundring, at man ikke gjorde nogen Tilberedelse for at celebrere denne Fest, som er den høitideligste i det hegiriske Aar. Henimod Aften lod General Menou hente Mufti, hvis Glands og

Ind-

Indkomster vor Ankomst havde forøget; han gav os kun ubestemte Svar; da de andre Betjentere bleve adspurgte, sagde de, at de havde foreslaaet de sædvanlige Tilberedelser, men da de blot som Underordnede kunde handle i en Sag, der hørte til Mufti's Departement, havde de været nødsagede til at oppebie hans Befalinger i denne Henseende. Præsten maatte lade Maaken falde: snild begjærede og erholdt han daglig nye Gunstbevisninger; men da Leiligheden frembød sig til at indbilde Folket, at vi satte os imod een af dets Religions helligste Handlinger, saa havde han grebet den. Han blev tagen paa østerlandsk Fod. Man betydede ham, at Festen maatte paa Øieblikket gaae for sig. Paa den Bemærkning, at man manglede Tid for at gjøre de fornødne Anstalter, svarede Generalen ham, at derfom den Tid, der var tilbage, ikke forslog til at berede Festen, vilde den dog sikker forslaae til at lægge Mufti i Lænker. Om et Qvarteer var Festen udraabt; Byen blev illumineret, og religiøse Sange blandede sig med Glædes- og Erkjendtligheds-Yttringer.

Efter Aftensmaaltidet bleve vi indbudne til at begive os hen i den første civile Magistrats Qvarteer, hvor vi fandt paa Gaden alle Tilberedelser til en tyrkisk Fest. Gaden var Forsamlings-Salen,

len, som forlængedes eller forkortedes efter de Nærværendes Antal; et forhøiet Sted, som var belagt med Tepper, blev besat af de fornemme Personer; nogle Blus, tilligemed en stor Mængde smaae Lamper og store Voxlys, udgjorde en loierlig Illumination; paa den eene Side var en krigersk Musik, som bestod af nogle smaae, korte og skrigende Hoboier, smaae Pauker, og store albanesiske Trommer. Paa den anden Side saae man Violonister og Sangere, og i Midten græske Dansere og Tjenere, som bare Confecturer, Caffe, Sirop, Rosenvand og Piber: alt dette gjorde Fæstens Tilberedelser fuldkomne.

Saasnart vi havde taget Plads, begyndte den krigerske Musik. En Slags Anfører spillede to musikalske Phraser, som de andre gjentoge i Chor, men med samme Stemme; den anden Takt frembragte allerede en Mislyd, der var ligesaa ubehagelig for rigtig organiserede Øren, som fortryllende for Arabernes; hvad enten det nu kom af, at man gik fra hinanden, eller af deres rasende Ziirater. Jeg bemærkede, at Forsangeren altid gjentog den samme Melodie med en begeistret Improvisator's vigtige Mine, og naar hans Nerver syntes ikke længere at kunne udholde det høie Udtryk han vilde give sin Sang, vare Choret ham til

Hielp,

Hjelp, dog bestandig med den samme Mislyd. Violinerne, der vare mere taalelige, spillede derpaa nogle Omqvæd, hvori en Smule Melodie var druknet i overflødige Zirater. En begeistret Sanger, hvis Stemme gik igjennem Næsen, forsøgede endnu mere Violinernes kjedsommelige Halvtoner, hvilke lignede Maneren i de spanske Segidiller. Dette kunde tjene til Bevis for, at Arabernes Ophold i Spanien har der indført denne Slags Musik. Ved Enden af et Vers gjentog Violinen det samme Thema med nye Variationer; Sangeren begyndte igjen, men tabte aldeles sit Thema, og frembød allene et saa rasende Udtryk, at det baade manglede Orden og Takt; det var just dette, som mere og mere henrykte Tilhørerne. Den Dands, der nu fulgte, var af samme Slags som Sangen: den tolkede hverken Glæde eller Munterhed, men en Vellyst der snart gik over til en Kaadhed, der var saa meget mere ekel, da Actørerne, der altid ere af Hankjønnet, udtrykke paa den meest usømmelige Maade de Optrin, som Kjærlighed allene tillader begge Kjøn under Hemmelighedens Dække.

Smaae Forretninger udsatte bestandig vor store Reise og forhalede det, som var Gjenstanden for min Reise. Da jeg var nødsaget til at samle mine Betragtninger omkring mig selv, saa bemærkede

jeg,

jeg, hvor let det var, at kunne ved Figurernes Forskiellighed bestemme Racerne af de Individer, som udgjøre Rosettes Befolkning; jeg tænkte at denne Bye, som er Handelens Foreeningspunkt, maatte naturligviis samle alle de Nationer, der beboe Egypten, og vedligeholde dem mere adskilte og caracteristiske, end en Stad, der er saa stor som Cairo, hvor Sædernes Ryggesløshed sammenblander dem, og gjør, at de udarte. Jeg troede altsaa tydelig at gjenkjende i Coptterne den gamle egyptiske Stamme, en Slags af de brune Nubier, saaledes som man seer deres Former i de Gamles Sculptur-Arbeide: flade Pander med halv uldartige Haar; med Øine, som kun lidet aabnedes, og vare optrukne i Krogene, høie Kindbakker, mere korte end tykke Næser, stor og flad Mund, som sad langt fra Næsen og havde tykke Læber; et tyndt Skjæg; liden Ynde i den hele Skabning; krumme Been, som vare overalt lige tykke; lange og flade Tæer. Jeg afteegnede Hovedet af flere Individer af denne Race: den første var en uvidende og drikfældig Præst; den anden, en snu og listig Speculant; dette ere de moralske Egenskaber, der caracterisere disse gamle Herrer af Egypten. Man kan henføre deres Fornedrelses første Epoke til Cambyses's Erobring: denne stolte og rasende Seier-

herre,

herre, som herskede ved Skræk, forandrede Love-ne, forfulgte Landets Religion, skamferede hvad han ikke kunde ødelægge, og forringede sin Erob-ring, i det han vilde bringe den til Lydighed: den anden Epoke var Diocletians Forfølgelse, da Egyp-ten var blevet catholsk; denne Forfølgelse, hvilken Egypterne udholdte som troe Martyrer, forbere-dede dem gandske naturlig til Mahomedanernes Aag. Under den sidste Regjering havde de gjort sig til Beyernes Agentere; de plyndrede daglig de-res Herrer; men dette var rigtig nok allene et Slags Laan, da Udsuelse aftvang dem i det Store, hvad de havde sammenskrabet i det Smaae, derfor an-vendte de ogsaa mere Kunst paa at skjule det, som de havde erhvervet, end de havde været ublue i at forskaffe sig det.

Efter Coptherne komme Araberne, de talrige-ste af det nuværende Egyptens Indbyggere. Uden at have nogen videre Indskydelse, synes de at være der for at befolke Landet, at dyrke dets Jorder, vogte Qvæget, eller at være selv Lastdyr; de ere imidlertid levende, og fulde af Physionomie; de-res dybtliggende Øine funkle af Ild og Caracter; alle deres Former ere skarpe; deres Skjæg er kort og afdeelt i udstaaende Spidser; deres tynde og aabne Læber vise smukke Tænder; Armene fulde

af

af Muskler; den øvrige Krop er mere smidig end smuk, mere kraftfuld end veldannet. Det er paa Landet og overalt hos Araberne i Ørken, at disse characteristiske Træk, som jeg har tegnet, stikke frem. Man maae dog imidlertid lægge Mærke til tre meget forskjellige Classer: Hyrde-Araberne, der synes at være den oprindelige Stamme, og ligner det Skilderie, som jeg ovenfor har udkastet; derpaa de to øvrige Stammer, der udspringe af hiin; Beduineren, som den fuldkommeste Uafhængighed og bestandigt Krigsliv giver en Caracteer af vild Stolthed; og Landmanden, der er meest afsleben, meest fordærvet, meest slavisk, meest trælbunden, og følgelig meest lav, meest forskjellig af Skabning og Caracteer, hvilket man kan bemærke hos Cheiker, eller Øverster i Landsbyen, Bønder eller Fellahs, Tiggere eller Bufackirs, endelig hos Arbeidsfolk, som udgjøre den laveste Classe.

Tyrkerne have mere alvorlige Skiønheder med blødere Former; deres tykke Øielaag give deres Øine kun lidet Udtryk; de have en tyk Næse, en smuk og vel besat Mund, et langt, tykt Skjæg, en mindre bruun Hud, en fed Hals, en alvorlig og tung Legems Anstand, og i det Hele et tungt Væsen, som de troe at være Høihed, og som giver

dem

dem en vis Behaagenheds Mine, deres ubetydelige Post uagtet, og, for at tale som Konstner, man kan ikke gjøre andet af deres Skjønhed, end en tyrkisk Skjønhed. Den har sig anderledes med Grækerne, hvilke man allerede maae sætte iblant de Fremmede, som danne Classer, der ere forskjellige fra de Indfødte. Deres skjønne Omrids, deres Øine fulde af Klogskab og Vid, den Fiinhed og Smidighed, der springer frem i deres Træk og Caracteer, tilbagekalde os alt det, som vor Indbildningskraft kan forestille sig om deres Forfædre, og alle de Levninger af deres fine Smag, som deres Mindesmærker har overleveret os.

Den Fornedrelse, hvortil man har bragt dem, formedelst den Frygt, som deres overlegne Forstand endnu indgiver, har gjort en stor Deel af dem til listige Skjælmere; men dersom de kom tilbage til sig selv, vilde de maaskee snart blive, hvad de har været fordum, allene snilde og ærgjerrige. Intet Folkeslag kan ønske mere heftig en Revolution, hvorfra den end maatte komme. Ved en Ceremonie (det var da man først tog Rosette i Besiddelse) nærmede en ung Græker sig til mig, kyssede mig paa Skulderen og, med Fingeren paa Læberne, uden at torde fremføre et Ord, tilliistede mig hemmelighedsfuld en Blomsterduft, som han

havde

havde medbragt; denne Handling var en Udvikling af hans Følelser, hans politiske Stilling; hans Frygt og Forhaabninger.

Tilsidst komme Jøderne, der ere i Egypten, hvad de ere overalt; hadede, uden at være frygtede; foragtede og bestandig tilbagesatte, aldrig bortjagede; stedse Snydere, uden dog at blive meget rige; tjenende hele Verden, og alligevel beskæftigede med deres egen Fordeel. Jeg veed ikke om Aarsagen til, at deres physiske Caracteer er bedre vedligeholdt i Egypten, kommer deraf, at de ere deres eget Land nærmere, men det faldt mig stærkt i Øinene; de hæslige blandt dem ligne vore, de smukke, især de Unge, tilbagekalde den Caracter Malerkunsten har vedligeholdt hos Christushovedet. Dette kunde maaskee bevise, at vi har faaet det ved Tradition, og at det ikke bør henregnes til det fiortende Aarhundrede og Kunsternes Fornyelse. Jøderne i de store Stæder i Egypten gjøre Copterne stridig enhver Plads ved Toldvæsenet, Forvalterskaber hos de Rige, kort: alt det som har med Udregninger at bestille og kan give Midler til at sammenskrabe og skjule en Formue, ligemeget hvorledes den erhverves.

En anden Menneskerace, som er talrig paa Individer, har meget bestemte caracteristiske Træk;

det ere de Barabras, eller Folk deroppe fra, nemlig Indbyggerne af Nubien og Abyssiniens Grændser. I disse brændende Climater har den karrige Natur nægtet dem alt overflødigt; de have hverken Fidt eller Kjød, men allene Nerver, Muskler og Seener, der ere mere elastiske end stærke. De udrette ved Hurtighed og Raskhed, hvad andre gjøre ved Styrke; det synes som deres tørre Jordbund har udsuet en Deel af den Substants, hvilken Naturen skyldte dem. Deres glindsende Hud har en gjennemsigtig og stærk sort Farve, som ligner Bronze; de ligne aldeles ikke Negerne af det vestlige Afrika; deres Øine ligge dybt og funkle under nedtrykte Øienbryne; deres Næsebore ere vide, Næsen spids, Munden gaaer op til Ørene, uden dog at have tykke Læber, Haar og Skjæg er tyndt og allene i smaae Totter: da de blive tidlig rynkede, og forblive stedse smudsige, saa viser Alderen sig hos dem allene ved Skjæggets Hvidhed; den øvrige Krop er mager og afpillet; deres Physionomie er glad, de ere muntre og gode; man bruger dem i Almindelighed til at bevogte Magasinerne og Tømmerpladsene; de klæde sig i et Stykke hvidt uldent Tøi, fortjene lidet, leve næsten af intet, og forblive deres Herrer troe og hengivne.

Pillegrimsreisen til Mecca bringer alle Afrika's Na-

Nationer, som ere betegnede under Navn af Mo grabiner, eller Folk fra Vesten, til at gjennem streife Egypten. Karavanen skulde just nu vende tilbage; Bonaparte, som havde anvendt alle mu lige Bestræbelser for at bringe den heel og holden til Cairo, havde ikke kundet hindre Ibrahim-Bey, som havde reddet sig til Syrien, fra at forekom me ham i Ørkenen, at angribe Karavanen ved Belteis, og at dele dens Skatte med Araberne og den Herre, som skulde være Karavanens Beskytter. Ibrahim-Bey tillod allene de devote Tiggere at naae til os; de kom til os i Flokke af to til tre Hundre de, som bestod af alle Folkeslag i Afrika, fra Fez lige til Tripoli: de befandt sig i saa udmattet en Tilstand, at de saae alle eens ud: de vare lige saa magre, som de Lande, de havde gjennemvan dret, ere ufrugtbare, og saa udpinede, som Fan ger, man havde glemt i Lænkerne. Det er Me ningens Spændkraft, som uden Tvivl gjør Men nesket til det stærkeste af alle Dyr: naar man tæn ker paa det umaadelige Rum, som disse Pillegrim me har gjennemstreifet, og paa alt det, de har maattet udstaae paa denne frygtelige Gjennemreise, saa bliver man overbeviist om, at det er allene et moralsk Maal, der kan bringe Mennesket til at trodse de smerteligste Moisommeligheder; at en re-

ligsos Følelses Enthusiasme og den Anseelse som er forbunden med Titelen af Adschi, eller Pillegrim, hvilken de, som gjøre Reisen til Mecca, bære med Stolthed, eene og allene ere de Hævere, som formaae at rokke den østerlandske Dorskhed og bringe den til sligt et Foretagende. Man kan hertil føie den Rettighed, som disse Adschi tilegne sig, til gjennem deres hele Liv at fortælle, og faae de andre Muselmænner til at troe alt det, de har kundet see og ikke kundet see. Skulde man ikke kunne bestylde mig for en smule Adschisme, i den Reise som jeg har foretaget, og at jeg trodser Vanskeligheder, for at meddele min Enthusiasme? Min egen Videbegjerlighed tilfredsstiller min Samvittighed; jeg har paa min Side det smule Tillokkende, som min Stiil kan have, og det naive i mine Tegninger. Dersom dette ikke forslaaer at sige god for mig, saa kan man engang lægge min udtørrede Figur til de to Adschiers, som jeg har aftegnet.

Man havde ogsaa sendt os fiorten fangne Mamelukker, med hvilke General Quarteret uden Tvivl var forlegent. Jeg fik Lyst til at betragte dem, men tænkte ikke paa, at de ikke udgjøre nogen Nation, men en Samling af Folk fra alle Lande; derfor fandt jeg heller ikke blandt dem, som kom til os, et eeneste Ansigt, som havde Udtryk nok til

at

at fortjene at aftegnes. Imidlertid vare nogle Mingrelier og Georgier i deres Tal; men — hvad enten nu Naturen har berøvet dem den Skjønhed, som den gav deres Land til Deel, eller ogsaa Fruentimmerne ere mere fordeelagtig begavede — jeg besluttede at bie, indtil andre Individer vilde tilbyde mig mere caracteristiske Træk. Jeg bestemte den Fornøielse at aftegne Egypterinder til det Øieblik, da vor Indflydelse paa Orientens Sæder skulde hæve det Sløer, hvormed de tilhylle sig; men om endogsaa Mændene, hvilket ikke er at formode, vilde opoffre os deres Fordomme i denne Artikel, saa vilde dog de Gamles Coquetterie, der ere mere samvittighedsfulde i alt som angaaer Æren, endnu længe kræve af deres unge Selskabssøstre den samme Strænghed, de selv vare Offere for i deres blomstrende Alder. Det som jeg har kundet bemærke er, at de Piger, som endnu ikke ere giftefærdige, og med hvilke man ikke er saa noiseende, gienkalde os, temmelig i Almindelighed, Formerne af de egyptiske Statuer af Gudinden Isis: Fruentimmerne i den lavere Folkeklasse, der have mere Omhue for at tildække Næsen og Munden, end alle andre Legemets Dele, fremvise hvert Øieblik, ikke Yndigheder, men nogle smukke, rasske Lemmer, og vedligeholde en Anstand, som er

mere

mere let end vellystig: saasnart deres Barm hører op at voxe, begynder den at falde, og det saaledes, at man vanskelig kan forestille sig, til hvilken Grad den kan synke. Deres Farve er hverken sort eller hvid, men bruun og mat: de tatuere Øielaagene og Hagen uden nogen synderlig Virkning. Jeg har endnu aldrig seet Fruentimmer at bære med mere Smag et Barn, en Vase, Frugter ꝛc., og at have en lettere og sikrere Gang. Deres lange Dragt skulde ikke mangle Anseelse, dersom et Slør, der, i Form af en Vimpel, gaaer fra Øinene og hænger ned til Jorden, ikke gav det hele Costume et sørgeligt Tilsnit og Lighed med en Penitents begrædelige Dragt.

En riig Indfød, som jeg havde gjort mig forbunden, vilde bevidne mig sin Erkjendtlighed og indbød mig til sig; med Hensyn til min Alder og min Egenskab af Fremmed, troede han, for at gjøre desto mere af mig, at han nok kunde lade mig tage Frokost med hans Kone. Hun var melankolsk og smuk; Manden, der var Kiøbmand, og forstod noget Italiensk, tjente os til Tolk. Hans Kone var blændende hvid og havde overordentlig skjønne og fine Hænder; jeg beundrede dem: hun rækkede mig dem; vi havde just ikke meget at sige hinanden: jeg strøg hendes Hænder; hun, som var

meget

meget forlegen for hvad hun skulde gjøre mere for mig, lod mig beholde dem, og jeg torde ikke slippe dem, da jeg var bange for, at hun maatte troe jeg var kjed af dem. Jeg veed ikke hvorledes dette Optrin vilde have faldet ud, dersom man ei havde endt vor Forlægenhed ved at bringe os Forfriskninger; hun modtog disse, og tilbød mig dem paa en gandske egen Maade, som dog havde en Slags Ynde. Jeg troede at bemærke, at hendes sjødesløse Melankolie skulde være en fornem Mine, hvilken, efter hendes Meening, maatte hæve hende over al den Pragt som omringede hende. Jeg gjorde ogsaa Bekjendtskab med et indfødt Fruentimmer, som havde ægtet en Franke; hun talte Italiensk, hun var blid og smuk, og elskede sin Mand; men han var ikke elskværdig nok til at besidde hendes hele Kjærlighed; hans Jalusie foraarsagede hende hvert Øieblik stoiende Trætter, hun gav efter og forlod altid Gjenstanden for hans Jalusie; men næste Dag atter Klager! hun græd atter og angrede; imidlertid havde hendes Mand stedse nogen Grund til at knurre. Hun boede tvert over for mine Vinduer, Gaden var smal, og derfor var jeg gandske naturlig bleven Fortrolig og Vidne af hendes Sorger. Pesten yttrede sig i Byen: min Naboerske elskede saa meget Meddelelse, at

hun

hun endelig maatte faae og give den; hun fik den virkelig af sin sidste Elsker, meddeelede den sin Mand, og de døde alle tre. Jeg savnede hende; hendes udmærkede Godhed, den Naivitet som var i hendes Udsvævelser, hendes oprigtige Anger havde interresseret mig, og det saa meget mere, da jeg, som blot Fortrolig, ei havde nødig at irettesætte enten som Mand eller Elsker, og jeg lykkeligviis ikke var i Rosette da Pesten rasede.

Endelig iværksatte vi den saa længe forønskede Reise til Delta, hvor vi skulde betræde en Jordbund, der er nye for enhver Europæer, ja endog for enhver anden, undtagen Beboerne; thi Mamelukkerne gaae sjelden lige til Centrum af Delta, for at hæve Miri og at organisere deres Udsuelser. Vi reiste den 24 Fructidor (10 Septbr.) om Eftermiddagen, og satte over Nilen i Baade; vort Følge bestod af General Menou, General Marmont, et Dusin Lærde og Kunstnere og et Detaschement af to hundrede Mand Eskorte. Man havde troet at forudsee alt, men havde glemt det væsentligste. De Heste, som vare bestemte for os, havde blot Feilene af den arabiske Race; de Reisende, som ikke vare Ryttere, og som alene havde Valget mellem en Hest uden Toile og et Esel uden Sadel, vare uvisse om de skulle begive

sig

sig paa Veien eller give Slip paa en Reise, som de havde ønsket saa heftig og begyndt med saa megen Enthusiasme: endelig kom alting lidt efter lidt i Orden og vi satte os i Bevægelse. Vi gjennemreiste Landsbyerne Madie, Elyeusera, Abougueridi, Melahoue, Abouserat, Kalaici, Bereda, Ekbet, Estaone, Elbat, Elsezri, Souffrano, Eluegars, Madie di-Berimbal *); vi kom til Berimbal noget ud paa Natten. Jeg sætter her den lidet interessante Nomenclatur af disse Landsbyer, for at give et Begreb om Folkemængden paa fire Mile, og om en Jordbunds Rigdom, der nærer saa mange Indbyggere og har saa mange Bopæle, uden at regne det som den indbringer den titulære Besidder, der for det meste opholder sig i Hovedstaden. Ved Madie-di-Berimbal faldt vore Kameler i Kanalen; vi samledes ikke førend ved Midnat; man ventede os ikke mere; vore Klæder og Mundforraad vare gjennemblødte; efter et Aftensmaaltid, hvilket vi med Nød kunde forskaffe os, lagde vi os som vi kunde henimod Kl. to om Morgenen. Efter at vi den næste Dag havde tørret os, reiste vi til Metubis ved en Marsch af to Timer,

*) Jeg har beholdt Forfatterens Skrivemaade af disse Navne, efter den franske Udtale.

Oversætteren.

mer, og traf ligesaa mange Landsbyer, som den forrige Dag.

Generalen havde adskilligt at bestille med Cheikkerne af Omegnen; han skulde indhente nogle Oplysninger og modtage nogle Forklaringer over begangne Feil; det blev altsaa besluttet, at vi skulde opsætte vor Afreise til den følgende Dag. Metubis tilbød forresten i visse Henseender en Næring for Nysgjerrigheden; det er muligt, at den har været bygget paa Ruinerne af det gamle Métélis; ved dens bekjendte og tilladte Frihed i Sæder, har den afløst Canopus, og er ligesaa bekjendt. Vore Undersøgelser vare forgjæves i Henseende til Oldsager; al den Granit, som vi fandt, blev allene brugt til at knuse Kornet, og syntes at være bragt herhen andensteds fra, for at helliges denne Brug. Man fortalte os om nogle Ruiner i Sydost, halvanden Miil borte, men det var silde, og vor Opmærksomhed var spændt paa andre Seværdigheder. Vi bade derfor Cheikkerne, at de vilde lade komme nogle Almées (offentlige Dandserinder) der ere en Slags Bayaderer, lige Indianernes; Landets Regjering, til hvis Indkomster de maaskee bidrog, gjorde nogle Vanskeligheder med at tillade dem at komme; naar de bleve besmittede af de Vantroes Diekast, kunde de let tabe deres Agtelse,

ja

ja endog deres Levebrød. Det kan give et Begreb om den Foragt, som en Muselmann bærer for en Franke, naar man hører, at de meest ryggesløse Skabninger iblandt dem, kan vanhelliges ved vor Beskuelse. Dog, nogle gamle Forseelser at godtgjøre, Nærværelsen af en General, men især af to hundrede Soldater, hævede alle Vanskeligheder: de kom, og lode os aldeles ikke mærke, at de vare smittede af Cheikernes politiske og religiøse Betænkeligheder. De gjorde os imidlertid stridige, og det med temmelig Ynde, de Gunstbevisninger, som vi vilde have anseet for de ubetydeligste, nemlig at vise os deres Dine og Mund, thi de øvrige Yndigheder var man, af Adspredelse, ikke saa nøiesende med, og tilsidst tænkte man ikke paa at skjule noget for os, det forstaaer sig, alt igjennem farvede Flor og løselig knyttede Belter, hvilke man rettede paa med Skjødesløshed og en Lune, som var ikke uden Smag, og som endogsaa forekom mig lidt fransk. De havde medbragt to Instrumenter, en Sækkepibe og en Tromme, som var dannet af en Leerpotte, hvilken man slog med Hænderne: de vare syv; to gav sig til at danse, de andre sang med Acompagnement af Kastagnetter, i Form af smaae Cymbaler, store som et Sex Livres-Stykke; den Bevægelse, hvormed de

stødte

stødte dem mod hinanden, gav deres Fingre og Haandled megen Ynde. Deres Dands var i Begyndelsen vellystig, men den blev snart kaad og gik over til den plumpe og usømmelige Fremstillelse af Sandsernes Forvildelse. Det som endnu mere forøgede det væmmelige i denne Fremstilling, var, at een af de to Musikantere, hvorom jeg har talt, gav sig til, just i det Øieblik da de vare meest overgivne, med en stor Skoggerlatter, at forstyrre det Optrin af Beruselse, som vilde ende Dandsen.

De drak Aqvavit, som Limonade, i store Glas, derfor vare de ogsaa, skjøndt unge og kjønne, allerede svækkede og falmede, undtagen to, som lignede saa overordentlig to af vore berømte Damer i Paris, at der opstod et almindeligt Udraab, da de blottede deres Ansigt: Ynde er i saadan Grad Naturens egen Gave, at Josephina og Hanka, som ikke havde modtaget nogen anden Opdragelse end den, der er forbeholdet den skjændigste Handtering i den meest fordærvede Bye, havde, naar de ikke dandsede, de Fruentimmers hele Delicatesse, hvilke de lignede, og den kjælne og blide Vellyst, som de udentvivl forbeholde dem, de skjænke deres hemmelige Gunstbevisninger. Jeg vil tilstaae, at jeg havde ønsket, at Josephina ikke havde tilladt sig at dandse som de øvrige.

Uag-

Uagtet Alméernes ryggesløse Liv, lader man dem komme i Haremerne, for at underviise de unge Fruentimmere, i alt, hvad der kan gjøre dem behagelige for deres Mænd; de give dem Lectioner i Dands, Sang, Grace og alle Slags Vellysters Forfinelser. Det er ikke at undres over, at de som gjøre Profession af Galanterie ere det smukke Kjøns Læremesterinder, der, hvor Sæderne gjør Vellyst til Fruentimmernes Hovedpligt: de faae Adgang til de Fester, som de Store give hinanden indbyrdes, og naar en Mand undertiden vil forlyste sit Harem, saa lader han dem ogsaa hente.

Dagen efter kom Touren til Alderdommen. Vi gik til Qoum el-Hhamar, eller det røde Bjerg, at Navn som uden tvivl kommer af den Høi af Teglsteen af hiin Farve, som danner denne Ruin; den har slet ingen Characteer; det kan ligesaa godt være en gammel Bye uden Mindesmærker, som en nyere Landsbye, der har sat sig op mod Mamelukkerne og er ødelagt af dem. Uagtet Dolomieu's og min Lyst til at gjenkjænde det gamle Metelis, som var Hovedstad i Nomen af dette Navn, kunde vi dog ikke opdage noget Spor af Oldtiden. Det Land, som vi fandt paa den østlige Kant, paa hiin Side af Come-Lachma ligetil Søen Berelos

relos var kun en udyrket Mose. Vi spiste til Middag i Sindion og toge vort Nattelogie i Fua. Næste Dag gik vi til El-Alavi og Therafa: vi dreiede af fra Veien mod N. V. for at besee de anseelige Ruiner, som af den samme Grund endnu kaldes Qoum-Hhamar-el-Medgneh; var det Cabaza, Hovedstaden i den cabaziske Rome, hvor Naucratis, som Milesierne havde bygget, lade? Vi vare ikke heldigere end den forrige Dag, men fandt kun Grusdynger af samme Beskaffenhed; thi man kan ikke benævne anderledes disse Brokker uden Form, disse Hobe af Tegisteen, hvor der ikke gives en eneste heel iblandt. Vi fandt fra dette Sted, næsten paa to Qvadrat Mile, øde og udyrket Land; dette aabnede vore Øine i Henseende til Deltas almindelige Frugtbarhed. Dersom hine Brokker vare Ruiner af de to benævnte Byer, saa var deres Beliggenhed sørgelig, og man kan forsikre, at de ikke har havt noget betydeligt Monument; skjøndt den Plads de indtoge, var betydelig, kan man allene finde nogle Kanaler til at vande Markerne, men intet Spor af en seilbar Kanal. Vi kom tilbage meget utilfredse med vore Efterfogelser; vi havde ikke engang indhentet Oplysninger nok, som kunde være os nyttige i Fremtiden i de Undersøgelser som vi vilde fore-

foretage os. Vi havde forladt Detaschementet, for at gjøre denne Streifetur, og allene ledsagede af nogle Veivisere, gik vi i lige Linie med Desuk, som var vort Samlingssted, og kom igjennem Gabrith, en Landsbye, der var befæstet med Mure og Taarne, en Synderlighed, som udmærker de Landsbyer, der ligge paa hiin Side af Fua og ikke paa Nilens Bredder. Landet var her mindre dyrket; Jordbunden som er høi og vanskelig at vande med Maskiner, ventede allene paa Oversvømmelsen, for at blive besaaet med Korn og Mais, og derefter at hvile. Saasnart Indhøstningen er skeet paa dette Slags Land, revner Jorden ved Soelheden og frembyder for Øiet Billedet af en Ørken. Vi reiste igjennem Salmie, hvor vi kunde see de sørgelige Virkninger af vor Hævn, uden dog at kunne bemærke paa Indvaanernes Ansigte, at de havde beholdt noget hemmeligt Nag imod os; imidlertid kunde jeg ikke uden Bevægelse tænke paa, at jeg befandt mig næsten allene paa det samme Sted, hvor jeg for nogle Dage siden havde seet Landets fornemste Indbyggere at falde: vi vare mod hinanden ligesom Folk der har havt en Proces, men hvis Sager ere bragte i Rigtighed. Jeg har ellers bemærket, at Orientalerne ikke gjemme noget Had fra Krigens Begivenheder:

heder: med god Villie og Redelighed gave de os endnu en Veiviser foruden den, der ledsagede os til Mehal-el-Malek og til Kanalen i Ssàidy.

Kanalen i Ssàidy er stor nok til at bringe Fartøier af Nilen ind i Søen Berelos; Desuk, en betydelig Landsbye, ligger kun en halv Miil derfra; en Moskee, som hele Orienten besøger to Gange om Aaret, bringer der 200,000 andægtige Sjæle sammen.

Almeérne strømme der sammen fra alle Egyptens Dele, og det største Mirakel, Ibrahym, der er saa agtet i Desuk, gjør, er at hæve Muselmannernes Jalusie, saalænge denne Slags Fest varer, og at lade Fruentimmerne der nyde en Frihed, som man forsikrer de benytte i al den Udstrækning, man kan tænke sig.

Man havde indrettet et Pallads, sagde man, for Generalen; her fik vi alle Huus; det bestod i en Gaard, et aabent Gallerie og et Kammer, som ei kunde lukkes. Her gav General Menou Landets store Audience gjennem Vinduet, imedens man fremsatte den Frokost, som de havde ladet anrette for os.

Den følgende Dag skulde anvendes paa at besee de øvrige Landsbyer under General Menous Gouvernement i Provindsen Sharkil. Paa denne

Reise

Reise skulde vi naae hen til Sanhour-el-Medin, hvor der var, forsikrede man os, en stor Mængde Ruiner. Var det Sais? Vi lode os endnu forlede: vort Haab steeg ved Navnet el-Medin, hvilket betyder: den store, og kunde være vedligeholdt, formedelst Sais's Ælde, eller dens forrige Storhed, da den, efter Strabo, var Hovedstaden i denne hele nederste Deel af Egypten. Vi gjennemreisde en stor tørstig Slette, der hver Time ventede Nilen, som allerede tilstrømmede i tusinde Render.

Sanhour el-Medin tilbød os intet uden Ødelæggelser og ikke en eeneste Ruin, der havde nogen Form: de faa Fragmenter, vi fandt her i Sandsteen og Granit, bevidste os alleene nogle Seclers Ælde. Vore standhaftige Undersøgelser i den hele Omegn vare lige frugtesløse: vi vendte tilbage til Desuk uden at bringe noget med.

Næste Dag styrede vi vor Marsch mod N. O. og det Indre af Delta. Da vi havde gjennemvandret det nye Sanhour-el-Medin, kom vi forbi mange Kanaler, hvilke, efter Vandets Beskaffenhed at domme, bleve udledede af Søen Berelos.

Paa hin Side af disse Kanaler fandt vi Landet allerede under Vand, endskiondt det var fire Fod høiere end det, vi havde forladt: Oversvom-

melsen, der bliver ledet og holdt tilbage ved Diger, over hvilke vor Vei faldt, skulde endnu stige over disse for at sætte de Jorder, hvilke vi havde giennemreist, under Vand. Disse Diger tjente til Communication mellem forskjellige Landsbyer, der hævede sig over Vandet, ligesom Øer; da enhver Gjenstand paa denne Maade er afsondret for Øiet, saa smigrede vor Nysgjerrighed os med, at intet Mærkværdigt skulde undgaae os. Man havde lovet os Oldsager i Schaabas-Ammers. Vi begav os hen til denne Flekke over et smalt Dige, som slyngede sig mellem to Søer, frembragte ved Oversvømmelsen. Vi vare en Miil forud for Detachementet, for at have desto mere Tid til vore Undersøgelser. En Veiviser til Hest, to til Fods, et ungt Menneske fra Rosette, de to Generaler Menou og Marmont, en Læge som Tolk, en Tegner, og jeg udgjorde den første Gruppe forud: Delomieu, der trak en stædig Hest ved Tøilen, og nogle Tjenere, bleve et Stykke bag efter: vi vare just i Færd med at betragte den fordeelagtige og skiønne Beliggenhed af Kafr-Schaabas, som er en Forstad til Schaabas, da vi med eet saae Lægen at vende tilbage i fuld Carriere; han raabte til os: "de vente paa os med Geværer". Man skreg derpaa: "erga! d. e. tilbage!" Vore Veivisere vilde

ilde give sig af med en Forklaring, men man
arede ved en Musket-Salve, som lykkeligviis ikke
aaede nogen af os, skiondt vi vare meget nær;
i vilde paa nye parlamentere, men en anden
alve erindrede os om, at vi ikke maatte lade
e nene knuse paa vore Heste, som vare vor eene-
Hjelp. I det vi vendte om, fik vi Die paa en
nden bevæbnet Hob, der marscherede paa en af
and bedækket Vei, for at afskiære os den eene-
Stie, som vi kunde følge. I dette Dieblik
ev Tegneren betaget af denne overvættes Skræk,
r berøver alle physiske og moralske Evner, og lod
falde af Hesten, som han ikke meere kunde hol-
sig fast paa; forgiæves vilde vi sette ham op
en, tage ham bag paa Hesten, eller faae ham
at gribe fat i Halen paa een af vore Heste;
ns Time var slagen, han havde gandske tabt
vedet; han skreeg, uden at være Herre over en
este af sine Bevægelser, uden at ville modtage
gen Hjelp. De som havde skudt paa os, ryk-
e frem; for ikke at blive omringede havde vi
ne Tid til at sette i Gallop tvert igjennem Kug-
ne, der susede omkring os fra alle Sider. Nu
f vi den anden Gruppe med Dolomieu, der
paa hans stædige Hest, hvis Tøiler vare
ungne; jeg tog lykkeligviis Tiden i Agt for at

knytte dem sammen. Hændelsen betalede mig strax for denne Tjeneste, thi imedens at jeg stiger atter til Hest, seer jeg Dolomien falde i et Hul, hvor jeg skulde være blevet, men hvorfra han hjalp sig op, Tak være hans Kiæmpe-Størrelse! Jeg tog en anden Vei og satte over en Dige, som vore Fiender havde nedbrudt; Vandet skjulte allerede det Stykke, som vi havde gjennemfaret, og fra alle Sider saaes Strømme at løbe i alle Retninger: da vi vare adspredte stødte vi enhver fra sin Kant paa Detaschementet, med hvilket vi vendte tilbage til Kafr-Ammers, hvilken Plads vi tænkte at tage i en Hast. Det var Kl. fire om Eftermiddagen, at vi ankom foran Flekken; 40 Mand, som vare forskandsede i en Grøft, giorde Ild paa os, men skjød forbi; vi vare ikke mere lykkelige i Svaret: de trak sig imidlertid tilbage henimod en anden Trop, som ventede dem under Murene; thi nu mærkede vi, at denne Forstad var en liden Fæstning, dannet af fire Curtiner med fire Taarne, af hvilke den eene var forbundet med en Borg; dette lille Fort var adskilt fra Schaabes ved en Canal, der var fuld af Vand, og en Esplanade af 1000 Toiser. Hoved-Pladsen havde heiset hvidt Flag, men Forstaden blev ved at fyre paa os. Vort første Angreb var uden Held; den Ofi-

ficer

ficer som skulde lede det, kunde ikke styre sin Hest og var falden i Vandet; hans Trop havde splittet sig ad for at løbe efter Indbyggerne, som førte deres Sager bort; de to Generaler skyndte sig her for at afhjelpe denne Uorden og samle Troppen; vi blev ved denne Bevægelse nødsagede til at gaae under Taarnene og Fiendens Ild; adskillige Soldater bleve dræbte eller saarede. Vi svingede om Fæstningen; en af Taarnene var ikke bevæbnet; vi sprængte en af Byens Porte, hvilken den forsvarede. Tredive Soldater og Generalen trængte ind; denne sidste og jeg vare de eeneste som vare til Hest, og Husene vare saa lave, at man kunde beskyde fra tre Sider. I det samme Øieblik da jeg underrettede General Menon om, at man sigtede paa ham, blev hans Hest dræbt som af en Lyn-Straale, og styrtede ham ved dens Fald i et Hul; jeg troede ham død og bragte ham min utilstrækkelige Hjelp, da General Marmont og nogle Frivillige kom og hjalp mig at trække ham ud. Ilden var heftig fra begge Sider, men de Beleirede vare i Skiul, vel bevæbnede og skiøde sikkert, da de havde Anlæg for deres Bøsser. Adskillige døde og 12 saarede nødte os til at trække os tilbage. Vi angrebe med mere Orden det Taarn som var parallel med det som vi havde bemægti-

mægtiget os; de mistede strax mange Mand og forlode det. Man begyndte at sette Ild paa Husene for at nærme sig Fortet; 8 af vore bleve saarede ved Angrebet af Porten; vor Stilling blev ubehagelig: vi havde efterladt 30 Mand for at bevogte Equipagen og havde kun faae Folk tilbage. Ved Nattens Ankomst udstødte de Beleirede frygtelige Skrig, som Indbyggerne af de omliggende Flekker besvarede med Tuden. Snart kom Forstærkningen frem; vi hørte dem at overlægge om Midler til at foreenes; vi lode dem komme nærmere, og efter at vi havde giort en Salve paa Lykke og Fromme hørte vi Krigsraabet at forvandles til Smerters Skrig og at de virkelig trak sig tilbage. Strax efter kom en Deputation til os fra Landsbyen Schaabas, hvorefter Cheicken selv fulgte med hans Faner. Han sagde os, at de Folk, som vi havde med at bestille vare vilde Rovere, med hvilke vi ingenlunde maatte haabe at slutte noget Forbund. En Indfød, som vi havde befriet i Malta, tjente ham til Tolk. Denne forsikrede os i Fortrolighed, at vi umulig havde Folk nok til at tage Pladsen om Dagen, dersom vi ikke fik den om Natten, at Folkene af Omegnen vilde afskiære os Tilbagetoget og at vi alle vilde omkomme. Imedens han aflagde os denne Be-

ret-

retning, var hans smukke Physionomie ledsaget af en saa sand Medlidenheds Mine, at jeg, uden videre at overtænke Følgerne af det som han forkyndte os, gav mig til at aftegne hans Hoved, henrevet af en maskinlig Drivt, som er fremmed for enhver Omstændighed. Chechens Meninger vare saa meget mere grundede, som Transporten af en Mængde Saarede paa en snæver og hullet Landevei, gjorde det vanskeligt at dække og forsvare vort Tilbagetog. I det man beskiæftigede sig med de Midler, som kunde være de meest fordeelagtige til at trække sig for Dagen ud af den kritiske Stilling, hvori vi befandt os, lode de Beleirede om Natten som de kaldte paa og modtog Hjelp, gjorde en stor Ild paa deres Flanke som de vilde dække, overlode al deres Forraad til Luerne og trak sig tilbage i den dybeste Taushed. Vi hørte ingen Larm uden naar de vare nødsagede til at gaae gjennem Vand. Vi stjødte paa Slump; nogle Kameler, som de havde forladt og som vendte tilbage til Landsbyen, underrettede os om deres Flugt. Da vi vare Herrer af Valdpladsen satte vi Ild paa alt som kunde brænde; Soldaterne trøstede sig over Dagens og Nattens Møie ved at læsse paa 200 Æseler, 2 eller 300 Høns og Duer, og ved at tage med sig 7 til 800 Beder;

men

men der var intet som kunde holde os Kunstelskere skadesløse for det som vor Videlyst tabte ved denne ulykkelige Hendelse; vore Forhaabninger vare skuffede, vort Tog mislykket; vi havde kun nedskrevet enkelte uinteressante Noter og indsamlet meget usikre og ubetydelige Efterretninger. Ved Dagbrækningen begave vi os paa Marschen uden at finde andre Hindringer end dem, hvilke man den forrige Aften havde kastet i Veien for os. Det er klart at man maatte have Kanoner med for at gjøre saadan en Reise, men at vi ved vore Forsinkelser havde tabt den Aarstid, hvori man kunde slæbe dem med.

Vi kom tilbage til Rosette: de Medlemmer af Institutet som vare forblevne der, havde faaet Befaling af den øverste General at foreene sig med dem i Cairo for at organisere denne Forsamlings Arbeider og Møder. Den følgende Dag gik jeg ombord med mine Kamerader; da vi forlode Provindsen Rosette forlode vi ogsaa den meest smilende Deel af Delta; naar man er kommen forbi Rahmanie seer man Ørkenens Sand undertiden at gaae lige ned til den venstre Bred af Floden, Markerne blive nøgne, Træerne sjældne, Horizonten frembyder kun en eeneste Linie, hvis Udseende det er neppe muligt at kunde fremstille.

Jeg

Jeg gjorde Tegning af Alcan, en Flekke hvis Indvaanere havde myrdet Adjutanten Julien med 25 Frivillige. Landsbyen var afbrændt, Indbyggerne bortjagede; utallige Flokke af Duer opholdt sig paa Steenbrokkene og syntes ikke at ville forlade de Boliger, der saae ud til at være byggede allene for dem.

Mere end ti Mile fra Cairo fik vi Die paa Spidsen af Pyramiderne, som stak frem af Horizonten; strax efter saae vi Bjerget Katam, og lige over for, den Bjergkiede, som skiller Egypten fra Lybien og forbyder Ørkenens Sand at opsluge Nilens Bredder. I den vedvarende Kamp mellem denne velgiørende Flod og hiin ødelæggende Plage, seer man ofte de tørre Sandbølger at oversvømme Markerne, at forvandle deres Overflod til Ufrugtbarhed, at forjage Indbyggerne fra deres Huse, at bedække disse, og at lade allene tilbage nogle Topper af Palmetræer, som det eeneste Beviis paa Vegetation, hvilket forøger Ørkenens sørgelige Udseende med den nedslaaende Tanke om Ødelæggelse. Jeg fandt mig lykkelig ved at see igjen Bjærge, ved at see Monumenter, hvis Epoke og Anledning svinder hen i Aarhundreders Mørke; min Sjæl var rørt ved det opløftende Syn af disse høje Gjenstande; jeg saae med Smerte Nat-

ten

ten at udbrede sit Slør over dette Malerie, der giver Øinene og Indbildningskrafften lige meget Stof; den betog mig Synet af Pynten af Delta, hvor man, i de store Planer for Egypten, ogsaa havde foreslaaet at bygge en nye Hovedstad. Ved Dagens første Straale hilsede jeg atter Pyramiderne og gjorde forskiellige Tegninger af dem: jeg frydede mig paa Nilens Overflade, som nu var stegen til dens største Høide, over at see Flekkerne at glide forbi disse Monumenter og at danne hvert Øieblik Landskaber, hvis Gjenstand og Interresse disse Mindesmærker selv vare. Jeg vilde nok have kundet fremstille dem med denne reene og gjennemskinnende Farve, som de faa af den uhyre Volume Luft som omgiver dem. Dette er en Egenhed, som deres overordentlige Høide giver dem frem for andre Monumenter; den store Afstand, hvori de kan sees, giver dem et Anstrog af Himmelens blaagtige Grund og tillige den Bestemthed og Reenhed i Vinklerne, som Seklerne har berøvet dem.

Henimod Kl. 9 forkyndte Kanonskud os Cairo og den Fest paa Aarets første Dag, som man høitideligholdt der; vi saae utallige Minareter *) at omgive Bjerget Katam, og at stige frem af de Ha-

*) Smaae Taarne paa de tyrkiske Moskeer. O. A.

Haver som gaae ned mod Nilen; det gamle Cairo, Bulac, Roda som grupere sig med Byen, omringe den med et smilende grønt, og give den fra denne Synspunkt Størrelse, Skjønhed ja endogsaa Yndighed, men snart forsvinder Illusionen; enhver Gjenstand stiller sig, for saa at tale, paa sin Plads og man seer alleene en Dynge af Landsbyer, som man har samlet der, men veed ei hvorfor, og fjernet dem fra den skjønne Flod for at bringe dem i Nærheden af en ufrugtbar Klippe.

Saasnart jeg kom til den øverste General fik jeg at vide at et Detaschement af 200 Mand skulde afgaae endnu i samme Time for at beskytte dem, som endnu ikke havde seet Pyramiderne; jeg beklagede at jeg ikke havde vidst dette Tog nogle Timer før, og jeg ansaae det alleene for en unyttig Nysgjerrighed at besee saa vigtige Gjenstande uden at være forsynet med det som kunde sette i Stand til at betragte dem med Nytte; desforuden var jeg saa træt af de to Reiser, som jeg havde gjort, at alle mine Muskler fraraadede mig at foretage en tredie; jeg ansaae det altsaa for det klogeste at henvise min Videlyst til det Øieblik da Astronomerne skulde gjøre deres Jagttagelser paa disse berømte Steder.

Da

Da vi gik fra Bordet sagde Generalen: man kan ikke reise til Pyramiderne uden med en Escorte, men man kan ikke ofte sende et Detaschement af 200 Mand. Den Magt som visse Sjæle have over andres, tilintetgjorde alle mine Fornuftslutninger; denne Magt, som havde bragt mig til Egypten, sik mig ogsaa til at reise til Pyramiderne. Uden at gaae Hiem, begav jeg mig strax paa Veien til det gamle Cairo; underveis traf jeg mine Camerader, med hvilke jeg gik over Nilen. Vi kom ind paa Natten til Dschiseh; jeg vidste ikke hvor jeg skulde ligge, men da jeg havde belavet mig paa at blive under aaben Himmel var det virkelig en Lykke, som syntes mig at nærme sig Fortryllelse, med et at befinde sig paa smukke Fløiels Divaner, i en Sal, hvor Orange-Blomsters Vellugt tilviftedes os af en Zephir, som var kiølet under Buegange af skygefulde Træer; jeg gik ned i Haven, hvilken ved Maaneskin, forekom mig værdig Savary's Beskrivelser. Dette Huus var Murat-Bey's Lyststed; jeg havde hørt det nedsette, og skiønt jeg ikke saae det, førend efter en seierrig Armees Gjennemmarsch, maatte jeg dog nære den Følelse, at de orientalske Nydelser virkelig have deres Værd, naar man ikke vil tilintetgjøre noget ved unyttige Sammenligninger, og at man ikke

kan

kan forbyde sine Sandser, den Vellystige Hensmægten, hvilken de indgive. Her seer man ikke vore lange og stolte franske Alleer, ligesaalidet som de bugtende Fodstier, der findes i de engelske Haver, hvor man til Gjengjeld for den Bevægelse, som man er nødsaget til at gjøre sig, erholder Appetit og Sundhed. I Orienten er en unyttig Bevægelse forvist af Fornsielsernes Tal; fra en Gruppe af Figentræer hvis nedhængende Grene danne en Skygge som er meer end luftig, gaaer man ind i Telter eller Kiosker, som efter Behag kan aabnes ud til Orange- og Jasmin-Buske; hertil komme de Nydelser, som endnu ere os kun ufuldstændig bekjendte, men hvis Behagelighed man kan forestille sig, for Ex., den Henrykkelse man maae føle ved at opvartes af unge Slavinder, hvis smidige Former ere forenede med et blidt og kjælent Udtryk; den brændende Afrikaner har vel Tilladelse til at sig troe ligesaa lykkelig som vi, naar han ligger skjødesløs paa store Tepper som ere bedækkede med Puder, ved Siden af en foretrukken Skjønhed, beruset af Attraae, Sundhed, af dampende Vellugt og Sorbet der rækkes ham ved en Haand, hvilken Blødhed bestandig har helliget Elskov; ved Siden af en ung Favorite, hvis Blyhed ligner Uskyld, hvis Forlægenhed ligner Undseelse,

seelse, og hvis Frygt for Ustadighed seer ud som Følelsens Forvirring, hvis vellystige, smægtende Øine synes at forkynde Lykke og ikke Lydighed. Er ikke det ovrige i Kjerlighed blot Convention? rigtig nok have vi med den skabt os en anden Lykke, men var det ikke altid paa Virkelighedens Bekostning? o, jo! Lykken findes altid ved Siden af Naturen; hiin gives altid hvor denne er skjøn, under et egyptisk Figentræe, som i Trianons Have, med en Nubierinde som med en Fransk; det Ynde, som kommer af Blodhed i Bevægelser, i den harmoniske Sammenstemmen af et fuldkomment Heelt, Yndighed, denne guddommelige Gave, er den samme i den gandske Verden, er Naturens Eiendom, hvilken den har lige uddeelt til alle Væsener, som nyde deres Tilværelses Fylde, under hvilken Himmelegn de end ere fødte. Det er ikke en Mameluk's Lykfalighed som jeg har vildet male her; man maae stedse fjærne det vanskabte fra disse Malerier, og dersom man undertiden tillader sig at gjøre et Udkast deraf, saa bør det være en Caricatur, som indgyder Vemmelse og Foragt.

Da det traf sig saaledes, at den Officer som commanderede Escorten, var en af mine Venner, saa udnævnte han mig blandt de faae, som maatte komme ind i Pyramiderne; vi vare i alt tre Hundrede.

drede. Den følgende Dag søgte man hinanden, biede efter hinanden og afreiste sildig, som det altid gaaer med store Reiseselskaber. Vi krydsede mellem Markerne paa Kanaler, som vare bestemte til Vanding; efter mange Vendinger i det dyrkede Land ankom vi Kl. 12 ved Kanten af Ørkenen, en halv Miil fra Pyramiderne. Neppe havde vi forladt Baadene førend vi befandt os i Sand; vi klatrede op lige til den forhøiede Flade paa hvilken disse Monumenter staae. Naar man nærmer sig til disse Colosser gjør deres kantede og inclinerede Form dem lavere, og skjuler deres virkelige Størrelse for Øiet. Da alt det som er regelmæssigt ikke er lidet eller stort uden i Sammenligning, saa, endskjønt disse Masser formørke alle de Gjenstande, som omringe dem (uden dog at ligne i Udstrækning et Bjerg, den eneste store Gjenstand hvormed man naturligviis sammenligner dem,) er man dog gandske bestyrtet over at see, at det første Indtryk som de har gjort langt borte, aftager; men naar man kommer til at maale denne kjæmpeartede Frembringelse af Kunsten med en bekjendt Maalestok, saa faaer den sin hele uhyre Størrelse tilbage. Hundrede Mennesker, som vare ved Pyramidens Aabning, syntes mig, da jeg kom derhen, virkelig saa smaae, som

om

om de ikke vare mere Mennesker. Naar man vilde give et Begreb om disse Bygningers Dimensioner, saavel i Malerie som i Tegning, maatte man, efter mine Tanker, forestille paa den samme Plan som Bygningen, og i den rette Proportion en religios Ceremonie, som svarede til deres gamle Bestemmelse. Naar disse Monumenter berøves enhver levende Maalestok og ledsages allene af nogle Figurer i Forgrunden af Maleriet, tabe de baade Virkningen af deres Forhold og det Indtryk, som de burde gjøre. Et Exempel herpaa, hvilket kan tjene til Sammenligning, have vi i Europa i St. Petri Kirke i Rom, hvis Harmonie i Proportioner, eller rettere Liniernes Krydsen, dølger dens Størrelse, om hvilken man ikke kan gjøre sig noget Begreb med mindre man lader Hjet synke ned paa nogle Præster, som vil synge Messen, fulgte af en Skare Troende, og man da troer at see en Gruppe af Marionetter at ville spille Athalie paa Theathret i Versailles. Disse to Bygninger have endnu denne Lighed, at det var allene præstelig despotiske Regjeringer som kunde vove at begynde at opreise dem, og til Fæiskhed fanatiske Folk, som kunde laane sig til deres Udforelse. Men lader os strax, for at komme til at tale om hvad de nu ere, stige op paa en Høi af

Steen-

Steenbrokker og Sand, og som maaskee ere Levninger af Opgraving ved den første af disse Bygninger som man støder paa, og som endnu den Dag i Dag tjene til at komme frem til den Aabning, gjennem hvilken man kan trænge derned. Denne Aabning, som man fandt omtrent 60 Fod fra Grundfladen, var maskeret af den almindelige Beklædning, der tjente til tredie og sidste Hegn for det hemmelige Asylke, hvilket dette Monument indeholdt. Der begynder umiddelbar det første Gallerie, som dreier sig mod Bygningens Centrum og Grundflade. De Steenbrokker, som man har slet draget ud, eller som, formedelst Skraaheden, ere naturligviis faldne tilbage i dette Gallerie, har, tilligemed det Sand, hvilken Nordenvinden daglig opdynger der og som bliver liggende, nesten tilstoppet denne første Indgang, og gjort den meget umagelig. Naar man kommer til denne Grændse sidder man paa to Granit Blokke, som vare en anden Bom for dette hemmelighedsfulde Sted; denne Hindring har uden Tvivl bestyrtset dem, som have forsøgt paa denne Udgravning; de have vaklet i deres Fremgangsmaade; først have de hugget ind i det massive af Bygningen, og gjort et unyttigt Hul, derpaa ere de komne tilbage, har gaaet omkring de to Blokke, endelig over dem, og op-

daget et andet opstigende Gallerie, der er saa steilt, at man har maattet indhugge Trappetrin, for at gjøre Opgangen mulig. Naar man over dette Gallerie er kommen til en Slags Affats, finder man et Hul, hvilket man er bleven enig om at kalde: Bronden, og Aabningen af et horizontalt Gallerie, der fører til et Kammer, bekjendt under Navn af Dronningens, uden Sirater, Karnis og Indskrivt; naar man kommer tilbage paa Affatsen lader man sig hisse ned i det store Gallerie, hvilket fører til en anden Affats, hvor det brede og sidste Lukke var, det meest indviklede af Bygning og som bedst kunde give et Begreb om den Værd, Egypterne satte paa deres Begravelsers Uforkrænkelighed. Endelig kommer man til det kongelige Kammer, som indeholdt Sarkophagen: dette lille Allerhelligste var Gjenstanden for en saa uhyre Bygning, saa collossalsk i Sammenligning med alt det som Menneskene have frembragt. Dersom man betragter Gjenstanden for Pyramidernes Bygning, saa synes Massen af den Stolthed, der har begyndt dem, at overskride Massen af deres physiske Størrelser, og fra dette Øieblik af veed man ikke hvad der meest maae bestyrtse os, enten det tyranniske Raserie, som har vovet, at paabyde deres Udfø-

relse,

relse, eller det Folks blinde Lydighed, de har villet laane sin Arm til slige Arbeider. Den meest værdige Synspunkt, fra hvilken Menneskeheden kan betragte disse Bygninger, er, at Menneskene, ved at opføre dem, have villet kappes med Naturen i Storhed og Evighed, og de have gjort det med Held, thi de Bjerge som ligge i Nærheden af disse Mindesmærker om deres Dristighed, ere ikke saa høie og endnu slettere vedligeholdte.

Vi havde kun to Timer at tilbringe i Pyramiderne, og af disse havde jeg allerede anvendt halvanden paa at besee det Indre af den som var aaben; jeg havde samlet alle mine Evner for at gjøre mig Regnskab over det som jeg havde seet, jeg havde tegnet og maalt, saa vidt som det eeneste Hjelpemiddel jeg havde, en Tommestok, vilde tillade mig; mit Hoved var fuldt: jeg haabede at bringe mange Ting med tilbage, men da jeg den følgende Dag vilde gjøre mig Rede for mine Jagttagelser, havde jeg en uendelig Mængde Spørgsmaale at gjøre mig. Udmattet, saavel moralsk som physisk, kom jeg tilbage fra min Reise og følte min Videlyst, i Henseende til Pyramiderne, mere pirret, end den var førend jeg var reist derhen.

Jeg havde blot Tid nok til at betragte Sphinxen, som fortiener at aftegnes med den samvittig-

hedsfulde Flid, og som dog aldrig er blevet det paa denne Maade. Endskjønt dens Proportioner ere colossalske, ere dog de vedligeholdte Omrids ligesaa blode som rene. Hovedets Udtryk er blødt, tækkeligt og roeligt; dets Caracter er afrikansk; dog har Munden, hvis Læber ere tykke, en Blodhed i Bevægelse og en Fuldkommenhed i Udførelse, der virkelig er beundringsværdig; det er Kjød og Liv man seer. Konsten var uden Tvivl paa en høi Grad af Fuldkommenhed, da man kunde opreise et saadant Monument. Dersom dette Hoved mangler det, som man er blevet eenig om at kalde Stil, det vil sige, de lige og stolte Former, hvilke Grækerne have givet deres Guddomme, saa har man dog aldrig vildet lade den Simpelhed og Naturens store og blide Overgang, som man maa beundre hos denne Figur, vederfares Ret; overalt, man har allene været bestyrtset over dette Monuments Dimension, skjønt den fuldendte Udførelse er endnu mere beundringsværdig.

Jeg havde kastet et Blik paa Grave, smaae Templer, sirede med Basreliefs og Statuer, Indhulinger i Klipper, som kunde have afgivet Fod til Pyramiderne, og tjene til at forskjønne deres Masse; det syntes mig at jeg havde endnu saa mange Jagttagelser at gjøre, at mange Moder som

dette,

dette, bleve nødvendige for at begynde med at gjøre mere end Udkast, og endelig at adsprede den hemmelighedsfulde Taage, som synes til alle Tider at have omsvøbet disse symboliske Monumenter. Man er næsten lige uvis, om den Epoke, hvori de ere blevne beskadigede, og den, hvori de ere blevne byggede: denne sidste, som allerede taber sig i Seclernes Mørke, aabner et uendeligt Maal for Konstens Aarbøger, og, under dette Hensyn, kan man ikke nok beundre den Nøiagtighed, der sees i Pyramidernes Steenhugning, deres Forms og Constructions Fasthed, og alt dette i saa uhyre Dimensioner, at man kan sige om disse Kjæmpe-Monumenter, at de ere det sidste Led mellem Konstens og Naturens Colosser.

Herodot beretter, at man havde fortalt ham, at den store Pyramide, om hvilken jeg nylig har talt, var Cheops's Begravelse; at den nærliggende var hans Broders, Chephron's, Begravelse, der var hans Efterman; at Cheops's Pyramide allene havde indre Gallerier; at Hundrede Tusind Mennesker havde i tyve Aar været sysselsatte med at bygge den; at de Arbeider, som denne Bygning krævede, havde paadraget Fyrsten Folkets Had, og at allene Udgifterne til Arbeidernes Kost vare stegne saa høit, uagtet det Hoverie som Un-

der-

bersaatterne maatte gjøre, at Kongen, for at kunne fuldende Monumentet, havde seet sig nødsaget til at byde sin Datters Gunstbevisninger tilfals, og at endelig det overskydende af denne Handel havde sat hende i Stand til at kunde bygge den lille Pyramide lige over for, hvilken tjente hende til Begravelse. Enten solgte de egyptiske Prindsesser deres Gunst meget dyrt, eller ogsaa havde Cheops Datter bragt den barnlige Kjærlighed til en høi Grad, da hun, i hendes Iver, havde viist større Opoffrelse end hendes Fader fordrede, og havde samlet sig Midler til at bygge en anden Pyramide for egen Regning. Hvor mange Misommeligheder i Livet, for at forvisse sig et sikkert Hvilested efter Døden! Man maa da ogsaa sige, at Cheops, som lukkede Templerne under hans Regjering, ikke fandt, efter hans Død, Lovtalere blandt Præsterne, Egyptens Historieskrivere, og at Herodot, som først opklarede dette Land for os, havde ladet sig fortælle en god Mængde Fabler af disse Præster.

Jeg havde næsten været en Maaned i Cairo, og jeg søgte endnu denne prægtige Bye, denne hellige Stad, som er stor blandt de store, Tankens Vellyst, hvis Pragt og Rigdom fremlokke Prophetens Smil; thi saaledes tale Orienttalerne om den. Jeg saae rigtig nok en stor Folkemængde, store

Tom-

Tomter, men ikke een smuk Gade, ikke et eeneste skjønt Monument, en eeneste stor Plads, men den seer ud som en Mark, nemlig Lelbequier, hvor General Bonaparte boede, og som i Oversommelsens Tid har nogen Behagelighed formedelst dens friske Luft og de Vand-Turer som man gjør om Natten; Paladser, omgivne med Mure, som, istedet for at forskjønne Gaderne, gjøre dem sørgelige; de Fattiges Bopæle, som ere mere forsømte nu end før, foreene den Skjødesløshed, hvilken Klimatet her tillader, med det sørgelige Udseende, som Elendigheden har overalt: man er stedse fristet til at spørge, hvor de Huse vare, hvilke de fire og tyve Herrer beboede.

Imidlertid finder man dog nogle Bequemmeligheder naar man gaaer ind i disse Slags Fæstninger, ogsaa nogle af Luxens Forfinelser, smukke Marmorbad, vellystige Badstuer, Sale med mosaisk Arbeide, i hvis Midte ere Vandkummer og Springvand, store Divaner, som bestaae af Pluds'es Tepper, brede udstoppede Sæder, der ere belagte med rige Stoffer og omkantede med prægtige Hynder; disse Divaner indtage i Almindelighed de tre Sider af Værelset. Dersom der ere Vinduer, saa aabnes de aldrig, og det Lys, som kunde falde ind, bliver betaget af de farvede Glasruder,

der

der staae foran meget tætte Gittere, i Form af Netter; det meste Lys kommer sædvanligen fra en Kuppel midt i Loftet. Muselmænnerne, som ikke kjende det Brug vi gjøre af Lyset, anvende ingen Flid paa at forskaffe sig det. Alle deres Skikke synes virkelig at indbyde til til Rolighed: de Divaner, hvor man snarere ligger end sidder, hvor man har det saa mageligt, at det er vanskeligt at kunne staae op; den hele Dragt, hvis Buxer ere ligesom Skjørter, hvori Benene ere indviklede; de store Ærmer, som hænge otte Tommer uden for Fingerspidsene, en Turban, som forbyder at bukke Hovedet; deres Vane at holde i den ene Haand en dampende Pibe, som beruser dem, og i den anden en Rosenkrands, hvis Stene de bestandig lade gaae mellem Fingrene — alt dette nedbryder al Virksomhed, al Indbildningskraft; altid i een Dosighed, foretage de hver Dag den samme Ting uden Smag, og ende med at have levet uden at have søgt at sætte nogen Forskjællighed i deres eensformige Tilværelse. De Væsener, som ere nødsagede til at opoffre sig til et Slags Arbeide, ere ikke meget forskjellige fra de Store, som jeg har beskrevet; de have vandt disse til, intet at vente af deres Konstflid, uden for den almindelige Slendrian, hvilken de heller aldrig forlade, opfinde

in-

ingen Midler til at gjøre det bedre, søge ikke engang dem, som ere opfundne, og forkaste alle de Midler, som nøde dem til at holde sig opreist; en Sag, som de bære den største Afskye for; Snedkeren, Kleinsmedden, Tømmermanden, Grovsmedden arbeide siddende, endogsaa Murmesteren opreiser en Minaret uden nogensinde at staae. De have ikke mere end et Redskab, ligesom de Vilde. Man maae undre sig over hvad de kan udrette dermed, ja man skulde endog være fristet til at troe, de havde Behændighed, hvis de ikke bestandig førte os tilbage til deres Slendrian, og tvang os snart til at antage, at det er et Instinkt, hvilket ikke staaer i deres Magt at forlade, ligesom hos det Insekt, hvis Arbeide man beundrer.

Er ikke Despotismen, som altid befaler uden at belønne, Kilden og den vedvarende Aarsag til Konstflidens Standsning? Jeg har siden seet i Øvre-Egypten arabiske Haandværksfolk, som vare borte fra deres Mester, at opsøge de af vore Soldater, der dreve et Haandværk, at arbeide med dem, at tilbyde os deres Tjeneste, og bestræbe sig for at fyldestgjøre os, da de vare sikre paa en passende Betaling, ja endog at begynde Arbeidet forfra. De betragtede med Enthusiasme Virkningen af Vindmøllen, og saae med den høieste Be

un-

undring Rambukken at slaae Pæle ned; maaskee var det en skjult Følelse af Dovenskab, som indgjød dem denne Beundring for disse to Maskiner, der vare dem til Hjelp; det som foraarsager deres største Arbeider, nemlig den Nødvendighed at hæve Vandet og at gjøre Diger for at holde det tilbage. De bygge saa lidet de kan, og istandsætte aldrig: truer en Muur med Fald, saa støtte de den; styrter den ind, saa ere der nogle Værelser mindre i Huset. De indrette sig igjen ved Siden af Brokkerne; endelig falder Bygningen, og da enten forlade de Stedet, eller, hvis de ere nødsagede til at rense Tomten, saa føre de Gruset bort saa kort et Stykke Vei som muligt; dette er Aarsag til, at der omkring næsten alle Byer i Egypten, men især om Cairo, hæve sig, ikke Høie, men Bjerge, hvilke den Reisende seer med Forundring, og kan ikke strax gjøre sig Rede for.

Der ere nogle betragtelige Bygninger i Cairo, hvilke jeg troer man maae tilregne Kalifernes Tidspunkt, f. Ex. Joseph's Brønd, Joseph's Palads, hans Korn-Magasiner, hvorom alle Reisende har talt, og nogle have antaget, at der var det Folkesagn, at disse Monumenter vare en Frugt af Joseph's forsynlige Omsorg. I dette Tilfælde maatte Cairo være lige saa gammel som Memphis

og

og endda, maatte der allerede have været ødelagde Byer i Nærheden af denne Stad, thi disse Paladser ere byggede af ældre Ruiner. I øvrigt bære disse Bygninger Caracteren af alt det, som Muhulmannerne have bygget i denne Egn, det vil sige, at de frembyde en Blanding af Pragt, Fattigdom og Uvidenhed; disse Halv-Barbarer toge, for at opsætte deres colossalske Bygninger, alle de Materialier, som laae dem nærmest, og anvendte dem efterhvi de fandt dem for sig. Den Vandledning, som bringer Vandet fra det gamle Cairo til Slottet, efter at have gjort en Vei af 1060 Toiser, skulde være en Bygning, som var Værd at nævne, hvis den ei, dens gandske Længde igjennem, var fordærvet ved alle disse Urimeligheder.

Slottet, der er bygget uden Plan, uden sande Forsvarsmidler, har imidlertid visse fordeelagtige Steder; Paschaen boede, eller rettere, var indsluttet der; den eeneste Mærkværdighed i hans Qvarteer, er Raadssalen, hvor Beyerne forsamlede sig, og som ofte har været Skuepladsen for denne stormfulde Regierings blodige Optrin. Man seer ogsaa der Joseph's Brønd, der er udhuggen i Klippen paa 269 Fods Dybde; Norden har nøiagtig beskrevet den. Planen til Josep's Pallads har en smuk Idee. Jeg har ikke kundet see uden

med

med en Slags Beundring den Brug, som de arabiske Bygmestere have forstaaet at gjøre af de gamle Fragmenter, hvilke de have skjult inde i deres Bygninger, og med hvilken Behændighed de ofte have tilsat Prydelser af deres egen Smag.

Da Tyrkerne nu ikke mere forefinde Colonner fra det gamle Egypten, og de blive ved at bygge Moskeer, uden at sløife dem, som forfalde, saa overdroge de til Frankerne at bestille sig Colonner i Dusinviis: disse kjøbe dem til alle Størrelser i Carara; naar de ere ankomne, besætte de muselmaniske Bygmestere dem med Jernringe omkring den øverste Kant, og anbringe dem til at bære Buerne af Moskeernes Portiker. De saraseinske Udsirninger, som begynde naar Colonnerne høre op, der ere af en slet græsk Smag, udgjøre en blandet Architectur i den afskyeligste Smag man kan tænke sig. Deres Minareter og Begravelser ere de eeneste Bygninger hvori de have vedligeholdt den arabiske Smag i al dens Reenhed; finder man end ikke der den beroligende Fasthed, som bør være Architecturens Skjønhed, saa seer man dog i det mindste med Fornøielse Sirater, som frembringe Rigdom, uden at vise Tyngde, og en Siirlighed, der er saa vel sammenfoiet, at den aldrig fremkalder Forestillinger om Tørhed og Maverhed. Mamelukernes Begra-

gravelses-Sted afgiver et Exempel herpaa: naar man kommer ud fra Cairo's forfaldne Huse, forundres man over at see en anden Bye, gandske af hvid Marmor, hvor Bygninger, støttede paa Colonner, der bekrandses af Domer, eller malede, udgraverede og forgyldte Palankiner danne et behageligt heelt. Denne Begravelses-Plads mangler allene Træer for at blive til et Lysted, men Tyrkerne, som overalt forvise Munterhed, synes endog at ville begrave den med dem.

Jeg var nær ved at fuldende Tegningen af denne Dodens Helligdom, som er saa latterlig udpyntet, da jeg med eet fik høre nogle Skrig; jeg troede i Begyndelsen at det var en Ligbegjægnelse, der, efter Skik og Brug, var ledsaget af leiede Grædekoner, men jeg saae snart, at disse Fruentimmer flygtede, i Stedet for at hyle, og gav mig Tegn at jeg skulde følge dem: Landets almindelige Plage faldt mig strax ind, men da jeg fik Øie paa en vid Plads og jeg ingen Araber kunde opdage, eller noget som kunde ligne dem, satte jeg mig igjen ned til at tegne. Neppe havde jeg sat mig, førend jeg ogsaa saae Mænd at flygte, og da jeg befandt mig allene, et temmeligt Stykke fra vore Poster, ansaae jeg det for klogest at nærme mig disse; jeg fandt nogen Urolighed i Gader-

ne,

ne, og Bestyrtelse i deres Øine, som betragtede mig. Da jeg kom hjem fik jeg at vide at der var Allarm i Byen, at Commandanten var myrdet, at Musketskud kunde høres, at Institutets Bygning, der stødte til Marken og laae omringet af store Haver, hvor man i Fredstid nød en behagelig Rolighed, blev i urolige Omstændigheder en blottet Plads, og den første, hvilken Araberne sikkert vilde angribe, dersom Landets Folk kaldte dem til Hjelp eller om de kom for egen Regning; fra Byens Side grændsede det til den fattigste, og følgelig den farligste Deel af Folket. Videre fik vi høre, at General Caffarelli's Huus var plyndret, og flere Personer af Commissionen for Kunsterne havde der sat Livet til; vi holdt Revüe over dem som manglede iblandt os: fire vare borte, og en Time efter fortalte vore Folk os, at de vare alle dræbte. Vi havde ingen Tidende fra Bonaparte; Natten kom; Musketilden var fordeelt; Skrig gienlode fra alle Sider, alt forkyndte en almindelig Opstand. General Dumas, som kom tilbage fra at forfølge Araberne, havde, da han trak ind i Byen, anrettet et stort Blodbad blandt Rebellerne og hugget Hovedet af en Anfører for Oprørerne i det han holdt en Tale til Folket, men den halve og folkerigeste Deel af Byen havde spær-

ret

ret sig; mere end fire Tusinde af Indvaanerne vare forskandsede i en Moskee; to Compagnier Grenaderere vare drevne tilbage og Kanonerne kunde ikke trænge ind i de snævre og bugtende Gader; Stene og Spyd fandt deres Offere uden at man saae Fienden; Generalen sendte os et Detaschement, hvilket man blev nødsaget at trække tilbage ved Midnat; Institutets farlige Stilling blev saaledes forøget. Natten var temmelig rolig, thi Tyrkerne holde ikke af at slaaes i Mørket, og anse det for en Samvittigheds Sag at dræbe deres Fiender efter Solens Nedgang: jeg begav mig til Hvile, men af en anden Grund, thi jeg har altid troet, at Forsigtighed i Farer blev unyttig Ængstelse, saasnart den ikke mere kunde virke, tillige følede jeg paa de andres Skræk, at de nok vilde vække mig i Tilfælde af Allarm. Krigen begyndte igjen saasnart det gryede ad Dag: man sendte os Flinter; alle Lærde bleve væbnede; man udnævnte Anførere; enhver havde sin Plan, men ingen troede sig forpligtet til at lyde. Dolomieu, Cordier, Delisle, Saint Simon og jeg boede langt fra hinanden; vort Huus kunde være plyndret af den første den bedste. Da 60 Mand vare komne vore Medbrødre til Hjelp bleve vi rolige paa deres Vegne og toge den Beslutning at gaae hen og forskandse

skandse os hos os selv, saa at vi kunde holde os fire Timer i det mindste, hvis man angreb os med sædvanlig Magt, og saaledes at oppebie den Hjelp, som vor Ild uden Tvivl maatte kalde hen til os. Vi troede et Øjeblik at være omringede, da vi havde seet alle de fredelige Indvaanere at flygte bort; Skrig hørtes under vore Mure og Kuglerne hvinede paa vore Terasser; vi nedbrøde dem for med deres Materialier at knuse alle dem, som maatte være komne for at sprænge vore Porte; I den yderste Rod var den Trappe, hvorpaa man kunde komme til os, bleven en Krigsmaskine til at begrave alle vore Fiender paa een Gang. Vi frydede os ved vore Arbeider da endelig det svære Artillerie fra Slottet gjorde den Diversion jeg havde sukket efter. Det havde al den Virkning som jeg havde ventet: Skrækken fulgte paa Raseriet: man kunde ikke beskyde Moskeen; den blev vore Fienders eeneste Samlingspunkt, de øvrige bade om Naade. Man gik bag om Moskeen, og snart viste et Batterie den, at Krigen hos os ikke endes med Dagen: de hævede deres Barricader, troede at kunne vove et Udfald, bleve drevne tilbage og overgave sig. Det øvrige af Natten var roligt: den følgende Dag vare vi frie.

Vi havde erobret Cairo, som den første Gang

blot

blot havde overgivet sig til Mamelukernes Overvinder. De dovne og frygtsomme Egypter havde smilet ved deres Bortgang, der pinede dem med Uretfærdighed og utallige Udsuelser, men de savnede snart deres gamle Tyranner, da de saae sig nødsagede til at skatte til deres Befriere, da de vare komne tilbage fra deres første Skræk havde de ladet sig forlede af Mufti og sammenrottet sig i Stilhed, besjælede af en fanatisk Enthusiasme. Det havde maaskee været nødvendigt at udrydde alle dem, hvis Øine havde seet de franske Compagnier at vige; men Mildhed var gaaet i Forveien for Angeren, skjønt Hævnelyst ikke blev qvalt ved Skræk, hvilket jeg den følgende Dag læste i de Misfornøiedes Stilling og Miner. Jeg følte, at om vi end den første Brumaire (22 Octbr) vare allerede omringede af Araberne, saa vare vi nu indsluttede af en snævrere Kreds og maatte i Fremtiden marschere allene igjennem vore Fiender. Man hefstede og straffede nogle Forrædere, men gav Moskeerne, som havde været Forbrydelsens Fristad, tilbage; de Skyldiges Stolthed betjente sig af denne Eftergivenhed; Fanatismen blev ikke knust ved Skræk: hvor farligt man end kunde forestille Bonaparte at dette var, saa vilde han dog ikke forandre den Følelse af Godhed, som han

vilste i disse Omstændigheder; han vilde være lige saa mild, som han kunde have været frygtelig, og det forbigangne blev glemt, imedens at vi tællede mange og vigtige Tab.

General Dupnis, en fortræffelig Anfører, som havde i to Aar, under Felttogene i Italien, trodset alle de Farer, hvormed Ærens Bane er bestrøet, blev myrdet paa en Recognoscering, ved et Stød, som blev ham tilbragt paa en feig Maade: en Kniv der var sat paa Enden af en Stok og blev kastet ud gjennem Aabningen af et Vindue, skar ham Pulsaaren over paa Armen, og han døde efter nogle Minuters Forløb. Den unge og kiække Sulcowsky, der neppe var kommen sig af de Saar, hvormed det ridderlige Slag ved Salayer, havde bedækket ham, recognoscerer Fienden, seer ham, angriber, uagtet hans mindre Antal, kaster ham overende, sætter efter ham og falder i et Baghold; hans Hest, som blev gjennemboret af en Landse, styrter oven paa ham og han bliver knust af den, som styver ham til Hjelp. Saaledes endte en af de meest udmærkede Officerer i Armeen; Jagttager paa Marschen, Helt i Kampen, udhvilede han sig ved Pennen fra Krigens Møier; han havde beskrevet nylig Marschen til Belbeys med den samme Interesse, hvormed en anden

kunde

kunde have fortalt, de Slag, i hvilke han der havde taget Deel, de hædrende Saar han der havde modtaget. Denne unge Fremmede, havde, higende efter Ære, troet allene at finde den i vores Bataillioner; han tvang sin heftige Carakter og afmaalte sine Bevægelser efter dens, som han havde udseet sig til Mønster; han drev sin Lyst til at udmærkes af denne lige til Jalousie, og det Maal han havde foresat sig, gav et Begreb om, hvad man kunde vente af ham. Jeg havde været Fortrolig af hans Ungdoms Lidenskaber, jeg blev det ogsaa af hans ædle Ærgjerrighed; den var skjøn og stor; det var ved Studeringer, det var ved en sand Fortjeneste at han vilde komme frem. Nogle Timer i Forveien havde han i en venskabelig Udgydelse interesseret mig ved hans Kraft — og nu kom Tidenden om hans Død for at knuse mit Sind; det var en af de Officerer, som jeg kunde meest elske, og det var maaskee hans Tab, der kastede et sørgeligt Sløer over den 1ste Brumair's Seier.

Skiønt Pøbelen, nogle Store og de andægtige viste sig fanatiske og grusomme i Cairo's Opstand, var dog Middelstanden, hos hvilken overalt boe Fornuft og Dyder, fuldkommen menneskelig og ædelmodig, uagtet Sæderne, Religionen

og Sproget, som gjorde os saa fremmede for hinanden. Imedens man fra Minareternes Gallerier andægtigen ophidsede til Mord, imedens Død og Blodbad rasede i Gaderne, anvendte de, hvis Huse de Franske beboede, al Flid paa at frelse, at skjule dem og komme deres Trang imøde. En gammel Kone i det Qvarteer, hvor vi boede, lod os sige, at vor Muur var en Mellemvæg, som det stod os frit for at nedbryde dersom man angreb os, og at Haremet skulde blive vor Fristad. En Raboe meddeelte os uden vor Anmodning, af sin egen Forraad, imedens der var intet at faae for Penge i Byen og alt bebudede Hungersnød, han skaffede alt det bort, som kunde røbe vor Bopæl, og kom hen at ryge sin Pibe uden for vort Huus, for at adsprede de angribende og indbilde dem at Huset hørte ham til. To unge Folk, som man forfulgte paa Gaden, bleve bortførte af ubekiendte Personer og bragte hen i et Huus; de anfaae sig for Offere, der vare bestemte til mere udsøgte Pinsler, og bleve rasende; da deres Bortførere ikke kunde haabe at gjøre sig forstaaelige, overleverede de dem deres Børn til sikkert Pant paa deres blide og velgjørende Hensigt. Man kunde anføre en Mængde andre Anecdoter, som bevise en lige saa ædel Følsomhed, og fastknytte os til Menneskeheden,

ſkeheden, i det Øieblik da den synes at sønderrive ſine Baand. Dersom den alvorlige Muſulman holder tilbage Udtrykket af Følsomhed, hvilket man nok vilde gjøre sig en Ære af at lægge for Dagen, saa er det fordi han vil bevare hans Caracteers ædle Strænghed. Men vi ville gaae over til andre Gjenstande.

Man havde aabnet de underjordiske Huler i Saccara og fundet i et Begravelses-Kammer mere end fem hundrede Mumier af Ibis, hvoraf jeg fik to. Jeg kunde ikke modstaae min Lyst til at aabne den eene; Borgeren Geoffroi og jeg satte os ene ved et Bord med alle Hjelpemidler til at gaae roligen frem ved dens Aabning, og for ikke at lade mine Ideer under dette Foretagende blive gamle og for ei at tabe en eeneste Omstændighed, begyndte jeg at aftegne ethvert Stykke, som blev udviklet, og at optage en Slags Registreren derover.

Der gives en meget mærkelig Forskjellighed i disse Fugles Balsamerings-Maade; det er Leerpotten allene, som de have alle tilfælles. Den Ulighed, som spores i den Flid, der er anvendt paa Mumier, hvilke ere fundne paa eet Sted, beviser, at Prisen for dette Arbeide var forskjellig, ligesom for menneskelige Liig, og at det følgelig vare

vare private, der gjorde denne Bekostning; det er ogsaa at formode, at de balsamerede Fugle ikke ere blevne alle opfødte i Templer eller af Præste-Collegier, til Erkjendtlighed for de Tjenester, som den hele Slægt gjorde. Dersom disse Fugle havde havt dette tilfælles med Guden Apis, saa havde en eeneste været nok, og man skulde da ikke finde disse Potter i Tusindtal. Man maae altsaa troe, at Ibis, som ødelagde alle Krybdyr, har været høit agtet i et Land, hvor disse Dyr findes i stor Mængde paa en vis Tid af Aaret: at denne Fugl, ligesom Storken i Holland, har tabt sin Vildhed ved den Skaansel man beviste den, saa at ethvert Huus havde sine Tilhængere, hvilke man efter Døden, i Forhold til enhvers Evne, tildeelte den hædrende Begravelse. Herodot siger, man havde fortalt ham at denne Fugleslægt var talrig i de første bekjendte Tider, men at den efterhaanden, som Moradserne i Øvre-Egypten udtørredes, tyede hen til den nedre Deel, for at kunne nære sig, hvilket temmelig stemmer overeens med Reisendes Beretninger, at man undertiden endnu seer af dem i Søen Menzalehk. Dersom Slægten allerede var formindsket paa Herodot's Tid, er det ikke at undre over, om dens Tilværelse nu omstunder bliver næsten problematisk. Herodot fortæller vide-

re,

re, at Præsterne i Heliopolis havde sagt ham, at der, gjennem de Dale som adskille Egypten fra Arabien, ankom hele Sværme af vingede Slanger naar Nilens Vand gik tilbage, og at Slægten Ibis gik dem imøde og opslugte dem; han lægger til, at han ikke selv havde seet Slangerne, men at han havde gjort en Reise til Dalene, hvor han havde fundet utallige Skeletter af disse Uhyrer. Historiens Patriark tillade mig! jeg troer at det ikke var fornødent at skabe Ibis Drager fra Arabien for at gjøre den vigtig for Egypten, som af den selv frembragte saa mange skadelige Krybdyr; men den agtværdige Herodot var Græker og elskede det vidunderlige.

Det er ikke mere Spørgsmaal om vingede Slanger i Egypten, men med dette Dyr er endnu noget Gøglerie forbunden. Jeg var en Dag hos den øverste General da man indlod nogle Slangebesværere til ham (Psyller): man gjorde dem adskillige Spørgsmaale angaaende deres Sects Hemmelighed, og det Forhold de havde til Slangerne, som de syntes at kunne byde over; deres Svar røbede mere Dumdristighed end Forstand. Man skred til Proven. Kunde I vel, sagde Generalen til dem, komme efter, om her ere Slanger i Paladset, og dersom der ere, kunde I da tvinge

dem

dem til at gaae ud af deres Skjul? De besvarede disse to Spørgsmaal bekræftende: man satte dem paa Prøve; de fordeelte sig i Værelserne: et Øieblik efter erklærede de, at der var en Slange tilstæde, og begyndte deres Undersøgelser for at opdage hvor han var; de fik nogle Convulsioner i det de gik forbi en Leerkrukke, som stod i et Hjørne af et Værelse paa Paladset, og gave tilkjende at Dyret var der. Man fandt det virkelig. Det var en sand Comus-Stræg; vi saae paa hinanden og tilstode, at de vare meget behændige.

Da det stedse var mig vigtigt at iagttage de Midler, ved hvilke Menneskene befale over den almindelige Slange, angrede jeg meget, at jeg ikke havde indfundet mig i Rosette ved Processionen i Ibrahims's Fest, hvor Psyllernes Convulsioner ere for Folket den interessanteste Deel af dette religiøse Optog. For at holde mig skadesløs henvendte jeg mig til Sectens Formand, som var Portner i Okel, eller Frankernes Gjæstgiverie: jeg gav ham gode Ord og han lovede at lade mig see en Psylles Begeistring, hvilken han vilde indblæse Aanden; dette var hans eget Udtryk. Formedelst min Nysgjerrighed troede han at see en Proselyt og foreslog mig, at indvies. Jeg modtog Tilbudet; men da jeg havde faaet at vide, at

Stor-

Stormesteren ved Optagelses-Ceremonien spyttede i Nesphytens Mund, kjølnede denne Omstændighed mit Kald, og jeg følte, at det ikke kunde modstaae denne Prøve: jeg gav Formanden Penge og han lovede at lade mig see en Inspireret; Øieblikket kom virkelig: Sectens Formand indfandt sig hos mig med hans Overlægenheds hele Alvor; han var klæd i en lang Kjole, hvis Pragt hævedes af de tre Individers pjaltede Tilstand, som fulgte ham, og som ikke havde andet end nogle Lapper paa Kroppen.

De havde bragt Slanger med: disse rystede de ud af en Skindsæk, hvori de forvarede dem, og tirrede dem til at reise sig med Hvislen. Jeg bemærkede, at Lyset var især det, som foraarsagede deres Vrede; thi saasnart man bragte dem tilbage i Sækken, ophørte den, og de søgte ikke mere at bide. De havde dette besynderlig hos sig, at Vreden udvidede deres Hud en Haandbred, i en Længde af sex Tommer neden under Hovedet. Jeg saae meget vel, at jeg ikke behøvede at frygte Slangernes Bid mere end Psyllerne: thi da jeg havde vel bemærket, hvorledes de faldt dem an med den eene Haand og greb dem med den anden tæt ved Hovedet, saa gjorde jeg, til deres store Forargelse, det samme som de og uden Fare.

Fra

Fra denne Spog gik man over til den store Hemmelighed: en Psylle tog een af Slangerne, paa hvem han iforveien havde knækket det nederste Kiævebeen, og hvis Tandkjød han endnu afstrabede, saa han endog rev den hele Gane ud; da dette var gjort, greb han den med en paatagen Henrykkelse, nærmede sig til Formanden, som med en lige saa affecteret Alvorlighed tilstod ham Indblæsningen, det vil sige, blæste ham i Munden efter nogle hemmelighedsfulde Ord; denne blev strax betagen af en hellig Convulsion og gav sig til, med udspilede Arme og Been, med Øinene ude af Hovedet, at sønderslide Dyret med Tænderne. Da hans to Medhjelpere neppe kunde holde ham, søgte de, rørte over det han syntes at lide, at rive Slangen ud af hans Haand, men han vilde ikke slippe den. Endelig fik man Slangen fra ham og han forblev som følesløs; Formanden gik nu hen til ham, mumlede nogle Ord, tog Aanden tilbage ved at trække Veiret til sig, og nu kom han til sig selv igjen, men den som havde revet Slangen fra ham, pintes af Begjerlighed efter at fuldende Mysteriet, og begjærede Indblæsningen; da denne Karl var stærkere end den første, saa vare ogsaa hans Skrig og Trækninger endnu mere voldsomme og latterli-

ge.

ge. Jeg holdt mig for Indviet nok og dette plumpe Gøglerie hørte op.

Denne Psyllernes Sect stiger i disse Egne til den høieste Alderdom, men fandtes især i Cyrenaiken; Guden Knuphis, eller Verdens Bygmester, var, efter Strabo og Eusebius, tilbedet i Elephantine under en Slanges Skikkelse. Siden Edens Slange, lige til den i Achmin, hvorom Savary taler,*) har dette Dyr været bestandig be-

*) Lettres sur l'Egypte par Savary Tom. 2. Letr. 6. "For mere end et Aarhundrede siden døde her en tyrkisk Munk ved Navn Seheilk Haridi. Mohamedanerne ansaae ham for en Helgen. Ved Bjergets Fod opreiste man ham her en Grav med en Kuppel over. Fra alle Kanter strømmede Folk sammen og gjorde Bønner. En Munk benyttede sig snedig af deres Lettroenhed og indbildte dem at Gud havde ladet Seheilk Heridi's Aand gaae over i en Slange. I Thebaiden finder man en stor Deel, der ere uskadelige. Han havde afrettet een til at lyde sin Stemme, lod sig see med sin Slange, paastod at den lægede alle Sygdomme og forblindede Mængden. Nogle heldige Kurer, der maae tilskrives Naturen allene og undertiden de Syges Indbildning, gjorde ham meget berømt. Om kort Tid lod han ikke Slangen Haridi gaae ud af Graven, uden for Fyrsterne eller de Folk som kunde betale ham godt. Denne Munks Efterfølgere, der vare opdragne i de samme Grundsætninger, havde ingen Møie med at befæste en Vildfarelse, der var dem saa fordeelagtig. De gik videre, tillagde Slan-

berømt: efter at have fristet vor første Moder, maatte den slippe Æblet, bide sig i Halen og blive saaledes et Sindbillede paa Evigheden. Man lod den snoe sig omkring en Stok, og den blev Gud for Sundhed; Egypterne slyngede to omkring en Kugle for maaskee at forestille Verdens-Systemets Ligevægt; Indianerne satte den i Haanden paa alle

Slangen Udødelighed og torde endog bevise det offentlig. I Emirens Nærværelse blev Slangen huggen i Stykker og henlagt to Timer under et Kar. I det Øieblik Præsterne løftede Karret op, havde de uden Tvivl den Færdighed at liste en anden Slange istedet. Man raabe paa Mirakel og den udødelige Haridi stiger i Agtelse. Dette Bedragerie forskaffer Vedkommende store Fordele. Man kommer sammen at forrette sin Bøn ved Graven, og dersom Slangen kommer frem og nærmer sig den Bedende, er det et Tegn paa at den Syge kommer sig. Det forstaaer sig, Slangen lader sig ei see, førend man har gjort et Offer, passende efter enhvers Stand og Rigdom. I overordentlige Tilfælde, naar den Syge ikke kan helbredes uden ved Slangens Nærværelse, maae en reen Møe komme og benfalde ham. For ei at blive forlegen udseger man en meget ung Pige. Man pynter hende med de skjønneste Klæder og krandser hende med Blomster. Hun begynder at bede, og, efter Præsternes Godtbefindende, kommer Slangen frem, beskriver Kredse omkring hende, og endelig nærmer sig til hende. Derpaa bærer Jomfruer ham i Triumf og under et talrigt Folks Frydeskrig."

O. A.

alle deres Guddommue; vi fremstille ved Slangen Retfærd og Smildhed: hos Hebræerne var Kobberslangen berømt, hos Grækerne den Lærnæiske og Slangen Python ꝛc. — Imidlertid har saa megen Afgjøren ikke forandret dette smilde Dyrs Beskedenhed; det søger Mørket, og skyer at gjøre Opsigt. Hvoraf kommer dets Udmærkelse? hvoraf den Dyrkelse, som man saa eenstemmig har tilstaaet Slangen? — Den har fulgt Skriftens Bud: Ydmyg dig, og du skal blive ophøiet.

Kamelerne ere Cairo's Arbeidsvogne, de hente al Slags Forraad og bringe Skarnet bort: Ridehestene ere istedet for Equipager og Æslerne for Hyrevogne; man finder disse optømmede og færdige i alle Gader. Dette Dyr, som er alvorligt i Europa og mere og mere bedrøvet eftersom det nærmer sig Norden, er i Egypten i dets egentlige Klimat; derfor synes det ogsaa her at nyde dens Tilværelses Fylde; det er sundt, smidigt og muntert, ja! saa behageligt et Dyr til at ride paa, som man kan tænke sig; det gaaer ganske naturlig i Trav eller Gallop og uden at trætte sin Rytter, lægger den hurtig tilbage de store Strækninger, hvilke man maae gjennemstreife i Cairo. Denne Maade at komme frem paa, syntes mig saa behagelig, at jeg næsten altid var paa Ryggen

af

af et Æsel: kort efter min Ankomst var jeg bekjendt med alle dem, som leiede disse Dyr ud; de kjendte mine Skikke, bare min Portefeuille og min Tegnestol og tjente mig den hele Dag til Vaabendragere; jeg kom lige saa hurtig afsted som paa de bedste Heste, men Æslerne holdt længere ud. Paa denne Maade har jeg, paa mine Turer, gjort Tegninger af den Kanal, som fører Nilens Vand til Cairo under Oversvømmelsen.

Jeg befandt mig meget vel i Cairo, men jeg havde ikke forladt Paris for at gjøre mig tilgode i Cairo. Der ankom en arabisk Karavan fra Bjerget Sinai og medbragte Kul, Gummi og Mandler, og bestod af 500 Mand og 700 Kameler. Det var paa en temmelig bekostelig Maade at føre Varer, som maatte give saa lidet af sig, men de trængte til Ting, som de ikke kunde faae andensteds og havde ikke andet end Kul at tuske med. Nogle af deres Folk havde forsøgt paa at eskortere Græker for en Maaned siden, da de vilde underrette sig om at Franskmændene, der vare Herrer af Cairo, ikke aad Araberne: men havde behandlet dem vel og de kom med Karavaner. Den øverste General ønskede at nogen vilde benytte sig af deres Tilbagegang for at indhente Kundskab om Veien til Tor. Jeg blev fristet til at gjøre Is-

rae-

raeliternes Reise og tilbød Generalen at jeg vilde foretage den, dersom han vilde forsikre mig min Tilbagekomst; han sagde, at han vilde beholde Karavanernes Anfører som Gidsel. Det var for min Indbildning en smilende Udsigt, at jeg om tolv Dage skulde kjende og have aftegnet den mærkværdigste Deel af Moses's Tog, fra hans Afreise fra Memphis lige til hans Ankomst i Ørkenen, og at jeg, uden at forblive der i fyrgetive Aar, skulde i faa Dage have seet Bjerget Sinai, gjennemvandret et af de Landskaber, hvis Aarbøger stige høiest op i Tiden, tre Religioners Vugge, tre Lovgiveres Fædreneland, som alle have behersket Verdens Meninger, og vare alle udsprungne af Abrahams Slægt.

Saasnart jeg gjorde Arabernes Anfører dette Forslag sagde han, at han for al Verdens Guld ikke vilde tage mig med, at han derved vilde udsætte mig, Munkene paa Bjerget Sinai og alle Karavanens Individer for Livsfare, efterdi to mægtige Stammer, de Ovater og Ayaider vilde hævne sig paa de Franske. I det Øieblik da jeg gjorde den øverste General Rede for mit Gesandskab, udstædede han Befalinger til at sende en Convoy til Dessaix: jeg havde i Sinde at reise til

Østen,

Østen, og nu bad jeg om et Pas til Syden: nogle Timer efter var jeg allerede paa Veien.

Den næste Morgen, ved Dagbrækningen, befandt vi os en Miil fra Sfakharah, da vi, af Mangel paa Vind, ei havde lagt meer end fire Miil tilbage om Natten. Jeg aftegnede det, som jeg kunde see af Pyramiderne i Sfakharah, hvilke syntes at indtage to Miles Udstrækning. Endskiondt jeg var et Stykke borte, kunde jeg skjælne, at den fremmeste, af Middel-Størrelse, havde opstigende Affatser; derefter komme andre smaae Pyramider, som ere næsten ødelagte; en halv Miil fra disse, er der en anden, som synes at have ligesaa stor Grundflade, som den største af Pyramiderne i Dschizeh, men mindre Høide; den er meget godt vedligeholdt: en halv Miil fra denne sidste seer man den største af Pyramiderne i Sfakharah; dens Form er uregelmæssig.

Nær ved denne er der en anden lille, og endnu nærmere Nilen Ruinerne af en anden, der nu seer ud som en graabrun Klippe; dens Farve kommer af dens Materialier, som forekom mig at være ubrændt Teglsteen; jeg troer endog at Flodens Bredder skjulte flere mindre for os. Denne Mængde Pyramider, Munkenes Slette, de underjordiske Huler med Ibis-Fuglene, alt beviser at Sfakharah's

rah's Egn var Necropolis (de Dødes Stad). Syden for Memphis, er en Forstad, som er modsat den, hvor Pyramiderne i Dschizeh ere, en anden de Dødes Stad, hvilken mod Norden begrændsede Memphis, og afgiver endnu den Dag i Dag en Maalestok for dens Udstrækning.

Om Eftermiddagen, ligeover for Missenda, saae vi endnu en meget stor Pyramide, der er saa forfalden, at man i ethvert andet Land end Egypten, skulde tage den for et lidet Bjerg paa den store Frastand fra Nilen, hvori man seer den. En Miil længere henne seer man endnu en større, hvilken endnu mere har tabt sin Form.

De smaae Øer, som ere paa denne Høide, vare skjulte med Ænder, Heirer og Pelikaner.

Henimod Aften saae vi Pyramiden i Medoum mellem Landsbyerne Rigga og Caffr-el-Rist.

Vi ankom om Natten til Saoyé: General Belliard var saa høflig at tilbyde mig at dele hans Bolig: det var rigtig nok at dele en meget Lille, thi vore Senge indtoge det hele Værelse, saa man maatte tage dem bort for at opsætte Bordet, og igjen skaffe dette bort naar vi skulde gjøre vort Toilette. Denne Forbindelse var ligesaa lykkelig som snever, thi vi bleve siden bestandig sammen paa Toget: kun er det mit Ønske, at han maa bevare

en lige saa behagelig Erindring om mig, som den, hvilken hans Blidhed, Jævnhed og elskværdige Characteer har efterladt mig. Den anden Nat styrtede vort Kjøkken og vor Hesteſtald ind, men vi viisde os ligesaa phlegmatiske som Muſelmannerne og gik ei af Stedet; desuden var dette Huus, uagtet denne Hændelse, endnu det bedste og anseeligste i Flekken. I denne Deel af Egypten gjøres alle Bygninger af Jord blandet med Hakkelse, som brændes i Solen: Trapper, Aabninger til Dørre og Vinduer, Ovne, Huusgeraad og Meubler ere af samme Materie, saa at, dersom det var muligt at en pludſelig Forandring kunde have Sted i den Orden, som Naturen har urokkelig faſtſat i Egypten; dersom det skede, for Exempel, at overordentlige Vinde ſtandsede og lode en af de Skyeſamlinger briſte, hvilke Nordenvinden om Sommeren driver hen imod Abyſſiniens Bjerge, saa vilde Steder og Flekker i nogle Timer blive opløſte og ſmeltede, ja man vilde kunde saae paa deres Tomter; men, Tak være Climatet! et Huus, der er bygt paa saa ſkrøbelig en Maade, kan vare en Mands Levetid, hvilket ogſaa er tilſtrækkeligt for den, hvis Søn maa indløſe af ſin Herre den Jord, ſom han allerede har betalt.

Dagen

Dagen efter min Ankomst gik en Colonne af 300 Mand ud for at inddrive Miri eller Grundskatten, samt en Requisition af Kameler og Bøffler: heri fulgte vi Mamelukkernes Maade, som gjorde den samme militaire Spadseretuur, enhver i den Provinds, som var ham tildeelt, leirede sig foran Stederne og Flekkerne og levede paa disses Bekostning, indtil man havde udredet alt, hvad de skulde hæve. Dette tilbagekalder hvad Diodor fra Scicilien siger om Egypterne, at de troede at kunne snige sig fra at betale det de skulde, indtil man tvang dem ved Prygel. Jeg kan anmærke, at, de uden nogensinde at afslaae, anvendte alle mulige listige Midler for at udhale, blot i nogle Timer, at overlevere deres Penge.

Denne Colonnes Bevægelser bleve et fordeelagtigt Middel til at gjøre Opdagelser og at iagttage Egenhederne i det indre af Landet. Den første Udvandring bragte mig nærmere til Pyramiden i Medun, hvilken jeg havde seet langt borte. Jeg var ikke mere end en halv Miil fra den, men dette Mellemrum var gjennemskaaret af Canalen Suses og en anden lille Canal, og vi havde ingen Baad. I klart Veir og med en god Kikkert kunde jeg see den ligesaa godt, som om jeg havde været nær ved den. Den er bygget paa en Flade af den

lybiske Bjergkjæde, i Form af fem spids opløbende Affatser. Efterfom den Kalkfteen, hvoraf den er bygget, er meer eller mindre fmulret, ere dens Fod og den første Affats mere beskadigede end de andre, og paa den anden have flere Lag fristet samme Skjæbne. Paa Reisen fra Landsbyen Medun til Sapht var jeg i Stand til at betragte tre Sider af denne Pyramide. Det lader som man har forsøgt paa, at gjennembryde den anden Affats paa Nordsiden. Brokkerne, der ere bedækkede med Sand, gaae lige op til det Sted, hvor man har forsøgt paa at bryde ind, og vise allene Hjørnet af den første Affats: med den tredie tager den fuldkomne Ruin sin Begyndelse, og af denne Affats er omtrent en tredie Deel tilbage; det Stykke, som er tilbage af denne Pyramide, forekom mig at være henved 200 Fod høit.

Den Deel af Landet, som vi havde gjennemreist, var riig, besaaet med Korn, Vikker, Byg, Bønner, Lindser og Dura eller Sorgo, en Slags Hirse, hvis Dyrkning er næsten almindelig i Øvre-Egypten. Imedens Kornet af denne Plante staaer i Melk, riste Bønderne den som Mais: de tygge det grønne Straae ligesom Sukkerror; Bladene afgive Foring for Qvæget, den tørre Marv tjener til Ildsvampe, Roret maae skaffe Brænde til Kog-

ning

ning og til at opilde Ovnene; af Kornet gjør man Meel, af dette Meel et Slags Kager — men intet af alt dette er godt.

Mellem Medun og Sapht fandt jeg Ruinerne af en Moskee, blandt hvilke vare store Colonner af Cipolin: skulde det være Brudstykker af det gamle Nicopolis? Forresten fandt jeg i Omegnen ingen Ruin, som kunde tilkjendegive Tilværelsen af noget Mindesmærke fra Oldtiden.

Fra Sapht gik vi til en Flekke, gandske nær derved, og som er en Slags Jord-Fæstning; dette Lehns-Sæde bestod af en Indhegning, som var gjennemskaaret af nogle snorrette Gader; i denne Indhegning er en liden Borg, som tjente en Kjachef til Bolig; Murene har Tindinger, og der findes en bedækket Vei, som var besat med Skydehuller; Kjachefen var flygtet bort, hans Drabanter vare adspredte og deres Huse plyndrede. Indbyggerne af de nærliggende Landsbyer havde grebet denne Leilighed til at hævne sig.

Paa vor anden Udvandring gik vi til Meirum, en meget riig Landsbye af 10,000 Indbyggere; den er, ligesom alle andre, omgiven med Dynger af Skarn og Gruus, hvilke danne, i det flade Land, ligesaa mange Høie, hvorfra man kan overskue Omegnen. Hver Aften er Top-

pen

pen af disse Forhøininger skjulte af en Deel Indbyggere, der sidde ned paa deres Haser, trække frisk Luft, ryge deres Pibe og give Agt paa om Sletten er rolig. Disse Skarndynger have den Ulejlighed, at de gjøre Landsbyerne mørke, og tillige usunde ved at berøve dem fri Luft, at de belægge Indbyggernes Øine med et dyndfuldt Støv, som er blandet med de fineste Halm-Splinter, og er saaledes en af de talrige Aarsager til den Øiensvaghed, hvormed Egypten er plaget.

Fra Meimum reiste vi til El-Eaffer, en smuk Landsbye i et herligt Land: man samler her den Gummi, som er bekjendt under Navn af den Arabiske, og uddrages ved Indsnit i en Mimosa, kaldet egyptisk Torn eller Casse, hvilken bærer meget vellugtende gule Knopper. I El-Eaffer gav man os smukke Heste og en god Frokost. Derfra kunde vi see Abussir, Beniali, Dallaste, Bacher, Tabouch, Bouch, Zeitoun og Eschmend-el-Arab. Vi fandt ved Elaffer nogle Araber leirede udenfor Landsbyen. Anførerens Telt var sammensat af ni Stænger, som understøttede et slet uldent Dække, under hvilket fandtes alle Meublerne i hans Husholdning, nemlig en Maatte, et Teppe af samme Tøi som Teltet, to Sække, den ene med Korn for Herren og den anden med Byg for hans Dyr; en

stor

stor Leerpotte til at gjemme Klæder i; en Haandmølle til at male Meel; et Buur til Kyllinger; en Krukke, hvori Hønsene lægge Æg; nogle Potter, og endelig Kaffekander og Kopper. Fruentimmerne og Børnene vare hæslige. Fra El-Caffer kom vi til Beniali; her fik vi intet; vi toge Cheikerne med, og Dagen derpaa bragte man os Heste og udbetalte os Beløbet af Miri. Jeg tog endnu en Udsigt af Saoyé fra Sydsiden, og forlod uden Savn denne første Station, for at indhente Desaix, som jeg kjændte, elskede og skulde nu ikke mere forlade, og hvis Foretagenders Udfald skulde bestemme min Reises Skiæbne. Vi reiste fra Saoyé, overnattede i Chendaouyech og kom atter gjennem Meimum og Beniali: da de først Ankomne til denne Landsbye havde fundet Indvaanerne i Vaaben, var derover opkommet en Misforstaaelse, men det var kommet til en Forklaring og alt blev bragt i Orden. Et Øieblik efter hørte vi høie Skrig, som syntes at forkynde en frygtelig Katastrofe eller at være Følge deraf; vore Saporers Øxe havde angrebet nogle tørre Grene paa en raaden Stamme, som forekom vore Soldater meget passende til at lægge under deres Suppe-Kiedel — og dette var en større Fornærmelse end den første.

Troen paa et høieste Væsen, nogle Grundsætnin-

ninger af Moralen, kort: alt det, som er fornuftigt, er ogsaa tilstrækkeligt for det oplyste Menneske; men det uvidende Menneskes Lidenskaber maa have Mellem-Guddomme, plumpe Guddomme, afpasfede efter deres plumpe Indbildningskraft, og faa at sige, slette Guddomme, med hvilke de kan forhandle om deres slette Vaner. Mahomets Religion, der gaaer ud paa Lærereegler, er altsaa ikke tilstrækkelig for Araberens fanatiske Uvidenhed, derfor har de ikke kundet holde sig fra Kjetterie eller modstaae Afgudsdyrkelsens Tillokkelse, uagtet deres blinde Hoiagt for Koranen, deres fuldkomne Lydighed mod det, som kommer fra deres Prophet, uagtet den Forbandelse, som er afsagt over alt det, som viger derfra. De have altsaa deres Helgene, hvilke de dog ikke tildele nogen særskilt Plads i deres Paradiis, hvor alt er tilfælles, men for hvilke de opreise Grave og hvis Aske de dyrke, og det dummeste er, at disse Helgene ikke blive Gjenstand for deres Dyrkelse, uden naar de har tjent dem til Latter mens de levede. De tillægge disse Fattige i Aanden, naar de ere døde, Magt og Indflydelse: den ene er Lysets Fader, og læger Øien-Svagheder; en anden er Forplantelsens Fader, og har at bestille ved Børne-Fødsler ꝛc. ꝛc. De fleste af disse Helgene

have,

have, siddende paa et Hjørne, anvendt deres hele Liv paa at gjentage uden Ophør Ordet Allah, og, uden at vise Taknemmelighed, modtaget det som var nødvendigt til deres Underholdning; andre slaae sig i Hovedet med Stene; andre igjen ere behængte med Rosenkrandse og synge bestandig Lovsange; endelig gives der nogle, for Ex. Fakirerne, der forblive ubevægelige og aldeles nøgne, uden at vise mindste Tegn til Fornemmelse, og vente paa en Almisse, som de aldrig begjære og aldrig takke for. Foruden denne Afgudsdyrkelse gives der endnu andre Dyrkelses-Maader, der ere beslægtede med Magien, f. Ex. Stene, Træer, som gjemme en god eller ond Genius og ansees for hellige, af hvilke man ei kan borttage det mindste Stykke uden Vanhelligelse, hvilken man fortroer sine huuslige Anliggender og meddeler sine Anslage; denne Dyrkelse er hemmelighedsfuld, men foretages offentlig. I Chendaonyeh var et Træ af dette Slags og Allarmen blev foraarsaget af den Fare, hvori det havde været. Da jeg fik det at see blev jeg forundret over dets Asfældighed: det havde kun en Green som bar Blade; alle de andre, som vare tørre og knækkede, havde man samvittighedsfuld fredet paa den samme Plet, hvor de vare nedfaldne fra Stammen. Jeg betragtede det med Opmærk-

somhed

somhed og fandt Haar, fastnaglede med Søm, Tænder, smaae Skind-Poser, smaae Faner, og i Nærheden deraf, Grave, særskilte Stene, et Sæde, der saae ud som en Sadel, og neden under en stor Lampe. Haarene vare paanaglede af Koner, som vilde feste deres Mænds Ubestandighed; Tænderne vare af voxende Personer, som heiligede disse for at bede om de nye; og af alle Underværker, er dette det almindeligste, thi de have overmaade skjønne og gode Tænder; Stenene til den Ende, at det Huus, man vil opsætte, altid maae blive beboet af den, som lader det bygge; Sædet er den Plads, hvorpaa den sætter sig, som om Natten frembringer sit Offer, efter at have antændt Lamper, som er neden under; en Ceremonie, som jeg gjerne vilde have bivaanet, for at kunde gjøre en Tegning med dens høitidelige Virkning, som Natten frembringer.

Man træffer undertiden nogle blandt disse Hellige, hvis Hoveder have den største Characteer, og ofte mere af det høie Udtryk, som Historien maler os, end af de almindelige og fornedrede Former, som gjerne følge med Fattigdom og Tiggerstand.

Ved Cherdaouyeh overnattede vi i en Palmeskov, hvor jeg fandt Grønsvær, for første Gang i

Egyp-

Egypten. Neppe havde vi soovt os i vore Kapper, forend en Musketild bragte os igjen paa Benene; vi tilbragte Natten med at rundere Posterne og at søge forgjæves Aarsagen til denne Allarm. Den følgende Dag ankom vi i Benesuef.

Desaix var blevet paalagt at forfølge Murat-Bey, og at erobre Øvre-Egypten, hvor han var flygtet hen efter Slaget ved Pyramiderne; den samme Dag havde Divisionen Desaix taget sin Stilling foran Cairo, og Generalen reiste ind i Byen allene for at modtage den øverste Generals Befalinger, og at aftale deres fælleds Bevægelser; den 8 Fructidor (25 August) brak han op med en Flotille, som skulde convoiere hans Marsch.

Da Desaix havde faaet at vide, at en Deel af Mamelukkernes Mund- og Krigs-Forraad fandtes paa nogle Fartøier i Rechuese, marscherede han, uagtet Oversvømmelsen, hen, for at tage dem op; den en og tyvende Halvbrigade vadede over alle Kanaler og Søen Bathen i Vand lige under Armene, naaede Convoien i Benesech, forjagede Mamelukkerne som skulde forsvare den, og bemægtigede sig Convoien. Murat var flygtet til Fajoum; Desaix havde naaet hans Division i Abougirgo, og marscheret mod Tarout-el-Cherif, hvor han havde taget Stilling ved Mundingen af Kanalen

len Jusef, for at forsikre sig Communication med Cairo. Da han kom til Sionth, hvor Mamelukerne ikke havde tordet oppebie ham, havde han forsøgt paa at indhente dem ved Beneadi, hvor de havde trukken sig hen med deres Koner og Equipage: da han endelig havde faaet dem alle samlede i Fajum, var han reist tilbage fra Sionth for at gaae ned til Taront-el-Cherif; der havde han indskibet sin Armee, havde ladet den gaae op ad Kanalen Jusef, uagtet de uhørte Hindringer som Kanalens Krumninger foraarsagede, uagtet Mamelukernes Angreb og Indbyggernes Modstand, hvilke bleve bestyrtsede over at see sig nødsagede til at bidrage til de Foretagenders Held, som de i Forstningen ansaae for umuelige. Desaix kom imidlertid paa Høiden af Manzoura, ved Kanten af Ørkenen, hvor han endelig naaede Murat: da han ikke kunde iværksætte sin Landgang under Fiendens Ild, saa dreiede han om, for at vende tilbage til Mi.kia; Mamelukerne fik Mod ved denne Contramarch, og harcellerede Fartøierne; Grenadeer-Compagnierne jagede dem bort og adspredte dem: Landgangen iværksættes, Tropperne danne sig i Bataillon-Quaree; man tager Veien til Ørkenen, fulgt af Barkerne lige til tvert over for Manzoura. Murat-Bey var os paa to Mile nær; imedens hans

Bag-

Bag-Tropper harcellere os, vinder han Høiene, hvor man seer ham at udbrede sig med al østerlandsk Pragt. Med Kikkerter kunde man skjælne hans Person, der glimrede af Guld og Ædelstene; han var omringet af alle de Beyer og Kjachefer, som han commanderede. Man gaaer lige mod ham; dette glimrende Cavallerie, som altid vaklede i sine Operationer, standser, da det blev canoneret ved to af vore Stykker, de eeneste, som havde kundet følge os, viger, og lader sig jage til Elbelamon. I det man sætter efter, havde man fjærnet sig fra Barkerne; vi manglede Levnetsmidler, og maatte gaae tilbage for at faae Brød: Fienden troer at vi flye, og angriber os med Skrig, som ligne Hylen; vore Kanoner holde deres Masse borte, men de Dristigste sætte ind med deres Sabler, trodse vort Musketterie og toge to Mand bort lige under vore Bajonetter; Natten allene befrier os fra deres Halstarrighed. Man naaer Barkerne, forsyner sig med Kommis-Brød, og begiver sig igjen paa Marschen, efter at have nydt nogen Hvile. Imidlertid havde Murat-Bey ladet komme en Ubekjendt til Armeen, som udbredede den Nyhed, at Engelænderne havde udryddet alle Franske i Alexandrien, at Indbaanerne i Cairo havde myrdet dem, som besatte denne Stad, og der endelig ikke vare flere

tilbage

tilbage i Egypten, end denne Haandfuld Soldater, som man havde seet flye Aftenen forhen, og som man nu vilde tilintetgjøre: man paabød en Fest, hvori man gav Foreſtilling af Kampen, da Araberne, som foreſtillede de Franſke, havde Befaling til at lade ſig overvinde; Feſten endtes paa canibalſk Viis, det vil ſige, at man myrdede de to Fanger, ſom man havde gjort to Dage i Forveien.

Deſaix havde faaet at vide, at Murat var i Sediman, og at han brød op for at naae ham og levere et Slag; Generalen beſluttede deefor at angribe ham. Saaſnart vi havde forladt det dyrkede Land, og Fienden kunde ſee os paa den jævne Overflade, lode en vild Glædes Skrig ſig høre; men da det var allerede langt ud paa Dagen, opſatte Fienden til den følgende en Seier, ſom de vare ſikre paa. I deres Leir var den hele Nat Feſter; deres Patrouiller inſulterede i Mørket vore Forpoſter, ved at efterabe vort Sprog. Ved Dagbrækningen dannede man Bataillon Quaree med to Pelotoner paa Flankerne, og ſtrax derefter ſaae man Murat-Bey i Spidſen for hans frygtelige Mameluker og otte til ti Tuſinde Araber, ſom lige over for bedækkede en Horizont af en Miils Udſtrækning. En Dal adſkillede de to Armeer; denne maatte man lægge tilbage, naar man vilde angribe Fien-

den,

den, som ventede paa os; neppe saae de os i denne farlige Stilling, førend de omringede os fra alle Sider, og styrte over os med en Kjækhed, som grændste til Raserie; vor tetsluttede Masse gjøre deres Antal unyttigt; vort Musketterie beskyder dem, og driver deres første Angreb tilbage; de standse, vige, som for at tage Plads, og falde alle paa een Gang over den ene af Peletonerne: denne knuses; alt hvad der ikke er dræbt kaster sig paa Jorden ved en uvilkaarlig Bevægelse, der blotter Fienden for vor store Quaree, som benytter Leiligheden og beskyder ham: dens Ild standser ham atter, og bringer ham til at vige. De som vare tilbage i Pelotonen gaae ind igjen i Linierne; man opsamler de Saarede. Vi bleve paa nye angrebne i Masse, ikke mere med Seierens, men med Raseriets Skrig; man er lige tapper paa begge Sider, de formedelst deres Haab, vi af Harme; vore Musket-Løb bleve mærkede af deres Sabler, og deres Heste styrte ind paa vore Linier, som dog ikke rokkes; da disse Dyr foere tilbage ved Synet af vore Bajonetter, dreve deres Herrer dem ind baglængs, i Haab om at aabne vore Linier ved deres Tilbageslag. Vore Folk, som veed, at deres Frelse bestaaer i deres Bestræbelsers Eenhed, trykke sig sammen uden at komme i Uorden, anfalde uden

at

at binde an med Enkelte; der var Blodbad over alt, men intet Haandmænge. Mamelukernes uhældige Forsøg bringe dem til en rasende Hidsighed; de kaste de Vaaben imod os, der ikke paa anden Maade kunde naae os, og ligesom om dette skulde være den sidste Kamp, see vi dem bortslænge deres Flinter, Pistoler, Øxer, Koller: Jorden bliver gandske bestroet dermed. De, som ere komne fra deres Heste, slæbe sig hen under vore Bajonetter, og søge at naae Soldaternes Been med deres Sabel: den Døende samler sin Kraft og kjæmper med den Døende, og deres Blod som flyder sammen og lødsker Støvet, har ikke dæmpet deres Hidsighed. Da en af vore, som var kastet overende, havde naaet hen til en døende Mameluk og myrdede ham, siger en Officeer til ham: hvorledes kan du, i den Forfatning du er, begaae en saadan Afskyelighed? De har godt ved at tale, svarer Soldaten, men jeg som har kun et Øieblik tilbage at leve i, maae vel see til at kunne nyde en Smule.

Fienderne standsede med deres Angreb. De havde dræbt os mange Folk, men ikke taget Flugten, skjøndt de havde trukket sig noget tilbage, og vor Stilling var ikke mere fordeelagtig. Neppe vare de borte, førend de lode et Batterie af otte Kanoner, som de havde maskeret, spille paa os, hvilket,

hvilket, med hver Salve, tog os sex til otte Mand bort. Nu fulgte et Øieblikks Bestyrtselse og Uvirksomhed. De Saaredes Antal forøgedes hvert Øieblik: at befale Tilbagegang var at give Fienden Mod og at sætte sig blot for alle Slags Farer; at forhale den, var at forøge det Onde til ingen Nytte og at udsætte sig for at omkomme alle: for at marschere maatte man forlade de Saarede, og ved at forlade dem overgav man dem til en vis Død, en skrækkelig Omstændighed, som har Sted i alle Krige, men især i den grusomme Krig, hvilken vi førte. Hvorledes kunde man udstede en Befaling? Desaix, med denne smertelige Følelse, blev et Øieblik ubevægelig; den almindelige Fordeel bød, Nødvendighedens Stemme døvede de ulykkelige Saaredes Skrig, og man marscherede. Vi havde allene Valget mellem Seier og en fuldkommen Tilintetgjørelse. Denne yderlige Stilling havde saaledes forenet alle Anliggender, at Armeen udgjorde kun et eeneste Individ, og at man, for at nævne de Kjække, maatte nævne Enhver. Det lette Artillerie, commanderet af den brusende Tournerie, gjorde Under af Behændighed og Hurtighed; imedens det styvende demonterer nogle af Mamelukernes Kanoner, komme vore Grenaderer til, og Batteriet er forladt; det fiendtlige Caval

lerie studser, bevæger sig, bøier af, fjærner sig og forsvinder som en Dunst; denne tidobbelt stærke Masse er borte, og vi staae tilbage uden Fiender.

Aldrig var et Slag mere frygteligt, aldrig nogen Seier mere glimrende, aldrig var noget Resultat mere uforudseet; det Hele var en Drøm, som blot efterlod en fæl Erindring.

Den virkelige Fordeel, som Slaget ved Sedinan forskaffede os, var, at Araberne bleve losrevne fra Mamelukerne; men vi maae heller ikke glemme den Skræk, som vor Maade at stride paa indjagede de Sidste; uagtet vort ulige Antal og ufordeelagtige Stilling, uagtet de Omstændigheder, som vare deres Vaaben gunstige, og som maatte bebude vor fuldkomne Tilintetgjørelse, var dog Resultatet af dette Slag for dem, blot Tabet af en Illusion. Deraf fulgte, at Murat-Bey, ligesaalidet haabede mere at kunne sprænge vort Infanteries Linier, som at kunne staae sig mod dets Angreb eller drive det tilbage. Vi fik heller ikke oftere Leilighed til at overvinde ham, men fandt os nødsagede til at sætte efter en hurtig og let Fiende, som, altid urolig, aldrig lod os i Fred. Vor Maade at krige paa blev nu den samme, som Antonius brugte mod Partherne: de romerske Legioner kastede Fiendens Bataillioner overende, og fandt

allene

allene Modstand i det umaalelige Rum, som var imellem dem og Fienderne; men udmattede ved daglige Tab, og trætte af Seiervindinger, vare de glade ved at forlade et Folk, som, altid overvundet uden at kunne tvinges, kom, Dagen efter et Nederlag, at forurolige med en tiltagende Dristighed dem, hvilke de Aftenen forhen havde overladt en Valplads, der bestandig var Seiervinderen unyttig.

De hede Dage og kjolige Nætter i denne Aarstid havde udbredet Diensvaghed i Armeen. Denne Sygdom er uundgaaelig, naar man efter lange og besværlige Marscher er nødsaget til at blive Natten over under aaben Himmel; thi Luftens Fugtighed standser Uddunstningen og foraarsager Fluxioner, som kaste sig enten paa Øinene eller de indre Dele.

Desaix, som vilde skynde sig med at hæve Miri og at udskrive Heste i den nylig erobrede Provinds, efterlader 350 Mand i Fajum og tager hen for at tvinge de Landsbyer, som Murat-Bey havde bragt til Opstand. Imedens han gjennemstreifer Provindsen, bleve de Syge, der vare blevne tilbage i Byen, angrebne af 1000 Mamelukker og en Sværm af Fellahs eller Bønder. General Robin og Brigade-Chefen Exuper, der, ligesom deres Folk, havde Diensvaghed, gjøre Under af Tapperhed, og

drive en heel Sværm af Fiender tilbage fra Gade til Gade, efter at de havde anrettet et frygteligt Blodbad iblandt dem. Desaix kommer disse kjække til Undsætning, og den hele Armee marscherer til Benesuef, for at gjøre Murad-Bey den Miri stridig, som skulde hæves i denne rige Provinds.

Saasnart Desaix ankom i Benesuef, tog han til Cairo, for at forskaffe sig Hielpemidler til atter at drage i Feldten; han samlede der, og lod afgaae derfra, alt det som han troede nødvendigt til at forsikre sine Marscher, og nøde Murad til at slaaes. Jeg frygtede for Hovedstadens Fornøielser og blev i Benesuef.

Paa den venstre Nilbred, lige over for Benesuef, synker den arabiske Bjergkjæde, fjerner sig og danner Araba's eller Vognenes Dal, der begrændses af Bjerget Kolsim; dette Bjerg er berømt af de Grotter, som har tilhørt Cenobiternes to Patriarker, den hellige Anton og Paul, Stifterne af Klosterbrødrenes Secte og det beskuende System, der var saa unyttigt for Menneskeheden, og dog saa længe agtet af de bedragne Folk. Paa den Plads, som skjuler disse to af de hellige Eremitter beboede Grotter, findes endnu to Klostere; fra det ene af disse siges der at man kan see Bjerget Sinai paa hin Side af det røde Hav. Denne Dals Aabning

mod

mod Nilen fremviser kun en sørgelig Slette, hvoraf allene en smal Strimmel paa Flodens Bredder er dyrket; uden for denne Strimmel seer man endnu enkelte Levninger af Landsbyer, hvilke Sandet har opslugt, og som allene frembyde det nedslaaende Syn af en daglig Ødelæggelse der fremkommer ved Ørkenens bestandige Indgreb i den oversvømmende Jordbund. Intet er mere sørgeligt end at gaae paa disse Landsbyer, at træde paa deres Tage, at finde fremragende Minareter og at tænke paa, at her vare dyrkede Marker, at her voxede Træer, at Mennesker boede her, hvor nu alt er forsvundet: omkring Murene, inden for Murene, overalt hersker Taushed: disse Landsbyer ere ligesom Døde, hvis Liig endnu kan indjage Skræk.

Naar de gamle Egypter tale om dette Indgreb af Sandet, betegne de det ved Typhons hemmelighedsfulde Indgang i hans Stedsøster Isis's Seng, en Brøde, der skulde forvandle Egypten til en Ørk, ligesaa sørgelig som den tilgrændsende, og denne store Begivenhed skulde indtræffe, naar Nilen fik i en af de nærliggende Dale et stridere Løb, end det som denne Flod har i dens nuværende Rende, hvilken den daglig forhøier. Denne Forestilling, der i Førstningen synes overdreven, bliver rimelig, naar man betragter Stederne. Nilens Stigen og

dens

dens Bredders Forhøielse har skaffet den en kunstig Kanal, der allerede skulde have sat Fajum under Vand, hvis ikke Califen Jusef havde opreist Diger paa de allerede forfaldne og gravet en Canal neden under Benesuef, for at give Floden endeel af det Vand tilbage, som Oversvømmelsen hvert Aar styrter ud i denne store Vandkum. Dersom man ikke anlagde Dæmninger for at standse Oversvømmelsen, vilde Vandets tiltagende Høide snart forvandle denne hele Provinds til en stor Søe; dette var ogsaa nær indtruffet for 25 Aar siden ved en overordentlig Oversvømmelse, da Floden gik saa høit over Digerne ved Hilaon, at man frygtede for, at den gandske Provinds skulde blive staaende under Vand, eller Nilen tage en Vei, som det er klart at den har fulgt i flere Aarhundreder. For at afhjelpe denne Ulejlighed har man nær ved Hilaon bygget en gradueret Dige, hvor man, saasnart Floden er steget saa høit, at den vander denne Provinds uden at sætte den under Vand, fordeler Vand-Massen ved en Sluse, og, naar man har tildeelt Fajum det nødvendige, afdæmmer det overflødige Vand og tvinger det at vende tilbage til Floden gjennem andre, endnu dybere Canaler. Dersom man altsaa torde vove et System, saa skulde det være, at Delta i de ælderste og os gandske ubekjendte

kjendte Tider, var en Bugt, som Middelhavet dannede: at Nilen løb gjennem Aabninger af den Dal, der gaaer ind i Fajum og at den ved Floden uden Vand dannede Mareotis, der var dens Udløb i Haneh, ligesom Søen Madier var Udløb for den canopiske Munding og Søerne Berelos og Menzaleh endnu ere det for den Sebenitiske, Mendesiske, Tanitiske og Pelusiske Arm: at Søen Bahr-Belame, eller Søen uden Vand, er en Levning af Flodens gamle Løb, hvor man i adskillige Forsteninger finder umiskjendelige Spor af Oversvømmelse, Vegetation og menneskelige Arbeider, der bevise, at denne Jordbund er bleven forhøiet ved Flodens Løb og den bestandige Sandflugt, der gaaer i Retning fra Vest til Øst: at Nilen, der til en vis Tid fandt mod Norden en lavere Rende end mod Nordvest, hvor den løb, har styrtet sig i den omtalte Havbugt og dannet der, i Begyndelsen allene Moradser, men siden endelig Delta. Deraf vil følge, at de gamle Egypters første Arbeider, f. Ex. Søen Moeris (nu Søen Bathen) og den første Dige, ere frembragte, allene for at holde en Deel af det oversvømmende Vand tilbage og for at vande Provindsen Arsinoe, som truede med at blive ufrugtbar, og at man, da Søen Moeris eller Bathen i den følgende Tid ikke indtog saa meget

get

get Vand, at den kunde forsyne Fajum, har været nødsaget til at udlede Floden høiere op, og grave Kanalen Jusef, som uden Tvivl bærer den Califs Navn, der skal have fuldført dette store Arbeide: videre, at denne Fyrste har, af Frygt for, at Fajum i store Oversvømmelser skulde blive for bestandig under Vand, opsat nye Diger paa de gamle, saadanne som de nu ere, og ladet grave to Kanaler for at bringe det overflødige Vand tilbage i Floden.

Jagttagelser over Egypternes Nivelleren og Arbeider, tilligemed nøiagtige Planer og Carter, vilde maaskee blive Resultater af Egyptens rolige Besiddelse; da vil man faae Visshed istedet for Gisninger, og lære at kjende, til hvilken Grad Egypterne paa enhver Tid have været beskjæftigede med Vandets Fordeling, og hvor stor Indsigt de i denne Henseende har beholdt, endog i Uvidenhedens Aarhundreder. Dersom Nilen vedbliver at trække sig til høiere, og forstørre, som den allerede gjør, den Damiettiske Munding paa den Rosettiske Arms Bekostning; dersom den forlader denne sidste (ligesom den har gjort med Floden uden Vand) og endelig ogsaa den Canopiske; dersom den gaaer bort fra Søen Berelos og kaster sig i Menzaleh, eller danner nye Arme og Søer paa den østlige Side af Pe-

lusium;

lasium; kort: hvis Naturen, der altid er stærkere, end de Hindringer Mennesket kan modsætte den, har fordømt Delta til at blive ufrugtbar, saa vil Indbyggerne følge Nilen i dens Løb, og altid finde paa dens Bredder den Overflod, som dens velgjørende Vand medfører overalt.

Strax efter Desaix's Afreise begave vi os ud for at recognoscere og hæve Contributioner: paa denne Reise besøgte vi de Landbyer, som grændse til Fajum, en halv Mil Vesten for Benesuef. Vi gik over Kanalen, og ankom, efter to Timers Marsch, til Davalta, en smuk Landsbye i et deiligt Landskab; hvor Naturen er skjøn i Egypten, er den henrykkende, Trods alle kunstige Tilsætninger og de Herrers Domme, der ikke kunne finde sig i Savary's smilende Beskrivelser. Naturen frembringer her af sig selv Palme-Lunde, hvorunder Orange-, Figen-, Opuntia-, Bananas-, Acacia- og Granat-Træet sammenslynger deres Grene, og danne Grupper af det skjønneste og meest afvexlende Grønne. Naar disse Buskетter, saa langt man kan sine, ere omgivne med Marker, bedækkede med allerede moden Dura, med Sukkerror, som ere færdige til at indsamles, med Korn-, Hør- og Klever-Marker, som beklæde med grøn Fløiel den revnende Jordbund, saasnart Oversvømmelser

op-

ophører; naar man i vore Vintermaaneder har for Øine det glimrende Syn af Foraarets Rigdom, der allerede forkynder Sommerens Overflod, saa kan man nok sige med denne Reisende, at Egypten er det Land, Naturen paa det beundringsværdigste har indrettet; at det allene mangler skyggefulde Høie med nedrindende Bækker, en Regjering, der vilde gjøre Folkemængden vindskibelig, og Beduinernes Fraværelse, for at blive det skjønneste og bedste Land i Verden.

Paa vor Reise gjennem denne rige Egn, som jeg ovenfor har beskrevet, hvor Øiet paa een Gang opdager 20 Landsbyer, ankom vi til Dindyra, hvor vi gjorde Holt for at bliver der Natten over. Pyramiden i Hilahoun, der ligger ved Indgangen til Fajum, seer herfra ud som en Fæstning. Skulde det ikke være Pyramiden af Mendec? Er ei Kanalen Bathen, der ender her, den Moeris, som er gravet ved Menneskehænder efter Herodots og Diodors Mening? thi Søen Birket-el-Kerum, som er Strabos's og Ptolemæus's Moeris, kan aldrig blive anseet uden som et Værk af Naturen. Hvor vante vi end ere til Egypternes Kjæmpe-Arbeider, kunde vi dog aldrig overtale os til at troe, at de har gravet en Søe, saa stor, som Genfer-Søen. Alt, hvad de gamle Historieskrivere og Geografer

har

har sagt om Søen Moeris er tvetydigt og mørkt: man seer tydelig, at alt det de har skrevet, er lagt dem i Pennen af Præsterne, der vare meget indtagne af det, som angik deres Land og saa meget desto lettere kunde kaste et hemmelighedsfuldt Slør over denne Provinds, da den laae afsides fra den almindelige Vei; derfra kommer denne Søe, der var udgravet til 300 Fods Dybde, og denne Pyramide, der var opreist midt i den; derfra denne bekomte Labyrint, dette Pallads med de hundrede Værelser, dette Slot, hvori Krokodiller bleve opfødte — kort: alt det fabelagtige, der findes i Menneskets, og det utrolige i Egyptens Historie. Seer man Tingen som den nu er, da finder man virkelig én Kanal, nemlig Bathen, der stod under Oversvømmelsens Vand, saa ofte vi saae den; videre: at Pyramiden i Hilahoun kan være den mendesiske, bygget ved Enden af denne Canal, der kan være Moeris; at Søen Birket-el-Kerum er kun en Vandbeholdning, der maae altid have fundet Sted, hvis Bækker maae være bleven frembragt ved Bundens Fordybning og hvert Aar vedligeholdt og fornyet ved det overskydende af Fajums Oversvømmelse, og hvis Vand maae være bleven mudret paa den Tid, da Nilen ophørte at løbe gjennem den tørre Flods Dal. Til Bevis for dette Sy-

stem

stem kan tjene Egnens Beskaffenhed, Tilværelsen af en Rende, der er forlænget til Havet, dens Incrustationer, Søens Dybhed, dens Udstrækning, dens Masse, der mod Norden støder til en skarp Bjergkjede, som løber fra Øst til Vest, falder af mod Nord-Vest, bliver lavere og gaaer lige til den tørre Flods Dal; endelig Natron-Søerne, og mere end alt dette, Bjergkjeden Norden for Pyramiden, der danner Indgangen til Dalen og gaaer lodret i Veiret, ligesom næsten alle de Bjerge, til hvilke Nilen nærmer sig, og der allene frembyde Synet af en tør Flod og dens Ødelæggelse.

De Ruiner man finder i Nærheden af Byen Fajum ere uden Tvivl Arsinoe's: jeg har ikke seet dem, ligesaa lidet som de paa den vestlige Side af Søen ved Landsbyen Karr-Kerum, men man har vist mig en Plan herover, der kun frembød nogle Værelser med en Portik, som var udsiret med nogle Hieroglypher.

Pyramiden i Hilahoun, der er den meest forfaldne af alle de jeg har seet, er tillige den, der har været bygget med mindst Pragt. Dens Construction bestaaer af Kalksteen-Masser, som tjene til Kjærne i en Dynge af ubrændte Teglsteene; denne skrøbelige Bygning, der maaskee er ældre end Pyramiderne i Memphis, er dog endnu til. Saa for-

fordeelagtigt er Egyptens Clima for Monumenter! det som nogle af vore Vintere vilde opsluge, modstaaer seirende Aarhundreders nedbrydende Vægt.

Der gives visse uhyldige Timer, hvori al hvad man foretager, ledsages af Farer eller ulykkelige Hændelser. Da jeg fra denne Reise vendte tilbage til Benssuef paalægger Generalen mig at bringe en Ordre i Spidsen af Colonnen; jeg sætter i Gallop: en Soldat, der gik uden for Linierne, hører mig komme, dreier sig til venstre da jeg var paa hans høire Side, og vender ved denne Bevægelse sin Bajonet imod mig: dette Stød hæver mig af Sadelen, men kaster tillige Soldaten til Jorden, der sagde, i det han faldt: "der har vi da en Lærd mindre!" (thi for vore Soldater i Egypten vare alle de Lærde, som ei vare Krigere); nogle Pjastre jeg havde i en lille Lomme mellem Foret af min Kjole tjente mig til Skjold, saa jeg slap med en sønderrevet Klædning. Da jeg kom i Spidsen af Colonnen fandt jeg Adjutanten Rapp: vi vare vel ridende og allerede et godt Stykke foran Infanteriet; det var ved Dagens Ende; jo nærmere man kommer Vendekredsen jo mindre bliver Tusmørket, da Solen dukker perpendiculær ned under Horizonten og Mørket afløser umiddelbar dens sidste Straaler. Beduinerne sværmede om paa Marken;

vi

vi vinede kun enkelte Punkter i en umaadelig Slette, da Rapp sagde til mig: "vi ere ikke sikkre her; lader os indhente Colonnen igjen, eller sætte gjennem Sletten og naae Benesuef!" Jeg vidste at min Sæiskaber altid foretrak den dristigste Beslutning: jeg valgte den sidste; vi give altsaa vore Heste af Sporene og trodse Beduinerne, som just paa denne Tid gjorde Jagt; Veien var lang; vi lade vore Heste stryge ud, men min bliver hidsig og render igjennem med mig; den sorte Nat var kommen da jeg befandt mig under Benesuefs Forskandsninger. Jeg troer at kunne holde den samme Vei, sour om Morgenen; min Hest snubler, jeg reiser den ved Hjælp af Sporen, men nu sætter den over en Grav, man havde gjort om Dagen, og jeg befinder mig paa den anden Side med Næsen mod en Pallisade, uden at kunne komme frem eller tilbage. Skildvagten, der imidlertid havde raabt mig an, uden at jeg havde hørt den, fyrer; jeg kalder paa fransk; den sporger hvad jeg har der at bestille, skjænder paa mig og skikker mig tilbage. Der har da den ubehændige, eller den stakkels Lærde, faaet et Bajonet-Stød, et Musket-Skud, har maattet døie onde Ord og er bleven sendt tilbage til sit Quarteer som en Skoledreng, der er gaaet bort uden Tilladelse.

Den

Den 19 Frimaire (9 December) kom General Desaix tilbage fra Cairo og medbragte 1,200 Mand Cavalleriſter, 6 Artillerie-Stykker, 6 bevæbnede og med Seildug (langs med Siderne) beklædte Dscherme, og 2 til 300 Infanteriſter; hans Diviſions Styrke var altſaa 3,000 Mand Infanterie, 1,200 Cavallerie og 8 lette Artillerie Stykker, og han var aldeles iſtand til at kunne forfølge, angribe og ſlaae Murat Bey, derſom denne vilde lade ſig komme nær. Alle vare fulde af Mod og Forhaabninger. Jeg var maaſkee den eneſte, ſom ved alt dette havde hverken nogen Ære eller Forfremmelſe at indhente, men jeg kunde dog ikke lade være at gjøre mig lidet til af min Kraft-Følelſe; min Egenkjerlighed hævede ſig ved den Tanke, at jeg marſcherede med en Armee, der glimrede af Seierbindinger; at jeg havde gjentaget min Poſt ved Fortroppen; at jeg var først gaaet ud fra Toulon og nu kunde haabe at være den første, der ankom til Syene — kort: jeg ſaae mine Anſlag gaae Virkeligheden imøde og nærmede mig Formaalet af min Reiſe. Virkelig begyndte den vigtigſte Deel af mit Tog først her; jeg ſkulde, for at betjene mig af dette Udtryk, oprydde et udyrket Land; jeg ſkulde ſee først og uden Fordomme; jeg ſkulde betræde et Land, ſom til enhver Tid har været

ſkjult

skjult af et hemmelighedsfuldt Sløer og været i 2,000 Aar spærret for enhver Europæer. Siden Herodot lige til os har alle Reisende i hinandens Fodspor seilet op ad Nilen i største Hast, uden at torde tabe deres Barker af Sigte, og har i det høieste forladt dem i nogle Timer, for at besee med en urolig Flygtighed de nærmeste Gjenstande, paa nogle hundrede Toiser, men har holdt sig til Orientalernes Efterretninger i Henseende til det, der ikke laae strax paa Flodens Bredder. Opmuntret ved den øverste Generals Artighed, understøttet af alle Officerer, som beskyttede min Kjærlighed for Kunsterne, frygtede jeg allene, at jeg vilde komme til at mangle Tid, Kridt, Papir og Talent; jeg var vant til at ligge under aaben Himmel, og Kommis-Brodet kysede mig ikke; jeg var kun bange for at Murat-Bey skulde fordybe sig i Ørkenen og tvinge os til at gjøre Spadsereturer fra Benesuef til Fajum og fra Fajum til Benesuef.

Endelig forlode vi denne Bye den 26 Frimaire (16 December) om Aftenen; Afreisens Skuespil var beundringsværdigt; jeg beklagede, at jeg var for bestjæftiget til at kunne gjøre en Tegning heraf: vor Colonne havde en Miils Udstrækning; alle vare opfyldte af Glæde og Forhaabninger. Ved

Dagens

Dagens Ende bleve vi sørgelig stemte ved Synet
f et vildt Land, og en forladt Landsbye; Nat-
ens Taushed, en udyrket Jord, øde Huse — hvor
nange bedrøvelige Forestillinger frembringes af saa-
anne Gjenstande! Tyranniet begynder denne fryg-
elige Ødelæggen som Fortvivlelse og Ondskab fuld-
nde. Naar Godseieren har udsuet alt hvad Lan-
et formaaer, og de fattige Indbyggere endnu pla-
es med nye Fordringer, saa bringes de til For-
vivlelse og sætte Magt mod Magt; fra dette Øie-
lik af behandler man dem som Fiender og gaaer
os paa dem; hvis de nu, ved at forsvare sig,
ar den Ulykke at dræbe nogle af deres Tyranners
Drabantere, maae de tage Flugten for at frelse
eres Liv og give sig til at plyndre for at under-
olde det; Mænd, Koner, Børn vanke omkring,
igesom forviste af Selskabet, blive en Skræk for
eres Naboer, stjæle sig kun hemmelig tilbage til
eres Ildsteder — betjene sig, som Rattens Fugle,
f deres Mure til Gjemmesteder for deres Rov, og
omme kun øieblikkelig frem, for at skrække dem,
er maaskee vilde tage deres Boliger i Besiddelse.
Saaledes blive disse Landsbyer et Tilflugtssted for
Misgjerningsmænd, og vise Øiet ikke andet end
dyrkede Marker, Ruiner, Taushed og Ødelæg-
else.

Klokken 1 om Natten ankom vi til El-Berangah, men brøde op før Dagen; vi frokosterede i Bebe, en betydelig Landsbye, som udmærker sig ved at eie den hellige Georgs Haandled, en Reliqvie, der maae være meget opbyggelig for enhver gudfrygtig Ridder. Her stiger den arabiske Bjergkjede saa nær ned til Nilen, at den allene levner en grøn Stribe paa dens Bred.

I Mimèl-Guidi bleve vi forsinkede ved adskillige Uheld, der indtraf, da vi førte vort Artillerie over Canalerne. Her fik vi at vide, at Mamelukkerne vare i Fechneh. Imedens vi sad i Skyggen og ventede, bragte man en Forbryder til General Desaix. Man raabte, at det var en Tyv, som havde stjaalet Flinter til de Frivillige, og som var greben i friskt Gjerning; et Barn paa 12 Aar kom frem, skjøn som en Engel; han havde faaet et stort Sabelhug i Armen, men saae uden Bevægelse paa sit Saar. Med en naiv og dristig Mine stiller han sig frem for Generalen, som han strax erkjendte for sin Dommer. Hvor meget formaaer ei det naive Ynde! ikke en eneste var vreed længere. Man spurgte ham, hvem der havde formaaet ham til at stjæle disse Flinter? "Ingen" svarede han; hvem der havde faaet ham til at begaae dette Tyverie? "han vidste ei; den Stærke, Gud";

Gud"; om han havde Forældre? "allene en Moder, som var meget fattig og blind". Generalen erklærede ham, at man ikke skulde gjøre ham noget, dersom han bekjendte, hvem der havde udsendt ham, men at han skulde blive straffet efter Fortjeneste, hvis han blev ved at tie: "Jeg har sagt Dem det, ingen har sendt mig, Gud allene har indgivet mig det"; derpaa lagde han sin Hue for Generalens Fødder, "her er mit Hoved, lad det kun hugges af!" — Ulykfallige Religion, hvor lastefulde Grundsætninger blive Dogmer, og sætte Menneskets mellem Heltedaad og Forbrydelse! Stakkels lille Ulykkelige! siger Generalen, man sende ham tilbage! Han saae at hans Dom var fældet, betragtede Generalen og den, der skulde føre ham bort, gjettede hvad han ikke havde kundet forstaae, og gik derfra smilende af Tillid, hvilket rørte mig usigelig. Det er ved Anecdoter man kan gjøre Folkenes Moral bekjendt; det er snarere ved Anecdoter end ved Afhandlinger at man kan udvikle Religionernes og Lovenes Indflydelse paa de forskjellige Folkeslag.

Paa denne rørende Scene fulgte en sælsom Begivenhed: vi fik Regn! for et Øieblik gjenkaldte den os Europas og Vaarens første Vellugt, skjøndt vi havde den 17 December. Nogle Øieblik deref-

ter bragte man os den Efterretning at Mamelukkerne ventede os 2 Mile derfra med en Hær af Bønder: herpaa idel Munterhed; man skulde komme til at slaaes om Aftenen, eller, i det sildigste, næste Dag! Da vi kom hen imod Fechueh fik vi Øie paa et Detaschement Mamelukker, der lod os komme dem nær paa et halvt Kanonskud og forsvandt derpaa: man sagde os, at Hoved-Corpset var i Saste-Elsagene, en Mil længere borte; man maatte bie efter Kanonerne, hvis Transport blev hvert Øieblik forhindret ved Kanaler, og uagtet Generalen vilde naae Fienden og angribe ham, endogsaa førend Slagordenen var complet, kunde vi dog ikke komme til Saste førend om Natten, 2 Timer efterat Mamelukkerne havde forladt dette Sted. I Saste hørte vi, at de havde faaet at vide vor Marsch midt paa Dagen, just som de vare komne op at trættes med Indbyggerne i Anledning af de overdrevne Afgifter de fordrede; at de fra det Øieblik af tænkte allene paa at belæsse deres Cameler, og kaldte os en Plage, Gud havde sendt for at straffe dem.

De gjorde Ild op, men slukkede den strax. Vi brød op den 28 (18 December) ved Dagbrækningen; i to Timer havde de faaet 3 Miles Forspring, marscherede bort fra Nilen mellem Bar-

Ju-

Juseph og Orkenen og forlode det rigeste Land i Verden. Jeg fandt ikke denne Kanal at gaae lige nd, som den er aflagt paa alle Karter; en almindelig Nivelleren skulde allene kunde give os et rigtigt Begreb om Vandingerne, og vise os, hvad der tilhører Naturen og de menneskelige Arbeider i denne interressante Deel af Egypten. Henimod Aften vadede vi over Kanalen Juseph, som paa dette Sted synes kun at være den laveste Deel af Dalen, og en Beholdning for det afflydende Vand, men paa ingen Maade et Værk af Kunsten. Det er allene i Fredstider man kunde begynde det store Foretagende at bestemme, hvad man skulde gjøre for at skaffe tilbage denne hemmelighedsfulde Kanals forsomte Fordele. General Caffarelli, der altid var saa ivrig for alt det som kunde bidrage til alles Vel, skulde have paataget sig dette vigtige Arbeide, hvis ei Døden havde i hans Person berøvet den øverste General en om Ven og hele Egypten en Velgjører.

Jeg skulde være fristet til at troe, at denne Deel af Egypten er bleven lavere end Nilens forhøiede Bredder, og at det tilbagelebende Vand samler sig her efter den almindelige Oversvømmelse: Jeg har siden, i Øvre-Egypten, seet Virkninger af den Filtreren som herved foraarsages: da Vandet

det i denne Egn hverken har Dale eller Canaler at samle sig i efter Oversvømmelsen, saa trænger dets Masse gjennem den vegetable Jordbund indtil den støder paa et leeragtigt Lag og render gjennem fine Aarer tilbage til Floden, naar dens Aftagen har gjort den lavere end hiint Lags Overflade *); kan ei dette være Aarsagen til Oaserne?

Vi saae nogle Trapper; de vare mindre end i Europa, ligesom alle de Dyreslægter, som disse to Verdensdele have tilfælles. Vi nærmede os til Ørkenen, der kom os imøde; thi, efter de gamle Egypters Talebrug, er det Tyrannen Thyphon som bemestrer sig Egypten. Vi vare endnu to Mile fra Bjergene, men stødte allerede paa Sandhøie, der gjøre Overgangen fra det dyrkede Land til Ørkenen. Imedens vi gjorde Holt berettede man os, at Mamelukkerne vare i Haandmænge med vore Forposter. I Paris udbreder man Tidender fra eet Qvarteer til et andet, og ligeledes gjør man i en

*) Oaser kaldes de dyrkede og frugtbare Stykker i Ørkenen, der kan ansees som Øer i det umaadelige Sand-Hav. Araberne kalde dem Elnah. Jupiter Hammons Tempel har været bygget paa en saadan Oase. Siden har disse Oaser tjent til et Forviisnings-Sted, da de ulykkelige Forviste gjerne omkom i Ørkenen, førend de naaede til det bestemte Sted.

Overs. Anm.

en Division fra Forposterne til Hoved-Corpset, men da man i en Armee aldrig maae forkaste nogen Tidende, der er mulig, saa skyndte denne paa vor Marsch. Vi fandt ingen Fiende men begave os til Hvile i en smuk Palmeskov nær ved Landsbyen Benachil.

Den 29 (19 December) brøde vi op ved Dagens Ankomst i det faste Haab at naae Fienden; vi fik at vide at han havde marscheret den hele Nat; Artilleriet betyngede vor Marsch og kastede os hvert Øieblik Hindringer i Veien; Mamelukkerne havde intet svært Skyds og oven i Kjøbet den vide Orken for sig, hvor de kunne trodse vor Hidsighed. Vi forsøgte paa at fordybe os derind, men vore Trods-Heste bleve strax trætte. Paa denne Marsch kom vi til Benesech, hvor man, lykkeligviis for mig, blev nødsaget til at gjøre Holdt.

Benesech blev bygget paa Ruinerne af det gamle Oxyrinchus, Hovedstaden i den 33 Provinds eller Nome i Egypten; af dens gamle Tilværelse er kun nogle Stykker af Steen- og Marmor-Colonner tilbage i Moskeerne, og endelig en opreist Colonne, med dens Capitæl og en Deel af dens Bjelkeværk, som tilkjendegive at dette Fragment udgjorde Vinkelen i en Portik af sammensat Orden. Min Lyst til at tegne, overalt da jeg fandt saa sjel-

den

den Leilighed dertil, havde faaet mig til at skynde mig i Forveien; det var rigtig nok forbunden med nogen Fare at ankomme til Stedet allene en halv Miil for Divisionen, men at blive tilbage efter den var endnu mere farligt. Oxyrinchus, fordum Hovedstaden, der laae paa en frugtbar Slette, to Mile fra den lybiske Bjergkjede, er forsvundet under Sandet; Gamle-Benesech, paa hiin Side af Oxyrinchus, har havt samme Skjæbne; den nye Bye maae, for at undgaae denne Plage, daglig overlade den nogle Boliger, og vil nok ende med at forskandse sig paa den anden Side af Kanalen Joseph, paa hvis Bred denne Plage endnu truer den. Denne Kanal synes at frembyde sine blomstrende Bredder for at holde Øinene skadesløs for Ørkenens Rædsler; Ørkenens! et frygteligt Ord for den, der eengang har seet den! en Horizont uden Grændser! hvis umaadelige Rum ængster Tilskueren, hvis Overflade, dersom den er jevn, allene frembyder en Strækning, der er besværlig at gjennemreise, hvor ingen Høi giver Lye, hvor man kun seer Ødelæggelse, hvor Dødens Taushed omsvæver os. Tyrkerne har uden Tvivl af denne Aarsag valgt den til Begravelse-Plads: Grave i Ørkenen — det er Død og Tilintetgjørelse.

Træt

Træt af at tegne, overgav jeg mig, da jeg troede mig allene, til det sørgelige Indtryk, som dette Malerie gjorde paa mig, da jeg bemærkede Desaix i den samme Stilling og gjennemtrængt af de samme Følelser. "Min Ven, sagde han, er ikke dette en Feiltagelse af Naturen? alt synes her at være bestemt til at bedrøve eller skrække: det er ligesom at Forsynet, efter at have rigeligen udstyret de tre andre Verdens-Dele med et har manglet Stof til denne, og tvivlraadigt har overladt den ufuldent." — "Er det ikke snarere, spurgte jeg, en Affældighed hos den Verdens-Deel, der har været længst beboet? skulde det ikke være Menneskenes Misbrug, der har nedbragt den til slig Forfatning? i denne Ørk findes Dale og forstenet Træ, her har altsaa været Floder og Skove, disse sidste ere blevne ødelagte, og siden hverken Dug, eller Taage, eller Regn, eller Floder, eller Liv — kort: intet."

I Moskeerne i Benesech fandt vi en Mængde Colonner af forskjellig Slags Marmor, der uden Tvivl ere Levninger fra det gamle Oxyrinchus, uden dog at kunne henregnes til Egypternes Tider.

Vi begave os igjen paa Veien langs med Kanalen, der paa denne Kant ligner Marnen; da vi havde tilbagelagt en Miil saae vi en betydelig

Ex-

Explosion uden dog at kunne høre noget Knald; vi troede det var et Signal, men fik om et Par Dage at vide, at det var en Deel af Mamelukkernes Krud der var sprunget i Luften. Et Qvarteer efter bemægtigede vi os en Flok af 800 Beder; jeg troer, at man gjerne vilde indbilde sig at de tilhørte Mamelukkerne, nok var det, de trøstede vor Trop for Dagens Moisommelighed. Vi ankom for silde til Elsach til at kunne frelse denne Landsbye for Plyndring: i et Qvarteers Tid var intet tilbage i Husene, virkelig lige efter Ordene: intet; de arabiske Indvaanere havde rædset sig ud paa Markerne; man bød dem komme tilbage, men de svarede med Kulde: "Hvad skulde vi vel gjøre hjemme? ere ikke disse øde Marker det samme for os som vore Huse?" vi maatte tie ved dette lakomiske Svar.

Den næste Dag, 30te, (20 December) frembød os intet mærkværdigt. Vi fandt, at Soen Bathen gik i Bugter ligesom Juseph. Vi toge Natteleie i Tata, en stor Landsbye, beboet af Coptter og en arabisk Chef, der havde forenet sig med Murat-Bay og overladt til vor Raadighed et smukt Huus og Madrabser, hvorpaa vi tilbragte en qvægende Nat; det var saa sjelden vi kunde komme til at hvile os med nogen Bequemmelighed! — Den følgende Dag, 1ste Nivose (31 December), faldt

faldt vor Vei gjennem Marker med Ærter og Bønner, der allerede havde sat Frugt og Byg-Marker, som stode i fuld Flor.

Ved Middagstid ankom vi til Mynyeh, en stor og smuk Bye, der fordum havde et Tempel, helliget Anubis *). Jeg fandt ingen Ruiner her, men smukke og vel udarbeidede Granit-Colonner i den store Moskee: jeg veed ei, om de have hørt til Anubis's Tempel, men de vare sikkert fra en ældre

gere

*) Anubis, der var Osiris's og Isis's nadst Selskaber, og forestilledes med et Hunde-Hoved paa en Menneske-Krop, blev overalt i Egypten dyrket som en Gud. Byen Cynopolis, eller Hundenes Stad, blev bygget til hans Ære, omtrent paa det Sted, hvor man nu finder Mynyeh. Her var han især Gjenstand for Egypternes Dyrkelse i et Tempel, hvoraf ingen Levninger ere tilbage: her var Hunden ham helliget og her bleve prægtige Fester afholdne til hans Ære. Spørger man om denne Guddoms symboliske Betydning, da kommer den menneskelige Nysgjerrighed frem med Gisninger, der ere næsten ligesaa dunkle som den Nat, der saa længe har indhyllet de hieroglyphiske Characterer: man har troet at denne Gud var et Foster af Astronomernes Opdagelser, at han forestillede Horizonten ɔc., men hvem tør afgive en bestemmende Kjendelse, naar det gjælder om et Lands Oldsager, der allerede paa Herodots Tid var Gjenstand for Oldgrandskernes Gjette-Kraft?

Overs. Anm.

gere Tidsalder, end de Templer fra den egyptiske Oldtid, som jeg har seet siden paa min Reise.

Mamelukkerne havde forladt Byen Mynyeh, efter at de nær vare blevne overrumplede af vort Cavallerie, der kom nogle Timer bag efter dem. De havde seet sig nødsagede til at forlade 5 Fartøier, bevæbnede med 10 Kanoner og en Mørser; de havde nedsænkt 2 andre; adskillige græske Overløbere af Besætningen kom til os.

Mynyeh var den smukkeste lille Bye vi endnu havde seet: temmelig kjønne Gader, gode og vel beliggende Huse; Nilen flyder her i en bred og smilende Rende.

Fra Mynyeh til Come-el-Case, hvor vi toge Natteleie, vare Markerne rigere end nogen af dem vi havde gjennemreist, og Landsbyerne saa talrige og samlede, at jeg tællede 24 rundt om mig paa Sletten; ingen Gruus-Høie gave dem et sørgeligt Udseende, men de vare saa besatte med tykke Træer, at man troede at see de Malerier af Boliger paa Sydhavets Øer, som Reisende har givet os. Den følgende Dag Kl. 11 befandt vi os imellem Antinoe og Hermopolis. Jeg var ikke meget nysgjærrig efter at see Antinoe *), thi jeg havde seet Min-

des-

*) Da Hadrian paa en Reise i Egypten havde mistet sin Yngling Antiono, stiftede han en prægtig Stad

og

desmærker fra Hadrians Aarhundrede, saa at intet af det han havde bygget i Egypten kunde have noget Tillokkende eller nyt for mig, men jeg brændte efter at see Hermopolis, hvor jeg vidste der var en berømt Portik; hvor stor blev altsaa min Glæde da Desaix sagde til mig: "Vi tage 300 Mand Cavallerie og skynde os til Achmunin, medens Infanteriet marscherer til Melani."

Da vi nærmede os den Høi hvorpaa Portiken er bygget, saae jeg den at udfolde dens gigantiske Former langs med Horizonten: vi satte over Kanalen Abu-Assi og naaede, gjennem Bjerge af Brudstykker, til dette skjønne Monument, som den høieste Oldtid har levnet os.

Jeg sukkede ved Følelsen af min Lykke, det var den første Frugt af mine Mosommeligheder; naar jeg undtager Pyramiderne, var dette det første Monument, der afgav mig et Mønster paa den gamle egyptiske Bygningskunst; det var de første Stene jeg saae, der havde bevaret deres første Bestemmelse, der, uden at forblandes og omkastes, ven-

og kaldte den Antinoe, for at indvie den Afdødes Erindring til Udødelighed; for nærværende Tid finder man kun nogle Ruiner, omkastede Colonner, halv udslettede Indskrifter ꝛc.; Araberne kalde denne Bye Ensine.

Overs. Anm.

ventede paa mig i 4000 Aar for at give mig et uhyre Begreb om Kunsterne og deres Fuldkommenhed i dette Land. Dersom man vilde forflytte en Bonde fra hans usle Hytte, og sætte ham foran en saadan Bygning, saa vilde han troe, at der var en stor Afstand fra ham til de Væsener, som havde opreist den; uden at have noget Begreb om Bygningskunsten vilde han sige: "dette Huus tilhører en Gud, et Menneske turde ei beboe det." — Har Egypterne opfundet og fuldkommet en saa stor og skjøn Kunst? det er rigtig nok vanskeligt heri at sige noget Afgjørende; men fra det første Øieblik jeg saae denne Bygning, fandt jeg, at Grækerne ikke have kunnet opfinde eller frembringe noget af en høiere Caracter. Den første Forestilling, der gjorde Skaar i min Nydelse, var, at jeg skulde forlade denne store Gjenstand, at mine Øieblikke vare talte, og at min Tegning ikke kunde male mine Følelser. Man maatte have god Tid og et stort Talent; men jeg manglede begge Dele. Paa den ene Side vovede jeg ikke at lægge Haand paa Værket, og paa den anden, torde jeg ikke gaae bort uden en Tegning, den være hvorledes den vilde; endelig gav jeg mig til at arbeide, med det oprigtige Ønske, at en Lykkeligere, end jeg, maatte engang fuldende, hvad jeg blot udkastede.

Hvis

Hvis en Tegning undertiden giver smaae Gjenstande et større Udseende, saa forringer den altid de store; Kapitælerne, der synes tunge, de formindskede Grundlag, der i Tegningen blive bizare, have en Værdighed i deres Masse som standser Critiken: man tør hverken antage eller forkaste: men det man især maae beundre er Hovedliniernes Skjønhed, Arbeidets Fuldkommenhed, Anvendelsen af Zirater, som nærved vise Rigdom uden at skade den Enhed, der frembringer det Store. Den uhyre Mængde Hieroglypher, som bedække alle Bygningens Dele, ere aldeles ikke ophævede, overskjære ingen Linie, forsvinde paa 20 Skridt og lade Architecturen beholde sin Anseelse. Gravstikken kan bedre end Pennen give en nøiagtig Forestilling om det, der er tilbage af denne Bygning.

Henved 200 Toiser fra Portiken seer man uhyre Steensykker, halv begravede i Sandet og Grundlag af en Bygning, hvortil de Granit-Colonner hørte, som man nu neppe kan skjælne i Jordens Overflade. Længere henne og altid paa Ruinerne af Hermopolis, er en Moskee bygget, hvor man finder Colonner af Cipolin og af middelmaadig Størrelse, som dog Araberne have havt fat paa. Endelig kommer den store Landsbye Achmunin, der har henved 5,000 Indvaanere, som betragtede os

med

med ligesaa stor Nysgjerrighed, som vi deres Tempel.

Vi overnattede i Melani, en halv Miil fra Veien til Achmunin. Men jeg hører Læserne sige: Hvad? De forlader allerede Hermopolis efter at have trættet os med vidtløftige Beskrivelser af Monumenter, og gaaer flygtig frem, da De just kunde interressere os? hvorfor iler De saa? hvad forurolliger Dem? er De ikke i Følge med en oplyst General, der elsker Kunsterne? har De ikke 300 Mand med Dem? Alt dette er sandt nok; men saaledes er det beskaffent med en Reise, og saadan er den Reisendes Skjæbne; Generalen, som har de bedste Hensigter, men hvis Nysgjerrighed er snart tilfredsstillet, siger til Tegneren: "300 Mand have nu holdt til Hest i 10 Timer; jeg maa skaffe dem Qvarteer, de maae koge deres Suppe forend de lægge sig". Tegneren begriber dette saa meget desto bedre, da han selv er træt, da han maaskee er hungrig, da han tilbringer hver Nat under aaben Himmel, og er 12 til 16 Timer om Dagen til Hest, da Orkenen har saaret hans Øienlaag og hans brændende og smertefulde Øine ikke kan see uden igjennem et Slør af Blod.

Melani er større og smukkere end Mynyeh; Gaderne er lige og dens Markeds Plads er meget vel

vel bygget; den har ogsaa et rummeligt Mameluk-Huus, der skulde være let at befæste.

Vi vare komne silde frem; jeg spildte megen Tid paa at rende om og søge mig Qvarter; endelig fik jeg Logis uden for Murene foran et smukt Huus, der lod til at være temmelig bequemt: Ejermanden, der saae ud til at være velhavende, sad foran Døren; han lod mig see, at han havde lagt General Beliard i et Kammer, og at jeg kunde ogsaa faae Plads der; jeg havde længe lagt under aaben Himmel, og blev fristet. Neppe var jeg falden i Søvn, forend jeg blev opvakt ved en Ryssen, som jeg tog for en hidsig Feber; jeg kjæmpede med Smerte og Søvn; hvert Minut foer jeg op af Skræk for en svær Sygdom og sank atter hen af Mathed; færdig til at besvime hører jeg min Selskaber, som halv i Søvne siger til mig: "jeg har meget ondt!" jeg svarede ham: "og jeg kan ikke mere!" denne Dialog vækkede os gandske; vi staae op, gaae ud af Værelset og opdage ved Maanens Skin, at vi vare røde, opsvulmede og ukjendelige: vi vidste ikke hvad vi skulde tænke om vor Forfatning indtil vi vaagnede gandske og mærkede, at vi havde været et Rov for alle Slags uhumske Dyr.

Husene i Øvre-Egypten ere store Dueslag, hvori Ejeren forbeholder sig et eeneste Kammer; der boer han med hans Høns og Kyllinger, samt alle de Insecter, som disse Dyr skaffe ham paa Halsen; om Dagen er han beskieftiget med at gaae paa Jagt efter dem, og om Natten trodser hans haarde Hud deres Bid; vor Vert som virkelig havde troet at gjøre Under, kunde derfor slet ikke begribe vor Flugt. Vi skildte os saa godt vi kunde fra de graadigste af vore Giester, og lovede at vi nok i Fremtiden skulde tage os i Vare for saadan Høflighed.

Den 3, (23 December) bleve vi ved at forfølge Mamelukkerne; de vare stedse 4 Mile foran os og vi kunde ingen Fordeel vinde over dem: de ødelagde saameget det stod i deres Magt, det Land, som de havde tilbagelagt. Henimod Aften kom en Deputation med Faner til Tegn paa Venskab; det vare Kristne som man havde affordret en Contribution af 100 Kameler; da disse ulykkalige ikke havde kundet skaffe dem tilveje, havde man dræbt 60 af deres Folk; en saadan Fremgangsmaade havde opirret de Kristne, der paa deres Side havde dræbt 8 Mamelukker, hvis Hoveder de tilbøde sig at bringe os. De talte alle paa eengang og gientoge hundrede Gange de samme Udtryk, men til

Lykke

Lykke for vore Øren, blev Audiensen givet i en Lucerne-Mark, som skaffede Deputationen en Forfriskning; de Herrer Deputerede gave sig strax til at spise af Græsset som om det var en behagelig Ret, man ikke vilde lade gaae sig forbi.

Vi toge Natteleje i Elgansanier, hvor vi blev temmelig godt logerede i en Santons *) Grav.

Den 4 (24 December) marscherede vi mod Bjerget Falut, da man berettede os at Mamelukkerne vare i Beneadi, hvor man vilde søge dem. Jeg blev saa elektriseret ved alt det som omgav mig, at mit Hjerte bankede af Glæde, saa ofte der var Spørgsmaal om Mamelukkerne; jeg betænkte ikke, at jeg var med uden at kunne bære noget Had til dem, og at jeg havde intet at bebreide dem, da de aldrig havde fordærvet Oldsagerne, at det ej kom os ved, om de med Uret besad det Land, vi betraadde, og at i det mindste flere Secler hævdede deres Ejendoms-Ret — men Tilberedelserne til et Slag gjøre saa megen Bevægelse, danne saa stort et Heelt, Resultaterne deraf ere saa vigtige for de angjeldende, at de give ingen Plads for moralske Betragtninger; man spørger

 ikke

*) Et Slags tyrkiske Munke, der ansees for Helgene og under denne beskyttende Kappe begaae de skiændigste Udsvævelser. O. A.

ikke om andet end om Held; det er saa interressant et Spil, at man gjerne vil vinde naar man spiller.

Vi kom til Beneadi, men vor Forventning blev ogsaa denne Gang skuffet; vi fandt kun nogle Araber, som vort Cavallerie jagede ud i Ørkenen. Beneadi er en ny Landsbye af en halv Mils Længde og fordeelagtig beliggende for Handelen med Karavanerne fra Darfur; da den har en frugtbar Jordbund, har dens Folkemængde altid været saa talrig, at den har seet sig istand til at kunne tinge med Mamelukerne, for ikke at lade sig slaae af dem. Vi fandt ogsaa, at vi maatte give Tid, saa meget mere, som den venskabelige Maade, man modtog os paa, havde noget, der lignede Conditioner, og vi troede, at vi maatte tildække det stolte i deres Opførsel med Venskabs Kaabe. Da Indvaanerne i Beneadi ere omringede af Araber, de ikke frygte, som de forsyne med det nødvendigste og som derfor staae til deres Tjeneste, have de en Indflydelse i Provindsen, der bliver besværlig for enhver Regjering; de kom os imøde, ledsagede os paa hin Side af deres Grund, uden at vi paa nogen af Siderne vare fristede til at tilbringe Natten sammen. Vi toge Natteqvarter i Benisanet.

Den

Den 5 (25 December) fandt vi paa Veien til Siuth en stor Broe, en Sluse, og en Dam for at holde Nilens Vand tilbage efter Oversvømmelser. Disse Arabiske Arbejder, som uden Tvivl ere gjorte efter gamle Udkast, ere ligesaa nyttige som vel udførte; overalt forekom det mig, at Vandets Uddeling i Øvre-Egypten var gjort med større Indsigt og simplere Midler end i den nedre Deel.

Siuth er en stor og vel befolket Bye, efter al Sandsynlighed paa det Sted, hvor fordum Lykopolis eller Ulvenes Stad. Hvorfra denne Benævnelse i et Land, som har ingen Ulve, da dette Dyr har hiemme i Norden? var denne Dyrkelse laant af Grækerne? eller har Latinerne, der overleverede os denne Benævnelse, som beskjeftigede sig meget lidt med Naturhistorien, ikke gjort nogen Forskjel paa Schakal og Ulv? man finder ingen Oldsager i Byen, men den lybiske Bjergkjede, ved hvis Fod den er bygget, frembyder en saa stor Mængde Grave, at man ej kan tvivle om, at den indtager Grunden af en gammel stor Stad. Vi indtraf her Kl. 1 om Middagen; man skulde skaffe Armeen Levnetsmidler, sende Syge til Felt-Lazaretet, og tage en Deel Baade og Forraad i Besiddelse, som Mamelukerne ikke havde kundet slæbe bort — man besluttede derfor at blive her Natten over.

Jeg

Jeg skyndte mig hen at besee den lybiske Bjergkjede: thi jeg havde saa stor Lyst til at bestige et egyptisk Bjerg! jeg havde seet to Kjeder siden min Afreise fra Cairo, uden at torde bestige nogen af dem. Jeg fandt denne saadan, som jeg havde forestillet mig: en naturlig Ruin, der bestod af horizontale og ordentlige Kalksteens-Lag, mere eller mindre skjønne, hvide og gjennemskaarne af store, concentriske Flintesteene, som saae ud til at være Kjærnen eller Beenradet i denne lange Kjede, at vedligeholde dens Tilværelse og forhale dens fuldkomne Tilintetgjørelse; denne Opløsning gaaer dagligen for sig, ved den saltsvangre Lufts Paavirkning, der trænger ind i enhver Deel af Kalksteenens Overflade, decomponerer den, og lader den, dersom jeg saaledes tør udtrykke mig, strømme ned i Bække af Sand, der opdynges ved Klippens Fod, føres siden bort af Vinden og forvandler Landsbyer og frugtbare Marker til sørgelige Ørkener. Klipperne ligge næsten $\frac{1}{4}$ Miil fra Siuth; i dette Mellemrum er et smukt Huus, der tilhørte en af Soliman-Beys Kachefer. I Klipperne ere udhulede Graver af forskjellig Størrelse; de ere udsirede med større eller mindre Pragt, som forvisser om, at en stor Stad har fordum lagt i Nærheden. Disse Grotter ere indvendig bedæk-

kede

kede med Hieroglypher; man maatte have Maaneder til at læse dem hvis man forstod Sproget, og Aar til at afcopiere dem. Det som jeg kunde bemærke ved den liden Lysning der faldt igjennem den første Aabning, er, at alle de Sirater Grækerne har anvendt i deres Bygningskunst, deres Meandrer og Snegle-Figurer, ere her udførte med en udsøgt Smag og Finhed. Dersom en saadan Udhuling var foretaget paa een Gang, hvilket den ordentlige Plan synes at tilkjendegive, saa var en saadan Grav et stort Arbeide; men det er troligt at den var bestemt for en heel Familie og en heel Slægt, og at man der bebiiste de afdøde nogen Dyrkelse; thi dersom man ikke oftere besøgte disse Monumenter, hvortil nyttede da disse udsøgte Sirater, disse Indskrivter, som aldrig kunde læses, denne skjulte og unyttige Pragt? Saa ofte man her gjorde nogen nye Begravelse, har man uden Tvivl paa visse Tider eller aarlige Fester høitideligholdt nogle Begravelses Optog, hvor Ceremoniernes Pragt lignede Stedets Glands; dette er saa meget mere trovardigt, som de indre Decorationers Rigdom ikke saa udmærket af med det simple udvortes, nemlig den raae Klippe alene. Jeg fandt een med en simpel Sal, som tjente til en stor Mængde Begravelser, der vare

ind-

indhugne efter Orden i Klipperne; man havde eftergravet tit og borttaget Mumierne; jeg fandt endnu nogle Fragmenter heraf, f. Ex. Linned, Hænder, Hoveder og adspredte Been. Foruden disse Hoved-Grotter, gives der saa mange smaae, at det hele Bjerg er blevet til et hult og klingrende Legeme. Længer henne, mod Syden, finder man Levninger af store Steenbrud, hvis Huulheder ere understyttede af Piller; en Deel af disse Steenbrud har været beboet af gudfrygtige Eremiter, som tvert igiennem disse Klipper paa eengang havde Udsigt til den sørgelige Ørken og til en Flod, der i dens majestætiske Løb udbreder Overflod paa dens Bredder *). Det var et Billede af deres Liv; forhen, Uroe, Rigdom, og Lidenskaber: siden, Rolighed og anskuende Nydelse; den stumme Natur efterlignede den Taushed, hvortil de havde opofret sig; den egyptiske Himmels stadige og opløftende Klarhed, paabyder altid Beundring; den unge Dag er ikke oplivet ved Glædens Lyd og Dyrenes Munterhed; ingen Fugelsang hilser den opstigen-

*) Savory siger: "Fra deres Celler kunde de see Nilen og den Sværm af Fartøier, som ved Dag og Nat gaae her frem og tilbage. Det forunderligste er, at de har havt Mod til at hendrive deres hele Liv i Leddiggang, da de dog havde idelig Bevægelse for deres Øine." O. A.

stigende Sol; Lærken, der muntrer vore Marker, skriger og lokker i disse brændende Klimater, men besynger hverken sin Kjerlighed eller sin Lykke; den alvorlige og høje Natur synes allene at indgive en dyb Følelse af ydmyg Erkjendtlighed: kort — Eremitens Grotte synes at være anlagt her efter Guds Befaling og Valg; alt det, som skulde oplive Naturen, synes her at tage Deel i hans sørgelige og dybe Betragtninger over det Forsyn, der evigt meddeler evige Velgjerninger. Smaae Nischer, Beklædninger af Stucco og nogle Figurer i rødt, der forestille Kors og Indskrivter formodentlig i det coptiske Sprog, ere de eeneste Levninger af de strænge Eremiters Ophold i disse sørgelige Celler. I den Aarstid hvori vi saae dem, kan intet sammenlignes med det herlige Grønne, der beklæder Nilens Bredder saa langt Øjet kan naae. Forledet af min Nysgjerrighed var jeg kommen saa langt hen, at jeg ikke mere kunde naae Qvarteret.

Udmarschen af en stor Bye, er altid besværlig for en Armee. Den næste Dag brøde vi meget tidlig op; alle vore Veivisere havde slaaet sig til den samme Division, og da vi altsaa maatte vanke om paa et Lykketref, spildte vi en Deel af Morgenen med at søge hinanden ængstelig og med at samles ikke uden Besværlighed. Vi fulgte alle

de

de Bugter, som Kanalen Abu-Assi beskriver, der er den sidste i Øvre-Egypten og lige saa betragtelig, som om den var en Arm af Nilen; med denne Flod deler den Gjennemsnittet af Dalen, som her syntes mig ikke at have mere end en Miil, men derimod at være dyrket med mere Flid og Indsigt end alt det vi hidindtil havde seet. De her anlagte Veje viiste os, at man med liden Bekostning kunde gjøre herlige og evige Veje, i et Klima, der hverken har Regn eller Frost. Ved hver halve Miil fandt vi Cisterner med en liden menneskekjærlig Anstalt til at skaffe baade den Reisende og hans Dyr at drikke. Henimod Middag nærmede vi os Ørkenen, hvor jeg fandt 3 nye Gjenstande. Nemlig en Palme-Art (Palmier-doum) der i Bladene ligner en anden Art, som vi kjende (Palmier-raquette) og har ei som Daddeltræet, en eeneste Stamme men 8 til 15; dens trægtige Frugt hænger i Klaser ved det yderste af Hoved-Grenene, har en trekantet Form og Størrelse som et Æg; dens første Hinde er svampagtig og smager af Honning, næsten ligesom Peberkage; under denne Hinde er en haard og trævlet Bark som Cocos-Noddens, hvilken denne Frugt ogsaa meest ligner, skjønt den mangler sammes fine og trægtige Substants; dens marvagtige Deel har ingen Smag;

Smag; den kan blive saa haard, at man bruger den til Perler i Rosenkrandse og giver den Fernis og Politur.

Jeg saae ogsaa en nydelig lille Fugl som jeg satte blandt Fluesnappernes Klasse (Muscicapa, gobe-mouche.) Den fangede hvert Øjeblik Fluer med en beundringsværdig Færdighed; Tyrkernes Apathie gjør, at Fuglene hos dem ere meget tamme. Den omtalte Fugls Farve er grøn og glimrende; Hovedet spiller i Guld ligesom det øverste af Vingerne; Næbbet er langt, sort og spids; i Halen har den en Fjeder, som er en halv Tomme længere end de øvrige; den er af Størrelse som Meisen.

Lidet længere henne saae jeg i Ørkenen Svaler af en lysgraa Farve, ligesom Sandet, over hvilket de flyve; de ere ikke Trækfugle, thi vi see dem aldrig i Europa; de kan henregnes til Steenpikkerne. (Motacilla olnanthe; cul-blanc.)

Efter 13 Timers Marsch toge vi Natteleje i Gamerissien, til Uheld for denne Landsbye, thi Fruentimmernes Skrig gjorde os snart begribeligt, at vore Soldater benyttede sig af Mørket, og under Paaskud af at skaffe sig Forraad, tiltoge sig, deres Trøthed uagtet, noget som de ei trængte til. Indbyggerne, drevne til det yderste, styrtede ind

paa

paa vore Patrouller, som bleve udsendte for at forsvare dem, og Patrouillerne, der bleve angrebne af de rasende Indbyggere, dræbte disse, da de ikke forstode hinanden og kunde ikke komme til nogen Forklaring — — — Krig! hvor er du glimrende i Historien! men hvor afskyelig, naar du skues nær ved og den ikke tilsløres dine Rædsler!

Den 7 (27 December) gik vi langs med Urkenen, den var kantet af en Række Landsbyer; uagtet den Kulde vi følte om Natten, visde dog Dagens Hede og Jordens Frembringelser os, at vi nærmede os til Vendekredsen; Bygget var modent, den øvrige Sæd i Ax, og Melonerne paa frie Mark stode i Blomster. Vi tilbragte Natten under aaben Himmel i en Skov nær ved Narcette.

Den 8 (28 December) kom vi gjennem Urkenen til et cophtisk Kloster, som Aftenen forhen var stukken i Brand af Mamelukkerne og brændte endnu; jeg kunde altsaa ikke komme derind; jeg henviser derfor til min Beskrivelse over det hvide Kloster som ligner dette og ligger et kort Stykke derfra ligeledes ved Bjerget og paa Kanten af Urkenen. Det første kaldes det røde Kloster, fordi det er bygget af Teglsteen, og det andet det hvide, da det bestaaer af hvid Qvadersteen; det var ogsaa stukken i Brand, men Munkene havde, i det de

toge

toge Flugten, ladet Porten aaben og nogle Tje-
nere tilbage for at redde Levningerne.

Man tilskriver den hellige Helena Opreis-
ningen af denne Bygning, hvilket ogsaa er rime-
ligt efter Planen at dømme. Nær ved dette Tem-
pel har uden Tvivl staaet et Kloster; nogle Huller
i Muren og Granit-Blokke bevidne dets forrige
Tilværelse. Ved Synet af disse Monumenter maae
man tænke, at, hvis den hellige Helena har ladet
den bygge, saa har Keiser Constantin understøttet
hendes Iver og overgivet hende store Summer til
Raadighed. Klosteret, der ei var bygget som
Kirken, at det kunde lukkes og forsvare sig, er
uden Tvivl bleven afbrændt eller ødelagt ved saa-
danne Omstændigheder, hvortil vi vare Vidner.
Kirkens Bygning er endnu saadan, at man med
et Brystværn over Portene og nogle Kanoner paa
Murene kunde meget vel forsvare sig mod Araber-
ne, ja endog mod Mamelukerne; men disse Stak-
kels værgeløse Munke, havde ikke andet Forsvar
end deres Taalmodighed, Hellighed og overalt de-
res Armod, der ellers sikkert havde reddet dem;
nu havde Mamelukerne hævnet sig paa Catholiker-
ne for de Ulykker som Catholikerne tilføjede dem,
ligesom de ved et saa uretfærdigt Middel kunde
gjøre det Uheld vi foraarsagede. Vi opdagede i

Gru-

Gruset det Kul, som kom af Træværkets Brand i Choret, og den umættelige Krigs umættelige Fornødenheder tvang os endnu til at borttage disse Levninger af den Ødelæggelse vi selv havde kommet afsted. Siden Klosterets ældre Ødelæggelse har Munkene boet i et Sidegallerie ved Kirken, hvis man tør kalde Boliger de smaae Hytter, de har opført under disse prægtige Portiker; det er Armoden i Stolthedens Pallads.

Fædrene havde taget Flugten, vi fandt kun nogle pialtede Brødre, som neppe vare komne tilbage fra den Dødsangest, de havde udstaaet Aftenen tilforn. For at danne sig et Begreb om disse Munkes Levemaade, Karacter og Maade at bestaae paa, maa man læse hvad General Andreossi har skrevet om dem i den herlige Beretning han har givet om Nattron-Søerne og Klostrene El-Baramus, St. Ephrem og St. Macarius; denne nøjagtige og skjønsomme Jagttager har der beskrevet disse Munkes Fornødenheder, den bestandige Krigsstand de leve i med Araberne, deres ulykkelige Forfatning, de moralske Aarsager som bringe dem til at udholde den og gjøre disse Stiftelser vedvarende.

I Bonasse-Bura tilbragte vi Natten under aaben Himmel.

Vi

Vi kom tilbage til Nilen og marscherede over den Kampplads, hvor Asan-Pascha, i Tyrkernes sidste Krig med Mamelukerne, blev slaaet af Murat-Bay, og hvor den sidste med 5000 Mameluker kastede overende og drev paa Flugt 18000 Tyrker og 3000 Mameluker. Malem-Jacob, en Copter, der fulgte med som Intendent over Finantserne og havde taget Deel i Slaget, forklarede Omstændighederne derved: han gotgjorde os, med hvor overlægent Talent Murat havde vidst at skaffe sig Fordele og at benytte dem. Den samme Murat maatte nu rødme af Harme over at see sig nødsaget til at passere den samme Plads, flygtende for 1500 Mand Infanterie. I det vi underholdt os om Lykkens Afvexling vare vi, i Samtalens Varme, meget uforsigtig komne en halv Miil forud for Armeen, ligesom det gik os nesten hver Dag. Jeg sagde spogende til Desaix, det vilde være meget latterligt at finde i Historien at 5 eller 6 Mameluker havde kappet Hovedet af ham, og at jeg for min Deel vilde være utrøstelig, om jeg skulde lade mit Hoved bag en Busk, hvor det vilde blive aldeles forglemt. I dette Øieblik kom vi forbi Minche og Adjutant Clement bragte Generalen den Efterretning at der vare Mameluker i Landsbyen; virkelig saae vi strax derpaa 2,

saa

saa 6, atter 10, endnu 4 andre, derefter 2 andre og tilsidst deres Equipage; de posterede sig et Musketskud fra os og holdt Øje med os. Dersom vi trak os tilbage var vi sikre paa at blive optagne; Desaix besluttede derfor at holde gode Miner og lod som han tog sine Dispositioner; han havde 4 Fysilerere som han vexelviis lod besætte ethvert Punkt, saa at det skulde see ud, som om han havde flere; vi opkastede nogle Grave mellem Mamelukerne og os, vandt Tid, vor Avant-Garde kom endelig og Fienden trak sig tilbage. Man sagde os at Murat ventede paa os for Dschirdsche; vi hørte høje Skrig og saae Støv-Skyer at stige i Veiret; Desaix troede endelig at det kunde komme til et Slag, hvilket vi havde søgt i 14 Dage. Jeg blev sendt hen med Ordre, at Infanterie-Colonnen skulde rykke frem. I det jeg foer forbi i Gallop fik jeg Øje paa en gammel Mur ved Nilen og nogle Trappetrin, den gik ned i to Bækkener (Basins); var det Ruinerne af Ptolemais? — Man løsnede et Kanonskud, for at samle Cavalleriet, der havde overnattet en Miil fra os; vi marscherede i Slag-Orden mod Mamelukerne, der forsvandt, og vi kom til Dschirdsche, uden at have naaet Fjenden.

Sid-

Siddende ved Pulten med Kartet for sig siger den ubarmhiertige Læser til den stakkels Reisende, der er træt, forfulgt, hungrig og udsat for alle Krigens Ulykker. Her maae jeg have Aphroditopolis, Crocodilopolis, Ptolemais; hvor har De giort af disse Byer? hvad har De da bestilt der, siden De ej kan giøre mig Regnskab for disse Stæder? havde De ikke en Hest til at bære Dem, en Armee til at beskytte Dem, og en Tolk til at giøre Efterspørgsel? har De ikke tænkt paa, at jeg vilde hædre Dem med min Tiltroe? — Det er altsammen godt nok, men, kiære Læser, vær saa god at betænke, at vi ere omringede af Arabar, af Mameluker, og at de efter al Rimelighed havde taget mig op, plyndret og dræbt mig, hvis jeg havde fundet for godt at gaae nogle hundrede Skridt fra Colonnen for at søge nogle Brokker af Aphroditopolis.

De Ruiner jeg havde seet da jeg galloperede med Minchie, ere de eeneste Levninger, som er tilbage af Ptolemais.

Endnu en Smule Taalmodighed og vi skal tilsammen betræde et Land, som endnu er ubekiendt, vi skal see det, som Herodot selv kun har beskrevet efter usande Beretninger, det som de nyere Reisende ikke har kundet afteegne og maale

uden med Engstelighed, uden at torde tabe Nilen og deres Fartøj af Sigte; disse ulykkelige Reisende, der under alle Slags Paaskud bleve plyndrede af deres Tolk, af enhver Cheich, Kachef og Pascha, forladte af deres egne, bestiaalne af de fremmede, mistænkte for Troldmænd, plagede for de Skatte de maatte have fundet, eller for dem de vilde søge, nødsagede tit under Tegningen at have et Øje paa alle dem, som omgav dem, hvilke hvert Øieblik vare færdige til at angribe Arbeidet, godt og vel om de sparede Personen, disse Reisende, siger jeg, fortiener ej at lastes, om de ej har giort den nøjagtige Beskrivelse man kunde ønske over et Land, der er saa mærkværdigt, men tillige saa farligt at giennemreise.

Jeg skylder den kiække Murat-Beys trodsige Mod der endnu vil forsøge Krigens Lykke, at vi, ved at forfølge ham, endelig komme ind i vort forjettede Land.

Dschirdsche, hvor vi ankom Kl. 2 om Eftermiddagen, er Øvre Egyptens Hovedstad. Det er en nyere Bye, der har intet mærkværdigt, er ligesaa stor som Mynyeh og Melani, dog mindre end Siuth og ikke saa smuk som nogen af disse tre Stæder. Navnet Dschirdsche har den faaet af et stort Kloster, som er ældre end Byen, og helliget

St.

St. Georg, efter Landets Udtale Dschirdsche*); i Klosteret, der endnu er til, fandt vi europæiske Munke. Nilen bryder imod Byens Værker og ødelægger daglig en Deel deraf. Da der udfordredes store Bekostninger til at danne en flet Havn for Barkerne, saa fortiener denne Bye kun for saavidt at bemærkes, at den ligger lige langt fra Cairo og Syene og har en frugtbar Jordbund. Vi fandt her alle Fødevare til en meget billig Pris; Brødet til 1 Sous Pundet, 12 Æg for 2 Sous, 2 Duer for 3 Sous, en Gaas af 15 Pund for 12 Sous. Kan dette kaldes Fattigdom? nej, tvertimod: thi efter 3 Ugers Forløb, i hvilken Tid 5000 Personer havde forsøget Affætningen og bragt Penge i Omløb, vare Priserne ikke stegne.

Fartøjerne kunde ej indhente os. Vi manglede Skoe og Brød; man indrettede sig derfor her, opmurede Ovne, skaffede tilveje Kasserner for 500 Mand; Høren udhvilede sig og jeg for min Person fandt mig meget vel ved at kunne forfriske mine Øjne, som truede med gandske at nægte mig deres Tieneste. Jeg havde rigtig nok intet Lægemiddel at bruge, men i dets Sted fandt jeg en Krukke Honning og en Dunk Edike hos den

*) Efter den franske Udtale: Gerge.

O. A.

Cheich hvor jeg logerede: af det første spisde jeg saa meget at jeg fordærvede min Mave og det andet drak jeg blandet med Vand og Sukker for at afkiøle mit Blod.

Den 13 fik vi at vide at Mamelukerne havde forført Bønderne til at samle sig for at angribe os i Ryggen, medens de, efter Løfte, vilde falde os an for fra. Det var kun en Maaned siden at de havde plyndret en Karavane af 200 Kiøbmænd, der kom fra Indien over det røde Hav, Cosseir og Qus; disse Folk troede sig altsaa meget kiække; 40 Landsbyer havde giort Opstand og dannede henved 7000 Mand — men vort Cavallerie huggede ind, nedsablede 12 til 1500 og viisde dem, at deres Anslag slet ikke duede.

I Dschirdsche traf vi en nubisk Prinds, Broder af Regenten i Darfur, der kom tilbage fra Indien og vilde støde til en anden af hans Brødre, som fulgte en Karavane af 800 Nubier fra Sennar, med ligesaa mange Fruentimmer: de bragte Elefant-Tænder og Guldstøv til Cairo for at tuske med Kaffe, Sukker, Schawler, Stoffer, Blye, Jern, Sennes-Blade og Tamarin. Vi snakkede meget med denne unge Prinds, der var levende, munter, heftig og vittig, hvilket hans Ansigts-Træk ogsaa viisde: hans Farve var

mere

mere end bronzeret; han havde meget smukke og vel indfattede Øine, en lille, med lidet opstaaende Næse, en bred men ikke flad Mund; hans Been vare, som hos alle Africanere, tynde og krumme. Han fortællede os, at hans Broder var en Bundsforvant af Kongen i Burnu og førte bestandig Krig med Folket i Sennar; videre: at der var 40 Dages Reise fra Darfur til Siuth; i hvilken Tid man ikke fandt Vand uden hver ottende Dag, enten i Cisterner eller naar man kom forbi Oaser. Den Fordel, disse Karavaner afgive maae være uberegnelig dersom den skal holde Entreprenørerne skadesløse og betale dem for deres Mødsommelighe-der. Naar deres Slavinder ej ere Fangne, men de kiøbe dem, saa koste de dem en ussel Flint, og Slaverne 2. Han fortalte os videre at de havde stærk Kulde paa en vis Tid af Aaret; da han ikke havde noget Ord der kunde udtrykke Jis, sagde han, at man spiste meget af en Ting der var haard naar man tog den i Haanden, men blev borte mellem Fingrene naar man holdt den nogen Tid. Vi talte til ham om Tombut, denne berømte Stad, hvis Tilværelse endnu er et Problem i Europa. Vore Spørgsmaal satte ham ei i Forundring: som han sagde laae Tombut sydvestlig for hans Land; hans Landsmænd der handlede

med

med disse, maatte have 6 Maaneder til Reisen, solgte dem de Varer de havde hentet i Cairo og toge Guldstov istedet; dette Land hed i deres Sprog Paradis; Byen Tombut laae paa Bredden af en Flod, der flød mod Vesten; Indbyggerne vare smaae og godmodige. Vi beklagede at vi havde denne interessante Reisende i saa kort Tid hos os, thi vi kunde ikke være for ubeskedne i at udfritte ham, skiønt han var meget villig til at give os Efterretninger; han havde intet af den muselmanske Alvorlighed og udtrykkede sig med Kraft og Lethed. Videre sagde han os, at Arvefølgen i den kongelige Stamme beroede paa Valg; at det var de første Militair Personer og civile Embedsmænd der valgte den af den afdøde Konges Sønner, som de ansaae værdigst til at bestige Tronen efter ham, og man havde endnu ikke havt noget Exempel paa at det havde foraarsaget Borger-Krige. Det som man her har læst, er Ord til andet det Forhør, som vi holdt over denne fremmede Prinds: han lagde til at vi havde uendelig meget at afsætte til Afrika, at vi saaledes gierne kunde giøre denne Verdens-Deel skatskyldig af os uden at skade de Indfødtes Handel, men at vi vilde giøre dem os forbundne ved at afhielpe deres Fornødenheder og udføre det overflødige af vore Producter; at den

indi-

indiske Handel kunde gjøres over Mekka, naar man tog enten denne Bye eller Cosseir til almindelig Oplagssted, ligesom Alep var det for de muhulmanske Stater, uagtet de lange Marscher man paa begge Sider maatte gjøre for at naae til denne Bestemmelses Punkt.

Vi ventede de Barker, som førte vore Levnetsmidler, Munition og vore Soldaters Fodtøj, og som skulde følge vor Marsch. Vinden havde imod Sædvane paa denne Aarstid været bestandig gunstig, men Barkerne vare dog ikke ankomne; vi havde afsendt adskillige Expresser for at indhente Efterretninger om dem; de første af disse havde sat Livet til i de oprørske Landsbyer, de sildigere afsendte kom ikke mere for Dagen; den gode Aarstid gik hen i Uvirksomhed; Landet kunde troe at vi vare bange for Mamelukerne og denne Fordom paa nye forvilde Indbyggerne; de nægtede allerede at betale Miri og gave til Aarsag: "Naar man har holdt et Slag skal vi betale til Overvinderen".

Den 19 Frimaire, tiende Dag efter vor Ankomst hertil, besluttede General Desaix at sende sit Cavallerie til Siuth for at faae bestemt at vide vor Soe-Convojs Skiæbne; man havde i Forvejen afsendt fra Dschirdsche en Bataillon til Bardis

for

for at skaffe Levnetsmidler; den Officeer, der kommanderede den, berettede os den 19 om Aftenen, at det Rygte udbredede sig, at Mamelukerne den 21 satte sig i Bevægelse fra Hau for at indtreffe den 22 og levere os et Slag. Denne Tidende blev bekræftet fra alle Sider, og skiønt Desaix ikke var overbeviist herom, havde han dog Aarsag til endnu mere at bebreide vor Marine at den berøvede ham Cavalleriet, saa han var sat ud af Stand til at benytte sig af den forhaabede Sejer, thi naar Infanteriet allene fik at bestille med Mamelukerne, kunde det ikke giøre andet end modtage Kampen, uden at kunne tvinge dem dertil eller forlænge den.

Vi havde vor Nød med det bestandige Tyverie, der var saa godt anlagt, at ingen Foranstaltning kunde sikre vore Vaaben og Heste. Hver Nat listede Indbyggerne sig ind i vor Leir som Rotter og stjal ud som Flaggermuus med deres Bytte. Man havde overrumplet nogle og Soldaterne havde opoffret dem i deres første Hede, saa man haabede at denne Strænghed skulde giøre Opsigt; men skiønt Vagten blev fordoblet, stjal man endnu samme Dag 2 Artillerie-Smedder. Roverne bleve tagne og nedskudte. Den følgende Nat stjal man Hestene fra Cavallerie-Generalens Adjutant;

tant; Generalen selv vædede, at man nok skulde lade ham gaae frie; næste Dag derpaa tog man ham hans Hest bort, ja man havde og nedrevet en Muur og vilde have overrumplet ham selv, dersom Dagen ikke var kommen ham til Hielp.

Den 20 fik vi at vide at Murat-Bey indbød Cheicherne i de erobrede Landsbyer til at marschere mod os, og satte dem Stevne i Dschirdsche.

Den 22, der var bestemt til Angreb, sendte flere Cheicher os en Skrivelse, med den Forsikring at de forbleve deres Forbund troe og gave dem an, der havde lovet at marschere mod os — dog et Møde med vort Cavallerie havde forrykket deres Planer.

Den 21 var Luften tyk og vi udstode saa meget som paa en streng Vinterdag, skiont det hos os havde været en af vore blide April-Dage; saa sandt er det at Fraværelsen af det Gode man har giort Regning paa er allerede et Onde. Jeg saae paa denne ubehagelige Dag en Vinstok, der var saa grøn som i Juli Maaned; Bladene blive kun noget haarde, røde og torre, medens Enden af Grenen bestandig skyder ud; Erterne giøre ligesaa, deres Stængel bliver træagtig; jeg har endog seet nogle af 40 Fods Høide, som naaede til Træernes Toppe.

Vi

Vi fik Underretning om, at en stor Mængde Fodfolk vare ankomne fra Mekka over Cosseir for at forene sig med en Murat-Bey og at de allerede vare paa Marschen for at angribe os.

Den 23 sagde man os, at vort Cavallerie havde stødt paa en sammenløben Hob ved Manchieth, nedsablet 1000 af disse forvildede og derpaa fortsat sin Vei. Dette var rigtig nok ingen broderlig Advarsel, men vor Stilling giorde den maaskee nødvendig; denne Provinds der bestandig var urolig og tillige havde Ord for at være frygtelig, trængte til den Lærdom, at det ikke var saa naar den maalede sig med os; desuden maatte vi skiule for dem, at vore Hielpemidler vare ringe og fordeelte, maaskee var det tillige godt, om de troede os lige saa hævngierrige som milde, og tilsidst maatte vi uheldigviis, af Mangel paa Tid til at afgiøre i Mindelighed, straffe dem med Haardhed, der slet ikke vilde troe, at det vi giorde, var alene til deres Vel.

Vi belavede os paa at reise saasnart Cavalleriet kom tilbage, om saa Barkerne indtraf eller ei; thi at bie var kun at forøge vor ubehagelige Stilling og den Ulykke vi tilføiede Folket i Omegnen, naar vi lode denne uvisse og slappe Krigs-Tilstand længere vedvare.

Den

Den 24 havde vi endnu ingen Efterretning om vor Convoj. Vi lode os fortælle arabiske Eventyrer for at dræbe Tiden og dæmpe vor Utaalmodighed. Araberne fortælle langsomt og vi havde Tolke, der kunde oversætte næsten lige saa hurtigt; de har beholdt den samme Lidenskab for Eventyrer, som vi kiende hos dem fra Sultan Skeherasade af i Tusinde og een Nat. I denne Artikel vare Desaix og jeg næsten Sultaner; hans overordentlige Hukommelse tabte ikke et Ord af det han havde hørt, men jeg skrev intet ned af disse Fortællinger da han lovede at gjentage dem for mig Ord til andet naar jeg forlangede: jeg bemærkede, at, om end disse Historier ikke vare rige paa sande og naturlige Skildringer, en Fortjeneste der synes egentlig at tilhøre de nordiske Fortællere, saa vrimlede de dog af overordentlige Tildragelser, af stærke Situationer, der udflode af stedse overdrevne Lidenskaber; Bortførelser, Slotte, Gitter, Forgift, Dolke, natlige Optrin, Feiltagelser, Forræderie, kort: alt det som gior en Historie indviklet og synes at giøre Knuden uoploselig, anvendes af disse Fortællere med den største Dristighed, imidlertid endes dog altid Historien meget naturlig og paa den meest klare og tilfredsstillende Maade af Verden.

Den-

Denne er Opfinderens Fortjeneste; Fortælleren maae udmærke sig ved Nøiagtighed og Declamation, hvorpaa Tilhørerne sætte megen Priis; derfor hænder det ogsaa, at flere fortælle efter hinanden den samme Historie for de samme Tilhørere med lige Lykke: en kan have bedre behandlet og declameret den følsomme og forlibte Deel, en anden kan have bedre beskrevet Slag og frygtelige Optrin, en tredie kan have opvakt Latter, kort: det er deres Skuespil. Ligesom man hos os gaaer til Theatret eengang for Stykkets Skyld, en anden Gang for Actørernes Spil, saaledes har det sig med disse Igjentagelser, som aldrig trætte dem. Efter disse Historier følger gjerne en Ordstrid, man gjør hinanden Tilhørernes Bifald stridig og Talenterne uddannes; der ere nogle blandt disse Fortællere der staae i stor Anseelse, ere meget yndede og udgjøre en Families, en heel Hordes Lykke. Araberne have ogsaa deres Poeter, endog deres Improvisatores, som de lade komme i deres Gjæstebud og synes at være fortryllede af; jeg har hørt dem; deres Sange vilde uden Tvivl tabe alt for meget ved at oversættes; de syntes mig allene at udgjøre nogle usle Ordspil. Desuden har Poeterne nogle overordentlige Manerer, nogle Fordreininger, som udmærke dem i de Indfødtes Øine,

men

men gav dem for os et Anstrog af Galenskab, der indgav mig Medynk og Modbydelighed. Med Fortællerne forholder det sig anderledes, thi disse syntes at have et sandere og meer naturligt Talent.

Jeg burde være mindre utilfreds end enhver anden med vor Forsinkelse, da den gav mig Tid til at lindre mine indsamerede Pine, men jeg deelte Desaix's Utaalmodighed, der havde gjort Regning paa denne Convoj, hvis Udebliven standsede hans Operationer i enhver Henseende og blottede ham for alt: lykkeligvis vare de Syge og Saarede ikke talrige, thi vore Læger uden Lægemidler kunde ikke gjøre andet end angive dem, man skulde have brugt; imidlertid opreisde man et Hospital, Ovne, et Magasin og en Kaserne, der var temmelig vel befæstet, saa den kunde forsvare sig mod en Opstand eller et Angreb af Bønderne og forskaffe paa dette Sted 300 Mand Sikkerhed.

Da jeg ikke vidste hvad jeg skulde foretage mig med mine syge Pine, faldt jeg paa at betjene mig af Landets Bad, og dette hialp mig. Jeg henviser mine Læsere til Savary's skionne Beskrivelse, hvori hans smilende Indbildningskraft paa eengang har givet et Malerie af disse Ba-

des

des Behageligheder og den Vellyst de kan meddele *).

Den 25 var det saa koldt om Morgenen at man kunde ønske at varme sig; men denne Kulde var dog ikke stærkere end den man undertiden føler hos os i Mai Maaned; thi da jeg stak Hovedet ud af Vinduet saae jeg Fuglene at parre sig eller i det mindste at tillave deres Rede. Den samme Dags Aften tordnede det, en Begivenhed der er overordentlig i dette Land; det treffer virkelig kun eengang ind i een Menneskealder formedelst et Sammenstød af Omstændigheder, som dog maaskee er let at forklare. Nordenvinden, der blæser meest stadig af alle de Vinde, som herske i denne Verdens-Deel, fører fra Havet af en koldere Regions Skyer, tumler dem om i Egyptens Dal hvor den brændende Jord fortynder dem og forvandler dem til Dampe. Naar disse Dampe drives frem til Abyssinien, fører undertiden Sønden-vinden, der gjennemstryger dette Lands høje og kolde Bjerge, smaae Skyer tilbage, som undergaae en ringe Forandring i Temperatur naar de komme tilbage i Nilens fugtige Dal under Overstrømmelsen, hvor de fortykkes og frembringe et Tje-

*) See Lettres sur l'Egypte par Savary. Vol. I. Lett. II.

O. A.

Øieblikks Regn, dog uden Torden eller Uveir; men da Østen- og Vesten-Vindene, der i Almindelighed avle et Uveir, gjennemstreife brændende Ørkener, hvor Skyerne fortæres, eller ogsaa hæve Dampene saa høit, at de kan trække igiennem Øvre-Egyptens snævre Dal uden at afknalde ved Flodens Paavirkning, saa er Torden et saa usædvanligt Phenomen for dette Lands Indbyggere, at endog de Lærde iblandt dem ikke falde paa at tillægge den en naturlig Aarsag. General Desaix spurgte en Lovkyndig angaaende Tordenen, og Manden svarede med en tilforladelig Mine: "Man veed meget vel det er en Engel, men han er saa lille at man ej kan sine ham i Skyerne; han har imidlertid Magt til at føre Skyerne fra Middelhavet til Abyssinien; naar Menneskets Ondskab er paa den høieste Spidse, lader han sin Stemme høre for at bebreide og true, og for at bevise at Straffen staaer til ham, aabner han halv Himmelens Port, hvorfra Lynet farer ud, men da Guds Mildhed altid er uendelig, har hans Vrede aldrig aabenbaret sig i Øvre-Egypten paa anden Maade". Man undres rigtig nok over at høre en fornuftig Mand med et ærværdigt Skiæg at gjøre en saa barnagtig Fortælling. Desaix vilde forklare ham dette Phenomen anderledes, men han fandt

denne

denne Forklaring saa langt neden for sin, at han ikke gad høre den ud. — Det havde regnet den hele Nat: Gaderne vare blevne skidne, glatte, og næsten ufremkommelige. Her endte vor Vinter-Historie.

Den 25 opsatte man Ovne efter Landets Brug. Den 26 bagede man Kommisbrød. Jeg ønsker at kunne udtrykke i Tegning Arbeidernes Hændighed og Hurtighed. Egypteren er virkelig vindskibelig og hændig; skjønt han, som den Vilde, mangler ethvert Redskab, maae man undre sig over hvad de kan udrette med deres blotte Næver, ja de vide endog at hjelpe sig herlig med Fødderne. Som Haandværkere have de den store Egenskab, at de ikke ere selvkoge, men stadige og begynde forfra indtil de omtrent har frembragt hvad man ønsker af dem. Jeg veed ikke hvorvidt man kunde bringe dem til at være kiække, men vi bør ikke uden Skræk betragte de Egenskaber de besidde til at blive gode Soldater; de ere udmærket maadelige, kan løbe rask, ride som Centaurer og svømme som Tritoner — og dog var det over en Folkemængde af nogle Millioner Individer, som besidde disse Egenskaber, at 4000 isolerede Franskmænd herskede myndig paa 200 Miles Udstrækning. Saaledes er det en Vane at lyde, en Va-

ne

ne at befale, indtil den herskende dysses ind ved Magtens Misbrug og Slaven vaagner ved hans Kjeders Raslen.

Den 28 kom Cavalleriet tilbage, meldede os Barkernes Ankomst og gav os Efterretning om en Kamp de havde maattet udholde med Mamelukerne og disses Agenter, som havde udspredet det Rygte, at vi vare ødelagte, og at det Corps som gik tilbage, var Resten af de Franske, der søgte at naae Cairo. 2000 Araber til Hest og 500 Bønder til Fods havde troet at de nok kunde blive færdige med dem, og samlet sig foran Tata; da Cavalleriet saae dem i Slagorden gjorde det en Bevægelse for at formere sig; Fjenden havde anseet dette for et Tegn at man vilde undgaae Slag, og styrtet frem med den sædvanlige Uorden, det vil sige, nogle kjække foran, de øvrige i Midten; bestyrtede over at see, at Cavalleriet gav Ild som en Bataillon, havde de begyndt at vige ved den anden Salve; da de endelig havde mistet 40 Mand og havde henved 100 saarede, adspredede de sig og forsvandt, men lod det Stakkels Infanterie i Stikken, der efter Sædvane, var bleven nedsablet, hvis Natten ikke var kommen det til Hjelp.

Den 30 kom endelig; nogle Bequemmeligheder, den forskaffede os, men især en af vore

Halvbrigaders Hoboister, som spillede franske Stykker, gjorde saa overmaade behageligt Indtryk paa os, at den fordrev det onde Lune vor Utaalmodighed havde sat os i. Ak! det var en Svanesang! dog — vi ville ikke gribe ind i de kommende Tildragelser; i Krigen maae man nyde Øieblikket, da det følgende ikke tilhører nogen.

Den 1 Nivose (22 December) gav den udbetalte Løning og Brændevinet vor Tilværelse nyt Liv, og Soldaten, der allerede var kjed af at spise 6 Æg for en Sou, reisde med Glæde, for at gaae Trang imøde.

I 21 Dage havde vi ei været plagede ved andet end vor Ubetydelighed. Jeg vidste at jeg var nær ved Abydus, hvor Osimandyas havde bygget et Tempel, hvor Memnon havde residéret. Jeg overhængte Desaix, at han skulde lade recognoscere ligetil El-Araba, hvor man daglig forsikrede mig der fandtes Ruiner. Desaix sagde bestandig til mig: jeg vil føre Dem derhen selv; Murat-Bey er 2 Dages Reise borte, i Overmorgen vil han indtreffe, vi levere ham Bataille, slaae ham, den næste Overmorgen tænke vi allene paa Oldsagerne og jeg skal selv hjelpe dem at maale. Den gode Desaix havde Ret, og om hans Grun-

de

de end ikke havde været saa gode, maatte jeg endda have fundet mig deri.

Endelig brød vi op fra Dschirdsche den 2 Nivose henimod Natten. Vi reisde forbi nogle Ruiner, Desaix torde ikke see paa mig; skjælv, sagde jeg til ham, hvis jeg i Morgen bliver dræbt, skal min Skygge forfølge Dem, og El-Araba skal bestandig tone i deres Øren. Han erindrede sig min Trudsel, thi 5 Maaneder efter sendte han fra Siuth Ordre til at lade et Detaschement følge mig derhen.

Vi kom til en Landsbye, hvis Navn El-Beséra vi fik først at vide Dagen derpaa, thi om Aftenen var ikke en eeneste af Indbyggerne tilstede, der kunde sige os det. Det var mig temmlig kjært at finde Landsbyerne forladte, for ikke at høre Indvaanernes Skrig, som man var nødsaget til at plyndre; der var ikke andet end de tomme Vægge tilbage, Dørrene tilligemed Karmen vare førte væk, og en Landsbye, der var forladt for 2 Timer, saae ud til at have lagt øde et Aarhundrede.

Den 3die vare vi neppe paa Marschen førend jeg, som den meest ledige, fik først Øje paa Mamelukerne; de nærmede sig os med en Front af uhyre Udstrækning; vi dannede os strax i tre Quarreer, en af Infanteriet paa hver Fløi, og en Ca-

vallerie-Quarree i Centrum, flankeret af 8 Artillerie-Stykker paa Hiornerne. Vi marscherede paa denne Maade ligetil $\frac{1}{4}$ Miil fra Samanhut, en høit beliggende Landsbye, imod hvilken vi søgte at støtte os. Mamelukerne udbredede sig, omringede os paa 3 Punkter og begyndte med deres Skrig og Gevær-Ild førend vi tænkte paa at løsne en Kanon. Et Corps Frivillige fra Mekka havde posteret sig i en Grav mellem Landsbyen og os, og skiød saaledes bedækket paa den en og tyvendes Quarree; Desaix sendte et Detaschement Infanterie for at drive dem ud og et Detaschement Cavallerie for at forfølge dem. Cavalleriet var for hidsigt, angreb for tidligt og med Uheld; en af vore blev dræbt, en anden saaret. Adjutant Rapp fik et Sabelhug og det havde været ude med ham, hvis ikke en Frivillig havde pareret 4 andre Sabelhug, som truede ham; imidlertid bleve dog Mamelukerne bortjagede.

Man sendte nogle Jægere til Landsbyen for at udjage dem, der havde den inde. Mamelukerne satte sig i Bevægelse for at angribe vor venstre Flanke, medens andre udbredede sig paa vor høire; de havde et gunstigt Øieblik til Anfald, men de nølede og fandt det ikke mere; de svingede frem og tilbage omkring os, lode deres blanke Vaaben

skinne

skinne og manøvrede med deres Heste; de vilsde al mulig orientalsk Pragt, men vor nordlige Alvor frembød et lige saa stolt Syn; det var en besynderlig Contrast, Jernet syntes at trodse Guldet, den hele Slette funklede — det var et beundringsværdigt Skuespil. Vort Artillerie skjød fra alle Sider paa eengang; Fjenden gjorde et falsk Angreb paa vor høire Flanke og mistede mange Folk; en af deres Chefer blev truffen af en Kugle og faldt saa nær ved os, at hans Folk ikke kunde komme ham til Hjelp; hans Hest blev skye, slæbte ham efter sig, men uden at skille sig ved ham, lod ingen komme sig nær; da han glimrede overalt af Guld, opvakte han vore Blænkerrers Begjærlighed, der søgte at gjøre sig Bytte deraf; denne ulykkalige blev slæbt frem og tilbage af hans Hest, og omkom efter tusinde Smerter.

De Jægere, der vare udsendte til Samanhut havde drevet dem ud, som havde posteret sig der; blandt disse Flygtende var Murat, som havde lagt sig derind til Reserve. Han tog Vejen til Farshiut. Denne Bevægelse deelte den hele fjendtlige Armee. Desaix greb denne Omstændighed, lod Tropper marschere frem paa den Plads de havde forladt, og befalede Cavalleriet at hugge ind paa dem, som vare tilbage paa vor høire Flanke.

Et

Et Øieblik derefter saae vi dem i Ørken, at klatre op af Bjergets første Affats med en forunderlig Hurtighed; vi troede at de vilde forbyde vore Tilgangen naar de først vare komne op paa Fladen, men Skræk og Uorden var i deres Linier, de tænkte kun paa at foreene sig paa Flugten; enkelte bleve dræbte, nogle Kameler bleve tagne, og et lidet Corps, der blev afskaaret, flygtede til venstre. Imod Middag hørte Ilden op, og efter en Times Forløb saae vi ingen Fjender mere. Vi marscherede til Farshiut, som Murat-Bey allerede havde forladt.

Denne ulykkelige Bye var plyndret nogle Timer i Forvejen af Mamelukerne. Cheichen nedstammede fra Slægten Ammam, der havde afgivet mægtige og elskede Regentere i Said; disse havde ved Aarhundredets Begyndelse regjeret med Retfærd og forsvaret deres Undersaatter mod Mamelukernes Udsuelser. Denne sidste, der var overvunden af Murat og bragt aldeles paa Knærne, havde med Fornøjelse seet sine Hævnere at nærme sig og lavet Kommis-Brød til dem. Da Murat var slaaet og tvunget til at tage Flugten, sendte han Bud efter den gamle Fyrste inden han forlod Farshiut, overøsede ham med Bebreidelser og i sit Raserie huggede Hovedet af ham med egen Haand.

Vi

Vi ankomme her og fortsætte Magasinernes Plyndring; man slaaer General-Marschen for at hindre denne Uorden, men man maatte have straffet den hele Armee — man befalede en forceret Marsch og gik ud ved Midnat for at undgaae Indbyggernes bebreidende Øjekast.

Det var meget mørkt og saa koldt at vi vare nødsagede til at gjøre Ild op saa ofte Artilleriet sinkede os. Desaix, hans Adjutantere og jeg varmede os ved en saadan Ild bag Muren af et Huus, da vi med et bleve hilsede af en Gevehr-Ild ovenfra Muren; det var nok engang Frivillige fra Mekka, thi vi vare fordømte til at træffe dem overalt. De vare 20 i Tallet, 8 bleve dræbte og de øvrige reddede sig ved Hjelp af Mørket. Disse Frivillige, der vilde være af fornem Herkomst, bare en grøn Turban, som om de stammede ned fra Ali. Som vandrende Riddere pleiede de at plyndre Karavanerne paa Kysten af Dschidda, men, drevne af en hellig Iver, havde de benyttet den Tid, da der er intet at fortjene, til at angribe en europæisk Nation, som de troede bedækket med Guld, og havde holdt det Umagen værd at gjøre Bytte hos os paa deres egen Regning. De vare bevæbnede med 3 Kastespyd, en Pik, en Dolk, 2 Pistoler og en Karabin; deres

An-

Angreb var modigt, deres Modstand halsstarrig; de syntes ikke at kunne døe, skjønt de vare dødelig saarede. Ved dette sidste Overfald saae jeg en af dem endnu at slaaes og saare 2 af vore, skjønt de holdt ham spiddet mod Muren med deres Bajonetter.

En Time efter Solens Opgang kom vi til Haw, som Mamelukerne nylig havde forladt. En Deel af Bejerne havde begivet sig ind i Ørkenen med Kameler for paa denne Vei at naae Esne i halvanden Dag, da derimod de andre, der fulgte Nilen behøvede 4 Dage til denne Reise. Haw, eller det gamle *Diospolis parva*, er en god militærisk Post. Den har ingen Oldsager.

Vi gjorde Holt i Haw og brød op derfra en Time før Nat, skjønt den foregaaende Aften havde lært os, at den vilde blive mørk og gjøre Marschen farlig for vort Artillerie. Egyptens Erobring, der havde begyndt saa glimrende med Slaget ved Pyramiderne, skulde have været tilendebragt paa samme Maade, ved Bataillen for Theben, dersom det havde været muligt at bringe vor Fabius Murat-Bey dertil. Hvor mange forcerede Marscher har denne Drøm kostet os! men Desaix var ikke Lykkens Kjælebarn og hans Himmel var skyefuld. Han kunde ikke ved Erfaren-

hed

hed overbevise sig om en Uformuenhed til at kunne indhente den Fiende vi forfulgte, og vilde ikke høre noget, som kunne svække hans Haab. Artilleriet var for besværligt: Infanteriet for langsomt, det svære Artillerie for tungt; det lette Cavallerie vilde neppe have tilfredsstillet hans Ønske, ja, jeg er vis paa, at han gjerne vilde have været simpel Officeer, for at kunne flyve afsted i hans kaagende Hidsighed, angribe og slaae Murat-Bey — kort: vi reisde, og havde kun en svag Lysning af Nordlys, ventede paa Maanen til Kl. 10½, og kom Kl. 11 til en stor Landsbye, hvis Navn jeg ikke har faaet at vide og hvor vore Soldater ulykkeligviis forvildede sig til stor Skade for Indvaanerne.

Den 5 Pluviose (25 Januar) droge vi ud ved Dagbrækningen. Den dyrkede Landstrimmel bliver smallere og smallere paa den venstre Bred hvor vi vare og udvides paa hin Side i samme Forhold.

Endelig kom vi ind i Ørkenen. Vi saae temmelig nær ved os et vildt Dyr, som vi efter dens Størrelse og Skabning at slutte antoge for en Hyæne. Vi satte efter den: men vore Hesties Gallop kunde netop følge den uden at kunne indhente den. Vi nærmede os til Tintyra, jeg vo-

vede

vede at tale om at giøre Holdt, men Helten svarede mig fortrædelig; dog, denne Stemning varede ikke længe; hans naturlige Blidhed kom snart tilbage, han søgte mig, deelte min Kjerlighed for Kunsterne, viisde sig deres Ven, og maaskee heftigere end jeg. Han var begavet med en overordentlig fiin Følelse, foreenede en Lidenskab for alt det som er elskværdigt med en stor Ærekiærhed, besad mange Kundskaber og Lyst til at erhverve dem, som han ikke havde havt Tid til at uddanne; hans altid virksomme Videbegjerlighed gjorde hans Selskab stedse behageligt, hans Omgang altid interessant.

Vi kom til Tintyra. Den første Gjenstand jeg saae var et lille Tempel paa venstre Side af Vejen, hvis Stil og Forhold vare saa slette, at jeg langt borte ansaae det for Ruinerne af en Moskee. Da jeg vendte mig mod høire fandt jeg under de sørgeligste Brudstykker en Port af uhyre Masser der vare bedækkede af Heroglypher; tvert igjennem denne Port fik jeg Øie paa Templet. Jeg ønsker at jeg kunde lade den Følelse, der gjennemstrømmede mig, gaae over i mine Læseres Sjæl. Jeg var for bestyrtset til at kunne bedømme. Alt hvad jeg hidindtil havde seet i Bygningskunsten kunde ej tjene her til at lede min Beundring.

Dette

Dette Monument syntes mig at bære et Tempels egentlige Karakter. Den tause Ærbødighed som det indgav mig, skjøndt det var meget beskadiget, og som den hele Armee deelte med mig uden at være partisk for Alderdommen, kan tjene til Beviis herpaa.

Disse Monumenter laae paa Kanten af Brækenen, paa den sidste Afsats af den libyske Kjæde, til hvis Fod Oversvømmelsen naaer, en Miil fra Flodens Rende.

Intet er simplere og bedre udregnet end de faae Linier i denne Bygningskunst. Da Egypterne intet har laant af andre, har de ikke brugt nogen fremmed og overflødig Sirat: rigtigt Forhold og Simpelhed vare de Grundregler, som de har bragt lige til Højhed: da de kom til denne Punkt, holdt de saa fast over den, at, endskjøndt de har bedækket deres Bygninger med Bas-reliefs, Indskrivter, historiske og videnskabelige Malerier, overskiær ingen af disse Sirater nogen Linie; alt, hvad der er Sirat, Rigdom, Pragt nær ved, forsvinder langt fra og det høje Grundprincip staaer tilbage. Regn har ikke Sted i dette Klimat, altsaa har man kun havt nødig at anbringe en smal Rand til at dække og gjøre Skygge; intet Tag, ingen Gavler! den opstigende skraae Linie

er

er Fasthedens Grundvold; de har altsaa anvendt dertil de Dele som skal bære, da de uden Tvivl har ansat Sikkerhed for den første Følelse Bygningskunsten bør indgive og for den egentlige Skjønhed. Hos dem er Guds Udødelighed forestillet ved hans Tempels Evighed. Deres Sirater, der altid ere passende og betydende, bevise sikkre Principer, en Smag som er grundet paa det Sande, en Række af dybe Fornuftslutninger; om vi end ikke vare overbeviste om deres udmærkede Fremgang i abstracte Videnskaber, vilde dog deres Bygningskunst allene, saadan som vi har fundet den, have givet os et Begreb om dette Folks Ælde, dets Kultur og Karakter.

Jeg har, som sagt, intet Udtryk for de Følelser, som gjennemstrømmede mig under Tintyra's Haller: jeg troede at være, jeg var virkelig i Kunsternes og Videnskabernes Helligdom: hvor mange Epoker fremstillede sig for min Indbildningskraft ved Synet af en saadan Bygning! hvor mange Sekler udfordres for at bringe en skabende Nation til slige Resultater, til saa stor Grad i Kunsternes Fuldkommenhed og Højhed! og atter — hvor mange Sekler til at udbrede Forglemmelse over saa mange Ting, og føre Mennesket paa den samme Jordbund til den Forfatning, hvori

vi

vi har fundet det! — Ingensteds ere saa store Tidsfølger samlede paa et eeneste Punkt! — Hvilken Kraft, Rigdom og Overflod i den Regjerings Hjelpemidler, der har kundet opreise saadan Bygning! og som har fundet i Nationen Folk, der har været istand til at fatte, udføre, udsire og berige den med alt det som taler til Øjet og Forstanden! Aldrig har Menneskets Arbeide vist mig mere levende Menneskene saa gamle og store! ved Tintyra's Ruiner forekom Egypterne mig som Kjæmper!

Jeg havde ønsket at kunne aftegne alt, og jeg torde ikke lægge Haand paa Værket. Da jeg ikke kunde hæve mig til de Gjenstandes Høide, som jeg beundrede, følede jeg, at jeg vilde forringe dem ved Efterligning — jeg havde ingensteds fundet saameget, der kunde opflamme min Indbildningskraft. Disse Monumenter, som indgjode den Ærbødighed man skyldte Guddommens Helligdom, vare aabne Bøger hvor Videnskaberne bleve udviklede, Moralen dicteret, hvor nyttige Kunster bleve udbredede; alt talte, alt var Liv, og altid i den samme Aand. Dør-Aabningerne, Hiørnerne, den skjulteste Krog fremstillede en Formaning, en Maxime i en beundringsværdig Harmonie; enhver Prydelse, den være nok saa let,

ud-

udfoldede paa en levende Maade det Abstracteste Astronomien har. Malerkunsten forhøjede endnu Billedhugger- og Bygningskunsten, og frembragte en behagelig Rigdom, der hverken skadede det Heles Simpelhed eller Højhed. Malerkunsten var i Egypten kun en Prydelse mere; efter al Sandsynlighed udgjorde den ingen særskilt Kunst: Billedhuggerkunsten var emblematisk og underordnet Bygningskunsten. Denne var en Hoved-Kunst, som dens Nytte havde fremavlet: den var selv istand til at afgjøre sin Ælde og Fortrin for Indianernes Bygningskunst, da den intet har laant af de sidste, og er bleven et Mønster for alt det, vi siden har beundret, for alt det vi har troet at være udelukkende Bygningskunst, de 3 græske Ordener, den doriske, joniske og korinthiske. Man maae altsaa meget tage sig i Agt for at tænke, at Egyptens Bygningskunst, som mange urigtig troe, har været Kunstens Barndom, men heller antage at den har været Kunstens Mønster.

Jeg beundrede især den skjønne Port, der tillukkede Templets Allerhelligste. Alle de Prydelser, Bygningskunsten har siden føiet til denne Slags Udsiring, har ikke gjort andet end at forringe Stilen.

Jeg

Jeg kunde ikke haabe at faae noget fuldstændigere, noget fuldkommnere at see i Ægypten end Tintyra; jeg var uroelig over Gjenstandenes Mængde, forundret over deres Nyehed, ængstet af den Tanke, at jeg ikke skulde see dem mere. Under Loftet havde jeg opdaget Planet-Systemer, Dyrekredse, himmelske Halvkugler fremstillede med megen Smag: jeg havde seet at Væggene vare bedækkede med Forestillinger af deres Religions-Skikke, deres Kunstgreb i Agerdyrkningen og Kunsterne, deres moralske og religiose Læreregler; at det høieste Væsen, det første Grund-Princip, var fremstillet overalt under Emblemer af dets Egenskaber — alt var lige vigtigt, men jeg havde kun nogle Timer til at iagttage og overveie, til at aftegne det, som Sekler havde fattet, opbygt og udsiret. Vor franske Flygtighed var forfærdet over det Folks-Stadighed, der havde udført disse Monumenter: overalt findes den samme Nøiagtighed og Flid. Dette kunde bringe paa den Tanke, at disse Bygninger ikke vare Kongernes Værk, men opbyggede paa Folkets Bekostning under Bestyrelse af Præste-Collegier og af Kunstnere, som de havde paalagt uforanderlige Regler. En Tids Forløb kunde vel have bragt nogen Fuldkommenhed ind i Kunsten hos dem; men ethvert Tempel

har

har saa megen Overeensstemmelse i alle dets Dele, at de alle synes at have været udhuggede ved den samme Haand; intet er bedre, intet er slettere; ingen Skjødesløshed, intet Sving af et udmærket Genie; overalt var et Heelt, overalt Harmonie. Billedhuggerkunsten var lænket til Bygningskunsten og indskrænket ved Principer og Manerer; en Figur udtrykkede intet ved Følelsen, men maatte have denne eller hiin Stilling for at betyde noget; Billedhuggeren havde Modellet hertil og torde ikke tillade sig nogen Forandring, som kunde have forrykket den sande Betydning. Det gik med disse Figurer som med vore Spillekort, hvis Ufuldkommenheder vi overse for den Letheds Skyld, hvorved vi nu skille dem ad. Den Fuldkommenhed de har givet deres Dyr beviser nokſom, at de har havt Begreb om Stil; de har bestemt Dyrenes Karakter i faa faa Linier, i en saa høj Maneer, efter et System, der søgte at opnaae et saa skjønt og stort Ideal, hvorpaa de 2 Sphinxer paa Capitolium allerede afgive os Prøver og hvis Stil man endnu finder hos dem, der sees paa Siderne af det store Tempel.

I deres Menneske-Figurer har de ikke laant noget af andre Folkeslag men afbildet deres egen Natur, der var mere tækkelig end smuk. Fruentimmer-

mernes Figur ligner de nuværende Skjønnes; de have runde Former og aande Vellyst: en lille Næse; lange, lidet aabnede Øine, som ere optrukne i de yderste Kroge, ligesom hos alle de Folk, hvis Seeredskab er svækket ved Solens Straaler eller den hvide Snee; Kindbakkerne ere noget store, Læberne opstaaende, Munden stor men smilende og tækkelig; kort, den afrikanske Karakter, hvortil Negerne afgive det grove Omrids og maaskee Modellet.

Hieroglypherne, der ere udførte paa 3 Maader, og ere 3 Slags, kan ogsaa have 3 Epoker; ved Undersøgelsen af de forskjellige Bygninger, jeg har været i Stand til at betragte, har jeg bemærket, at de, der maae være de ældste, have kun et simpelt Omrids, som er fordybet uden noget opsvet Arbeide; derefter komme de, der gjøre endnu mindre Virkning og ere kun meget lidet opsvede; det tredie Slags, der forekommer mig at være fra en bedre Tid, og ere fuldkommere udarbeidede i Tintyra end noget andet Sted i Egypten, ere meget stærk ophævede. I de Figurer, som udgjøre Stykkets Sammensætning, findes maae Hieroglypher, der synes allene at tiene til Stykkets Forklaring, og hvis simplere Former synde synes at tilkjendegive en hurtigere Maade at

udtrykke sig paa, en Slags Kursiv-Skrivt, dersom man tor tale saaledes naar det angaaer Billedhugger-Arbeide.

Et 4de Slags syntes at være bestemt til Prydelse; vi have uegentlig, jeg veed ikke hvorfor, kaldet dem Arabæsker; disse bleve optagne af Grækerne, fik Indgang hos Rommerne paa Augusts Tid, og blev i det 15 Aarhundrede, ved Kunsternes Fornyelse, overleveret os, som en fantastisk Prydelse, hvis eneste Fortjeneste er deres Smag. Egypterne brugte dem med samme Smag, men hver Gjenstand havde tillige en Bethydning, og udsirede deres Friser, Cornischer og Fodstykker. Jeg har fundet i Tintyra Forestillinger af Tempel-Peristyler, som ere indforte i Titus's Bade og copierede af Raphael, og som vi hver Dag efterabe, uden at tænke paa at Egypterne have givet os det første Mønster dertil. Med Blyanten i Haanden gik jeg fra Gjenstand til Gjenstand; trukken fra den ene til den anden ved deres forskjellige Interresse, manglede jeg Øine, Hænder og et saa omfattende Hoved, at jeg kunde see, aftegne og bringe alt det i Orden, som jeg beundrede; jeg skammede mig over de utilstrækkelige Tegninger jeg udkastede af saa høje Ting, men jeg vilde medbringe nogle Erindringer af de Følelser, som havde gjennemstrømmet

met

met mig, jeg frygtede for at Tintyra for bestandig skulde undgaae mig, og min Bekymring lignede mine Nydelser. I et lidet Kammer havde jeg opdaget en Himmel-Halvkugle, da just Dagens sidste Straaler viisde mig at jeg var alleene med den jævne, gode og høflige General Belliard, der ikke havde vildet forlade mig paa et saa ode Sted, skjønt han selv havde seet nok.

Vi naaede i Gallop Divisionen, der allerede var ankommen til Dindera, hvor vi bleve om Natten, $\frac{3}{4}$ Miil fra Tintyra. Uden nogen Ordre, havde hver Officeer, hver Soldatet drejet af fra Vejen for at see Tintyra, og den hele Armee var frivillig bleven der den hele Dag — og hvilken Dag! hvor man er lykkelig, naar man har trodset alt for at opnaae slige Nydelser!

Om Aftenen kom Latournerie, en Officeer af glimrende Mod, Forstand og fin Smag, til mig og sagde: "Siden jeg kom til Egypten, har jeg været skuffet i alt, melankolsk og syg; Tintyra har helbredet mig; det jeg har seet i Dag har betalt mig for alle mine Mistommeligheder; hvilke end Følgerne af dette Tog ville blive for mig, skal jeg dog altid lykønske mig over at have været med, formedelst de Erindringer, denne Dag vil efterlade hos mig."

Den 6te udviklede en nye Natur sig for vore Øine; større Palmer, end dem vi hidindtil havde seet (Palmier-doum) gigantiske Tamarinder, Landsbyer en halv Miil lange, og dog Marker, som havde været oversvømmede men vare ikke dyrkede. Vilde maaskee Indbyggerne ikke dyrke mere, end hvad de behøvede til Næring, for at berøve deres Tyranner det overskydende af deres Flid? Om Eftermiddagen da jeg snakkede med Desaix, nævnede han just Krokodilerne; vi vare ved den Deel af Nilen, hvor disse Dyr findes; ligeover for os vare nogle lave Sandøer, ligesom de, hvor Krokodilen viser sig — og nu fik vi Øje paa noget langt og brunt mellem en Flok Ender; det var en Krokodil; den var 15 til 18 Fod lang. Den sov: man skjød et Gevær af mod den, hvorpaa den gik langsomt under Vandet, men kom op igjen nogle Minuter efter; et andet Skud bragte den atter til at forsvinde; den skjød sig atter op. Jeg fandt, at den havde en meget større Mave, end de Dyr af denne Slags, som jeg havde seet udstoppede.

Man berettede os, at en Deel af Mamelukerne havde sat over til den høire Nil-Bred, og at det andet Corps fulgte Vejen til Esne og Syene.

ne. Desaix lod ved Midnat Cavalleriet afgaae for at forsøge at indhente de sidste.

Den 7de brød vi op Kl. 2 om Morgenen. Kl. 8 fandt vi en død Krokodil paa Bredden af Floden. Den var endnu frisk; dens Længde var 8 Fod; den øverste Kiæve, der allene bevæger sig, passer ikke godt til den underste, men dens Svælg raader Bod herpaa; det folder sig som en Pung, og dets Elasticitet erstatter Tungen, som Krokodiler aldeles mangler; dens Næseborer og Øren lukke sig som Fiskegeller; dens smaae, tætsiddende Øine, forøge meget dens frygtelige Udseende.

Kl. 9 dreiede vi os fra en Bjergkjæde, som danner et Forbjerg — og fik med eet Øje paa det gamle Theben i dets hele Udstrækning, denne Øye, hvis Størrelse Homer har malt os med et eeneste Udtryk, dette Theben "med Hundrede Porte," en poetisk og overdreven Phrase, som man i flere Aarhundrede har gjentaget. Denne Stad, som Herodot har beskrevet paa nogle faae Sider, hvilke de egyptiske Præster har dikteret ham og alle andre Historikere siden har udskrevet, som er berømt ved de mange Konger, hvilke deres Viisdom har sadt blandt Guderne, ved Love, man har gjort meget af uden at kjende dem, ved Videnskaber, der ere betroede prægtige og mørke Indskrivter, disse

Kun-

Kunsternes lærde og første Monumenter, som Tiden har skaanet; denne forladte Helligdom, som Barbariet har lagt øde og givet tilbage til den Ørk, hvorfra det var røvet; denne Bye, der altid har været indhyllet i Hemmelighedens Slør, hvorved endog Kolosserne forstørres; denne, at jeg saa skal tale, forviisde Stad, som Indbildningskraften allene skimtede gjennem Tidens Mørke, var endnu et saa gigantisk Phantom for vor Indbildning, at den hele Armee standsede af sig selv ved Synet af de adspredte Ruiner, og klappede i Hænderne af en frivillig Bevægelse, ligesom om Erobringen af denne Hovedstad havde været Maalet for dens hæderfulde Bestræbelser og fuldendt Egyptens Erobring. Jeg gjorde strax en Tegning af denne første Udsigt over Theben, ligesom om jeg frygtede for at den skulde undgaae mig. Soldaterne laante mig i Enthusiasmen deres Knæ til Bord, skyggede for mig med deres Krop, naar Solstraalene alt for meget oplysde den Tegning, som skulde udtrykke den Følelse jeg havde ved Nærværelsen af saa store Gjenstande, og det skjønne Skuespil af en elektrisk Bevægelse hos en Armee der bestod af Soldater, hvis fine Følelse gjorde det til en Lykke for mig at være deres Selskaber, en Hæder at være Fransk.

Denne

Denne Byes Beliggenhed er saa skjøn som man kan tænke sig. Dens Ruiners Udstrækning tillode ei at tvivle om, at den har været saa stor, som den er kommen i Rye for. Da Egyptens Gjennemsnit ei kunde rumme den, stødet den op mod 2 Bjergkjæder, og dens Grave indtage Dalene mod Vesten til langt ind i Ørkenen.

Fire Flekker gjøre sig Thebens Monumenter stridig, og Floden synes ved dens bugtende Løb at være stolt over at den flyder mellem disse Ruiner.

Imellem 12 og 1 kom vi til en Ørken, som var de Dødes Begravelse; Klippen, som er tilhuggen efter dens Skraahed, fremstiller paa de 3 Sider af en Firkant ordentlige Aabninger, bag hvilke dobbelte og tredobbelte Gallerier og Værelser tjente til Begravelser. Jeg reed derind med Desaix, da jeg troede at disse mørke Huler maatte være Fredens og Taushedens Tilflugtsted, men neppe vare vi inde i disse mørke Gallerier, førend Kastespyd og Stene fløi os imøde fra usynlige Fjender. Denne Modtagelse endte vore Undersøgelser. Vi fik siden at vide, at en betydelig Folkemængde beboede disse mørke Huler, som naturligviis var meget vild, modsatte sig bestandig Regjeringen og var Naboernes Skræk; da vi ilede

for

for meget til at kunne gjøre nærmere Bekjendtskab med disse Folk, skyndte vi os tilbage og saae Theben for denne Gang nu i Gallop.

Det blev min Skiæbne at opholde mig hele Maaneder i Zaoio, Benisuef, Dschirdsche uden at kunne standse ved de store Gjenstande som jeg havde sogt. Et Øjeblik efter kom vi til et Tempel, som jeg maae ansee for et af de ældste, formedelst dets Brøstfældighed, dets afgjorte Anstrog af Alderen, dets ufuldkomne Bygningsmaade, dets Siraters overordentlige Simpelhed, dets uregelmæssige Linier, dets Dimensioner, og især formedelst dets grove Billedhugger-Arbeid. I det jeg galloperede efter Tropperne, der fortsatte deres Marsch, kom jeg til en anden mere betydelig og bedre vedligeholdt Bygning. Paa Vejen fandt jeg en Statue af sort Granit, jeg siger Granit, indtil man faaer afgjort, hvad det er for en Materie man saa længe har kaldet Basalt, og hvoraf man har gjort de prægtige egyptiske Løver, som ere ved Foden af Capitolimes Trappe.

Ved Indgangen flankere 2 firkantede Bygninger en uhyre Port. Paa den indre Muur ere indgravede i 2 Bas-reliefs en Helts Sejervindinger; disse Billedhuggerie er af den selsomste Sammensætning, uden Perspectiv, uden Plan, uden

Skjøn-

Skjønsomhed, som den menneskelige Forstands første Frembringelse, som har stedse den samme Gang. I Pompeji har jeg paa Væggene seet Tegninger af rommerske Soldater, som gandske ligne disse, og ethvert Barns Forsøg, som der vil fremstille sine første Ideer, førend det kan sammenligne og overveje. Her har Helten Kiæmpestørrelse, og de Fjender han er i Færd med, ere 25 Gange mindre. Dersom dette var et Smigrerie af Kunsten, var det uden Tvivl meget ilde udtænkt, da det ikke kunde være meget hædrende for Helten at slaaes med Drenge.

Nogle Skridt fra denne Port findes Levningerne af en uhyre Kollos; den lader til at være brudt itu af Ondskab, thi de Dele, som ere sparede, har saavel vedligeholdt deres Politur, og Brudstykkerne deres skarpe Kanter, saa det er klart, at vi endnu skulde have dette Monument uskadt, dersom Menneskets Lyst til at ødelægge havde vildet overlade Tiden den Umage at nedbryde det. For at give et Begreb om dets Størrelse vilde jeg allene sige, at Skulderne ere 25 Fod brede, efter denne Regning vilde den hele Figur faae 75. Proportionen er nøjagtig, Stilen middelmaadig, Udførelsen fuldkommen. Da Figuren er falden paa sit Ansigt kan man ej see den-

ne

ne interessante Deel, og eftersom Hovedpynten er knust, er man ej istand til at bedømme af Attributerne om Figuren skulde forestille en Konge eller en Guddom? — Var det Memnons eller Ossimandyas's Statue? — De Beskrivelser, som hidindtil ere gjorte koste snarere Forvirring end Klarhed paa Ideerne, naar man betragter Monumenterne paa Stedet selv. Dersom det var Memnons Statue *), hvilket er meest rimeligt, saa har alle Reisende i 2000 Aar bedraget sig i Gjenstanden for deres Videbegjerlighed, hvilket man kan see af de Navne, der findes paa en anden Kolos hvorom jeg strax vil tale.

Af denne første Statur er en losreven og vel vedligeholdt Fod tilbage, der meget godt kunde transporteres, og afgive i Europa en Maalestok for slige Monumenters Sammenligning og udgjøre et Sidestykke til de kollassalske Fodder, som fin-

*) Den saa kaldte Memnon's Støtte var meget berømt hos Alderdommen. Den skal have hilset den opgaaende Sol med behagelige Toner, ja endog have talt og fremført Orakel-Svar. Den rasende Cambyses siges at have ilde tilredet dette Monument, saa at Stemmen i lang Tid ikke lod sig høre. Under Ptolemæerne fortælles der at han igjen har ladet sin Stemme høre, men ikke saa tydelig som før.

O. A.

findes i Kapitoliums Gaard i Rom. Den Bygning hvor denne Stotte er, har enten været et Tempel, eller et Pallads, eller maaskee begge Dele, thi, om end det fundne Bas-relief passede til en Regents Pallads, saa kan de 8 Præste-Figurer foran 2 indre Portiker meget got høre til et Tempel, med mindre de vare anbragte for at minde Fyrsten om, at Præsterne burde efter Loven, altid tjene og staae Majestæten bie. I øvrigt er denne Ruin, der ligger paa Bjergets Skraaning, saa vel vedligeholdt i dets endnu staaende Dele, at den ikke har saa meget Udseende af en Ruin, som af en Bygning man er ifærd med at opsætte, men hvis Arbeider ere standsede. Man seer der adskillige Colonner lige til deres Basis; Proportionerne ere store, men Stilen, skjønt den er reenere end i det første Tempel, kan dog ikke sammenlignes med Tintyra, hverken i Henseende til det Heles Majestæt, eller de enkelte Deles Udførelse.

Vi bleve lokkede ned paa Sletten af 2 store, siddende Figurer, imellem hvilke fandtes den berømte Ossimandyas's Statue og den største af alle Kolosser, efter Herodot's, Strabos's og deres Vidnesbyrd, der har udskrevet disse Forfattere. Ossimandyas selv var saa stolt over at have udført et saa dristigt Foretagende, at han havde ladet

det indgrave en Indskrivt paa Steenens Fodstykke, hvori han udæskede Menneskets Magt til at forsøge paa at rokke denne Statue, ligesom ogsaa hans Grav, hvis prægtige Beskrivelse synes kun at være en sværmende Drøm. De 2 Statuer, som endnu staae, ere uden Tvivl denne Fyrstes Moder og Søn, hvorom Herodot taler; Kongens er aldeles forsvunden. Da Tidens og Jalusiens Vælde har kappedes om at nedbryde den, er der kun en uformelig Granit-Masse tilbage; et vedholdende Kjænder-Blik udfordres til at skjælne nogle enkelte Dele af disse Figurer, som have undgaaet Ødelæggelsen, og disse ere endog saa ubetydende, at de ikke kan give noget Begreb om Dimensionen: de to, der ere endnu tilbage, have 50 til 55 Fods Proportion. De ere siddende med Hænderne paa deres Knæ: det som er vedligeholdt viser at Stilen var lige saa haard, som Stillingen stiv. De Bas-reliefs og smaae Figurer, som udgjøre den sydlige Statues Stol, mangle hverken Ynde eller Delikatesse i Udførelsen. Paa Foden af den nordlige, have de berømte og gamle Reisende, der kom for at høre den memnonske Statues Toner, skreven deres Navne. Her kan man overbevise sig om, hvorledes et Rye kan behærske den menneskelige Forstand, naar

man

man betænker, at endnu i de Tider, da Egyptens gamle Regjering og Præsternes Avindsyge ikke mere forbøde de Fremmede at nærme sig til disse Monumenter, Lyst til det vidunderlige har virket paa dem, der have beseet dem; at Sabine, Hadrians Kone, der selv var lærd, vilde endnu i det Aarhundrede, som var oplyst med Philosofiens Fakkel, tilligemed de Lærde der fulgte hende, have hørt Toner, som ingen physisk eller politisk Grund kunde mere frembringe. Den Stolthed, at kunne forevige sit Navn ved at indskrive dem paa slige Monumenter, kunde meget vel have forledet de første til at skrive deres Navne, og den naturlige Lyst til at deeltage i denne Slags Hæder, kan have lagt flere og flere til. Denne er uden Tvivl Aarsagen til de utallige paaskrevne Navne, fra enhver Tid og i alle Sprog.

Neppe havde jeg begyndt at aftegne disse Kolosser, da jeg blev vaer, at jeg var gandske allene tilbage hos mine stolte Originaler; jeg blev forskrækket over min Eenlighed og satte i Gallop for at indhente mine Kamerater, som allerede vare ankomne til et stort Tempel i Nærheden af Landsbyen Medinet-Abu. I det jeg sloj forbi, bemærkede jeg at Pladsen for Osimandyas's Grav var dyrket, og at følgelig Oversvømmelsen naaede

der-

derhen; dette kunde bevise, enten at Nilens Rende var forhøjet, eller at der fordum gaves et Dige til at hindre Vandet at oversvømme denne Deel af Byen, der, i det Øjeblik da vi droge igjennem den, var en stor, grøn Kornmark, som lovede en rig Høst. Paa høire Haand, ved Foden af Bjerget, stoder et stort Pallads, der synes bygget og udvidet til forskjellige Tider, til Landsbyen.

I denne første Undersøgelse, som vi gjorde til Hest, har jeg allene kundet bemærke, at Baggrunden af Palladset, der stoder til Bjerget, og som forekom mig at være den ældste Deel, var bedækket med dybt indhulede Hieroglypher; at Catholicismen har, i det 4 Sekel, bemægtiget sig dette Tempel for at omdanne det til en Kirke, og har forsynet det med to Rader Kolonner i Tidens Stil. Syden for dette Monument findes egyptiske Værelser med firkantede Vinduer og Trapper; det er den eneste Bygning, jeg har seet, der ej var et Tempel. Ved Siden sees igjen Bygninger der ere opsatte af ældre Materialier, og foran disse en Façade og en Gaard, der har aldrig været fuldendte. Dette var mere et flygtigt Øjekast end en virkelig Undersøgelse. Da Desaix havde tilfredsstillet sin første Videlyst, satte han i

Gal-

Gallop som om han havde seet Mamelukerne paa Sletten, og førte os endnu 2 store Mile derfra for at tage Natteleje i Hermontis, hvor jeg for min Deel, blev lagt ind i et Tempel.

Jeg kunde da endelig stige af Hesten; Dagen var endnu ikke gandske under. En Typhon- eller Anubis-Figur er saa ofte gjentaget i det indre af dette Tempel, at man troer, dette Monument har været ham helliget. Han er forestillet staaende, med en Svinemave, og saadanne Bryster, som Egypterinderne endnu have. Mod Osten, 100 Toiser for Templet, findes en stor Vand-Beholdning, beklædt med smukke Steene, til hvilken man steeg ned af 4 Trapper.

200 Toiser længere borte, i den samme Retning, sees Ruinerne af en Kirke, der er bygget i det 4 eller 5 Aarhundrede af de skjønneste Egyptiske Brudstykker; prægtige Granit-Kolonner prydede Kirkens Skib; men alt er omkastet; der er kun noget tilbage af Chorets Hvælving og de yderste Mure. Denne Ødelæggelse er gjort ved Menneskehænder; thi Bygningen var saa fast, at den sikkert havde modstaaet Tiden.

Dagen svandt, og jeg kom tilbage, gandske fortumlet over de mange Gjenstande, som vare gaine forbi mig i saa kort Tid; alt synes mig en

Drøm;

Drøm; det er sandt, at jeg skulde have næret mig en heel Maaned, med det, som jeg havde maattet suge i 12 Timer, uden endog et kunne være vis paa at finde et Øieblik til at samle mine Betragtninger den næste Dag.

Den 8de om Morgenen, saae jeg en Tamarind af en uhyre Størrelse paa Nilens Bred; den var endelig kastet over Ende, da dens Rødder vare blottede ved Oversvømmelsen; den største Deel af dens Rødder ragede i Veiret og havde skudt Blade, de gamle Grene, som havde fæstet sig i Jorden, udgjorde dens Fod, saa at dens uhyre Stamme, der var bleven hængende i en horizontal Stilling, vegeterede paa alle Kanter formedelst en Forvirring i Safternes Omløb, og fik saaledes et saa fælsomt Udseende, at Tyrkerne ikke havde forsømt at gjøre det til et undergjørende Træ.

Her dreier den libyske Kjæde sig med et mod Østen, og kniber Nilen ind imod den Arabiske. Floden har triumferet over den, som gav den mindst Modstand; dens Strøm har mineret sig en Rende af Kiesel, som den har fundet under Fladen af den libyske Bred; det øverste Dække, der altsaa manglede Grund, er indstyrtet, og har saaledes dannet 2 Klippespidser. Denne Klippe, som kaldes Dschibelin, eller Bjergene, tjener til

Grændse

Grændse for en Underdeling af Øvre-Egypten, og var, under den sidste Regjering bleven en Bom for de oprørske Bejer, der vare forviiste til Øvre-Said, en Skranke, som de forviiste ikke torde overskride uden at blive fredløse. I de sidste Aar hendte det sig, at Osman-Bey, der var sendt til Cosseir ledsaget af Folk som under Haanden vare kiøbte til at dræbe ham, istedet for at følge ham til Mekka, hvor han vilde opholde sig under hans Forviisning, forekom sine Mordere, plyndrede det rigt ladede Fartøi, reddede sig til Øvre-Egypten, samlede saa mange Mameluker, at han kunde tvinge Murat til at underhandle og afstaae Regjeringen over den Strækning, som er mellem Dschibelin og Syene.

Efter denne Indknibning i Flodens Løb, udvider Dalen sig uden at Kulturen vinder noget derved; vidtløftige Marker, som vare rævnede formedelst Vandets Ophold, ventede forgjæves paa, at man skulde betroe dem den Sæd, som de vilde give tilbage med saa store Renter.

Den 9de ankom vi om Morgenen temmelig tidlig til Esne den sidste betydelige Bye i Egypten. Murat havde seet sig nødsaget til at forlade den Aftenen tilforn nogle Timer før vort Kavalleries Ankomst, til at brænde en Deel af hans Telte og

den svære Bagage, der skulde have sinket hans Marsch. Vi maatte altsaa slutte, at han havde bestemt sig til at forlade Egypten og kaste sig ind i Nubien; i Haab om at trætte og adsprede os. Da Landet ikke kunde føde vor samlede Armee, kunde han haabe at samle Kræfter og at være i Stand til at angribe vore Detaschementer gjennem Ørkenen.

Esne er det gamle Latopolis; man seer endnu paa Nilens Bred nogle Brudstykker af dens Havn, der har været ofte forbedret, men er endnu i en jammerlig Forfatning, skjønt man ofte reparerer den. I Byen er en Tempel-Portik, som jeg anseer for det fuldkomneste Monument af den gamle Bygningskunst; den ligger nær ved Basar, paa den store Plads og skulde være en uforlignelig Prydelse, hvis Indbyggerne kunde ane dens Værd; i dets Sted har de maskeret den ved forfaldne Mure og overladt den til det gemeneste Brug. Portiken er meget vel vedligeholdt og har et meget rigt Billedhugger-Arbeide; den bestaaer af 18 Colonner med udgaaende Kapitæler, der forekom mig at være ligesaa sirlige som ædle. De ophævede Hieroglypher, hvormed den er bedækket ind- og udvendig, ere med Flid udførte. Man bemærker her en Dyrekreds, store Menneske-Figurer

med

med Krokodil-Hoveder; skjønt Kapitælerne ere næsten alle forskjellige, gjøre de en skjøn Virkning. Det som kunde endnu mere bestyrke den Meening, at Egypterne ikke har laant noget af andre Folkeslag, at de har taget alle de Prydelser, som udgiøre Kapitælerne, af deres Lands Frembringelser, som Lotus, Palmetræet, Viinstokken, Siv ɔc. ɔc. Jeg forlod ikke dette Tempel, forend da vi skulde fortsætte vor Marsch. Vi lod det halve af vort Infanterie og Artillerie blive tilbage i Esne, for at gaae hurtigere frem i et Land, hvis Hjelpekilder daglig formindskedes og vare næsten udtørrede. Vi toge Natteleje $3\frac{1}{2}$ Miil fra Esne.

Den 10de fandt vi efter 3 Timers Marsch, $\frac{3}{4}$ Miil fra Floden, paa Kanten af Ørkenen, en lille Pyramide af 50 til 60 Fods Grundflade; den var bygget af Muursteen, der vare for smaae til at kunne have vedligeholdt dens faste Stilling; Beklædningen er ogsaa fordærvet fra øverst til nederst.

Foran Edfu fandt vi Ruinerne af Hieraconpolis, som bestaae i Levninger af en Port til en betydelig Bygning, saavidt man kan slutte af Stenenes Størrelse, Ruinernes Udstrækning og Gjennemsnittet af de skiøre Kapitæler, som man finder adspredte hist og her paa Jorden. Den Sandsteen,

hvoraf Templet i Hieraconpolis var bygget, var saa skjør, at Bygningen har ikke bevaret nogen Form. Nogle Toiser længere henne opdager man med Moje en Bygning, der er endnu mere beskadiget. Levningerne af Byen ere ikke andet end Høbe af stærk brændt Tegelsteen, og nogle Granit-Fragmenter.

Paa den anden Side af Floden saae vi 200 Mameluker at komme ned med deres Equipage. Vi fik siden at vide, at det var Elfy-Bey, der blev saaret ved Samanhut, og havde ikke vildet sætte over Katarakterne med de andre Bejer. Eftersom vi gik fremad beundrede vi Stor-Apolinopolis's prægtige og fordeelagtige Beliggenhed; den beherskede Floden og den hele Egyptens Dal, og den prægtige Tempel ragede endnu frem over det Hele, ligesom en Borg, der kunde have behersket Landet; denne Forestilling flyder saa naturlig af dets Beliggenhed, at dette Tempel ikke er bekjendt i Landet uden under Navn af Fæstningen. Jeg forudsaae med Smerte, at vi ville ankomme sildig, og reise tidlig næste Morgen; jeg skyndte mig altsaa i Gallop foran de første Soldater, inden Dagens sidste Straaler ophørte at oplyse Landskabet. Jeg havde kun Tid til at gjennemskyve til Hest denne Bygning, hvis Størrelse,

Høi-

Høihed, Pragt og Fuldstændighed overgik alt hvad jeg endnu havde seet i Egypten og andensteds; den gjorde et gigantisk Indtryk paa mig. Denne Bygning er en lang Række af pyramidalske Porte, Gaarde prydede med Gallerier, aabne og tildækkede Haller, som ere opførte, ikke af Stene, men af hele Klippestykker. Natten kom førend jeg havde været rundt om i dette stolte Monument, og jeg begyndte atter at sukke over den Skjæbne, der bød mig see saa flygtig det, der fortjente den høieste Beundring. Denne gamle Bygnings Varighed stikker forunderligt af mod de graagtige Ruiner af nyere Bpliger, som ere opførte inden i den; endeel af Landsbyens Indvaanere beboe Templet i Hytter, som ere opreiste i Gaardene eller paa Tagene, og ligesom Svalerederne i vore Huse, besudle dem, uden at bedække eller beskadige dem. For Resten frembringer denne Blanding, der er ubehagelig ved det første Øiekast en maleriſk Modsætning og afgiver paa eengang en Maalestok for Menneskene og Epokerne — men have vi Ret til at finde det latterligt, naar uvidende Folk støtte deres usle Bygninger, og tage ei i Betænkning at dække Skjønheder, hvorpaa de aldrig har fæstet et Blik, imedens vi lode de gamle Theatrer i Nimes vanskabe ved heslige Mure.

Paa

Paa hiin Side af Edfu kniber Landet sig sammen; der er kun $\frac{1}{4}$ Miil mellem Ørkenen og Floden. Kl. 12 gjorde vi Holt paa Bredden af Nilen. Kavalleriet var forbi os; i det Øjeblik da vi vilde bryde op, lod det os sige, at vi maatte gjennemvandre en Ørk, af 7 Miles Udstrækning. Det var for høit oppe paa Dagen til at kunne begynde paa saa lang en Marsch; vi toge altsaa Natte-Qvarter i en forladt Landsbye, hvor vi lykkeligviis fandt Brænde.

Den 11te brød vi op Kl. 3. Efter at vi havde marscheret en Time i det dyrkede Land, kom vi ind i Bjergstrækningen, der bestod af Schifersteen, Sandsteen, hvid og rød Qvarts, brun Kiesel med nogle hvide Kornaliner. Efter 5 Timers Marsch i Ørkenen, vare Soldaternes Skoe saa sønderrevne, at de viklede det Linned, de havde tilbage, om Fødderne; en brændende Tørst fortærede dem; man kunde ikke finde Vand uden i Nilen, hvis Bredder vare ligesaa tørre som Ørkenen. Divisionen var udmattet, og for at naae Floden, maatte man gjøre en Miils Omvei; men Tørsten bød, og man kom derhen aldeles udtørret. Vor Equipage fulgte adspredt efter, fordi Lastdyrene, som Aftenen tilforn ikke havde faaet nogen Græsning, vare udmattede af Hunger. Hvor

ilde

ilde blev Troppen tilmode, da man maatte forkynde den, at der var intet at spise! vi saae bedrøvede paa hinanden; man hørte ingen Knurren, men en dyb Taushed og Taarer, Fortvivlelses Forbud, vare vel anderledes skrækkende! da denne frygtelige Forfatning havde varet nogle Øieblik, kom en Kameel, der bar noget Smør, tilligemed nogle andre, hvis Provisioner vare fortærede; man rodede paa Bunden af Sækkene, rystede dem, og samlede paa denne Maade saa meget, at man kunde uddele en Haandfuld Meel; man foreslog at bage Pandekage; et Træ gav os Ild; denne Beskjæftigelse forjagede de sørgelige Forestillinger, og den franske Munterhed bragte det gamle Mod tilbage. Vi toge nu hurtig bort, men neppe vare vi paa Vejen, førend vore Stakkels Heste, som ikke havde spist Pandekage, styrtede under os af Tomhed; man maatte føre dem ved Haanden og støtte dem, eller ogsaa forlade dem; man maatte gaae, hvilket jeg havde anseet for umuligt, dersom ikke Nødvendigheden havde budet — men Nøden tvang, og vi have lært at kjende de mange Hjelpemidler, som dette Udtryk indbefatter.

En halv Time efter at vi komne igjennem den første Ørk, fandt vi Ruinerne af Silsilis; de bestode af Brudstykker, Teglsteen-Hobe, og Lev-

Levninger af et Tempel, hvis høieste Mure for nærværende ikke hæve sig 3 Fod over Jorden. Man kan endnu kjende at Templets Skib var skjult med Hieroglypher og omgiven med et Galleri, til hvilket man i seenere Tid havde føjet en Portik uden Hieroglypher. Nu kom vi for tredie Gang ind i Ørkenen; en Hyæne fulgte temmelig længe med Kolonnen.

Klippen bliver her granitartig, med Kiesel af hver Farve og Slags, som formedelst dens Haardhed kan modtage en glimrende Politur. Jeg fandt Kornalin, Jaspis og Serpentin; Sandet bestod af Granitens oprindelige Bestanddele. Vi kom til en forhøjet Jordflade, hvorfra man seer Nilen at bugte sig frem i en stor Strækning; den løber langs med Mokatam, kommer tilbage mod Nord-Vest og gaaer atter mod Norden. Ved denne Vinkel, seer man Ruinerne af et Fyrtaarn, der maaskee tjente til at oplyse denne bugtede Seilads; ved den anden seer man Høiderne af Ombos, der viser sine skjønne Monumenter. Ved Flodens Bøining danner en af dens Arme en oversvømmet Øe, der allene er saa meget værd, som 20 Qvadrat-Mile af det tilgrændsede Land. Dens Beliggenhed frelste den fra Mamelukernes Indfald og vort Besøg. Indbyggerne af det faste

Land,

Land, trak sig derhen, og overlod os den store Landsbye Binbau, der stoder til Ørkenen og er lige saa sørgelig som den. Her traf vi ind efter 11 Timers Marsch. Den Flok Oxer, som fulgte os, havde forvildet sig, saa man maatte vente efter dem, ikke uden Frygt for at de vare opsnappede. Landsbyen frembød os kun nogle Mure, der bleve gjennemsøgte lige til Grunden. Her blev jeg Vidne til et Optrin, som viste mig den besynderligste Modsætning af den vildeste Haardhed paa den ene, og den menneskekjerligste Følsomhed paa den anden Side. Just som jeg bemærkede at, hvis den Gjerrige godt forstaaer at skjule en Skat, saa lærer Trangen endnu bedre at opdage den, kommer en Soldat frem af et Hul, og slæbte en Geed efter sig, som han der havde draget frem; strax efter ham fulgte en Olding som bar 2 spæde Børn: disse lagde han paa Jorden, faldt paa Knæ, brast i Graad og betydede, at hans Børn maatte døe, hvis man tog Geeden fra ham. Den blinde og stumme Trang er ikke bevæget ved dette rørende Syn — Gjedden er allerede slagtet. I det samme Øjeblik kommer en anden Soldat med et andet Barn i sine Arme, som en flygtende Moder uden Tvivl havde været nødsaget til at lade blive tilbage i Ørkenen; uagtet den

Byr-

Byrde som denne brave Karl havde at bære, hans Randsel, Musket, og hans Patrontaske, nagtet en 4 Dages forceret og trættende Marsch, havde han følt Trang til at redde denne ulykkalige lille Skabning, og baaret den 2 Mile paa sine Arme: da han ikke vidste hvad han skulde gjøre af Barnet i en forladt Landsbye, faaer han Øje paa den eeneste af Indbyggerne med 2 Børn, og uden videre at erkyndige sig, lægger han hen til ham Gjenstanden for hans Omhue, med et følende Væsens Henrykkelse, der gjør en god Handling.

Dersom jeg med Øyen havde seet, at Hungeren gjorde en Skabning af mit Slags saa grum som et vildt Dyr, saa trøstede den anden Soldat mig og fastknyttede mig igjen til Menneskeheden. Hvilke Følelser frembringe de mildere Dyder under Krigens Rædsler! det nedslaaede Sind oplives paa nye, det er et Glas sødt og friskt Vand som bydes midt i en Ørken! Jeg kunde have givet den ulykkelige Olding Penge og Brød, men da jeg ikke kunde gjøre noget for Børnene, rev jeg mig bort fra at see en Ulykke, som det ikke stod i min Magt at afhjelpe.

Den 12te atter Ørkener at gjennemvandre! vi fandt Klippen vexelviis af Granit og Sandsteen, der paa Overfladen dannede en skjør Skorpe, som lig-

lignede Slak. I Dalene, hvor der er meget Sand, er Overfladen lige saa blød og jævn som Snee, saa at den lige saa let modtager Dyrenes Spor, og viser dem, som har været der siden den sidste Vind. I Almindelighed seer man blot Spor af Gazeller; dette nydelige lille Dyr, som er mere frygtsomt end vildt, søger sin Næring paa Bredden af Floden, og fordyber sig derpaa af Frygt i den tause Ørken. Denne Bemærkning nedslog mig, at et Rovdyr næsten altid følger i Hælene paa denne smukke og svage Skabning; dens Hurtighed kan ikke sikre dens Frihed, og det umaalelige Rum afgiver den intet Fristed mod Tyrannen. Vi saae i Dag 2 af disse Dyr, de nydeligste og fineste af denne store Slægt. Vor Marsch var besværlig og langsom, da vi hvert Øieblik maatte standse for at rette paa vort Fodtøi og for at puste ud. Om Eftermiddagen fandt jeg i den vilde Ørk Spor af en stor gammel Vej, der paa hver Side var belagt med store Steene og førte lige til Syene. Vor Trop var saa udmattet, at man, ved Enden af Ørkenen, lod den standse paa det første Sted som kunde skaffe vore Heste Græsning: jeg troer det havde været umueligt at faae dem bort derfra eller vore Soldater til at reise sig. Det var paa det sidste med mine Kræfter,

jeg

jeg forblev som naglet til den Plet hvor jeg havde sat mig ned og tilbragte Natten der. Den næste Dag havde vi kun $\frac{3}{4}$ Mil tilbage inden vi naaede Cavalleriet, som allene var gaaet i Forvejen for at opæde Landet for os: endelig kom vi til Essuan eller Syene, hvor vor Marsch havde Ende. Soldaten forglemte sine Mojsommeligheder, som om han var ankommen til det forjættede Land, som om han, for atter at finde et Land, der kunde nære ham, ikke maatte gjøre den Vej endnu eengang, som han havde tilbagelagt med saa megen Besværlighed — men den forbigangne var allerede næsten forsvundet, og den nærværende Nydelse lod ham neppe skimte en uvis Fremtid. Imidlertid saae jeg næsten ingen der havde Aarsag til at fryde sig, naar jeg undtager mig selv, da jeg nu for første Gang skulde aande frit og sætte mig fast i et Land, hvor alt vilde blive mig interressant.

Den første gode Tidende vi fik var, at Mamelukerne ikke havde brændt de Barker, som de ikke havde kundet bringe over Nilens Katarakter. Vi tilbragte Natten under aaben Himmel i Contra-Essuan. Om Morgenen besteeg jeg Klosteret St. Laurent, som ikke er andet end en usel Ruin.

Nor-

Norden under staaer Vindenes Taarn, en Slags Vedette, hvorfra man har den besynderligste Udsigt: det er Verdens Ende, eller snarere Chaos, hvis Luft allerede har udviklet sig, og hvis Vand-Partikler ogsaa begynde at afsondre sig fra Jorden, og lover at gjøre Naturen frugtbar. Dette viser sig paa Granit-Klipperne, i hvis Huulheder Sand og Dynd har fæstet sig og danne saaledes et Grundlag for Vegetationen, som gradeviis tiltager. I Elephantine frembyde allerede Bygningen, Træerne, Boeligerne et Billede paa den udviklede Natur, derfor har denne Ø uden Tvivl faaet det arabiske Navn: Qeziret-el-Sag o: den blomstrende Ø.

Den 14 Pluvioſe (2 Febr.) gik vi over Floden til den høire Bred for at besætte Essuan eller Syene. Murat-Bey var allerede forbi Kararakterre, og udbredede sig paa en stor Strækning for at kunne underholde sine Mameluker og Heste. Vi befandt os i den samme Forfatning.

Den 16 brød Desaix op med Kavalleriet for at opsøge Elfy-Bey, som vi havde efterladt bag os paa Flodens høire Bred. Jeg havde endnu ikke været skilt fra Desaix siden min Bortreise fra Cairo: jeg tør sige med en Slags Stolthed at det smertede os begge vi havde nydt saa mange behagelige

gelige Øieblik sammen, vi havde ofte tilbragt 12, ja 15 Timer ved hinandens Side; vi talede ei, men drømmede gandske høit, og efter saa langt Samvære sagde vi tit: hvor mange Ting ville vi have at sige hinanden det øvrige af vort Liv! hvor mange vise og philantropiske Ideer, som angik Landets Bestyrelse, opstode ei i hans Siæl, naar Trompetens Klang eller Trommens Hvirvel ikke mere indgav ham Krieger-Feberen! Hvor mange interessante Noter vilde hans beundringsværdige Hukommelse nu have meddeelt mig! med hvilken Fordeel kunde jeg have spurgt ham tilraads! med hvilken Deeltagelse vilde han have seet mit Værk, som han skulde have anseet for sit eget! Ved at forlade mig i kort Tid syntes det som han lidt efter lidt vilde vænne mig til at skilles fra ham.

Med General Belliard gik jeg hen at tage Gouvernementet Syene i Besiddelse. Byen Syene's Monumenter kan lede til at bestemme dens Epoker, eller rettere dens Tilværelses Perioder. Ruinerne fra dens første Alder kan lettelig kjendes: den maatte da have været en temmelig betydelig Bye, dersom de Bygninger, som findes paa begge Sider af Nilen og paa Elephantine udgjorde en eeneste Bye, hvilket man maae troe, da de ere kun adskilte ved Floden, der paa dette Sted er

mere

mere dyb end bred. De arabiske Ruiner ere grupperede paa en Klippe mod Osten, ved hvis Fod findes romerske Monumenter: heraf seer man ogsaa nogle Levninger paa Oen Elephantine. I det heles Sted staaer nu en stor Landsbye, som er bedre bygget og har ligere Gader end de almindelige Landsbyer, hvilket maae tilskrives den Mængde gamle Materialier, som her findes.

Vi anvendte vore første Øieblikke paa at indrette os: vi havde et temmelig smukt Qvarteer; det var en Kiachefs Huus, bygget af Steen, med en Etage, Terrasser og hvælvede Kammere, vi gjorde os Senge, Borde, Bænke: at klæde sig af, sætte og lægge sig syntes mig at at være Blødagtighed og en sand Vellyst: Soldaterne gjorde det samme. Dagen efter vor Bosættelse her fandtes paa Syenes Gader, franske Skrædere, Skomagere, Guldsmede, Barberere med deres Skildt og Traktorer til fastsatte Priser. En Armees Stilleliggen frembyder den hurtigste Udvikling af Vindskibelighedens Hjelpemidler; ethvert Individ arbeider til Selskabets Vel, men det som især karakteriserer en fransk Armee er, at man søger at skaffe det nødvendige og overflødige tilveie paa een og samme Tid og med samme Iver; her fandtes Haver, Kaffehuse og offentlige Spil med Kort,

som

som var fabrikeret i Syene. Ved Enden af Landsbyen gik en ligelobende Alee mod Norden; her opreiste Soldaterne en Milesteen med denne Indskrivt "Pariser-Vej, No. 11, 167, 340." og det var nogle Dage efter at de havde faaet en lille Ration Dadler, at de havde saa lystigt eller saa philosophiskt Indfald. Døden allene kan sætte Grændse for saadan Kjækhed og Munterhed, de største Ulykker kan ikke.

Paa denne Side af Floden er ingen anden Levning af den Egyptiske Bye tilbage, uden et firkantet Tempel, omgivet med et Gallerie, men tillige saa forfaldent, at man seer kun et Par Kolonner med Capitalerne og endeel af Bielkeværket. Savary, der tilstaaer at han ikke har været i Syene, giver, paa andres Udsigende, dette Fragment ud for Levningerne af det Observatorium, hvor man, efter hans Mening maae søge Nilometeret. Jeg har gjort en særskilt Tegning af denne lille Ruin for at hæve en Vildfarelse, som man ej kan tilregne vor flittige og behagelige Reisende, som har sagt alt, angivet alt, og ofte malet til Beundring det han ej har seet.

I Nærheden af denne Ruin findes blandt Palmerne Fragmenter af en Bygning, som jeg troer man kan tilskrive den græske Chatolicisme;

2 Granit-Colonner staae endnu, 2 Indfatninger af samme Materie og Colonner gruperede mod 2 Sider af en eeneste Pille. De to sidste Stykker ere omkastede.

Den Elephantine blev paa eengang mit Landsted, mit Lyststed, hvor jeg gjorde mine Observationer og Undersøgelser; jeg troer virkelig at jeg har vendt enhver Steen her, og undersøgt enhver Klippe. Paa den søndre Side laae den egyptiske Bye samt de rommerske og arabiske Bopæle, som ere traadte i dens Sted. Man kjender kun Rommernes Besiddelse paa Teglsteen, Potteskaar og smaae Guddomme af brændt Jord og Bronze, som man endnu finder her; Arabernes kjender man allene paa det Skarn, hvormed de har bedækket Jorden, og som i Almindelighed udgjør Ruinerne af deres Bygninger. Alle fra den senere Tid have neppe efterladt Spor af deres Tilværelse, alt er forsvunden for disse egyptiske Monumenter som ere Eftertiden helligede og har modstaaet Menneskets og Tiden. Midt paa denne vide Mark, som er bedækket med Teglsteen ꝛc., hæver sig endnu et gammelt firkantet Tempel, omringet af et Gallerie, med 2 Kolonner ved dets Portik. Der feiler allene 2 Piller paa det venstre Hjørne af denne Ruin. Man har i fildigere Tid lagt andre

Bygninger dertil, hvoraf nu allene nogle enkelte Stykker ere tilbage, der ikke kan vise den Form de have havt, men bevidne kun, at Tilbygningerne har været større end Templet selv; dette sidste er inden og uden til bedækket med Hieroglypher i Bas-relief, som ere meget godt udarbeidede og vedligeholdte. Disse Forestillinger anbefale sig saa meget mere til Undersøgelse, da de have en Enhed, jeg ikke har truffen før i disse Slags Udstringer, som i Almindelighed ere afdelede i flere Feldte.

Var det Cneph's Tempel, den gode Aands, denne egyptiske Gud, der meest nærmer sig vort Begreb om det høieste Væsen? eller er dette Tempel, som Historieskriverne har talt om, det, der findes 600 Skridt mere nordlig, som er mere forfaldent, men af samme Form, samme Størrelse, og hvis Sirater altid ere ledsagede af Slanger, Viisdommens og Evighedens, og især Guden Cneph's Sindbillede? Naar jeg dømmer efter de egyptiske Bygninger, jeg har seet, er dette Tempel i den ældste Orden og aldeles i samme Smag som det kurnuske Tempel i Theben. Det særegne jeg har fundet i det omtalte Tempels Billedhugger-Arbeide er mere Bevægelse i Figurerne, længere og bedre faldende Klæder. Paa et Bas-relief findes 3 Figurer,

gurer, som synes at takke en Helt, der har befriet dem fra en 5te Person, som er næsten udslettet, men som man tydelig seer er kastet om. Er dette Billedhugger-Arbeide, der synes at have en grupperet Sammensætning og noget Perspectiv, tidligere eller ældre end den Tidspunkt, da Egypterne havde bestemt et fast Mønster for deres Figurer, for, ligesom med Skriften, at gjøre Karakterer af dem, hvis Betydning man fattede ved første Øjekast, og forklarede, uden at have fornøden at betragte dem? af denne sidste Bygning er kun en Colonne af Portiken og en Side af Galleriet tilbage, alt det øvrige er ødelagt.

Midt paa Øen findes 2 Dørposter, af Granit-Blokke, sirede med Hieroglypher, dette Brudstykke har uden Tvivl henhørt til et meget prægtigt Monument, hvis hele Udstrækning man let kunde opdage ved at eftergrave. Mod Østen sees endnu et meget lidet og med Flid udført Fragment af en Bygning; det som man seer deraf er den vestlige Side af et snævert Kammer eller Tempel, og de Hieroglypher, som ere tilbage, ere meget godt udarbeidede. Dets Udsiringer bestaae for det meeste af Planten Lotus, og blandt andet, af denne Plantes Blomster, hvis hældende Stængel synes at blive oplivet af en Figur, som vander

den. Dette Kammer eller Tempel stoder til et endnu snævrere Værelse, som, efter en Række af Bygninger at dømme, gik ud til et Gallerie, der var aabent mod Nilen, og hvilede paa en stor Muur, der beskyttede Øens østlige Side fra at beskadiges af Flodens rivende Strøm. Af dette Gallerie ere endnu 3 Portiker tilbage, og en Granit-Trappe, der gaaer lige ned til Floden; skulde ikke dette Gallerie, dette udstrede Kammer og denne Trappe være hint Observatorium og Nilometer, som de Reisende søge forgjæves i Syene? Fuld af denne Tanke, har jeg nøje betragtet, men ikke kundet opdage noget Spor paa Trappens Beklædning, der robede Grade-Maal; men i øvrigt kunde Trinene selv have tjent hertil, og da den øverste Deel af Trappen var en Grus-Dynge, kunde Graderne gjerne have været betegnede paa denne Deel, som jeg ikke har seet *).

Alle disse Bygninger hvile paa Klippe-Masser, skjulte af Hieroglypher, som ere udarbeidede med større og mindre Flid; længer henne, mod Nor-

*) Strabo, som med Flid har betragtet Syene og beskrevet det med Nøjagtighed, siger at dette Nilometer var en Brønd, der modtog Nilens Vand, og at de Grader, som bestemte Oversvømmelsers Høide, vare indgravede paa Brøndens Side. F. A.

Norden, finder man Stykker af en Muur, med en Aabning mod Floden; paa den indvendige høire Side er et Bas-relief i Marmor, som forestiller Nilen, af 4 Fods Proportion i samme Stilling som den Koloss i Rom, der forestiller denne Flod. Denne Copie af den samme Idee beviser paa een Gang at Bygningen er rommersk og ældigere end den Tidspunkt, hvori hint græske Kunststykke er bleven bragt til Rom, og at Rommerne ikke har havt en militærisk Post i Syene, men en mægtig Colonie, da de har kundet forene Luxens Prydelser med de nødvendigste Bygninger; de Bad og det kostbare Huusgeraad i Bronze, som man finder her dagligen, bestyrker vor Meening om denne Kolonies Rigdom og Varighed.

Den Elephantine forsvares vel mod Syden ved Flodens Brændinger, men er uden Tvivl mod Norden blevet meget forøget ved Jord-Opdyngninger, som dagligen forvandles til arbeidet Jord og behagelige Haver, vandes bestandig ved Hjul med Øser, og høstes 4 til 5 Gange om Aaret; Dens Indbyggere ere ogsaa talrige, velstaaende og høflige. Jeg kaldte dem til mig fra den anden Side; de kom strax med deres Barker; jeg fik snart Følge af deres Børn, som bragte og solgte mig Fragmenter fra Oldtiden, og raae Karnioler.

Med

Med faae Dalere gjorde jeg mange lykkelige af disse Smaa, og vandt deres Forældres Venskab. De indbød mig til sig, og anrettede Frokost for mig i de Templer, hvor jeg vilde komme at tegne, kort: jeg var som Ejer af en Have, hvor alt det, man ellers plejer at efterligne, virkelig fandtes; smaae Øer, Klipper, Urken, Marker, Enge, Lunde, Hytter, mørk Skov, sjældne Planter, Flod, Kanaler og Møller, stolte Ruiner, overalt, et Sted, saa meget mere fortryllende, da det, ligesom Armidas Have, var omgivet af den rædselfulde Natur, af den fæle Thebaide, hvis Contrast forhøjede Nydelsen. Da mine Sandser og min Indbildningskraft vare lige meget beskjæftigede, maae jeg tilstaae, at jeg har aldrig oplevet Timer, som have været sysselsatte paa en mere behagelig Maade, en dem, jeg tilbragte paa mine eensomme Spadseregange i Elephantine.

Syenes Befolkning er talrig; imidlertid bestaaer deres Handel allene i Sennes-Blade og Dadler; disse 2 Artikler betalte Indbyggernes Fornødenheder, en Kiaschef's, en Guvernør og en tyrkisk Garnisons Underholdning. De Sennes-Blade, som voxe i Omegnen af Syene ere middelmaadige; man sælger dem ikke førend de ere forfalskede ved de Blade, som de Barabras bringe

fra

fra Orken og sælge hundrede Gange lettere end vi betale i Europa; det er rigtig nok, at der hviler en stor Mængde Paalæg paa denne Handelsartikel, førend den kommer til os, at den skaffer Toldboden i Cairo og Alexandrien de vigtigste Indkomster. Den anden Udførsels Artikel er Dadler; de ere tørre og smaae, og i saa stor Mængde, at man daglig fører hele Baadsladninger af dem til Nedre-Egypten, uden at regne, at de udgjøre Indbyggernes fornemste Føde.

Vore Spioner bragte os den Efterretning, at Mamelukerne fjernede sig saa lidet som muligt fra Kataraktерne, og foere grumt afsted paa begge Sider af Nilen, der endnu kunde skaffe dem nogen Furage. De havde ladet Forraad af Meel og Dadler komme fra Deir og Bribes, men den der værende Aga havde betydet dem, at denne Kilde vilde udtørres. De udbredede sig 10 Mile paa begge Bredder; deres Bag-Trop var kun 4 Mile fra vor, saa at de vidste alt hvad vi foretoge os, ligesom vi vare underrettede om deres Bevægelse ved de samme Midler og maaskee ved de samme Commissarer, som troligen tjente begge Partier med samme Nøjagtighed.

General Daoust havde truffen Assan-Bey paa den høire Nilbred, lige over for Edfu, i det Øje-

Øieblik da han nærmede sig Nilen, for at indtage Vand. Da Bejen var i Fare for at miste sin Equipage, greb han an med Raserie, vores Folks Hidsighed efter at bemægtige sig den, og maaskee en Smule Foragt de havde faaet for Fjenden i Slaget ved Samanhut, bragte dem til at falde an med for stor Skjødesløshed. Denne Kamp mellem 200 Ryttere paa begge Sider, var snarere et Haandmænge, end et Slag; begge Partier gave Prøver paa en uhørt Tapperhed. Kampen varede en halv Time, de Franske beholdt Valpladsen men Asfan Bey opnaaede sin Hensigt at redde sin Equipage. Vi havde 30 til 40 døde og ligesaa mange saarede, Mamelukerne 12 dræbte og mange saarede, Asfan blev saaret paa Foden — kort: ingen kunde rose sig af dette Møde.

Vi gik frem for at opsøge de Barker, som Mamelukerne havde vilde bringe op af Floden, og vort Forsæt var at see Kakarakterne med det samme. Imellem Granit-Klipperne fandt vi de Steenbrud, hvoraf man tog de Blokke, som tjente til at forfærdige disse kolossalske Statuer, der har været Gjenstand for saa mange Aarhundredes Beundring og hvis Ruiner endnu bestyrtse os. Det lader som man har vildet navnkundiggiøre de Magter som har frembragt dem, ved at efterlade paa

Ste-

Stedet hieroglyphiske Indskrivter, der maaskee bevare Erindringen heraf. Den Maade paa hvilken man løsnede disse Blokke, maatte være den samme, man i vore Dage bruger, det vil sige, man tilvejebragte en Revne i Klippen og sprængte den itu ved mange Kiler, som blev slagne ud paa een Gang. De skarpe Kanter som derved fremstode, ere saa godt vedligeholdte i denne uforanderlige Materie, at Arbeidet synes først i Gaar at være ophævet. Denne Granit er saa haard og tæt, at de Klipper, som ligge i Strømmen, ikke opløses men poleres af Vandets Paagniden. Den skjønneste og hyppigste Granit er den røde, den graae har ofte for megen Glimmer. Imellem disse Blokke finder man Aarer af meget glimrende Qvarts, og Lag af en rød Steen, der ligner Porphyren i Haardhed, tilligemed andre Lag af denne sorte og haarde Steen, som vi saalænge har taget for Basalt og Egypterne har ofte brugt til deres Statuer af middelmaadig Størrelse.

Halvanden Miil paa hiin Side Steenbrudene, formere Klipperne sig og danne en Banke, hvor vi fandt Mamelukernes Barker fastsiddende mellem Klipperne, indtil Floden igien vilde voxe; Bønderne af Omegnen havde taget deres Takelage og Forraad. Her forlode vi den lille Baad hvori

vi

vi vare komne, gik et Qvarteers Tid til Fods og saae det man er bleven eenig om at kalde Katarakten o: Nilfaldet. Det er ikke andet end Flodens Strøm der gaaer mellem Klipperne og danner paa nogle Steder Kaskader af nogle Tommers Høide, der ere saa umærkelige at man neppe kan udtrykke dem i Tegning, skjønt de vilde danne et smukt Malerie, naar man gav dem den Farve, der karakteriserer dem. Disse Bjerge, hvor sorte og skarpe Klippespidser rage frem, kastes tilbage i det sorte Speil af Flodens Vand, der her er indkneben ved de mange Granit-Spidser, som dele dens Overflade, og frembringe lange hvide Striber; disse alvorlige Former og Farver stikke af mod de Palmetræers blege Grønne, som ere kastede hist og her mellem Klipperne og ved den skjønneste Himmels blaa Hvælving; naar dette Malerie blev godt gjort, vilde det have den Fordeel, at frembyde paa een Gang Billedet af en sand, men dog gandske nye Natur. Naar man er forbi Katarakterne hæve Klipperne sig og sammendynge Granit-Blokke paa deres Toppe, der synes at holde sig i Ligevægt for at frembringe en malerisk Virkning. Igjennem denne strænge og alvorlige Natur opdager man med eet Ben Phile's prægtige Monumenter, der udgjøre den meest glimrende

Mod-

Modsætning og overrumple den Reisende paa den forunderligste Maade. Nilen gjør her en Omvei, ligesom den vilde søge og omflyde denne fortryllede Øe, hvor Monumenterne ellers adskilles ved Palme-Lunde eller Klipper, som synes allene at være der for at gruppere Naturens Rigdom med Kunstens Pragt, og gjøre en Samling af det meest maleriske og stolte, som de kan frembringe. Den Enthusiasme, som hvert Øieblik gjennemtrænger den Reisende ved Synet af Øvre-Egyptens Monumenter, kunde maaskee forekomme Læseren som en eensformig Overdrivelse, og er dog allene det naive Udtryk af den Følelse, som deres høje Karakter indgiver.

Paa det faste Land vare ingen Indbyggere; de havde endog forladt Phile, og flygtet hen til en anden større Øe, hvor de oplostede vilde Skrig, som man forsikrede os betydede Skræk. Vi anvendte alt mueligt for at overtale dem til at sende os en Barke, der var fastgjort paa hin Side, men forgjæves. Vi vendte tilbage meget fornøjede med vor Dag; men denne første Oversigt forekom mig ikke tilstrækkelig for saa vigtige Oldsager, for saa betydelige Monumenter, der vare saa vel vedligeholdte og hvis nøjagtige Beskrivelse maatte være saa interressant.

Nogle

Nogle Dage efter fik vi at vide, at Mamelukerne paa den høire Nilbred furagerede paa 2 Mile nær; vi belavede os altsaa paa at drive dem tilbage, og brøde op med 400 Mand. Vi toge Landvejen til Phile gjennem Ørkenen; denne Vei har det besynderlige hos sig, at man seer tydelig den har været afstukken, opfyldt som en Chaussee og meget brugt fordum. Dette Sted var ogsaa det eeneste i Egypten hvor en Landevei var aldeles nødvendig; da Katarakterne gjøre Nilen useilbar, maatte alle Handelsvarer, som kom fra Ethiopien til Phile, føres over Land til Syene hvor man paa nye indskibede dem. Alle de Steen-Blokke man finder paa denne Vei ere bedækkede med Hieroglypher og synes at være lagt der med Hensigt at underholde de Reisende. Her findes en besynderlig Klippe i Form af en Stol; for at kunne naae til Sædet har man indhugget Trappetrin i Klippen; det hele er bedækket med Hieroglypher, hvoraf den største Deel er med Flid udarbeidede.

En anden Besynderlighed ved denne Vei er Ruinerne af de Linier, der vare opførte af Muursteen, som var brændt i Solen, hvis Grund har 15 til 20 Fods Tykkelse; denne Befæstning gik langs med Dalen og Vejen, og strakte sig til de Klipper og Porter, der ligge 3 Mile fra Syene.

Skjønt

Skjønt disse Mure have været opbyggede af lidet kostbare Materialier, saa maae dog deres Opførelse have været forbunden med store Bekostninger, der bevise, hvor vigtigt man har troet det, at forsvare dette Punkt. Man det skulde være Levningerne af den berømte Muur, som en egyptisk Dronning, ved Navn Zuleikha, Datter af Ziba, en af Pharaonerne, lod opføre, og som gik fra det gamle Syene, ligetil det nuværende El-Arisch, og hvis Fragmenter Araberne kalde Haif-el-Adschu, eller den gamle Kones Muur.

Phile's Indbyggere vare komne tilbage til deres Boliger, men aldeles bestemte til ikke at modtage os; vi tilskrev denne Uvillie den Skræk vi foraarsagede dem, og vedbleve vor Vei. Paa hin Side Phile er Floden endnu gandske frie og seilbar, men naar man kommer forbi et arabisk Fort og en Moskee af samme Tidsalder, bliver Nilens Bred lidt efter lidt ufremkommelig. Istedet for denne Ødselhed af Monumenter og Indskrivter, saae vi allene en fattig Natur, som var overladt til sig selv. Vi kom ind i en Ørken, og gik over en Vinkel af Floden for at forkorte Vejen. Efter at vi flere Timer havde klatret op og ned af Dale, kom vi endelig til Tandi, en ussel Landsbye paa Bredden af Floden. Ved vor Ankomst

havde

havde Mamelukerne netop forladt denne Landsbye, og lode i Stikken deres Fade, Gryder, ja endog deres færdige Suppe, som de vilde have fortæret efter Solens Nedgang, thi det var Maaneden Ramadan, en Slags Faste, i hvilken Tid Muselmænnerne, ja endog Soldaterne, intet spise, saa længe Solen er paa Horizonten.

Om Natten udsendte vi en Spion, der mod Dagbrækningen bragte os den Efterretning, at Mamelukerne havde fundet sig for meget i Nærheden af os i Demiet, 4 Mile højere op end Tandi, og vare bortreiste ved Midnat. Da vor Hensigt at jage dem bort var opfyldt, begave vi os atter paa Vejen til Syene. Jeg havde allerede nok af Ethiopien, af Gublierne, og deres Fruentimmer, hvis overordentlige Hæslighed allene kan sammenlignes med Mændenes vilde Jalusie. Jeg saae nogle af dem; da jeg indgjød Mændene mindre Skræk end Soldaterne, satte de en Flok Fruentimmer under min Beskyttelse i en Hytte, hvor jeg havde belavet mig paa at tilbringe Natten foran Døren. Overrumplede ved vor Ankomst, havde de, da det lakkede ad Aften, ikke havt Tid til at flye og skjule sig i Klipperne, eller at svømme til hin Side af Floden; de havde aldeles de Vildes trodsige Dumhed. En skarp Jordbund, ide-

ligt

ligt Slæb, og utilstrækkelig Føde, forandre uden Tvivl hos dem Naturens Ynde og giver endogsaa deres Ungdom, Affældighedens Udtryk. Det lader som at Mændene ere af et andet Slags, thi deres Træk ere blødere, deres Hud er fiin, deres Ansigt levende og muntert, deres Tænder og Øine skionne. Da de ere levende og kloge, give de deres Sprog saa megen Klarhed og Bestemthed, at en eeneste kort Phrase giver et fuldstændigt Svar paa det Spørgsmaal man har gjort dem; deres heftige Karakter nærmer sig mere vor end de øvrige Orientalers; de forstaae hurtig og ere meget tjenstagtige, men de stiæle med megen Snilhed, og have en Begjærlighed efter Penge, som allene kan sættes i Ligning med deres Tarvelighed og undskyldes ved deres yderlige Fattigdom. Disse Aarsager maae man tilskrive deres Maverhed, som ikke kommer af Mangel paa Helbred, thi skiønt deres Farve er sort, viser den dog Liv og Blod; deres Muskler ere ikke andet end Sener, og jeg har ikke seet en eeneste kiødfuld, end sige fed, iblandt dem.

Man maatte udhungre Landet for at holde Fienden borte. Vi opkiøbte derfor Qvæget, betalte Afgrøden paa Marken, og Indbyggerne hjalp os selv at ruske op deres tilkommende Forraad og

solgte

fulgte os med deres Qvæg. Saaledes toge vi Folkemængden med og lode en Ørken bag efter os.

Da jeg kom tilbage blev jeg paa nye bestyrset over Philes prægtige Bygninger. Jeg er overbeviist om at Egypterne have samlet saa mange stolte Monumenter paa deres Grændseskiæl, for at frembringe denne Virkning. Phile var Oplagssted for Ethiopiens og Indiens Tushandel; og da Egypterne vilde give Ethiopierne et stort Begreb om deres Hjelpekilder og Pragt, opførte de disse stolte Bygninger paa Rigets naturlige Grændse, nemlig Syene og Katarakterne.

Vi havde endnu en mindelig Underhandling med Dens Indbyggere, som blev mere oplysende; de erklærede os, at vi kunde gjærne komme saaledes 2 Maaneder i Rad, men at det aldrig skulde blive os tilladt at komme over til dem. Vi maatte endnu denne Gang tage dette for godt, thi vi havde ingen Midler nærværende, som kunde have forandret deres Beslutning; men da det haver været et skadeligt Exempel, at en Haandfuld Bønder torde trodse os 4 Skridt fra vore Besiddelser, saa opsatte man til den næste Dag at gjøre dem Erindringer som kunde forandre noget i deres Bestemmelse. Man kom virkelig tilbage med 200 Mand. Saasnart de saa disse, rustede de sig til Krig og

erklæ-

erklærede den paa Vildes Maade ved Qvindernes idelige Skrig. Indbyggerne af den nærliggende Øe, strømmede til med deres Vaaben, som de svingede i Luften; nogle blandt dem vare gandske nogne, holdt en Sabel i den ene Haand, og et Skiold i den anden; andre havde Flinter til Lunte og lange Pikker; i et Øieblik var den hele Klippe mod Østen skjult med Flokke af Fiender. Vi raabte endnu een Gang til dem, at vi ikke vare komne for at skade dem, men at vi kun forlangte at komme som Venner over paa Øen; de svarede, at de aldrig ville give os Midler hertil, at deres Barker aldrig skulde komme for at afhente os, at de, kort at fortælle, ikke vare Mamelukker, som vilde flye for os; dette Pralerie blev understøttet af eensstemmige Skrig, der gjenlød fra alle Sider; de vilde slaaes; de havde forsvaret sig mod Mamelukkerne, og givet deres Naboer Prygl; de vilde have den Ære at gjøre os Modstand, ja at trodse os. Strax fik vore Sapører Befaling til at rive Taget af Hytterne paa det faste Land, for at faae Tømmer til at gjøre en Flaade af: nu brød det løs: de skjøde paa os, og da de vare postérede og skjulte i Klippernes Revner, kunde de godt styre deres Kugler. I dette Øieblik bragte man en Kanon frem; ved Synet af denne steeg deres Rase-

rie til den høieste Grad; nu ophørte Communicationen mellem den store Ø og Phile; Indbyggerne af den første dreve deres Hiorder bort, lode dem sætte over Floden for at miste dem i Ørkenen.

Da man mærkede at Palmetræet var for tungt, og trak Vand, maatte man udsætte Landgangen til den næste Dag. Troppen blev der og man lod komme alt det som var nødvendigt til at bygge en Flaade, der kunde bære 40 Soldater. Dette Arbeide medtog den hele følgende Dag, og dette Ophold forøgede disse ulykkeliges Uforskammenhed, saa at de vovede at foreslaae Generalen at betale 100 Piastre for at gaae ene og ubevæbnet over paa Øen; men Optrinet forandredes, da de med eet saae den store Ø oversvømmet af vore Frivillige, hvis Landing var bleven beskyttet ved Kartædsk Ild; Skrækken fulgte, som det pleier at gaae, paa den kraftesløse Dumdristighed; Mænd, Qvinder, Børn, alle kaste sig i Floden for at redde sig ved Svømmen; de beholde deres vilde Karakter saa vel, at man saae Mødre at drukne deres Børn, som de ikke kunde tage med, og at skamfere deres Døttre, for at unddrage dem Seierherrernes Voldsomhed. Da jeg den næste Dag kom over paa Øen, fandt jeg en lille Pige, paa 7 til 8 Aar, hvilken et Knivsnit, der var anbragt

bragt med en vild Grusomhed, havde berøvet alle Midler til at fyldestgjøre den meest trykkende Nød, vendighed, og foraarsagede hende frygtelige Trækninger: det var allene ved en Contra-Operation og et Bad, at jeg frelste denne lille ulykkelige Skabnings Liv, som var virkelig meget smuk. Andre, der vare af en modnere Alder, viiste sig mindre strænge, og udsøgte sig selv Seierherrer. Kort: denne Ø-Kolonie var adspliittet i nogle Øieblik, efter at have gjort, et, i Forhold til dens Hjelpemidler, uopretteligt Tab.

De havde plyndret de Barker som Mamelukkerne ikke havde kundet bringe med og oprettet Magaziner af dette Bytte, som, gjorde dem, i Sammenligning med deres Naboer, til hovedrige Folk, og kunde forsikre dem om Velstand for mange Aar; men i nogle Timer fandt de sig berøvede baade det nærværende og tilkommende, gik over fra Velstand til Mangel og bleve nødsagede til at tye hen til dem, som de havde bekriget for nogle Dage siden. Udtømmelsen af Magazinerne paa den store Ø beskjæftigede Soldaterne det øvrige af Dagen, og jeg anvendte denne Tid paa at afregne de Klipper og Antiquiteter som findes her.

Disse Ruiner bestaae i et lidet Allerhelligste, bag ved en Portik af fire Kolonner med meget

zierlige Kapitaler, hvortil man sildigere havde føiet en anden Portik, som uden Tvivl hørte til Templets Indhegning. Den ældste Deel var udarbeidet med mere Flid og endnu mere udziret. Katholicismen har taget det i Besiddelse, og forvandsket dets Karakter, ved at lægge Buer til de firkantede Dørre. I det Allerhelligste seer man, nær ved Isis's og Osiris's Billeder, de underfulde Spor af Eremiten St. Antons eller St. Pauls Fødder.

Den følgende Dag var den skjønneste af min hele Reise: jeg var Besidder af 7 til 8 Monumenter paa en Plads af 300 Toiser, og overalt havde jeg ikke ved Siden af mig disse utaalmodige Nysgjerrige, som troe altid at de have seet nok, og som uden Ophør skynde paa, at man skal gaae hen til en anden Gjenstand, ingen Tambur, som slog til Samling eller Afmarsch, ingen Araber, ingen Bønder, kort: da jeg var allene og kunde nyde i Magelighed, gav jeg mig til at udkaste et Kart over Øen og en Plan over de Bygninger, hvormed den er skjult.

Det var min 6 Reise til Phile; jeg havde anvendt de 5 første til at aftegne Udkanterne og Omegnen.

Denne

Denne Gang, da jeg først betraadde Øen selv, begyndte jeg strax med at gjennemstreife dens indre Deel, for at gjøre mig bekjendt med dens forskjellige Monumenter, danne mig en almindelig Oversigt, et Slags topographisk Kart, som indeholdt Øen, Flodens Løb og de nærliggende Mærkværdigheder. Jeg kunde overbevise mig om at denne Samling af Monumenter havde været opsat til forskjellige Epoker, ved forskjellige Nationer og havde tilhørt forskjellige Religioner, kort: at Foreeningen af disse Monumenter, hvoraf ethvert er regelmæssigt, frembød et uregelmæssigt Heelt, der er ligesaa prægtigt som pittoriskt. Jeg kunde skjælne 8 forskjellige Templer, mindre og større; da de vare byggede til forskjellige Epoker havde man skaanet det eene ved det andets Construction, og saaledes skadet det Heles Regelmæssighed. En Deel af Tilsætningerne var gjort allene for at forbedre det ældre opførte, da man, saa godt man kunde, søgte at rette de falske Vinkler og almindelige Uregelmæssigheder. Denne Slags Forvirring i Linierne, der seer ud som Feiltagelse i Planen, frembringer maleriske Virkninger, som den geometriske Snor-Rethed ikke kan have, formerer Gjenstanden, danner Grupper, og frembyder Øjet mere Rigdom end den kolde Symetrie. Her

kunde

kunde jeg overbevise mig om det, som jeg allerede havde bemærket i Tintyra og Theben, at Bygningskunstens System var, at opreise Masser, paa hvis Udsiring man arbeidede i Aarhundreder, i det man begyndte med de store Linier, gik saa over til at udhugge de hieroglyphiske Figurer, saa til Arbeidet i Stucco og Malerie. Disse forskjellige Epoker i Arbeidet ere her meget mærkelige, da intet er fuldendt uden det som skriver sig fra den høieste Alderdom. En Deel af de Bygninger, som tjene til at foreene disse Monumenter har hverken været glattet, eller udgraveret, ja ikke engang færdig; det store og prægtige firkantede Monument hører hertil: det vilde være vanskeligt at sige denne Bygnings Bestemmelse, dersom ikke de enkelte Sirater forestillede Offringer og tilkjendegav at det maatte være et Tempel. Det har uden Tvivl været bygget under den sidste Epoke af den Egyptiske Vælde; Kunsten viser sig der i dens største Reenhed; Kapitælerne ere saa smukke og vel udførte som i Grækenlands skjønneste Tid.

Det kostede min Indbildningskraft ikke liden Møje, at rense disse med Gruus og Ruiner opfyldte Gallerier, at følge de lange Gange, at opreise igjen Sphinxerne og Obeliskerne, at tilveiebringe Communication mellem Trapperne: Malerierne

rierne og Billedhuggerarbeidet tiltrak sig min Opmærksomhed, alle Slags Gjenstande strømmede ind paa mig og da jeg frygtede for at meddele mine Feiltagelser til dem som jeg vilde gjøre Regnskab for mine Følelser og Arbeider, ønskede jeg meget at kunne have aflagt paa min Plan Ruinernes nærværende Forfatning og Sammenblanding, og at have kundet overlevere dem paa samme Plan mine Tvivl, og afhandle samme med dem. Hvad kunde vel dette store Antal Templer betyde, som ere saa nærliggende og dog saa tydelig adskildte? vare de helligede til forskjellige Guddomme? var det Kapeller man havde opført for at betale et Løfte, eller Steder som vare bestemte til Gudstjenestens Ceremonie? I det hemmeligste Allerhelligste vare endnu hemmeligere Adyter, Templer af een Steen, der vare Tabernakler som indeholdt det fostbareste, det helligste og maaskee endogsaa den hellige Fugl, Høgen for Exempel, et Sindbillede paa Solen, til hvem just dette Tempel var helliget. Under den samme Portik vare afmalede paa Loftet astronomiske Stykker, Theorier af Elementerne, og paa Murene religiøse Ceremonier, Billeder, Præster og Guder; paa Siden af Portene Kjæmpe-Portraiter af nogle Fyrstee, eller emblematiske Figurer af Styrke og Magt som true en

Gruppe

Gruppe af bønfaldende Personer, som de med den eene Haand holde fast i Haaret. Er det oprorske Undersaatter, eller overvundne Fiender? jeg vilde helde til den sidste Meening, efterdi de Figurer, som forestille Egyptere, aldrig have langt Haar.

Foruden denne store Indelukke, hvor saa mange Templer vare forbundne og grupperede ved Præsternes Boeliger, var der endnu 2 fritstaaende Templer. Det store, hvorom jeg allerede har talt, og et andet, det skjønneste man kan tænke sig, er fuldkommen vedligeholdt og af saa liden en Dimension, at man kunde faae Lyst til at føre det bort. Inden i fandt jeg Levninger af en Forestilling af en Huusholdning, som synes mig at være Joseph og Marias, og bragte mig til at tænke paa Udførelsen af en Flugt til Egypten, i den sandeste og meest interressante Stil. Dersom man nogensinde vilde føre et Tempel over fra Afrika til Europa, maatte man vælge dette, som vilde gjøre det aldeles mueligt formedelst dets smaae Dimensioner og afgive et haandgribeligt Vidnesbyrd paa den egyptiske Bygningskunsts ædle Simpelhed, og tillige bliver et klart Exempel paa den Sandhed, at det er Karakteren og ikke Udstrækningen, som gjør en Bygnings Majestæt.

For-

Foruden disse egyptiske Monumenter finder man sydøstlig paa Øen græske og romerske Ruiner, som forekom mig at være Levninger af en liden Havn og en Toldbod, hvis Façade er udsiret med Piller og Arkader af dorisk Orden; foran dannede nogle Kolonner et aabent Gallerie, et Slags Portik. Imellem disse Ruiner og egyptiske Monumenter opdager man Grundlaget til en katholsk Kirke, som har været bygget af gamle Brudstykker blandede med Kors og græske Sirater af den sildigere Tid; thi den ydmyge Katholicisme synes aldrig at have været saa rig i disse Lande, at den har kundet undvære de hedenske Templers Pragt. Efter at have nedsat sine Helgene mellem egyptiske Guddomme, har den ofte malet St. Johannes eller St. Povel ved Siden af Gudinden Isis, og omskabt Osiris til den hellige Athanasius, og dersom den forlod Templerne, glemte den dog ikke at beskadige dem ved at medtage tilhugne Steene for at bygge Kirker dermed. Hvor mange Gjenstande at undersøge! men Tiden forløb: jeg ønskede at kunne standse Solen; efter at jeg havde anvendt mange Timer paa at betragte, gav jeg mig til at aftegne og maale; jeg saae at det lakkede til Ende med Magasinernes Udtømmen og kunde dog ikke haabe at vende tilbage til Phile: jeg havde ikke at gjøre

med

med de tjenstvillige Folk i Elephantine og Troppe-ne vare allerede for udmattede af denne lille Bes Beleiring. Da jeg forlod den, vare mine Øine trætte af saa mange Gjenstande, og min Sjæl op-fyldt med tilbageblevne Erindringer; jeg reiste der-fra ud paa Natten, belæsset med mit Bytte og min lille Pige, som jeg overleverede til Cheihken i Elephantine, og han bragte hende tilbage til hendes Forældre.

Man havde foreslaaet at sætte Syene i For-svarsstand: Ingenieren Garbe havde udseet en Flade paa en Høi Syden for Byen til at bygge et Fort, som kunde beherske enhver Tilgang og hvor-fra man kunde overse det hele omliggende Land. Vi manglede Spader, Hakker, Hammere og Muurskeer: alt dette maatte man smedde: vi hav-de ikke Veed til at brænde Teglsteen; man samlede altsaa dem, som vare tilbage fra gamle arabiske Bygninger. Den kiække 21 Halv-Brigade kjendte ingen Vanskelighed, eller rettere overvandt enhver, lig de rommerske Kahorter, som havde fordum be-boet det samme Sted. Erhvert Individ maatte 2 Gange om Dagen transportere Materialier: mange havde Moje med at slæbe sig selv, og dog undslog ingen sig for Vejen. Bastionerne bleve afstukne og Arbeidet gik frem med saadan Hurtig-

hed

hed, at man inden faa Dage saae Fortet stige frem fra dets Grundvold. Paa samme Tid befæstede man en vel opført og godt vedligeholdt rommersk Bygning, som, som havde været et Bad, og formedelst dens Beliggenhed havde tillige den Fordeel, at kunne beskytte Flodens Løb.

Paa hin Side Kataraktерne indgravede man paa en Granit-Klippe, hvorvidt de Franske havde gaaet frem i Egypten. Jeg benyttede mig af et Detaschement som blev udsendt i Ørkenen paa den venstre Flodbred, for at søge de Steenbrud, hvorom Pocock taler, tilligemed et gammelt Kloster. Efter en Times Marsch opdagede vi dette Monument i en liden Dal, omringet af stjøre Klipper og Sand som Steenenes Sammensmuldren frembragte. Detaschementet fortsatte sin Vej og overlod mig til min Undersøgelse paa dette Sted.

Neppe var Detaschementet borte førend jeg blev forskrækket over min Eensomhed. Gjenlyden af mine Fodtrin, der slog tilbage fra de sørgelige Hvælvinger og tabte sig i de lange Gange, var maaskee den eeneste Lyd som i flere Aarhundreder havde afbrudt dette Steds Taushed. Munkenes Celler lignede Dyrenes Aflukker i et Menagerie. En Firkant af 7 Fods Bredde og 6 Fods Høide blev allene oplyst ved et Hul i Taget: denne kunst-

lede

lede Strænghed bersvede dog imidlertid Munkene ikke andet end Synet af en vid, udstrakt Himmel, af en lige saa vid Sand-Horizont, af en Lysning, der vilde have været lige saa sørgelig og udmattende som Natten, og som maaskee endnu mere havde gjennemtrængt dem med den nedslaaende Følelse af deres Eenlighed. En Seng af Teglsteen, og en Fordybning, som tjente til Skab, var alt, hvad Kunsten havde føiet til de 4 glatte Vægge. Et Taarn ved Siden af Porten viser endnu, at disse Munke ved deres strænge Maaltid adskildte fra hinanden. Det er allene nogle afstumpede Sentencer, som ere skrevne paa Væggene, der bevise, at Mennesker beboede disse Huler: Jeg troede at læse i disse Indskrivter deres sidste Følelser, deres sidste Meddelelse med de Væsener, som skulde overleve dem, et Haab, hvori den ødelæggende Tid har skuffet dem. Jeg forestillede mig dem døende, hvorledes de bestræbede sig for at sige nogle Ord, som de ikke havde Kraft til at fremstamme. Den Følelse, denne Række af sørgelige Gjenstande indgav mig, laae saa tungt paa mig, at jeg maatte ud i Gaarden for at trække Luft; her var jeg omgivet af høje Mure, bedækkede Gange, og Skydehuller, alt forkyndte at Krigens Rædsler havde paa dette sørgelige Sted afløst den

frygt-

frygtelige Taushed, at denne Bygning som Munkene havde opført med ligesaa megen Nidkiærhed som Standhaftighed havde til forskjellige Tider været et Tilflugtssted for de overvundne Partier, eller tjent Sejerherrerne til Forposter. Bygningens forskjellige Karakterer kan endnu høre til at bestemme dette Monuments Historie. Det har været begyndt i Katholicismens første Aarhundreder. De Tilsætninger Krigen har foraarsaget, ere gjorte i Hast, og befindes mere forfaldne end de ældre Bygninger. En liden Kirke, som er opført i Gaarden af ubrændte Teglsteen, beviser, at et lidet Antal Munke har i den sildigere Tid boesat sig her. Endelig maae Spor af en nyere Ødelæggelse, som sees her, bringe os paa den Tanke, at dette Sted har kun i nogle faa Aarhundreder været overgivet til det Øde og den Taushed, hvortil Naturen havde fordømt det.

Det Detaschement, som havde forladt mig her, kom nu tilbage, og det syntes mig at jeg gik ud af en Grav da jeg forlod dette Sted. De Steenbrud, som fandtes i Nærheden, ere ikke dem, hvor Obeliskerne bleve udhugne: Obeliskerne ere altid af Granit, men Granit-Klipperne ligge langt fra dette Sted, og disse Klipper ere af Sandsteen. Det mærkværdigste som findes her,

ere

ere Fragmenter af de skraae Baner, hvorpaa man lod Steen-Masserne glide ned: disse bleve saaledes bragte til Floden og indskibede, for at tjene til at opreise saa mange forskjellige Bygninger.

Vi fik Underretning om, at Mamelukkerne, som havde flygtet for os til Demiet, havde kastet sig ind i Ørkenen paa højre Haand for at foreene sig med Assan-Bey; at Murat efter heftige Stridigheder, havde optaget alle Levnetsmidler, som det øvere Land kunde give, at han gik tilbage gjennem Ørkenen paa venstre Haand og efterlod ingen bag sig uden den gamle Soliman der holdt Bribe besat med 80 Mamelukker. Da vi nu ikke havde mere at bestille i Syene brød vi op den 6te Ventose (24 Febr.). Jeg havde gjerne blevet her nogle Uger længere, dersom jeg ikke havde frygtet for de brændende Foraarsvinde, som allerede havde givet mig et voldsomt Stød: en tre Dages Østenvind i Januar havde gjort Luften saa heed som hos os i Hundedagene, derpaa fulgte saa kold en Nordenvind at den gav mig Feberen efter 4 Timers Forløb. I Haab om at kunne udhvile, indskibede jeg mig paa Barkerne, der skulde gaae frem i Linie med Tropperne, der gik tilbage ad den Vej jeg havde gjort, og desuden troede jeg, naar jeg gik op ad Floden, at faae Ombos at

see

see, tilligemed Steenbruddene i Dschebel Silsilis, som jeg paa min Reise havde havt paa venstre Haand.

Neppe var jeg kommen ombord, førend jeg følte de Ulæiligheder, som ere forbundne med denne Maade at reise paa; Modvind, den Umueligheb at faae de Indfødde til at manøvrere, vore Provancalers unyttige Skrigen, alt foreenede sig til at pine os. Vi vare ombord den 6te og kom ikke til Com-Ombos førend den 13de, i det Øieblik da Vinden blev os gunstig. Man skyndte sig saa meget med at benytte den, at jeg ikke vovede at foreslaae at lægge til Land blot een Time. Jeg fik kun et Øieblik til at see mig om, og til at gjøre et hurtigt Udkast af Monumenternes fordeelagtige Beliggenhed. Det gamle Ombos, hvor Krokodillerne var dyrket, hedder endnu Com-Ombos (Bjerget Ombos), ligger virkelig paa en Høj, som behersker det hele Land, og strækker sig ud lige til Bredden af Floden. Dersom alle de Fragmenter man endnu seer her, har, som det lader til, henhørt til en eeneste Bygning, saa har den været umaadelig. I Midten seer man en stor Portik med Kolonner af den største Proportion; paa den sydlige Side er en Port vedligeholdt heel og holden; den har hørt til en Circumvallations Muur,

som

som nu er nedbrudt; mod Vesten, paa Nilens Bredde, hævede sig fordum et uhyre Dige (Mole), hvis øverste Deel for nærværende Tid er ødelagt; Flodens Oversvømmelse har blottet dens Grundlag til 40 Fods Højde; Grunden er troefast lagt og opført med samme Pragt, som det, der skulde tjene til Udsiring. Mod Norden i den samme Retning seer man Levningerne af et Tempel eller Gallerie af mindre Forhold. Paa Pladsen mellem disse to sidste Bygninger var en Muur, af hugne Steen, som lod see det store Tempel i Midten, og maatte frembringe, en ligesaa theatralsk som malerisk Virkning. Det er da beviist at Egypterne saae mere paa en høi og malerisk Virkning end paa en symetrisk Regelmæssighed; i dennes Sted havde de smukke Masser, Rigdom, store Partier og frembragte en stolt Virkning. Havde de Uret? det er et stort Spørgsmaal. Hvordan det end er, og hvorledes end den øvrige Deel af den gamle Bye Ombos har været, saa kunde den ikke andet end fremvise et majestætisk Syn, eftersom dens Former endnu frembyde det meest tryllende Malerie af Ruiner, som man kan tænke sig, uagtet dens fornedrede Tilstand og de usle Hytter som vanstire disse Monumenter.

Den

Den næste Dag var jeg mere lykkelig; vi bleve siddende fast paa Landet lige over for de store Sandsteen-Brud i Bjergene, der gaae ned til Nilen paa begge Sider af Floden. Dette Sted kaldes Dschebel-Silsilis og ligger mellem Edfu og Ombos. Da Sandstenen i disse Brud har jævne Korn og store Masser, kunde man udskiære Stykker, saa store som man vilde have dem. Det er uden Tvivl denne Materies Jævnhed og Skjønhed, at man maae takke for de Monumenters Størrelse og Varighed, som i saa mange Aarhundreder har været Gjenstand for vor Beundring. Af de umaadelige Udhulinger og Mængde Brudstykker, som man endnu finder i disse Steenbrud, kan man slutte, at Arbeidet har været fortsat i flere Aartusinder, og at man her har taget de Materialier, som ere anvendte i den største Deel af de egyptiske Monumenter. Den fjerne Beliggenhed kunde virkelig ikke lægge nogen Hindring for Bearbeidelse af disse Miner, efterdi Nilen, naar den steeg, gandske naturligen maatte lette og føre de Flaader, der vare ladede i den tørre Aarstid, til deres Bestemmelses-Sted.

Egypternes rasende Lyst til Monumenter, viser sig overalt i disse Steenbrud. Efter at have fattet Materialier til Templers Opbyggelse, bleve

de selv forevigede ved Monumenter; disse Steenbrud selv bleve sirede ved Templer. Paa Nilens Bred finder man Portiker med Kolonner og Karnisser bedækkede med Hieroglypher, som ere udhuggede i Steenmasser, og mange Grave som ogsaa ere udhulede i Klipper. Disse Grave ere endnu meget mærkværdige, skjønt man har gjennemsøgt og heslig vanskabt dem.

I flere af disse Grave finder man i smaae færskildte Kammere, store siddende Figurer, som ere indhugne i Klipper og fuldendte i Stucco, overmalede og forestillende Offringer af Brød, Frugter, Likører, Fugle ꝛc. Loftet er ogsaa i Stucco og udsiret med malede Slange-Linier i en udsøgt Smag; i Gulvet ere mange Grave indhugne af en nøjagtig Dimension og af den samme Form som Mumie-Kisterne og i samme Antal som de indgravede Figurer. De som forestille Mennesker have smaae firkantede Skjæg med en Hovedpynt der hænger ned over Skulderne; Fruentimmer-Figurerne have den samme Pynt, kun med den Forskjæl, at den hænger foran paa deres blotte Bryst.

Disse sidste have i Almindelighed en Arm under den nærmeste Figur og holde i den anden Haand en Blomst af Lotus, Akerons Plante,

Dg-

Dødens Sindbillede. De Grave, hvor der er kun en Figur ere sandsynligviis til Mandspersoner, som ere døde i ugift Stand; de, som have 3 Figurer, have maaskee tilhørt Mænd, der have havt 2 Koner paa eengang, eller een efter den anden. Da Aabningerne til disse Grave altid vare sønderbrudte, kunde jeg ikke bemærke, hvorledes de lukkedes eller aabnedes. Saavidt jeg kunde slutte af de tilbageblevne Dele, har Portene været udsirede med Indfatninger af Hieroglypher og en Gesims, paa hvilken en vinged Kugle altid er udhuggen.

Paa Siden af Portene har jeg flere Gange fundet en Qvinde-Figur i en sørgende Stilling; maaskee en Enke, der havde overlevet hendes Mand.

Valget af dette Sted til Begravelse, beviser, at Ørkenens Taushed har til enhver Tid været Dødens Fristed i Egypten, ligesom Egypterne, den Dag i Dag bringe deres Døde ind i Ørkenen flere Mile fra deres Boliger for at finde tør og ved, ligeholdende Jordbund, og gaae hver Uge hen at bede paa deres Grave. Neppe havde jeg afteqnet det mærkværdigste i disse Steenbrud, da Vinden kaldte os tilbage ombord.

Da vi nærmede os mod Esne fandt vi atter Krokodiler; man seer ingen ved Syene, de komme atter frem ovenfor Katarakterne og det lader som de foretrække visse Høider. De findes især fra Tintyra til Ombos, men ere i største Mængde i Nærheden af Hermontis. Vi saae 3 her, af hvilke den ene var meget større end de 2 andre, og i det mindste 25 Fod lang; de sov alle tre; vi nærmede os til dem paa 20 Skridt og havde fuldkommen Tid til at beskue deres forgelige Udseende; de lignede Kanoner paa deres Lavetter. Jeg skjød paa den største med en almindelig ladet Soldater-Flindt; Kuglen traf, men gled ned af dens haarde Skjæl; den gjorde et Spring af 10 Fods Længde og blev borte i Nilen.

Fire Mile foran Esne saae jeg et brolagt Stræde paa Bredden af Nilen; 100 Toiser længere henne en pyramidalsk Port som er meget beskadiget, og 6 Kolonner af et Tempels Portik og Gallerie, som maae være Chnuph's Tempel. Vi havde god Vind: allene at begjære en halv Time havde været en Forbrydelse mod Krigstjenesten. En halv Miil længere nede fandt vi 4 andre Krokodiler.

Ved Dagbrækningen kom vi til Esne. Da vi lagde til, hørte vi Trommen at røres til Samling;

ling; jeg havde allerede nok af Seiladsen, og endte snarere end jeg gik ud af Fartøjet; 10 Minuter efter at jeg havde sat Fod paa Land, var jeg allerede til Hest og vendte Apollinopolis samt Latopolis Ryggen, som jeg dog endnu havde adskillige Spørgsmaale at gjøre. Men saadan var Krigens Skjæbne! jeg maatte endogsaa anse det for en stor Lykke at Murat Beys Haardnakkenhed havde skaffet mig Syene at see; thi uden anden Plan end en fortsat Modstand, fulgte han daglig Øjeblikkets eller Omstændighedernes Bydende.

Bejernes Koalition var sprængt: Soliman var bleven tilbage i Deir; Asfan, havde med 40 Mameluker, skildt sig fra Murat paa Høiden af Esne, og var gaaet tilbage til Edfu; alle Chefferne paa venstre Haand skulde skilles ad længere nede; Murat, allene med sine 300 Mameluker, skulde gaae ned lige til paa hiin Side Siuth, men da General Friand havde mødt ham ved Suhama, neden for Dschirdsche, og ødelagt hans Troppe-Samlinger, tog han Vejen til Eluah, een af Oaserne, hvor han vilde oppebie hvad Skjæbnen vilde foretage med ham og os. General Friand havde 2 Gange havt at gjøre med Mekkanerne, paa den venstre Nilbred mellem Theben og Kus; 300 af disse Eventyrere maatte bide i Græsset.

Man

Man ventede, sagde man, Scherifen fra Mekka i egen Person med 6000 af hans Tropper, da han vilde foreene sig med de 8 til 900 Mand, som vare tilbage af det første Korstog.

Den 13 Ventose (3 Marts) om Morgenen, ankom vi til Hermonthis, hvor vi gjorde Holt, for at oppebie Tidender om Mamelukerne og Mekkanerne, og fra vor øvrige Armee, som i dette Øjeblik var adspredt paa forskjellige Punkter.

Denne Gang var jeg bedre istand til at kunne bestemme den gamle Byes Beliggenhed, som havde en Ringmuur og forskjellige Templer. Men altid Templer! ikke en eeneste offentlig Bygning, ikke et Huus, som har kundet modstaae Tiden, ikke noget kongeligt Pallads! hvad var da Folket? hvad vare dets Overherrer? mig synes, at den første var en Flok Slaver, og de sidste gudfrygtige Høvedsmænd, og at Præsterne vare krybende og hykkelske Despoter, som skjulte deres Tyrannie under en svag Monarks Skygge, som vare i Besiddelse af alle Videnskaber, men indhyllede dem i hemmelighedsfulde Sindbilleder, for paa denne Maade at sætte Skillerum mellem sig og Folket. Præsterne betjente Kongen, vare hans Raadgivere, bespisde ham og prækede for ham; hver Morgen, naar de havde klædt ham paa, forelæsde de ham

hans

hans Pligter som Overherre mod Folket og Religionen; de førte ham til Templet; den øvrige Dag, var han, som Dogen i Venedig, omgivet af 6 Raadgivere, der ogsaa vare Præster. Med saadanne Forsigtigheds-Regler kunde der maaskee ikke gives slette Konger i Egypten, men hvad vandt Folket, naar Præsterne traadde i deres Sted? Chephren og Cheops, de to eeneste Regentere, som, i Følge Historien, har tordet afkaste Aaget, og holdt Templerne lukkede i 30 Aar, bleve i Aarbøgerne, (hvilke Præsterne skreve) ansete og udskregne for opsætsige og ugudelige Fyrster.

Palladset med de hundrede Værelser, som er det eeneste Pallads Egyptens Historie omtaler, var et Værk af en nyere Regjeringsform, hvor Præsterne ikke kunde have den samme Indflydelse. Disse berømte Kanaler, hvorom Historien taler i saa stolte Udtryk, har ikke vedligeholdt noget Spor af deres Pragt, nogen Dige eller Sluse. De Levninger jeg har fundet paa Nilens Bred, ere smaae Værker i Sammenligning med disse kollossalske og udødelige Templer, hvis Ringmurer indtoge en stor Deel af Stædernes Standplads. Jesuiterne i Paraguay skulde maaskee have kundet give os Reglen eller Exemplet af dette theokratiske Herske-System, og saa vilde vi i det rige egyptiske

tiske Land ikke see andet en hemmelighedsfuld og mørk Regjeringsform, svage Konger, et sørgeligt og ulykkaligt Folk.

Den 17de brøde vi op for at gaae Osmans-Bey imøde, som man sagde vilde sætte over Nilen ved Kene. Til min Smerte maatte jeg atter gjennemstreife Theben, og føle det samme Savn som første Gang; uden at maale en eeneste Kolonne, uden at optage en Udsigt, uden at nærme os til noget Monument, gik vi langs med Nilen, ligemeget fjernede fra Templerne i Medinet-a-Bu, fra Memmonium, og Templerne i Kurnu, som jeg havde paa venstre Haand, og Templerne i Luxor og Karnaq som jeg havde paa høire. Templer! atter Templer! ikke andet end Templer! ikke et Spor af disse saa berømte hundrede Porte! ingen Broer, ingen varme Bad, intet Theater, ikke en eeneste Bygning, som har tjent til offentligt Bedste eller Bequemhed! jeg betragtede med Nøiagtighed, jeg søgte endogsaa, men jeg saae intet andet end Templer, Mure bedækkede af mørke Sindbilleder, Hieroglypher, som vidnede om Præsternes Indstydelse, der syntes endnu at herske over alle disse Ruiner, hvis store Magt endnu svævede for min Indbildningskraft!

Fire

Fire store og ligesaa mange smaae Landsbyer, omringede af vide Marker, ere nu komne istedet for denne umaadelige Stad, ligesom nogle vilde Skud erindre om Tilværelsen af et Træ, som har været berømt enten formedelst dets majestætiske Skygge eller dets behagelige Frugter. Vi forlode ugjerne denne berømte Plads, og gjorde Holt i Forstaden mod Vesten, Qvarteret Necropolis hvor jeg atter fandt Kurnus Indbyggere, som gjorde os stridig endnu een Gang Indgangen til Gravene, som vare deres Tilflugtssted. Man maatte have dræbt dem, for at vise dem, at vi intet Ondt vilde gjøre dem, og vi havde ikke Tid til at indlade os i nogen Underhandling med dem; vi lode os nøje med at blokere dem medens vi indtoge et lidet Maaltid foran deres Smuthuller. Henimod Aften bragte en af vore Spioner den Tidende, at Mekkanerne, i Foreening med Osman-Bey, ventede paa os i Benhut, 3 Mile foran Kene, hvor de havde forskandset sig, at de havde Kanoner, og vare belavede paa at levere os et Slag; de lagde til, at man havde anholdt mange af vore Barker paa Nilen, at de Franske havde maattet bukke under for Mængden og vare alle massakrerede efter en haardnakken Fægtning, hvori mange Bønder og Mekkanere vare dræbte.

Vi

Vi toge Natteleje paa Flodens Bredder; vi maatte gaae over den for at møde Fjenden; vi ventede paa vore Barker som fulgte efter. Vi saae tydelig at man holdt Øje med os fra hiin Side Floden; bevæbnede Ryttere lode sig see og forsvandt hvert Øjeblik. Vi gik tilbage for at foreene os med vor Convoi, hvilket vi ogsaa snart iværksatte. Den øvrige Dag gik hen med vor Overfart, som havde Sted ved El-Kamonteh.

Den 19 Ventose (9 Marts) begav vi os paa Marschen; ved vor Ankomst til Kus bekræftede man den Efterretning vi havde faaet.

Kus ligger ved Indgangen til den Ørken som fører til Berenice og Cosseir, og seer endnu taalelig ud fra Sydsiden. Dens vidtløftige Melon-Plantninger og temmelig rige Høver kan ikke andet end gjøre den meget behagelig for Indbyggerne paa det røde Havs Bredder og de tørstige Reisende, som komme fra Ørkenen; den har afløst Copthos i Handel og Katholicisme, thi Coptherne udgjøre endnu dens talrigste Indvaanere. Med megen Ridkjærhed gave de os alle de Efterretninger de havde kundet indhente, og fulgte os med deres Personer og Ønsker lige til deres Grændseskjæl. Jeg blev rørt over den oprigtige Deeltagelse Cheiken beviiste os; da han troede at vi gik

vor

vor visse Død imøde, gav han os de meest omstændelige Efterretninger, og uden at forbolge os de forestaaende Farer, meddeelte os den fuldstændigste Kundskab om det som kunde forringe Faren, fulgte os saa langt han kunde og forlod os med Taarene i Øinene. Desaix havde været 8 Dage i Kus; han havde havt megen Omgang med Cheiken, og den ømme Deeltagelse man beviiste os, var en naturlig Følge af det fordeelagtige Begreb han havde givet om sin retskafne Karakteer, om denne blide og stadige Billighed, som siden gav ham det Tilnavn: "den retfærdige" den skjønneste Titel en Sejerherre nogensinde har erholdt, der som Fremmed er brudt ind i et Land for at bekrige det.

Vi forstode ikke hvad man vilde sige med disse Barker og dette Slag, ligesom vi vare langt fra at kunne ane Rigtigheden af den Rapport man havde aflagt for os. Nu vare vi kun 4 Mile fra Fienden; en Time efter at vi vare komne forbi Kus, saae vi paa vor høire Haand, lige ved Ørkenen, Ruinerne af Copthos, der i det 4de Aarhundrede var saa berømt formedelst dens orientalske Handel. Man kan slutte sig til dens forrige Glands af de høie Grus-Bjerge, som omgive den, og som endnu tilkjendegive hvor stor Plads den har indtaget. Den gamle Bye er for nærværende

lige

lige saa mader og ede som den Ork, paa hvis Rand den er beliggende.

Neppe vare vi forbi Copthos forend man berettede os, at Fjenden marscherede mod os; vi gjorde Holt, og efter et let Maaltid satte vi os i Bevægelse for at møde Fjenden. Vi fik snart Øje paa deres Faner; de indtoge en Linie af mere end en Mils Længde. Vi bleve ved at marschere frem i den Orden vi havde taget, nemlig i Bataillon Quarre, flankerede af en eeneste Kanon og 15 Mand Kavallerie; vi saae ud som en Punkt der vil berøre en Linie. Vi hørte strax deres Skrig og befandt os ved en Landsbye, som de vilde besætte med det Yderste af deres Linie; man detascherede Skarpskyttere som i samme Øieblik kom i Haandmænge med dem. Uagtet nogle kraftige Salver af vort Stykke, bleve de staaende; deres Tapperhed og Enthusiasme erstattede dem deres Vaabens Mangel. Efter at denne Forpost var mere ødelagt end tilbagedrevet, fandt man mere Modstand i Landsbyerne, hvor Murene og nogle Gevæhrer, gjorde dem og os mere lige i Kampen; imidlertid drev vi dem dog tilbage til en anden Landsbye, $\frac{1}{4}$ Miil længere borte. I dette Øieblik begyndte Mamelukerne at paradere og gjøre Mine til at falde an paa vor høire Flanke for at gjøre

Diver-

Diversion i den Fordeel vi havde over deres Bundsforvandte. Vi marscherede lige imod dem, uden dog at svække den Kamp vore Jægere leverede Mekkanerne. Vor dristige Marsch og nogle Kanonskud befriede os fra Mamelukernes Naboeskab, der ikke meente det saa ærligt som Mekkanerne, men vilde blot forsøge, om Mekkanernes Mængde og Tapperhed ikke kunde detaschere saa mange Soldater fra den store Quarre at de kunde angribe den med Fordeel. Efter at vi havde drevet Infanteriet ud af den anden Landsbye, befandt vi os paa en liden Slette foran Benhut, hvor vi vidste at Fiendens store Corps havde forskandset sig, og hvor de, som allerede vare slagne, havde flygtet hen. Vel belavede vi os paa et blodigt Slag, men ikke paa at blive kanonerede af et ordentligt Batterie, som sendte os paa een Gang Skraa og Kugler, der naaede vor Quarre ja endog længere. Døden svævede trindt omkring mig; jeg saae den hvert Øieblik. I et Mellemrum af 10 Minuter hvori vi bleve standsede, bleve tre Personer dræbte medens jeg talede til dem; jeg torde ikke mere henvende mig til nogen; den sidste blev truffen af en Kugle som vi saae begge at komme os imøde; den opkradsede Jorden og syntes at være gandske mat; han løftede Foden i Veiret for at give Kuglen

Plads,

Plads, men den sprang endnu engang op og sønderrev alle Muskler paa hans Been, et Saar, hvoraf denne unge Officeer døde den følgende Dag, da vi manglede Instrumenter til at sætte Foden af.

Vi troede at deres Kanoner, efter Landets Skik, vare uden Lavetter og havde kun een Retning; men vi bleve ikke lidet bestyrtede over at see dem følge vore Bevægelser, og nøde os til at skynde os hen at besætte Enden af Landsbyen, og der at vedligeholde Fægtningen, medens vore Karabiner og Jægere gik løs paa Batteriet med Bajonetten. I det Øjeblik da man rørte Trommen til Angreb, styrtede Mamelukerne over vore Karabiniers, som modtog dem med en Musket-Ild, der bragte dem til at vende om igjen, derpaa gik vore løs paa Batteriet og massakrerede alle dem, som betjente det. Stykkerne vare franske og man befandt at de havde tilhørt l'Italie, vor Flotilles Admiral-Barke. Vi haabede at Slaget nu snart vilde tage en Ende ved Mekkanernes Adspredelse eller Flugt; imidlertid holdt en Deel sig endnu temmelig længe i en liden Palmeskov, medens den anden og betragteligste Deel, iværksatte en Slags Tilbagegang, som vi ei kunde forurolige, efterdi Mamelukerne, som vi altid havde i Flanken, kun-

de,

de, naar vi ville gjøre en hurtig Bevægelse, angribe og kaste os overende; vi maatte altsaa bestandig marschere i Slagorden og færdige til at modtage dem. Vi havde nu allerede i 6 Timer kjæmpet uden Ophør mod en uerfaren, men kjæk og fanatisk Fjende, som var os 10 Gange overlægen i Antal, som angreb med Raserie og gjorde en haardnakken Modstand; han veeg kun i Masse; man maatte dræbe alle, som vare komne frem i smaae Corps. Udmattede, stønnende af Hede, standsede vi et Øieblik for at drage Aande; vi manglede aldeles Vand, og aldrig har det været os mere fornødent. Jeg erindrer mig, at jeg i Trefningens Hede fandt en Krukke Vand paa Hjørnet af en Muur, og at jeg, da jeg ikke havde Tid til at drikke det, styrtede, i det jeg gik, Vandet i min Barm, for at slukke den Ild som fortærede mig.

Saalænge Fjenden havde sine Batterier, trak han sig rask tilbage, da han stolede paa nye Kræfter; vi maatte altsaa troe, at hans Hensigt havde været, at lokke os hen under Batteriet, men at han nu, da dette var tabt for ham, og den lille Skov, hvor han havde trukken sig hen, var hans eeneste Forsvars-Punkt, at han nu, siger jeg, vilde forsøge den sidste Kamp, kaste sig i Vandet,

gaae

gaae over Nilen, eller foreene sig med Mamelukkerne og forsvinde med dem; men da vi nærmede os denne Skov, bleve vi vaer at den skjulte en stor Landsbye tilligemed et Mameluk-Huus, som var befæstet og hvis Tilgang var saa meget mere vanskelig, da Fienden var forsynet med alle Slags Vaaben og Munition, som vi erfjendte for vore, saavel formedelst Flinternes Skud-Længde som af de Kugler de sendte os. Vi havde nu allerede i 2 Timer angrebet dette Huus fra alle Sider uden at finde en eeneste der ikke var sdelæggende for os; vi havde mistet 60 Mand og havde ligesaa mange saarede. Da Natten kom, satte man Ild paa de nærliggende Huse, tog en Moskee, afskar Fienden fra Nilen og arbeidede paa at opsætte de tilbagetagne Stykker. De Beleirede paa deres Side vare beskjæftigede med at forøge deres Skydehullers Antal, at gjøre lavere Batterier og stille de Kanoner, som de endnu ikke havde kundet bruge. Nogle Bønder, som undgik de Beleiredes og de Beleirendes Ild, fortalte os, at Mekkanerne, som nylig have forladt Ørkenen, havde angrebet L'Italie og den Flotille som den kommanderede; at den efter 24 Timers Fegtning var kommen paa Grund og at Besætningen, som frygtede for Entring, havde sat Ild paa den store Barke og var

gaaet

gaaet om Bord paa de smaae; men at disse Ulyk-
salige vare alle blevne dræbte, da en heftig Vind
havde hindret dem fra at manøvrere og de vare
udmattede formedelst de rasende Angriberes Mæng-
de, at Mekkanerne havde siden allene været be-
tænkt paa at samle alle de Angrebs og Forsvars-
Midler som dette vort Nederlag kunde forskaffe
dem; at de havde sat et af vore Fartøjer paa
Grund for at tvinge alle Seilere paa Floden til at
gaae under deres Batterier, at de saaledes havde
gjort sig til Herrer af Nilen og vare, uagtet det
Tab de havde lidt, endnu meget talrige og bestemte.

Ved Dagbrækningen begyndte man at beskyde
Huset: da det var opført af ubrændt Teglsteen,
gjorde hver Kugle ikke mere end eet Hul og foraar-
sagede ingen Indstyrtning; Ilden kunde heller ikke
gribe om sig formedelst de Gaarde som adskillede
Hovedbygningen fra Ringmuren. Kl. 9 om Mor-
genen kom Mamelukkerne frem med Kameler og
gjorde Mine til at undsætte Pladsen; man gik imod
dem og de trak sig tilbage uden nogen virkelig
Modstand. Da General Belliard saae at skaan-
somme Midler medtoge baade Tid og Folk, befa-
lede han en Storm, som blev givet og modtaget
med uhørt Tapperhed. Man aabnede den første
Mine under Fiendens Ild og indførte, tvert igien-

nem de Beleiredes Musket-Ild og Udfald, brændbare Materialier, som gjorde deres Tilbagegang besværlig. Et af deres Magaziner sprang i Luften; nu slog Ilden imod dem fra alle Sider; de manglede Vand og søgte at slukke Ilden med deres Fødder, Hænder, ja qvalte den endog med deres Legemer. Man saae dem sorte og nøgne at løbe gjennem Luerne; det var et Billede paa Djævlene i Helvede, jeg kunde ikke see dem, uden med en Følelse af Skræk og Beundring. Der var undertiden nogle Øieblikks Taushed, under hvilken en Stemme lod sig høre; man besvarede den med hellige Sange og Kampens høie Skrig. Endelig kastede de sig paa os fra alle Sider uagtet de saae den visse Død for Øine.

Da Dagen hældede gav man atter en Storm; den var lang og skrækkelig: to Gange trængte man inden for Murene, to Gange blev man slaaet tilbage. Vort Tab skrækkede mig ikke saa meget som den Tanke, at vi altid maatte fornye vore Anstrængelser mod en Fiende, der blev mere og mere haardnakken, desuden vidste jeg at vi havde taget fat paa den sidste Kiste med Patroner. Bulliot, en Officeer af udmærket Kjækhed, faldt i det sidste Forsøg: denne Mand, der var bekjendt ved en sorgesløs Uforsigtighed, synes bevæget, for-

formedelst en anende Følelse, trykte mig i Haanden, trak mig med sig og sagde mig et sørgeligt Farvel: det næste Øieblik saae jeg ham at slæbe sig frem paa Hænderne for at undgaae Døden.

Da Natten kom gjorde man Holdt: vi havde fægtet i to Dage.

Paa Faren fulgte sørgelige Beskieftigelser: vi hørte de Saaredes Skrig, som vi ikke kunde hjelpe og til hvis Bedste, vi, af Mangel paa Instrumenter, ikke kunde foretage de meest trængende Operationer. Vi havde tabt mange Folk og havde endnu mange Fiender tilbage at bekjempe. For at skaane saa mange Kjække satte vi Ild paa istedet for at løbe Storm. Man gjorde Ild op, besatte alle Tilgange med Poster og skiftedes for at hvile sig: Quarteen udhvilede i Slagorden. Faren bød Roiagtighed i Tjenesten. Midt om Natten kom et Æsel som forfulgte en Æselinde, i fuld Gallop ind i Qvarteret; enhver var strax paa Benene og paa sin Post med en Taushed og Orden der var ligesaa høitidelig, som Aarsagen dertil var sørgelig.

En ulykkelig coptisk Biskop, som havde været fangen i Slottet, reddede sig ved Hjelp af Mørket med nogle Staldbrødre, og naaede endelig til os tvert igjennem vore Posters Ild, skjult med

Saar og Contusioner; da han havde faaet nogen Føde, fortalte han os nøiagtig de Rædsler han havde undgaaet. De Beleirede havde ikke havt Vand i 12 Timer; deres Mure brændte, deres tykke Tunge truede at qvæle dem; kort: deres Forfatning var gyselig. Nogle Øieblik efter, (det var en Time før Dag) sprængte 30 af de Beleirede, som vare bedst bevæbnede, en af vore Poster med 2 Kameler og slap igjennem. Ved Dagbrækningen trængte man ind gjennem de Indstyrtninger Ilden havde foraarsaget, og nedsablede de som, skjønt halv stegte, endnu satte sig til Modværge. Man førte en frem til Generalen, som syntes at være een af Anførerne, han var saa opsvulmet, at hans Hud sprak da han bukkede sig for at sætte sig. Hans første Ord var: "dersom man bringer mig hid for at dræbe mig, da skynde man sig at ende mine Smerter!" En Slave havde fulgt med ham; denne betragtede sin Herre med et saa dybt Udtryk af Medlidenhed, at den indgav mig Agtelse for dem begge. De Farer, som omringede ham kunde ikke et Øieblik afkalde hans Følsomhed; han levede kun for sin Herre, betragtede og saae allene ham. Hvilke Blik! hvilken øm og dyb Melankolie! hvor den maatte være god, som kunde gjøre sig saa elsket af sin Slave! hvor skrækkelig

end

end hans Skjæbne var, misunde jeg ham den! hvor han var elsket! — I dette Nu kastede jeg et Tilbageblik paa mig selv og tænkte: For at tilfredsstille en stolt Videlyst er jeg nu 1000 Mile fra mit Land; jeg følger Kjække og søger en Ven; imedens de Overvundne og Seierherrerne indgive mig sørgelige Betragtninger, seer jeg Døden at rase trindt om mig; dens grumme Lee træffer jeg overalt; i Gaar fulgte jeg Krigere, hvis Retskaffenhed jeg agtede, hvis glimrende Kjækhed jeg beundrede; i Dag er jeg med i deres Ligskare; i Morgen skal jeg forlade deres Levninger i et fremmed Land, som herefter vil være sørgeligt for mig. For et Øieblik siden trodsede en ung Mand, glimrende af Sundhed og Mod, den Fiende han vilde angribe; jeg seer ham storme mod en ødelæggende Port; han falder; det høie Mods Udtryk afløses af Smertens Stønnen; han kalder forgiæves; han slæber sig frem; Ilden naaer ham, og tænder de Patroner, som han bærer; han har ikke mere nogen Form, og imidlertid hører jeg dog endnu hans Stemme; og i Morgen — — i Morgen, skal hans Post trøste hans Skaldbroder for hans Tab! Menneske! af hvilken Kilde udflyde da dine Dyder, dersom det ædleste Kald kan skjule saa lave Lidenskaber? Grumme Egenkjærlighed, som

Ulyk-

Ulykken ikke forbedrer, og som bliver vild, naar Faren ikke længere tillader at forstille den! I Krigen er det at man virkelig lærer den at kjende og at prøve dens frygtelige Virkninger. Men lader os vende vort Blik mod Krigens skjønne Side!

Den 2den (22 Marts) om Morgenen havde General Belliard den Lykke at kunne frigive de Fanger han havde gjort, at kunne sende dem tilbage og lægge dem for Dagen vor Ædelmodighed og forskjellige Vedtægter. Nogle iblandt dem bleve rørte af Erkjendtlighed, og begjerede med Taarer i Øinene, at følge os. Mamelukkerne lode sig endnu see; det var et falsk Angreb for at give deres Kameler Tid til at drikke. Da vi nu havde Hænderne frie jagede vi dem lige til Ørkenen. Der saae vi deres hele samlede Magt: den bestod i 1000 Heste, ligesaa mange Kameler og omtrent ligesaa mange Tienere til Fods; det øvrige var Mekkanere, som de paa en saa troløs Maade havde trukket ind i deres Sag og saa feige forladt. Vi troede i Forsmingen at de vilde fordybe sig i Ørkenen; men de holdt sig i en vis Afstand fra os, afmaalte deres Bevægelser efter vore, og havde Folk til Hest bag dem, som ved Musketskud underrettede dem om naar vi gjorde Holdt eller rykkede frem. Nu følte vi mere levende end nogensinde

for,

før, hvor unyttigt der var at forfølge dem, naar de ikke vilde slaaes, og hvor umueligt at overrumple dem i et Land, som tilbød dem paa begge Sider af Floden en aaben og sikker Tilflugt saa længe de vare os overlægne i Kavallerie og kunde forsvare deres Kameler. Vi gave altsaa Slip paa en unyttig Efterstætten og vendte klogelig tilbage for at beskytte vore Barker; General Belliard anvendte det øvrige af Dagen paa at samle det Artillerie og de Krigsfornødenheder som vi havde taget tilbage.

Naar Feberens Anfald er forbi føler den Syge først hvor mange Kræfter den har bersvet ham. Saalænge man skjød paa os med vort Krud og vore Kugler, beregnede vi ikke hvormeget det vilde koste os at udtomme eller tage tilbage den Munition man havde bersvet os, men da vi bleve mere rolige tællede vi 150 Mand ud af Stand til at fægte, det vil sige, vi havde spillet i et Lotterie, hvor hver syvende Lod var en Frilod, at vi neppe havde Munition tilbage til en Fægtning, da Fienden havde skudt for vor Regning, at endelig vor Convoi var ødelagt tilligemed Besætningen, og vi befandt os 150 Mile fra Cairo, hvor man troede os i god Stand. Jeg havde beundret General Belliards rolige Mod i en Kamp, som havde varet 3 Dage og 2 Nætter, og jeg beundrede ikke mindre

dre hans kloge Foranstaltninger i de Timer, som fulgte paa dette Slag, der var meer farligt end glimrende. Den mindste Uforsigtighed skulde have topmaalt det Uheld vi havde havt, at miste vor Flode, en Ulykke, som hans kloge Forsigtighed ikke havde kundet forebygge, men hvis skadelige Følger den i det mindste fik standset.

Imedens man afgjorde de Indvaaneres Skjæbne som vare forblevne i Behold og deres som havde flygtet, blev jeg ikke lidet bestyrtset over at finde Fruentimmerne boesatte paa alle de Poster vi havde i Landsbyen, og det med en Munterhed og Tilfredshed, som frembragte en Illusion hos mig; jeg kunde ikke troe at de ikke forstode os; enhver af dem havde valgt frit og syntes meget fornøiede med deres Valg; der vare mange kjønne iblandt dem: det forekom dem saa nyt at blive underholdte, betjente og godt behandlede af Seierherrerne, at jeg troer de gjerne havde fulgt med Armeen. At tilhøre er deres Bestemmelse, saa det var allene Følelsen af deres Underdanighed som bragte dem tilbage til deres Fædre og Mænd, og i slige Uheldstilfælde blive de ikke modtagne med den samvittighedsfulde Strænghed, der karakteriserer Orientalerne. "Det gaaer saa i Krigen, sige de, vi har ikke kundet forspare dem; de har

maat-

maatte bøje sig under Seierherrens Lov; derved ere de ikke mere vanhelligede end vi ere vanærede ved de Saar vi har faaet." De vende tilbage til Harem og man tænker ikke mere paa det forbigangne. Bliver ikke Jalusien ved saa fine Undtagelser en ædel Lidenskab, som man endog kan være stolt af?

Vi fik at vide at den Cheik som havde anført eller rettere formanet Mekkanerne havde reddet sig mod Nattens Ende, at han under Beleiringen havde været beskjeftiget med at bede istedet for at stride, at han Tid til anden var kommen frem af sit Smuthul og havde sagt til sine Folk: "Jeg bønfalder Himmelen for Eder; det er Eders Sag at stride for den!" Det var efter slige Opmuntringer at vi havde hørt disse gudelige Sange, som bleve ledsagede af Krigs-Raab, Udfald og almindelige Salver.

Den 21de begave vi os paa Marschen til Kene for at underrette os om der vare Mekkanere tilbage og hvor vel General Desaix kunde være. Denne Marsch var besværlig formedelst de Vinde, som uden Skyer, opfylde Luften saaledes med Sand, at man har hverken Mat eller Dag. Da vore Barker ikke kunde komme af Stedet bleve vi nødsagede til at gjøre Holdt $\frac{1}{4}$ Miil fra det ulykkelige

Ben-

Benhuth af sørgelig Hukommelse. Den følgende Dag ankom vi til Kene Kl. 9 om Morgenen; her fandt vi Breve fra General Desaix, som var uvidende om vor Flodes Skiæbne og vor nærværende Stilling. Byen var renset for Fiender og Indbyggerne kom os imøde.

Kene har afløst Kus, som Kus er fulgt paa Copthos: dens Beliggenhed er fordeelagtig, umiddelbar ved Udgangen af Ørkenen paa Nilens Bredder. Den har aldrig været saa blomstrende som de to andre, da den først fik sin Tilværelse efterat den indiske Handel næsten var tilintetgjort, enten ved den opdagede Fart omkring det gode Haabs Forbjerg eller ved den egyptiske Regjerings Tyranni. Dens Handel, som blev indskrænket til Pillegrimmenes Gjennemgang, havde allene nogen Virksomhed da den store Karavane var i Gang. I Kene indtage Pillegrimene fra Oaserne, Øvre-Egypten og Nubien deres Forraad; her forsyne de sig ikke allene med det nødvendige for Marschen gjennem Ørkenen til Cosseir, men ogsaa for Reisen til Gidda, Medine og Mekka, samt for Hjemveien; thi disse Byer ligge i en steened Ørken *), hvor

*) I Mekka koster Brødet 8 til 10 Sous Puudet, hvilket er en uhyre Pris i Orienten.

Forf. Anm.

hvor man allene kan slaae sig igjennem med Guldet. Dersom man kan takke Fanatismen for, at Mekka er bleven en Berørelses-Punkt mellem Indien, Afrika og Europa, saa er den dog tillige blevet en Afgrund, hvor en Folkemængde af 120000 Indbyggere, opsluger Indiens, lille Asiens og Afrikas Guld.

Da vore Bevægelser mod Syrien og vor Krig i Egypten havde ødelagt Karavanen for det sjette Aar, opløst alle Karavaner fra Europa og Afrika for det syvende (1798 og 99) og Indianerne ikke kunde omtuske de Varer de havde bragt til Mekka, maatte dens Handel, som i lang Tid havde aftaget, faae et ulægeligt Stød ved denne sidste Epoke. Naar en Fjæder springer i en gammel Maschine, styrter gjerne Maschinen sammen; man maae altsaa ikke undre sig over, at Korstoget fra Mekka, hvor Fordeel og Fanatisme slog sig sammen, blev bragt i Stand i saa stor Hast og lagde for Dagen mod os alt det Raserie som de voldsomste Lidenskaber kan indgive.

General Belliard havde sat efter de forskrækkede Mamelukker og de overvundne Mekkanere, men man maatte have Munitioner for atter at drage i Marken, og vi manglede dem aldeles. Vi bleve nød-

nødsagede til at befæste det Huus hvor vi boede i Kene og som tjente os til Qvarteer. Vi fik ikke Efterretning fra noget Menneske, ikke engang fra Desaix; Landet var bedækket af adspredte Fiender som anholdte og dræbte vore Bud, eller hindrede dem fra at begive sig ud og holdte os afsondrede paa en forurolignde Maade. Den utrættelige Desaix havde forfulgt Mamelukkerne lige til Siuth, tvunget Murat-Bey til at kaste sig ind i Oaserne, havde ladet General Friand gaae over til den høire Nilbred for i parallel Linie med ham at gjøre Jagt paa Elfi-Bey og de adsplittede Mameluk-Corps, og kom til os i Kene, hvorfra vi atter droge ud i Marken.

Vi vendte os mod Kus, hvor Mekkanerne vare og hvorfra de ofte streifede ud til Landsbyerne paa begge Sider af Floden, plyndrede og myrdede Kristne og Coptther, og slæbte dem undertiden med, for at faae dem til at løskiøbe sig. Vi forlode Kene i den tause Nats Mørke for at forsøge paa at overrumple dem, og marscherede langs med Ørkenen for at bedrage deres Forposter. Da vi kom til den Landsbye hvor deres Leir var, fandt vi dem ikke mere. De havde brudt op derfra i den samme Time da vi forlode Kene; de havde

valgt

valgt Ørkenen med Mamelukkerne og begivet sig til Kittah.

At vælge Ørkenen, er, efter Krigssproget i Øvre Egypten ikke allene at gaae ud af det dyrkede Land til de Sandstrækninger som begrændse det paa høire og venstre Haand, men at fordybe sig i de snævre Passer mellem de to Biergkjæder, som blive Poster der ere vigtige at forsvare. Mamelukkerne havde den Fordeel fremfor os at kjende dem alle og vide hvor mange Kilder de kunde træffe paa Veien. I den Dal som fører fra Cosseir til Nilen findes fire af disse Kilder: den eene ligger en halv Dags Reise fra Cosseir (men dens Vand kan allene bruges til Kameler). Den anden er $1\frac{1}{2}$ Dags Reise fra den første; saa kommer Kilden i Kittah, $1\frac{1}{2}$ Dags Reise længer borte. Denne er den vigtigste naar man vil besætte Ørkenen, thi den er en Punkt, hvor tre Veie stode sammen; den eene gaaer mod S. V. og ender ved Rediſi; den anden dreier mere mod V. og hører op i Nagadi; den tredie mod N. V. fører til Birambai, hvor den fierde Kilde findes. Fra Birambai føre fire Veie af lige Længde til Kus, Kesth, Coptos og Kene.

Desaix besluttede at blokere Mamelukkerne i Ørkenen, eller i det mindste at spærre dem Nilen, hin-

hindre deres Bevægelser, saa at de ikke kunde fordele sig uden Fare for at ødelægges, og endelig at tvinge dem ved Hunger. Han havde efterladt 300 Mand med Kanoner i Kene, selv vilde han postere sig i Birambai med Infanterie, Kavallerie og Artillerie; den 21 lette Halvbrigade skulde besætte Passet ved Nagadi. Man havde den Uforsigtighed at forsømme Rediit, eller rettere, man frygtede for at fortynde sig for meget. Dersom Rediit var bleven besat, havde alle Bejerne paa den høire Bred været nødsagede til at overgive sig; man havde da ikke havt nogen Diversion at befrygte og Murat-Bey stod allene tilbage at forfølge.

I den Forhaabning at faae Theben endnu engang at see, vendte jeg med Glæde Cairo Ryggen; det var altid min Bestemmelse at marschere med dem som gik høist op i Landet. Jeg fulgte altsaa General Belliard og skulde snart indhente Desaix; Aftenen forhen havde vi udkastet Tusinde Planer for Fremtiden; imidlertid var vort Farvel sørgeligt; denne Gang var Skilsmissen mig mere smertelig. Hvorledes kunde det falde mig ind, at denne saa unge Mand skulde lade mig efter sig paa Livets Bane, at det var mig der skulde begræde ham? Vi skildtes ad og jeg har ikke mere seet ham. Jeg var allerede en Miil borte, da den ret-

retskafne Latounerie indhentede mig i Gallop; han kom tilbage for at sige mig Farvel. Vi have meget tilovers for hinanden. Dette Beviis paa hans Ømhed rørte mig, men tillige blev jeg bestyrtset over hans Bevægelse: vi fældede nogle Taarer i det vi omfavnede hinanden. Krigens Haandværk kan vel gjøre kolde Væsener haarde, men dens Rædsler kan ikke sløve de samme Sieles Følsomhed. Urokkelige blive de Forbindelser man indgaaer under de Moisommeligheder og Farer, som møde paa et saadant Tog, som det til Egypten, og dersom Lighed i Karakteer endnu strammer disse Baand stærkere, kan Skjæbnen ikke sønderrive dem uden at forstyrre Livets øvrige Lykke.

I det jeg gik igjennem Kus (hvor jeg ikke tog ind, da jeg seilede ned ad Nilen) fandt jeg midt paa den store Plads den øverste Deel af en Port, som havde en skjøn og høi Proportion, men var begravet i Sand lige til den øverste Gesimslinie. Denne Levning, som sikkert har hørt til en stor Bygning, beviser at Kus er bygget paa den Plads hvor Appollinopolis parva har staaet. Denne høitidelige Ruin stikker besynderlig af mod de Gjenstande, som omringe den, og siger mere over den Egyptiske Bygningskunst end 20 Sider Foretaler og Undersøgelser; dette Brudstykke i sig

selv

selv seer større ud end den hele øvrige Bye. En halv Miil fra Kus fandt jeg i Landsbyen Elmecie Grundlaget af nogle Bygninger i Sandsteen med Hieroglypher. Var det en liden Stad, hvis Tilværelse man ikke har vidst af? var det et eenligt liggende Tempel? Dette Monument var saa forfaldent, at jeg ikke kunde fremstille det i en Tegning og heller ikke optage nogen Plan over dets Dele. En halv Miil længere henne seer man paa en liden Forhøining mere tydelig Grundstenene af et Tempel, omkring hvilket man ikke opdager nogen anden Ruin; man stjælner endnu tre store Sandsteen-Lag, som tjente til Søile-Fødder, og strakte sig til Templet selv, foran hvilket var en Portik af 6 Kolonner. Vi marscherede endnu en Time førend vi kom til Nagadi, en stor og smuk Landsbye paa Kanten af Ørkenen. Et Mameluk-Corps havde plyndret den 12 Timer før vor Ankomst. Førend vi gik ind i Ørkenen, sendte vi Recognosceringer i Forveien, som toge nogle Kameler og nedsablede henved 30 Mekkanere, som ikke havde kundet komme fort. Vi gik frem lige til en Bygning, som havde først været et forskandset Kloster, beboet af Copter, derefter en Moskee, og som tilsidst tjente allene til Begravelser; vi toge Herberge paa dette Sted efterat vi havde udjaget

Flag-

Flaggermusene og omstyrtet Gravene. Et Fort, n Ork, Grave. — vi vare omgivne af de sør- eligste Gjenstande i Verden; naar vi, for at dsprede det Indtryk, som slige Gjenstande kunde jøre paa os, gik imellemstunder ud om Natten or at aande frit, var vort Aandedrag den eneste yd, der afbrød den øde Stilhed, som indjog os Øysen; den tause Vind, der paa denne vide Ho- izont ikke mødte andre Gjenstande end os, erin- rede os, endog i Mørket, om det umaalelige og ørgelige Rum, som omgav os.

Nogle Kjøbmænd, som havde været heldige ok til at redde deres Føringer for Mamelukkerne, are ikke meget rolige i Henseende til os; Chei- erne i Nagadi havde givet dem an: de bragte os Forærinqer; vi afsloge dem: herover bleve de ndnu mere forskrækkede. Da de vare vante til, t Folk, som vare bedækkede med Guld, satte em i Contribution, og vi derimod saae ud som Røvere, troede de at vi vilde udplyndre dem. Deres Rigdomme kunde de nu paa ingen Maade fjule. Da vore Vadsække vare bortrøvede paa Barkerne og vi trængte til Lindtøj, lode vi dem abne deres Pakker: nn forsvandt deres hele Haab. Vi søgte ud hvad vi syntes om, og ourgte dem om Prisen. De svarede det kom an

paa os. Vi forlangte at vide den nøieste Priis og betalte dem. De bleve saa bestyrtsede at de befølte deres Penge for at overbevise sig om at det var sandt. Bevæbnede Folk med Magten i Hænde betalte dem! De havde gjennemreist hele Asien og Afrika, men havde aldrig seet noget saa overordentligt! Fra dette Øieblik af besad vi deres Agtelse og Tiltroe. De anrettede vor Frokost, bragte os Indiske og Arabiske Konfecturer, Kokos-Nødder, og lavede os den herligste Kaffe man kunde drikke. Denne Blanding af Mangel og Lækkerier havde noget pirrende. Der er ingen Stilling i denne Verden uden den har sine Nydelser; for at bekræfte denne Paastand, paaberaaber jeg mig Gravene i Nagadi.

Nagadi er en vigtig Post at besætte; den maae naturligviis blive den almindeligste Vei gjennem Ørkenen, da den er den korteste. En Kommissionair kan reise fra Cosseir til Nagadi i 2 Dage paa en Dromedar og i 3 Dage til Fods. Da Cosseir er blottet for alt, skynder den Kiøbmand, som paa Tilbagerisen fra Gidda, stiger i Land her, sig saa hastig mueligt at naae Nilens Bredder; han tager Kameler til Nagadi, hvor han kan være om 6 Dage. I det Øieblik vi opholdte os der, var Prisen 5 Franker for Centeret;

en

enhver Kameel bærer 4 Centner. Denne Priis stiger i Forhold til den meer eller mindre betydelige Handel, ligesom Prisen for Kamelerne, der nu var 20 Piastre, istedet for 60 som de havde gjældt for vor Ankomst. Dette kan give et Begreb om, hvormeget Mekka, Medine, og Gidda har maatte lide ved Urolighederne i Egypten. Vi som vilde have Ord for at være Retfærdigere end Mamelukkerne, begik daglig og næsten af Nødvendighed store Uretfærdigheder. Da vi vanskelig kunde skjælne vor Fiende paa Udseende og Farven, dræbte vi hver Dag uskyldige Bønder. Vore Soldater, som vare udsendte for at recognoscere, undlode ikke at tage de stakkels Kjøbmænd, som reiste i Karavaner, for Mekkanere, og førend man lod dem vederfares Ret, (at sige, naar man havde saa megen Tid) var 2 eller 3 nedskudte, en Deel af deres Føring plyndret eller bortslængt, deres Kameler ombyttede med dem af vore, som vare saarede; til syvende og sidst gik dog allene Coptherne og Tolkene, disse Armeens Blodsuere, af med Gevinsten; Soldaten havde rigtig nok Lyst til at berige sig, men Trommen eller Trompeten til Afmarsch bragte ham til at opgive eller glemme sit Anslag. Indbyggerne, til hvis Lykke vi egentlig skulde være

komne til Egypten, havde ikke bædre Skjebne. Dersom de af Skræk forlode deres Huse naar vi nærmede os, fandt de, naar de vendte tilbage efter vor Gjennemmarsch, ikke andet end de tomme Jord-Vægge. Huusgeraad, Plove, Dørre, Tage, alt maatte skaffe os Brænde til at koge vor Suppe; deres Potter vare slagne itu, deres Korn opspiist, deres Høns og Duer vare stegte; de havde kuns tilbage Aadslerne af deres Hunde, som havde villet forsvare deres Herrers Ejendom. Naar vi opholdte os i deres Landsbyer, opfordrede man disse Ulykkalige til at vende tilbage under Straf at blive anseete for Oprørere, som gjorde eet med Fienden, og følgelig at blive paalagt dobbelt Contribution: dersom de gav efter for vore Trudsler og kom tilbage for at betale Miri (Grundskatten), hendte det sig ofte, at man tog deres store Mængde for en Troppe-Samling, deres Stokke for Vaaben, og at de maatte prøve nogle Salver fra vore Skarpskyttere eller Patrouller, førend man havde kundet forklare sig; de døde bleve begravede, og vi vare Venner indtil de kunde faae en sikker Leilighed til at hævne sig. Det er vel sandt, at naar de bleve hjemme, betalte Miri og forsynede Armeen med det Nødvendige, sparede de sig den Møie at flakke om i Ørkenen:

de

de saae at vi fortærede deres Forraad i god Orden, beholdte dog et Stykke af deres Dørre tilbage, solgte deres Æg til Soldaterne, og havde enkelte af deres Koner og Døttre i Behold; men paa den anden Side blev deres Hengivenhed for os regnet dem til Brøde, saa at Mamelukkerne, naar de afløste os, ikke lode dem beholde en eeneste Daler, ikke en Hest, ikke en Kameel; og ofte betalte Cheikken med sit Hoved den foregivne Partiskhed man gav ham Skyld for. Det var rigtig nok den høje Tid for disse Ulykkalige at slig en Forfatning ophørte, og at man kunde indføre en anden; men hvorledes kunde man fremvirke dette Maal, saalænge Mamelukkerne ikke vilde levere nogen Træfning, og fanatiske, udhungrede Bander, som Mekkanerne, sloge sig til dem?

Den tredie Dag vi opholdt os i Nagadi fik vi Underretning om, at 300 Mekkanere havde besluttet at undgaae de Franske overalt, at fette gjennem Ørkenen lige til Cairo og der forstikke sig under denne Byes talrige Folkemængde, indtil de kunde vende tilbage til deres Fædreneland med Karavanerne, eller de kunde finde nogen Leilighed til at hævne sig paa os. Man sagde os, at deres Anfører havde, da han skulde dø, indgivet dem denne Beslutning og tillige raadet dem, ikke at for-

forsøge mere paa at fegte mod os; men Emirens Neveu, som havde modtaget Kommandoen efter ham, vilde tillige beholde dens Myndighed, og arve det Bytte man havde giort paa de franske Barker; han indbildte dem derfor, at den Skat han ved denne Leilighed havde samlet var tilbage i Slottet i Benhuth, og at han vilde føre dem an for at tage den tilbage naar vi vare borte. Da man dog imidlertid maatte leve, sendte han dem ud i smaae Corps at plyndre i Landsbyerne, hvilket de udførte med større eller mindre Held. Bønderne, hvis Plage de vare blevne, lurede følgelig paa dem, og anrettede ligesom en Ulvejagt efter dem. Naar vore Patruller stødte paa dem, bleve de indhentede, nedskudte og udryddede som skadelige Dyr for Selskabet. Saaledes viiste man dem, at Mahomet ikke havde billiget deres Korstog og at det ei var Himmelen som havde givet Befaling dertil.

Den 12te lod General Desaix trække 300 Mand fra vor Halvbrigade og 50 Ryttere af den som var med os, for at afløse i Birambar de Tropper, som han tog med for at forstærke Posten i Kene. Samme Dag bragte vor Kurreer os den Efterretning, at Mamelukkerne og Mekkanere havde forladt Kittah, og at man kunde see af

de-

deres Spor at de havde taget Veien Nord paa til Kene eller Samata. Man havde fra denne Side taget de bedste Forholdsregler til at holde dem i Brkenen, eller overrumple dem, dersom de vilde forlade den, men alt blev tilintetgjort formedelst vore Soldaters Hidsighed og deres Officerers Sikkerhed. De Soldater (af det Corps General Desaix forte til Kene) som vare bestemte til at recognoscere i Forvejen (*les eclaireurs*), stødte paa Mamelukkernes Bagtrop og angreb den. Kavallerie-Corpset vilde understøtte dem, men fjernede sig uforsigtig saa meget fra Infanteriet, at det selv ikke kunde blive undsat, men blev i nogle Minuter overvældet og nedsablet. To Bataillons-Chefer betalte deres Uforsigtighed med Livet og 20 Dragoner bleve dræbte. Artilleriet skulde have gjort en god Tjeneste, men det var for langt foran; Mamelukkerne som frygtede for at see det komme tilbage, fortsatte deres Vei, fornøjede over at have undgaaet vor Ilde, reddet deres Convoj og viist vore Ryttere at de manøvrerede hurtigere og forstode bedre at flankere end vi. — To Hundrede Mand Infanterie med en eeneste Kanon vilde have forvandlet denne uoverlagte Stræg til en Sejer, som havde været meget vigtig for os i den Rød hvori Bejerne og Kiacheferne befandt sig, da de

al-

allerede vare adspredte og forladte af en Deel af deres Mamelukker; men en skjødeslos Sikkerhed og en Hovedfeil i Marschen, frembragte en Hovedfeil i Angrebet. Desaix's Befalinger, som var slet forstaaede og som kom for silde, kostede mange kjekke Officerer Livet. Brigade-Chefen Duplessis, en udmærket Kriger, som havde kommanderet i Indien og tjent sit Fædreneland med Hæder, maatte høre, at han havde aldrig udmærket sig i den sidste Krig, og greb rasende den første Leilighed hertil. Han glemmer den Ordre han havde faaet, at holde sig paa en Høide i en uangribelig Post han havde besat, farer forbi hans Folk og styrter midt ud blandt Fienden, udsøger den, der forekom ham meest anselig og flyver imod ham; det var Osman, den tapperste af Bejerne; deres Heste stode mod hinanden, Duplessis's styrter; han springer op paa Sadelen, griber Osman om Livet, og klemmer ham mellem sine Arme, men under denne Kamp, det gamle Ridderskab saa aldeles værdig, blev den ulykkelige Duplessis, som ikke var understøttet, omringet og gjennemboret af en Landse paa hans Modstanders Legeme. Jeg har denne nøiagtige Efterretning af en Kjachef, som havde været Tilskuer og

Hand-

Handlende i denne Kamp, og som med Enthusiasme talte om vor Officeers Kjækhed.

Skiønt Slaget ved Birambar var ilde beregnet, havde det dog næsten afgiørende Følger for Oplosningen af Bejernes Coalition. Vi fik at vide af Spioner, som vi sendte hen paa Valpladsen, at af 4 Døde to havde Skjæg, og vare altsaa i det mindste Kiachefer; thi de gemene Mamelukker ere ragede, og have ikke Tilladelse til at givte sig og lade deres Skjæg voxe, førend de faae nogen højere Værdighed og følgelig deres Frihed. Siden efter fik vi Vished om at den ene af dem var Mustapha Kiachef, Abu-diab, det vil sige, Skjæggets Fader. Enhver af Bejerne og Kiacheferne have en Benævnelse i Krigen, som enten er et Øgenavn eller en hæderlig Titel, hvilken de forandre efter Omstændighederne og som bliver vexelvis latterlig eller hædrende. Man berettede os tillige at Assan-Bay havde faaet en Kugle i Halsen og et Sabel-Hug paa Armen; at Osman-Bey havde faaet næsten alle hans Fingre afhugne, at 12 af hans kiækkeste Mamelukker vare ude af Stand til at fegte, og at de, (hvilket endnu var det vigtigste), skiønt Fordelen i dette Møde var paa deres Side, havde vendt om og kastet sig ind i Ørkenen, af Frygt for at treffe

In-

Infanteriet paa deres Vei og miste deres Equipage. De, som vi havde afsendt til Kittah, bragte os den Efterretning, at de vare komne tilbage for at indtage Vand der og havde begivet sig paa Vejen til Rediſi i Hensigt at marschere til Øvre-Egypten. Jeg tilstaaer at alle de krigerske Dispositioner, som bragte mig tilbage mod Theben og den høire Nilbred, forekom mig de bedste; derfor troer jeg ogsaa, at jeg var den eeneste, som glædede mig over den Ordre vi fik at indhente dem, eller drive dem længere bort end til Rediſi. Vi brød op fra Nagadi og fulgte Forsiden af de Bjerge, bag hvilke Mamelukkerne marscherede. Nogle af deres Tienere, som havde forladt dem ved Kittah fortalte os, at de var i en ynkelig Tilstand og maatte alle omkomme, hvis de ikke kunde naae til Rediſi inden tre Dage.

Henimod Middag ankom vi paa Thebens Grund. Vi saae ¾ Miil fra Nilen Ruinerne af et stort Tempel, hvorom ingen Reisende har talt, men som kan give et Begreb om denne Stads uhyre Størrelse; thi naar vi forudsætte at det var den sidste Bygning i den østlige Deel, ligger det 2½ Miil fra Medinet-Abu, hvor det vestlige Tempel findes. Det var den tredie Gang jeg kom gjennem Theben, men da Skjæbnen syntes at have be-

besluttet, at jeg i den største Skynding skulde see det, som saa meget interresserede mig, indskrænkede jeg mig ogsaa denne Gang til at forsøge paa at gjøre mig Regnskab for det jeg saae, og at anmærke det, jeg vilde tage for ved min Tilbagekomst, hvis jeg da blev lykkeligere. Jeg søgte at afgjøre om Kunsterne havde havt Epoker og en Kronologie i Theben. Dersom Egypten har havt noget Pallads, maatte man søge dets Levninger i Theben, da Theben var Hovedstaden, dersom Kunsterne har havt Epoker maatte Resultaterne af deres første Forsøg ogsaa findes i Hovedstaden, da Overdaad og Pragt strider gradeviis ud fra denne Punkt, og Kunsterne gaae Haand i Haand med Velstand. Endelig kom vi til Templet i Karnak, en Landsbye, der er bygget paa en liden Deel af et Tempels Tomt, hvilket, som man siger virkelig har en halv Miils Vei i Omkreds. Herodot, der ikke havde seet det, har givet et rigtigt Begreb om dets Størrelse og Pragt. Diodor og Strabo, der saae alene dets Ruiner, synes at have beskrevet dets nærværende Forfatning. Alle Reisende, der naturligviis har maattet synes at udskrive dem, har taget Massernes Udstrækning for Skjønhedens Maalestok; da Synet af den største af alle Ruiner snarere har overrumplet end fortryllet dem,

dem, har de ikke tordet vove at foretrække Apollinopolis's Tempel i Edfu, Templet i Tentyra og Portiken i Esneh. Maaske maae man hensette Templerne i Karnak og Luxor til Sesostris's Tid, da Lykken skabte Kunsterne i Egypten og viisde dem maaske første Gang for Verden. Vældens første Tanke var at opreise stolte Kolosser; den Gang vidste man endnu ikke at Kunstens Fuldkommenhed giver dens Frembringelser en Storhed, som ikke hænger af deres Forhold. Den lille Rotunde i Vicenza er en skjønnere Bygning end Petri Kirke i Rom; den chirurgiske Skole i Paris er ligesaa stolt som Panteon i samme Bye; en Kamee kan man ofte foretrække for en kollossalsk Støtte. Det er altsaa Egypternes Pragtlyst man maae see i Karnak, hvor man har opdynget hele Bjerge, som ere tilhugne med massive Proportioner, med Blødhed i Omridset men Plumphed i Udførelsen, barbariske Basrelifs og smagløse Hieroglypher. I Henseende til Arbeidets Dimension og Fuldkommenhed findes intet Spor af Høihed, uden hos Obeliskerne, og nogle Udsiringer af de yderste Dørre, som virkelig have en beundringsværdig Reenhed. Dersom Egypterne i den øvrige Bygning synes os Kjæmper, saa ere de Genier i denne sidste Frembringelse. Jeg er overbeviist om,

at

at disse høje Prydelser ere i den sildigere Tid føjede til disse kollossalske Monumenter. Man kan ikke nægte at Planen til Templet i Kornak er ædel og stor; men den Kunst at udkaste skjønne Planer har Bygningskunsten længere vedligeholdt end den skjønne Udførelse af enkelte Dele, ja end og bevaret mangt Aarhundrede efter Kunstens Fordærvelse, hvilket kan bevises af Monumenterne i Theben, naar de sammenlignes med dem i Esne og Tintyra, og af Bygningerne fra Diocletians Regjering naar de sammenlignes med dem fra August's Tid.

Man maa endnu lægge til de Beskrivelser, som ere bekjendte over denne store Bygning i Karnak, at den ikke var, og kunde ikke være andet end et Tempel, og alt det, som er tilbage har Hensyn paa et lidet Allerhelligste, og at alt har været indrettet saaledes, for at indgyde Ærbødighed, og gjøre det til et Tabernakel. Ved Synet af denne store Ruin trættes Indbildningskraften allene ved Tanken om at beskrive den. Da det var mig umueligt at optage en Plan derover, gjorde jeg allene et Udkast for at forvisse mig om, at det jeg havde seet virkelig var til. Læseren maae kaste et Blik paa denne Tegning, og sige sig selv, at de mindste af de 100 Kolonner i Templets Por-

tik

tik ere 7 Fod i Gjennemsnit, og de største 11 Fod; at Søer og Bjerge laae inden for dets Indhægning; at Rækker af Sphinxer førte til Portene, og at man endelig, for at danne sig en rigtig Forestilling om saa megen Pragt, maae drømme naar man læser Beskrivelsen, ligesom man maae drømme naar man skuer Gjenstandene. Men med Hensyn til denne Bygnings nærværende Forfatning, maae man ikke glemme, at dens forfaldne Tilstand vanskaber en stor Deel af dens skjønne Hele. Alle Sphinxerne ere skammelig medhandlede; da Barbariet imidlertid er blevet træt af at ødelægge og har glemt adskillige, kan man see, at der har været nogle med Qvinde-Hoveder, og andre med Løve- Vædder- og Oxe-Hoveder. Den Række som gik fra Karnak til Luxor er af det sidste Slags; denne Strækning, som indtager næsten en halv Mil, frembyder en fortløbende Række af disse Figurer paa høire og venstre Side, tilligemed Stykker af Mure, smaae Kolonner og Fragmenter af Statuer. Da denne Punkt var Byens Centrum, og det Qvarteer, som havde den fordeelagtigste Beliggenhed, maae man troe at de Stores eller Kongernes Pallads fandtes her; men om endog enkelte Spor kan lede til denne

For-

Formodning, kan den dog ikke beviſes ved nogen tilſtædeværende Pragt.

Luxor, den ſmukkeſte Landsby i Egnen, er ogſaa bygget paa Tomter og mellem Ruinerne af et Tempel, ſom er mindre end det i Karnak, men bedre i Stand, da Tiden ikke har knuſt Maſſerne under deres egen Vægt. De meeſt kolossalſke Levninger, ſom findes her, ere 14 Kolonner af 10 Fods Gjennemſnit, og ved Templets forſte Port, 2 Granitfigurer, ſom ere begravede lige til midt paa Armene; foran disſe ſees de 2 ſtørſte og bekjendte Obelisker, ſom har bedſt vedligeholdt ſig. Thebens Aarbøger kunne med Rette bramme af, at den ſtørſte og rigeſte Republik, ikke har havt noget tilovers, ſom den kunde anvende, og ſiger ikke, paa at lade tilhugge, men allene paa at overſlytte disſe 2 Monumenter, ſom endda ikke ere andet end Brudſtykker af en af de talrige Bygninger i denne beundringsværdige Stad.

En Beſynderlighed ved Templet i Luxor er, at et Bulværk beſkyttede den østlige Deel, ſom ſtøder til Floden, mod den Skade ſom Overſvømmelſer kunde foraarſage. Dette Bulværk, ſom i den ſenere Tid har været iſtandſat og forsøget med Teglſteen, beviſer, at Flodens Rende ikke er bleven forandret, og af Værkets Varighed ſeer man,

at

at Nilen har aldrig været begrændset af noget andet Bulværk; thi i alle de øvrige Dele af Byen finder man ikke flere Spor af denne Slags Bygning.

Uagtet Middags-Solens overordentlige Hede udkastede jeg en Tegning af Templets Port, der tillige er bleven Indgang til Landsbyen Luxor. Intet kan tænkes større og simplere end de faa Gjenstande, som danne denne Indgang; ingen bekjendt Bye begynder saa stolt som denne usle Landsbye af 2 til 300 Indvaanere, som har bygget sig Reder paa Taget og under Loftet af dette Tempel, der dog ikke seer ud til at være beboet.

Imedens jeg tegnede bandt vort Kavallerie an med nogle forvildede Mamelukker, dræbte 2 af dem, og tog deres Vaaben og Heste, som reddede sig ved at svømme over til den anden Side.

Vi brøde op Kl. 2 og ankom til Salamieh efter 13 Timers Marsch, ligesom om dette Time-Tal var bestemt for alle de Dage, da vi gjennemvandrede Theben. Den følgende Dag gik vi ind i Ørkenen og kom temmelig tidlig til Esne. Da vi Dagen efter satte os i Bevægelse, fandt vi et lidet, meget forfaldent Tempel, som dog var meget pittoreisk, og mærkværdigt formedelst dets Plan og nogle enkelte Dele. Det har en Portik

med

med 4 Kolonner; 2 Piller og 2 Kolonner udgjøre dets Dybde; det Allerhelligste er i Midten; paa Siderne 2 Bygninger, hvor den paa høire er ødelagt. I Portiken er en Dør, som er brudt igjennem den tykke Sidemuur paa høire Haand, og som ikke kunde tjene til andet end til at henlægge Offere. En anden Synderlighed ved denne Bygning er, at Kapitælerne paa de 2 Kolonner midt i Portiken bestaae af Hoveder i Relief. Denne Bygning er en af de meest forfaldne jeg har seet i Egypten, hvilket uden Tvivl kommer af den Sandsteen hvoraf den er bygget. Tilbygningerne ere her bedre vedligeholdte end i de andre Templer, som maae uden Tvivl tilskrives, at man har brugt en bedre Slags Teglsteen. Man kan tydelig kjende Templets Ringmuur, hvori Præsternes Boliger vare. Denne Indhegning laae lidet høiere end den lille Bye Contra-Latopolis, som var bygget omkring dette Monument. Det synes at have været brugeligt, at alle store Byer, som vare byggede paa Nilens Bred, skulde paa den anden Side have en anden liden Bye eller Havn, som maaskee var anlagt saaledes for at lette Handelen. Saasnart det var Dag, marscherede Troppen forbi; det gjorde mig ondt at jeg ikke havde havt Tid til

at studere bedre Planens enkelte Dele og Templets Tilbygninger.

Vi bleve ved at gaae langs med Bjerget. Paa denne Høide er Egyptens Dal saa trang, at Bjergkjæden 2 Gange gaaer lige ned til Nilen. Vort Artillerie havde Besværlighed med at komme frem, saa at vi tabte en betydelig Deel af Dagen. Længere henne forandrer Klippen sin Beskaffenhed. Vi fandt de Sandstøen-Brud hvorfra uden Tvivl Chenubis's Stad og Tempel ere udgangne, som vi naaede en Time efter. $\frac{1}{4}$ Miil fra Byen findes 2 Grave udhugne i Klippen, og et lidet Allerhelligste, som er omgivet af et Gallerie og en Portik. Dette Monument laae for sig selv, ligesom de katholske Kapeller. De Ruiner man finder i denne Bye ere saa beskadigede og af saa forskjellige Proportioner, at det er meget vanskeligt at gjøre sig Regnskab for deres Plan. Det betydeligste her er 6 Kolonner, hvoraf de 3 have Kapitæler, som jeg vil kalde bugede (*à renflement*) og gaae paralel med 3 andre, som have almindelige Kapitæler; de ere foreenede ved et Bjælkeværk, saavidt jeg har kundet bemærke fra Barken af. Jeg kunde see at de ikke vare byggede paa een Tid, men at de sidste havde aldrig været fuldendte og vare foiede til de første som et Gallerie. Foran

dette

dette Fragment mod Syden seer man Grundlaget til en Portik, som man ogsaa erkiender for ufuldendt, tilligemed et Granit-Stykke, der lader til at være Levning af en kollossalsk Statue. Mod Osten var en Vand-Beholdning, som var omgivet af et Gallerie med Kolonner. I den vestlige Deel af Byen seer man endnu Porten til et Allerhelligste, og 2 Brudstykker af meget lille Proportion, som alt er vanskeligt at gjøre sig Regnskab for; foran alt dette var en Muur mod Nilen. Imellem disse architechtiske Ruiner finder man ogsaa nogle af Billedhuggerkunsten, iblandt andet en Gruppe af 2 foreenede Figurer, af 3 Fods Proportion, hvis Hoveder ere knuste. Det besynderligste ved Chenubis er en Muur-Indhegning af ubrændte Teglsteen; denne Muur er i konisk Form og har mere end 25 Fods Tykkelse i Grunden. Dette overordentlige Værk er for den største Deel endnu til, heelt og holdent. Er det en arabisk Bygning? Historien taler ingensteds herom; desuden findes ingen Brudstykker af arabiske Bygninger hvor Chenubis har staaet; dersom dette Værk skriver sig for den høie Alderdom, kan det lære os, at man aldrig har fornoden at gjøre andre Skandser i Egypten, undtagen for Skydehuller og de Dele, som ere udsatte for megen Rystelse-

Her har de store Masser fuldkommen modstaaet Tiden og kunde endnu tjene til Forsvar.

Efter at jeg havde udkastet en Tegning af Chenubis i det jeg for fulde Seil gik ned ad Floden, gjorde jeg en anden i fuld Gallop da jeg kom tilbage til Lands. Jeg forbandede Krigen, Krigerne og deres Operationers Vigtighed, som bragte mig til at forlade alt for at rende forgjæves efter Folk, som lagde paa een Dag et større Stykke Vei tilbage end vi i tre, og som vi havde ladet alle Passer aabne. Denne unyttige Hast var befalet, eene og allene derfor, at vi ved høi lys Dag skulle lægge os stille $\frac{3}{4}$ Miil fra Chenubis.

Den følgende Dag fandt vi efter en Times Marsch Levningerne af 2 Templer, hvoraf det er umeligt at opdage nogen Plan eller Udsigt; de synes allene at være her for at betegne hvor Juno-Lucina's Stad har staaet, som den ufeilbare d'Anville har sat paa denne Høide. Endelig kom vi giennem Ørkenen til Passet Redisi, som er den 4de Udgang til Kittah. Denne Vei, som Karavanerne sielden bruge, havde været odelæggende for Mamelukkerne, thi her havde de mistet næsten alle deres Heste, en Deel af deres Kameler, en stor Mængde Tienere, og 26 Fruentimmer, af 28, som Bejerne havde taget med. Deres Marsch

var

var betegnet ved de sørgelige Spor de efterlode sig, Telte, Vaaben, Klæder, Aadsler af udpinte Heste, Kameler, som vare styrtede under deres Byrde, forladte Tienere og Fruentimmer. Man forestille sig en saadan Ulykkaligs Skjæbne, der stønner af Mathed og Tørst, hvis Strube er fortørret, som med Møie indaander den brændende Luft der fortærer ham; han haaber at et Øieblikks Hvile skal give ham Kræfter tilbage, standser og seer sine Selskaber at trække forbi. Forgjæves bønfalder han om deres Hjelp; den personlige Fare har lukket alles Hjerter; uden at kaste et Blik til Siden, følger enhver taus den Foregaaendes Spor; alle drage forbi, alle flye; hans stivnende Lemmer synke ned, hverken Fare eller Skræk kan oplive dem; Karavanen er borte; allerede seer han den kun som en bølgende Linie i det umaalelige Rum, snart alene som en Punkt, denne Punkt forsvinder, og med den udslukkes Haabets sidste Glimt; hans vilde Blik vanke søgende omkring, men finde intet uden ham selv; snart lukker han sine Øine for at undgaae Synet af det frygtelige Øde, der omringer ham; han hører kun sine egne Sukke; den Tilværelse han har tilbage, hører Døden til; eene, gandske allene i Verden, maae han dø, uden at Haabet et eeneste Øieblik dvæler ved hans

Døds-

Dødsleie, og hans Legeme, som tørres af den brændende Jordbund, skal ikke efterlade andet end nogle hvide Been, der veilede den Reisende, som tør trodse den samme Skjæbne, paa hans usikre Vandring.

De Spoer Mamelukkernes Gjennemgang havde efterladt sig, frembøde os saadant et Malerie; paa slige frygtelige Tegn kunde vi see i hvilken Retning de havde marscheret. Det var 3 Dage siden de vare komne her igjennem; de havde gaaet op ad lige til Kataraktерne for at forfriske sig paa en Ø mellem Babos og Ombos, om hvis Frugtbarhed jeg allerede har talt paa min Reise til Syene; da deres usle Forfatning gjorde os roelige i Hensende til det de kunde have i Sinde, forfulgte vi dem ikke længere i et Land, hvor vi ikke kunde haabe at finde Levnetsmidler, da Mamelukkerne maatte have fortæret alt i Forveien.

Vi leirede os, eller rettere, udhvilede paa Bredden af Floden, mellem Grave og nær ved 2 tørre Mimoser, de eeneste Tegn paa at man havde levet her og at Naturen endnu vegeterede. Alt hvad man kunde undvære sendte man til Edfu og jeg fulgte med, i Haab om at kunne i min Magelighed faae at see Apollinopolis's stolte Tempel, det skjønneste i Egypten og det største efter Thebens.

Da

Da det blev opført i en Epoke hvor Kunster og Videnskaber havde opnaaet deres høieste Glands, ere alle dets Dele lige skjønne i Udforelsen, Hieroglypherne udarbeidede med samme Flid, Figurerne mere forskjellige, Bygningskunsten mere fuldkommen end i Thebens Bygninger, hvilke man maae hensætte til en ældre Tid. Mit første Arbeide var at optage en almindelig Plan over Bygningen. Intet kan være simplere end de skjønne Linier i denne Plan, intet mere maleriſt end den Virkning som de forskjellige Dimensioner i enhver Deel af dette skjønne Hele, frembringe. Denne stolte Bygning ligger paa en Høide, som beherſker den hele Dal. I Nærheden af det store Tempel, men noget lavere, ligger et mindre, som er begravet i Sand lige til Taget. Det anseeligſte som er tilbage heraf, findes i en Huulhed der er omgivet af Brudstykker, som vise en liden Portik af 2 Kolonner og 2 Piller, en Soilegang og Templets Allerhelligſte, omgivet af et Gallerie. En Kolonne med et Kapitæl, som rager frem af Ruinerne 40 Fod foran Portiken, og et Hjørne af Muren, 100 Fod derfra, bevidne at dette Tempel har havt en stor Forgaard. En Besynderlighed ved denne Bygning, der ellers er udført med saa megen Flid, er, at Porten findes ikke gandske paa Midten.

ten. Man maae troe at det har været den onde Genius helliget, da man finder Typhon's Figur i Relief paa alle 4 Sider af den Flade, som hviler paa ethvert af Kapitælerne. Den hele Karnis og alle Forestillinger inden i Templet have Hensyn paa Isis, som forsvarer sig mod dette Uhyres Angreb. Her forsøgede jeg betydelig min Samling af Hieroglypher.

Den anden Dag ankom General Belliard og vi reiste den følgende. I nogen Afstand fra Edfu fandt jeg paa Nilens Bred Levningerne af en Muur, nær ved Mundingen af en stor Kanal. Ingen anden Ruin ledsager dette Fragment; 2 Trapper, som møde hinanden, bevidne imidlertid, at man ikke havde bygget denne Muur allene for at sætte et Dige mod Floden; de Trapper, som gaae ned mod Floden, bringe paa den Formodning at her har lagt en gammel Bye, eller i det mindste Boliger, hvis Navn og Tilværelse man aldeles har forglemt. Vi kom atter over Ruinerne af Hieracopolis, hvorom jeg allerede har talt, og toge Natteleie 4 Mile fra Edfu; Kl. 1 om Morgenen vare vi allerede paa Veien, og ankom den 23 Germinal (12 April) til Esne gandske udmattede.

Jeg yuggede mig i den Forhaabning at erholde nogle Hviledage her, men ved vor Ankomst

fik

fik vi at vide at de overblevne Mekkanere havde i Foreening med Mamelukkerne marscheret mod Dschirdsche, at de vare slagne ved Bardis, men havde, uden at agte herpaa, begivet sig til Dschirdsche for at plyndre Basar (Markeds-Pladsen); at en Deel af dem havde atter faaet Prygl her, men at dog de faa som vare tilbage, ikke maatte foragtes, da de ophidsede fanatiske Hoveder imod os. Vi brøde altsaa op for at gaae tilbage at besætte Passerne i Orken. En heel Nat gik hen med at sætte over Floden; da vi begave os paa Veien var Solen allerede brændende; vi gjorde Holdt, skjønt udsatte for dens Straaler, og toge endelig Natteleie i Salamie.

Den følgende Dag saae jeg for 4de Gang Thebens Ruiner efter nogle Timers Marsch, og udkastede en Tegning derover fra en Hovedpunkt, hvor man paa eengang kunde overse alle dens Ruiner paa begge Sider af Floden, fra Karnak ligetil Medinet-Abu, det vil sige i en Strækning af 6 Mile. Uden for denne Synskreds ligger dog endnu en Ruin mod Nord-Ost, ved Landsbyen Gedim, saa at Theben har optaget en Plads af $2\frac{1}{2}$ Mils Længde, hvilken var besat med Monumenter. Det var en stor Lykke for mig at vi denne Gang standsede i Karnak. Da jeg ikke kun-

de-

de allene optage Planen, eller udkaste de vidtløftige Udsigter af denne Ruin-Masse, som ved første Øiekast ligner en Steenhugger-Plads, eller rettere opdyngede Bjerge, var min Hensigt at anvende de 2 Timer vi skulde opholde os her paa at aftegne de historiske Bas-reliefs, at danne mig og meddele et Begreb om denne oprindelige Billedhuggerkunst, om denne Tids Stil og Sammensætning i Malerier, og om denne Kunsts Tilstand i en saa fjern Tidsalder, at det er mueligt at man seer her de ældste Frembringelser.

Jeg aftegnede de bedst vedligeholdte Fragmenter, en Pharao, Memnon, Osimanduas, maaskee Sesostris, der strider eene paa en Vogn; han forfølger fjerne Folkeslag som bære Skjæg og lange Tuniker; han kaster dem om i et Morads og nøder dem til at flygte hen til en Fæstning. I et Fragment kaster han Anføreren overende, som allerede er truffen af en Piil; paa et andet fører han de Fangne bort; paa et tredie slæber han dem sammenkjædede frem for de beskyttende Guddomme, hvilke han uden Tvivl skylder sin Seier; thi man maae mærke, at hans Vaaben i alle disse Actioner ere ledsagede og beskyttede af een eller to emblematiske Høge. De Guder, som han bringer disse Offere, ere Overflødighedens, under Form

af

af en Priap, som holder en Svøbe i høire Haand; til denne Gud var Templet i Karnak helliget, det største i Theben og et af de ældste og største som har nogensinde været opbyggede. Fra det Allerhelligste af, lige til Ringmurene, er denne Gud forestillet paa den mindst tvetydige Maade. Jeg vilde ogsaa gjerne have aftegnet det Bas-relief som forestiller et Skib ført af Søefolk, men det er alt for meget beskadiget, og mangler alt som kunde oplyse dets Betydning. Det var høit op paa Dagen og vi havde endnu ikke spiist noget; de Reisende ere ikke som Roman-Helte, de føle undertiden Hungerens Krav; Solen ilede, og det blev besluttet at vi skulde tage Natteleie i Karnak. Jeg gav mig strax til at arbeide og gjennemstreifede Ruinerne; jeg overbeviste mig om, at man behøvede 8 Dage til at optage en nogenledes tilfredsstillende Plan over disse Grupper og Bygninger som ligge inden for den samme Ringmuur.

Ved Maalestokkens Hjelp har jeg ikke kundet bestemme hvor stor Overfladen af disse Gruppe-Bygninger var; men jeg har flere Gange gjort en Tuur omkring dem til Hest, og altid brugt 25 Minuter dertil naar jeg reed i Trav. Paa denne Ringmuur vare 6 Porte, som endnu ere til; foran 3 af disse vare Rækker med Sphinxer; den indslut-

tede

tede ikke allene det store Tempel, men 3 andre særskildte, som alle havde deres Porte, Portiker, Forgaarde, deres Tilgange og særdeles Ringmuur. Var det Templer? eller Palladser? boede Regenterne under Templernes Haller? eller lignede deres Palladser disse Bygninger? eller beboede de Huse som ikke har kundet modstaae Tiden? Vist er det, at de boede ikke meget beqvemt, dersom de beboede de Bygninger hvilke vi formedelst deres Beliggenhed maae ansee for hellige; store Forgaarde med aabne Gallerier, Portiker, som bestode af tætte Søilegange maatte være ubehagelige at beboe. De faae Værelser som findes, ere smaae, uden Luft og Lys, skiulte med hellige Allegorier, saa at de hverken kunde oplive Sinene eller Indbildningskraften. Jeg har endogsaa bemærket, at en Deel af disse mørke Værelser havde smaae Tabernakler, som uden Tvivl indsluttede enten en Guddoms Figur, eller det Dyr, som var dens Sindbillede, eller Templets Skat, saa at det naturligviis var et helligt Sted som var lukket for alle uden for Præsterne. Det er derfor troeligt, at det var de talrige Præste-Kollegier som beboede disse vidtløftige Bygninger, og at de raadede for Magten og dens Hjelpemidler, ligesom for Videnskaberne.

Hvil-

Hvilken Eensformighed! hvilken sørgelig Viisdom! hvor alvorlige Sæder! jeg beundrer endnu med Skræk en saadan Regjeringsform; jeg gyser endnu ved de Spor den har efterladt. Guddommen, præstelig klædt, holder i den ene Haand en Krog og i den anden en Svøbe, for at gribe med den første og straffe med den anden. Loven bærer overalt Kjæden og Maalet: jeg seer Kunsterne at fremslæbe sig under denne Kjædes Vægt, som nedtynger deres Aand. Dette Forplantelsens Tegn, som uden Undseelse er afbildet endog i Templernes Allerhelligste, forkynder mig, at de havde gjort Vellysten til en Pligt for paa denne Maade at tilintetgjøre den. Ingen Circus, ingen Kampplads, intet Theater! intet andet end Templer, Mysterier, Indvielser, Præster, Offere! Til Fornøjelse, Ceremonier! Til Overdaads Ytrelse, Grave!

Efterat jeg havde gjennemløbet den Plads man maatte undersøge for at kjende Bygningens enkelte Dele, befandt jeg mig ved den sydvestlige Deel af denne Indhegning, hvor man seer andre særskilte Templer. Det indvendige af Bygningen indgav mig en nye Følelse: bag 2 store Mure seer man en aaben Portik af 28 Kolonner. Denne Portik der er plump i dens Forhold, har en Ka-

rak-

rakteer, som bliver ædel formedelst dens Alvorlighed. I Bygningskunsten bliver det altsaa sandt, at saasnart Linierne blive lange og faa, og intet overskjærer dem, er Virkningen stor og høi. I Baggrunden af denne Portik seer man en anden gjennem en stor Port; den bæres af 8 Kolonner i 2 Rader og har en alvorligere Proportion og en Karakteer, som Mørket endnu gjør frygteligere: det er Furiernes Tempel. En Ringmuur isolerer dette Monument, som synes at være Skrækkens Fristæd. Da jeg vilde gjøre en Tegning af det indvendige af denne Bygning med den Følelse som overvældede mig, blev jeg betagen af en physisk og moralsk Mathed, som hindrede mig i at udføre mit Forsæt. Jeg var udtømt og ude af Stand til at udføre mine Ideer.

Heden var saa stærk at Solen havde brændt mine Fødder tvert igjennem mine Skoe. Jeg kunde ikke standse for at tegne uden naar jeg lod min Tiener gaae mellem Solen og mig for at bryde dens Straaler og skaffe mig lidet Skygge med sit Legeme. Stenene vare saa hede, at jeg saae mig nødsaget til at kaste de Karnioler jeg havde opsamlet her, hvor de findes i stor Mængde, paa mit Lommetørklæde, ligesom om jeg rørte ved gloende Kul. Udmattet kastede jeg mig i et lidet arabisk

Grav-

Gravsted, som man havde indrettet os for Natten, og som syntes mig at være et behageligt Kabinet, indtil man fortalte mig, at man paa vor sidste Gjennemmarsch havde myrdet her en af vore Folk, som var bleven tilbage efter Kolonnen. Mærkerne af dette Mord saaes endnu paa Murene og bragte mig til at gyse; men jeg havde allerede lagt mig og sov ind. Jeg var saa træt, at jeg troer jeg var blevet liggende endog paa dette ulykkelige Offers døde Legeme.

Den følgende Dag brøde vi op for Dagen; jeg sukkede ved den Tanke, at jeg forlod maaskee Theben for bestandig. Den Fraliggenhed, Indvaanernes Vildhed, den betalte Miri, alt viste mig, at jeg maatte opgive det Haab at komme der mere. Jeg havde ikke seet Kongernes Grave; men man maatte have Soldater for at søge dem, og Tropperne vare overmaade udmattede af de forcerede og igientagne Marscher de havde gjort; jeg overgav mig Tilfældet, som ogsaa i Fremtiden føiede mine Ønsker.

Ved Dagbrækningen nærmede jeg mig saa meget til Gedime, at jeg kunde see den Ruin, som findes der. Fire Kolonner bære endnu tre Stene af deres Bjelkeværk, og foran seer man Grundlaget til 2 Mure, som ere aldeles ødelagde og uden

Form.

Form. Det er de eeneste Fragmenter, der ere tilbage af et Monument, som i vore Dage har i det mindste den store Fordeel at tjene til Maale-Pæle, naar man vil maale Thebens gamle Størrelse.

Henimod Middag ankom vi til Kus, hvor vi fik at vide, at Mekkanerne vare faldne i Hænderne paa alle vore Detaschementer, at de paa deres Flugt havde sat over til Tata under vort Kavalleries Sabel, som for at skaffe Landet Rolighed, havde udryddet alle dem der vare tilbage. Deres Trang havde gjort dem til en virkelig Landeplage og Jordeierne forfulgt dem som vilde Dyr.

Indvaanerne i Kus, som altid vare velsindede imod os, og havde bevist os Venskab, endogsaa da de troede at vi gik til vor visse Død, kom os imøde og modtoge os som Triumphatorer.

Scheriffen i Mekka sendte Bud til General Desaix for at fralægge sig Andeel i hans Medborgeres Tog og at foreslaae Forbund og Venskab; Stæderne Gidda og Tor begjerede ogsaa Fred og Cosseir lovede at underkaste sig. Vi vidste at Soliman og en anden Bey vare flygtede til Oaserne med deres Fruentimmer; vi kunde slutte os til de andres usle Forfatning fra Indbyggernes Underdanighed, den frivillige Betaling af Miri, de arabiske Anførereres stigende Fortrolighed og fra

en

en Munterhed som var udbredet i Landet, hvilken jeg ikke havde seet før, men som gav mig det Haab at vi for Fremtiden kunde gjøre paa eengang de Indfødtes og Kolonisternes Lykke.

Defaix lod bekjendtgjøre at de tilsaaede Marker, som Mamelukerne og de Franske havde fortæret, medens de endnu vare grønne, skulde fritages for Miri. Denne første retfærdige Anordning glædede Indbyggerne lige saa meget som den overraskede dem, men de bleve os aldeles hengivne, da man erklærede dem at de kunde klæde sig uden Forskjel, eftersom deres Evne tillod dem, uden det skulde have farlige Følger for deres Ejendom. De Handlende i Cosseir, som havde holdt sig skjulte, kom frem af deres Landsbye og kjøbte Korn i Kene; de fra Gidda ankom paa deres Skibe ladede med Kaffe og tilbøde sig, ligesom og de Handlende fra Cosseir at betale en Rettighed, som ikke mere var vilkaarlig. Endelig begyndte vi at modtage Penge uden Bajonettens Hjelp; Straae, Byg og Qvæg strømmede ind paa vore Magaziner og Græsgange; Høvederne for enhver Landsbye lovede os i Jorddyrkernes Navn, at de Jorder, som nu vare revnede og tørre, skulde det følgende Aar blive grønne og bedækkede med Sæd, hvis Miri allene skulde overgaae dette Aars Afgrøde.

Karavanerne sendte hen og begjerede Pas af os; Mamelukkerne, som vare forladte af deres Herrer, bragte os deres Vaaben og forlangte at sjene i Armeen; vi havde altsaa den Fornøielse at see en Regjerings-Form styrte sammen, som var almindelig forhadt, manglede alle Hjelpekilder, og beholdt ikke en eeneste Grund-Pille, hvorpaa den kunde stytte sin Gjenoprettelse.

Da vi vare lige langt borte fra Elfi-Bey, som var gaaet ned af Floden, og fra Osman, som var gaaet op til Syene, udhvilede vi os nogle Dage i Kus. Her aftegnede jeg den øverste Deel af en Port, det eeneste Stykke som er tilbage af det gamle *Apollinopolis parva*. Dette Fragment allene seer større ud end den hele øvrige Bye; det fremstiller tydelig Karakteren af den egyptiske Bygningskunst. Det øvrige af denne Bygning er uden Tvivl begravet under den Skarn-Dynge, hvorpaa den nyere Stad er bygget. Jeg afskrev det som var tilbage af en Indskrivt paa den øverste Deel af denne Port *). Denne Indskrivt er nyere end

Mo-

*) Denne Indskrivt hvis underste halve Deel er noget beskadiget, lyder saaledes: Βασιλισσα Κλεοπατρα και βασιλευς Πτολεμαιος Θεοι μεγαλοι Φιλομητορες και Φιλοπατορες και τα τεκνα Ηλιωι Θεωι μελιχωι και τοις συνναοις Θεοις. d: Dronning Kleopatra og Kong Pto-

Monumentet. Jeg troer at læse et behændigt Smigrerie af en Præfect i Øvre-Egypten paa Ptolemæernes Tid, som efter 20 til 30 Sekler's Forløb, har fundet for godt ved en Reparations Slutning, at hellige sine Herrer dette Tempel og overdrage Monumentet at bringe deres Navne til Efterslægten. Sandt er det at Kongernes Glands ikke gjennemtrænger Tidens Mørke, uden naar den betroes de Mindesmærker, som Kunsten opreiser. En Række stumme og døve Sekler, som ere berøvede Kunsternes Skin, opsluge Begivenhederne og overlevere os allene nogle dunkle Navne, som Hukommelsen ikke vil beholde, og Historien forgjæves gjentager. Hvad var Achill, uden Homers Heltedigt, der ogsaa er et Monument? Ved Mindesmærker kiender man Sesostris; Kunsterne nævne os hver Dag Perikles, og give August's skjønne Aarhundrede Glands; den mediceiske Tidsalder gjør Toskana berømt; Laurent's Grav er indhyllet i Straaleglands, medens man forgjeves søger Genserik's, Attila's og Tamerlan's Gravsted, disse Orkaner, disse Jordens Plage-Aander, som

Ptolemæus, store Guder, Venner af deres Moder og Venner af deres Fader, med deres Børn, til den store Gud Solen og de Guder, som tilbedes i samme Tempel. O. A.

omstyrte, rase, fare frem og forsvinde i den Støv-Hvirvel de har oppakt.

Ude paa Marken, nær ved den nederste Deel af Byen, fandt jeg et Fragment af et Tabernakel eller et monolitisk Tempel (af een Steen) som forend dets Sønderbrydelse tjente til at vande ved en Cisterne. En af Dør-Karmene, som endnu er gandske vedligeholdt, fremviser en hieroglyphisk Indskrivt, der er fuldstændig og godt udført. Et lidet Fragment af dette Slags er i og for sig selv et Monument, et uimodsigeligt Bevis paa det Folks Indsigter og Kultur, som har frembragt det.

Vi forlode Kus og kom til Kene, hvor vi fandt en Mængde Handlende af alle Folkeslag. Naar man træder i Forbindelse med Folk fra de meest fremmede Lande, nærme de fjerne Punkter sig hinanden. Naar man tæller de Dage, man behøver til Veien og seer Muligheden af at lægge dem tilbage, formindskes Frastanden, hører op at være umaalelig og forsvinder, naar man tiltræder Reisen. Det røde Hav, Gidda og Mekka, ansaae vi for nærliggende det Punkt, vi beboede; Indien syntes atter at støde til disse; paa den anden Side, vare Oaserne kun tre Dages Reise fra os, og vare ikke længere for vor Indbildningskraft et tabt Land. Fra Oasis til Oasis, som ligge kun een

eller

eller i det høieste to Dages Reise fra hinanden, nærmer man sig til Sennar, en af Hovedstæderne i Nubien, (der skiller Egypten fra Habyssinien,) ligesom ogsaa fra Darfur, der ligger paa Veien og handler med Tombutinerne, dette Folk, der for nærværende er Gjenstanden for vor Nysgjerrighed i Afrika, og hvis Tilværelse var ubeviist for nogle Maaneder siden. Det er en Sandhed at man behøver kun 40 Dage for at reise til Darfur, da derimod Reisen til Tombut medtager 100 mere. Jeg vil meddele her Veien til Darfur, hvor Tombuts Indbyggere komme hen. En Kjøbmand, som jeg traf i Kene og som ofte havde gjort denne Reise, gav mig følgende Reise-Rute:

Veien fra Siuth til Darfur og Sennar gjennem Dongola:

Fra Siuth gjennem Ørken, i Retning mod S. V. behøver man fire Dage for at komme til Korg-Eluah, den bedst befolkede og dyrkede af Oaserne. Her finder man sødt og rindende Vand, som springer frem af Jorden og gaaer tilbage i Jorden. Her er en Fæstning og en stor Landsbye.

Fra Korg Eluah til Bulage, som er en anden Oase, en halv Dags Reise. Her er en liden Landsbye, velsmagende Vand, men som foraarsager en Feber, naar man ikke er vandt dertil.

Fra

Fra Bulage til el-Bsactah, saltagtig Vand.

Fra el-Bsactah til Beris, er halv Dags Reise; der er en stor Landsbye og temmelig godt Vand.

Fra Beris til el-Mekh to Timers Reise; endnu Vand, hvormed man maae forsyne sig, fordi Oaserne ende her, og man ikke finder andet end salt Vand paa den øvrige Deel af Vejen. Naar man gaaer bestandig frem i den samme Retning, kommer man efter 6 Dages Marsch til Desir.

Fra Desir til Selima 3 Dage; salt, men ikke saa slet Vand.

Fra Selima til Dongola, hvor man finder Nilen igjen, 4 Dage; her maae man fornye sin Forraad.

Fra Dongola, mere mod Vest, til el-Goyah, 4 Dage.

Fra el-Goyah til Zagaone 6 Dage; salt, men ikke saa friskt Vand.

Fra Zagaone til Darfur, 10 Dage, uden at finde enten Vand eller nogen Landsbye.

Naar man kommer til Dongola, har man 17 Dage tilbage til Sennar, i Retning mod Syden, og 12 Dage fra Sennar til Darfur fra O. til V. Man kan da vel tænke at den, som paa

saa-

saadan Reise ikke kan følge med, bliver forladt, da man ved at bie efter ham vilde udsætte den hele Karavane for Fare.

I Kene fandt vi ogsaa mange tyrkiske, mauriske og mekkanske Handelsmænd, som bragte Kaffe og Indisk Lærred og kjøbte Korn istædet.

Uagtet disse gode Foranstaltninger, tog alligevel Massen af Nationen, de som havde intet at tabe og vare vante til at adlyde grumme Herrer, vor Billighed for Svaghed og vedbleve at lade sig forføre af Bejerne, som benyttede sig af Religionens Fordomme og det Sprog, som disse ulykkelige vare vante til at lyde, til at skaffe frem nye Troppesamlinger 8 til 10 Mile fra os.

Beneadi, en Landsbye 2 Mile lang, som ligger op imod Ørkenen og bestaaer af 12000 Indbyggere, der havde sat sig op mod enhver Regjering, kaldte Araberne til Hjelp. Da en Karavane fra Darfur nylig var ankommen hertil, havde Murat-Bej benyttet sig af denne Omstændighed og fundet Midler til at oprøre de første, fanatisere de andre og bringe dem alle til at gribe til Vaaben. General Davoust blev sendt til Beneadi med Kavalleriet, da den almindelige Rolighed fordrede Tilintetgjørelsen af en Volkan, som bestandig truede os. Landsbyen blev overgivet til Sol-

dater-

baternes Begjerlighed efter Bytte, og forsvandt i et Øjeblik. De adspredte Indvaanere forenede sig med de overblevne Mekkanere, marscherede mod Miniet og bleve atter slagne.

Iblandt det Bytte man gjorde i Beneadi, fandtes en stor Mængde af Landets Koner og Piger, som Slaver af Karavanen. De første, som havde faaet Fruentimmere til Deling folgte dem dyrt, men de stege i Prisen saa ofte de skiftede Herrer, som det gaaer med visse Damer i Europa, som jeg kunde nævne, dog med den Forskjæl, at disse ikke bleve mere og mere uforskammede, men fulgte med Beskedenhed og Overgivelse i deres Skjebne dem, som de bleve tildomte, indtil endelig deres Fader, Mand eller gamle Herre, uden videre Undersøgelse, kiøbte dem tilbage af den sidste Høistbydende endnu dyrere end de havde kostet denne. Dette synes ikke strax at kunne stemme overeens med de muselmanske Sæder og Jalusie, men, som vi har bemærket, sige de meget fornuftigen ved denne Anledning: Er det deres Feil at vi ikke har kundet forsvare dem?

Murat-Bej, som var kommen gjennem Ørkenen for at afskjære os Forbindelsen med Cairo, saae sine Allierede at angribes og ødelægges uden at torde komme dem til Hjelp. Han lod sig noje

med

med at sette sig i Stand til at holde os indsperrede uden at give sig selv blot, og søgte at vinde Tid, for at oppebie en gunstig Omstændighed. Endnu troede han ikke at det Øieblik var kommen, at man kunde modtage eller begjære Vilkaar: intet kunde grundfæste en Tractat mellem os; hvilken politisk eller Handels-Interesse kunde paa begge Sider forsikkre os om Ordholdenhed? Da han desuden var vandt til at see sin Sag at forbedres ved uformodentlige Tilfælde, drømte han endnu om en gunstig Vænding. Den øverste Generals Fraværelse, vort Tog mod Syrien, som havde fjernet en Deel af vor Magt, nogle Sammenrottelser, som hemmelig var smedede, alt dette oplivede hans Haab; derfor anvendte han ogsaa alt mueligt paa at ophidse Gemytterne og stifte Partier. Emir-Adschi, som var i Cairo og skulde gaae til den kommanderende General i Syrien, fik ham overtalt til at samle sig et anseeligt Følge for at øve noget underveis, som: at bemægtige sig Belbeis, forbyde Armeen Tilbagemarsch, sette Egypten i Bevægelse mod vor fordeelte Magt, og tvinge os til at trække os sammen og forlade Øvre-Egypten. Denne Plan, som lader til at være meget skjøn, havde, af Mangel paa fast Grundvold, allene Adschi's Ulykke til Følge; mis-

tæn-

tænkelige Bevægelser robede hans Anslag; da Besætningen i Belbeis vilde sætte ham fast, fik han Tid til at rædde sig med nogle faae Folk gjennem Ørkenen. Denne mislykkede Mine, Blodbadet i Bencadi og de undvigtes Nederlag ved Miniet, tilintetgjorde atter Murat-Bejs Planer, og tvang ham til at trække sig tilbage til Oaserne.

I Kene beklagede jeg meget en Krokodils Død, som Bønderne havde overrumplet sovende, bundet og bragt levende til den, som kommanderede i General Belliards Fraværelse. Da denne Krokodil endnu var ung, kunde den ikke have været meget frygtelig, desuden havde man bundet den med en Jernring mellem Skuldrene og Bugen.

Vi kunde altsaa have været istand til at betragte den, og gjøre os bekjendte med dens Egenheder, som ere endog ubekjendte i Landet selv, saa stor Skræk indgiver den. Da denne Frygt forøges og udbreder sig ved de Fortællinger, som man opdigter, havde jeg gjerne ønsket at see hvorledes dette Amphibium aad, hvorledes dets Føde var, om den maatte tygge, og paa hvad Maade dette kunde skee med Skjære-Tænder alene, hvorledes det er beskaffen med dets Svælg som tjener til Tunge, og dets Graadighed kunde

hjelpe

hjelpe til at tæmme det, eller om man kunde lade det beholde sin Karakteer og forsøge paa at sende det levende til Paris, at overlevere det til de Naturkyndiges Undersøgelser og Parisernes Nysgjerrighed, og endelig offre det til Nationen som en Trofæe, fra Nilens Erobring. Da jeg bestandig vankede om paa denne Flods Bredder, har jeg seet en stor Mængde af alle Størrelser, fra 3 til 26 og 28 Fods Længde. Mange troværdige Officerer har forsikret mig, at de har seet en paa 40 Fod. Krokodillerne ere ikke saa vilde som man paastaaer; de foretrække visse Høider, hvilket bevises at de boe i Familie; paa lave Der seer man dem i Solen, hvis Varme de synes at søge, flere paa een Gang, altid ubevægelige og som oftest ovende, omringede af Fugle, som ikke ere bange for dem. Hvoraf kan vel saa store Dyr leve? Man fortæller mange Historier om dem, men vi har ikke været Vidne til en eneste; vore Soldater, som ofte var drifstige til Uforsigtighed, trodsede dem; jeg selv badede mig idelig i Nilen; de rolige Nætter, som disse Bad forskaffede mig, bragte mig til at sætte mig ud over de foregivne Farer, som intet Tilfælde gjorde sandsynlige. Dersom Krokodillerne havde ædt nogle Aadsler, som Krigen kan have tilvejebragt dem, maatte denne

Føde

Føde opvække deres Appetit og opmuntre dem til en Jagt, som kunde love dem en saa lækker Fangst; og imidlertid ere vi dog aldrig blevne angrebne og har aldrig truffen nogen Krokodil fjernet fra Floden. Sandsynligviis maae Nilen forsyne dem rigeligen med et let Bytte, hvilket de fordøje langsomt, da de som Firbenen og Slangen, har koldt Blod og en lidet virksom Mave; da de i Øvrigt paa den os bekjendte Deel af Floden ikke har andre Modstandere end dem selv indbyrdes og Menneskene, kunde de blive meget frygtelige for de sidste, da de ere bedækkede med Skjæl, som trodse næsten ethvert af vore Vaaben, dersom de vare listige nok til at betjene sig af de Fordele Naturen har givet dem. Da jeg forlod Kene havde General Belliard en lille Krokodil af 6 Tommer, som var allerede flem; Generalen har sagt mig siden, at den havde levet 4 Maaneder uden at æde, uden at see ud til at lide, uden at blive mager eller at voxe, og uden at tabe noget af dens Vildhed.

Ammianus Marcellimes skrev paa Julians Tid, at Egypterne har altid anseet sig for Narre, dersom de betalte deres Paalæg uden at blive tvungne dertil ved Magt, eller i det mindste ved

Frygt;

Frygt; lykkeligviis for mig havde Denderas Indbaanere det gamle Sindelav.

I Kene saae jeg fra mit Vindue Ruinerne af Tentyra 2 Mile paa hin Side af Nilen; d:ese Ruiner, som jeg erindrede mig med saa megen Interesse, og hvor jeg især ønskede mig en Dyrekreds, der beviste paa saa bestemt en Maade Egypternes høje Indsigter i Astronomien.

Da Dendera ikke vilde betale Miri, sendte man 100 Mand derhen; jeg fulgte med. I en Tid af 20 Minuter kan man fra Dendera naae Ruinerne i Tintyra, som nu kaldes Berbe, hvilket Navn Araberne give alle gamle Monumenter. Om Aftenen ankom vi til Landsbyen. Den følgende Dag begav jeg mig med 30 Mand til Ruinen, som jeg for denne Gang besad med den fuldeste Rolighed. Min første Nydelse var at overbevise mig om, at min Enthusiasme for det store Tempel ikke havde været et Bedragerie af Nyheden, efterdi det endnu, da jeg havde seet alle andre Monumenter i Egypten, forekom mig at være det fuldkomneste af Udførelse og opbygget i Videnskabernes og Kunsternes lykkeligste Tidsalder. Alt er arbeidet med Flid, alt interressant, endogsaa vigtigt, man maatte tegne alt naar man vilde have alt det man kunde ønske at tage med;

in-

intet har været giort uden Hensigt. Da min Tid var naturligviis meget indskrænket, begyndte jeg med det, som paa nogen Maade var Gienstand for min Reise, den Himmel-Kugle, som indtager en Deel af Loftet i det lidet Kammer, som er bygget paa Skibet af det store Tempel. Det meget lave Loft, det mørke Værelse, som ikke tillod mig at arbeide uden nogle Timer om Dagen, de mangfoldige enkelte Gienstande, den Vanskelighed, ikke at sammenblande dem, naar man betragtede dem paa en saa ubeqvem Maade, intet afholdt mig. Den Tanke, at jeg kunde bringe mit Fædrelands Lærde Tegninger af et saa vigtigt egyptisk Bas-relief, giorde mig det til en Pligt at taale med Taalmodighed den stive Hals, som jeg fik ved Tegningen. Det øvrige af Loftet deles i 2 lige Dele ved en stor Figur, som jeg troer at være Isis, hun har Fødderne paa Jorden men strækker Armene mod Himmelen og synes at indtage det Rum som adskiller den. Paa den anden Side af Loftet er en anden stor Figur, som jeg troer at være Himmelen eller Havet; med Fødder og Hænder berører den samme Grundflade, og bedækker med Legemets Krumning 14 Kugler som ligge paa 14 Baade, afdeelte i 7 Striber eller Zoner, som ere adskildte ved utallige Hieroglypher;

dis-

disse kan ikke copieres, da de ere bedækkede med skiønne Stalactiter.

Bag dette første Kammer, er et andet, som allene modtager Dagen giennem Døren. Dette er ogsaa bedækket med de meest interressante og bedst vedligeholdte hieroglyphiske Forestillinger. Uagtet Mørket og den Vanskelighed at faae mit Papiir og det jeg vilde aftegne oplyste paa engang, fik jeg dog næsten alt aftegnet, som fandtes under Loftet og paa Væggene. Det er meget vanskeligt at tænke sig, hvortil denne lille Bygning har været bestemt, da den er udarbeidet med saa megen Flid i de enkelte Dele, og prydet med Stykker der saa umiskiendelig ere videnskabelige. Det lader som, at Forestillingerne paa Loftet have Hensyn til Himmelens Bevægelse, og de paa Murene til Jordens, og Luftens og Vandets Indflydelse. Jorden er overalt forestillet ved en Isis-Figur; det var den Guddom, til hvilken alle Templerne i Tintyra vare helligede, thi man finder dens Sindbillede overalt. Dens Hoved tiener til Kapitæl for Kolonnerne i Portiken og det første Kammer af det store Tempel; den er udhuggen i Kiæmpe-Størrelse paa den ydre Muur, den er Gienstanden for alle Prydelser paa Karnisserne; den findes overalt med dens Atributer; det er til hende

man

man giør alle Offringer, dersom det ikke er hende selv, der frembærer dem til Osiris, hendes Mand, hun findes paa de Porte, som tiente til Indgang; til hende ere de smaae Templer inden for den store Muur helligede; i det paa høire Haand ved Indgangen sees hun triumpherende over 2 onde Genier; i det Tempel som er bag det store, er hun hvert Øieblik forestillet med Horus i hendes Arme; hun forsvarer ham mod ethvert Angreb og betroer ham kun til de Kjøer, som give ham Die fra hans Barndom til han er voxen; undertiden holder hun ham som spædt Barn paa Armene, en anden Gang giver hun ham Brystet, hvilket han modtager staaende, da han er næsten ligesaa stor som hans Moder.

De Øieblik jeg ikke havde Lys til at arbeide paa Himmel-Kugien, anvendte jeg paa at maale Kapitælerne, Kolonnerne, at optage Planer, at aftegne Dørrene; der er ikke en eeneste Flor tilbage af disse Porte, som lukkede for de Mysterier over hvilke Præsterne vare saa iversyge, som maaskee ogsaa indsluttede Statens Skatte, der med samme Omsorg bleve skiulte; thi disse Lukker lignede Pengekister formedelst deres dobbelte Mure og disse Kammere, der vare indviede til en evig Nat, denne hemmelighedsfulde Dybelse, der var ligesaa

saa mørk som Templerne selv; disse Indvielser, man saa nødigen meddelede, og som aldrig en Fremmed kunde erholde, denne Regieringsform og denne Religion, som tabte sin Kraft og sit Herredømme, da Cambyses havde angrebet Templerne, omkastet Guderne og bortført Templernes Skatte — alt forkynder, at disse Templer vare, for saa at tale, Siælen i alt, hvorfra alt udflød.

Mine Undersøgelser, Betragtninger og Arbeider bleve standsede, da Cheiken i Landsbyen fyndte sig med at befrie Landet fra vor Nærværelse; den første Dag bragte han sin Kontribution, Generalen kaldte sine Tropper tilbage og mit Tog var endt.

Jeg har afcopieret en Indskrivt som var indgravet i smukke og store græske Karacterer, oven over en af Bygningens Porte, syden for det store Tempel. Her er den, naar man undtager nogle Feil som komme af udslettede Bogstaver:

ΤΡΙΕΡΑΤΤΟΚΙΑΤΟΡΣΑΙΣΑΡΘΣΘΕΟ
ΤΤΙΟΤΔΙΟΣΕΑΕΤ⌣⌣:⌣:::
ΡΑΣΡΟΤΕΡΠΙΟΠΑΙΟΤΟΚΤΑΙΟΤΗΓ
ΕΜΟΝΟΣΚΑΙΜΑΡΚΟΤΚΑΩΔΙΟΤΠ
ΟΣΤΟΜΟΤΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΟΤΤΡΙΦ
ΩΝΟΣΣΤΡΑΤΗΓΟΤΝΤΟΣΟΙΑΠΟΤ
ΗΣΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ:::ΟΧΝΟΜΟ
ΤΤΟΠΡΟΠΤΑΟΝΙΣΙΑΘΕΑΙΜΕΓΣΤ
ΗΙΚΑΙΤΟΙΣΣΤΝΝΟΙΣΙΘΕΟΙΣΙΕΤΟ
ΤΣΛΑΚΑΙΣΑΡΟΣΘΩΤΘΣΕΒΑΣΤΗΙ

Her er den samme Indskrivt med Ordene adskildte og Bogstaverne udfyldte af Personer som jeg har raadført mig med, tilligemed en Oversættelse som de har meddeelt mig:

ὑπερ αυτοκρατορος καισαρος θεου υἱον διος ελευθεριον σωτηριας ροτ επι ποπλιου οκταουιου ηγεμονος και μαρκου κλοδιου ποστουμου επιστρατηγου τρυφονος στρατηγουντος οἱ απο της μετροπολεως ἱερασαν εκ νομου το προπυλον ισιδι θεα μεγιστη και τοις σανναοις θεοις ετους λα καισαρος δωυθ σεμαστη.

o: "For Imperator Cæsars Vedligeholdelse, som er Gud, Jupiters Søn og vor Friheds Haandhæver; da Publius Octavius var Stadtholder, Markus Claudius Postumus Over-General, og Tryphon Under-Kommanderende, helligede de Udsendte fra Hovedstaden, i Følge en Lov, dette Propylæum (Forgaard) til Isis, den store Gudinde og de i dette Tempel tilbedede Guder; i Cæsars 31 Aar, Præste-Collegiet til Keiserinden." *).

Der findes endnu en anden Indskrivt paa Listen af det store Tempels Karnisis, men Karaktererne vare ikke saa tydelige at jeg kunde afskrive dem. Disse faae græske Karakterer midt iblandt de

*) Denne Indskrivt kunde nok taale nærmere Forklaring; Slutningen forekommer mig især meget dunkel. O. A.

de utallige egyptiske Indskrivter ere besynderlige og afstikkende.

Nogle Dage efter min Tilbagekomst fra Tentyra, sendte man Kavalleriet ud imod en Kasserer som vilde forflytte sin Kasse fra Esne til Kene; jeg benyttede mig af denne Leilighed for at faae Kefk eller Kopthos at see, som jeg var reist tre Gange forbi uden at kunne nærme mig til; jeg vidste ikke om denne Bye, som er bekiendt af dens Ulykker under Diocletians Forfølgelse, kunde fremvise Spor af en ældre Tilværelse. Da jeg kom derind sudsede jeg over dens forskiellige Monumenters Varighed: dens gamle Deel er endnu i samme Forfatning hvori den kom ved den Ildebrand, som endte hiin lange Beleiring, der ødelagde Byen i det tredie Aarhundrede. Dens gamle Plads er forladt og i dens Sted er kommet en arabisk Bye, med en Ringmuur af ubrændt Teglsteen; paa hiin Side af denne, mod Vesten, har man bygget Kefk, en Landsbye, der endnu er til. Var Copthos denne Byes gamle Navn? og har Coptherne faaet deres Benævnelse af Copthos, hvor deres Iver havde samlet dem og bragt dem til at udholde en saa haardnakken og ulykkelig Beleiring under Diocletians Forfølgelse? For Resten seer man tydelig Ruinerne af 2 Templer fra den høie Alderdom, af

en katholsk Kirke, hvor uden Tvivl Smag og Kunst stak mindre frem end de Materialiers Pragt og Rigdom, af hvilke den var bygget. Brudstykker af Kolonner i Porphyr og Granit ere strøede omkring paa en uhyre Plads, og bevidner disse første Troendes Rigdom og Overdaad; men Arbeidet paa nogle doriske Karnisser, hvoraf man endnu seer nogle Levninger, beviser, at Kunsten i denne Tidsalder, forringede, istædet for at hæve, de kostbareste Materialier. Alle disse Monumenter, bestaae for nærværende allene af nogle Steen-Lag oven over Jorden, men uden al Form, saa de ikke kunde anbringes i en Tegning.

Jeg ha-e ofte hørt tale om Kamsin, som man kan kalde Egyptens og Ørkenens Orkan; det Skuespil, den frembyder, er ligesaa frygteligt som dens Virkninger. Den halve Deel af den Tid, hvori den raser, var næsten forbi, da jeg den 28 Floreal (17 Maji) om Aftenen følte mig betagen af en qvælende Hede; Luftens Bølgen syntes mig ophævet. Jeg gik hen at bade mig for at afhielpe denne smertelige Følelse, men i det Øieblik da jeg kom til Nilens Bred, studsede jeg over et Syn af en aldeles nye Beskaffenhed. Det var en Lysning og Farver, som jeg endnu aldrig havde seet før; Solen var ikke bedækket, men havde tabt

sine

ine Straaler, den var mattere end Maanen og
gav kun en hvid Lysning uden Skygge; Vandet
aftede ikke mere dens Straaler tilbage og syntes
nudret; alt saae forandret ud; Jordbunden syn-
es lys, Luften derimod tyk; en gul Horizont gav
Fræerne en blaableg Farve; hele Flokke af Fugle
loi foran Skyen; de forskrækkede Dyr vankede
m paa Marken, og deres Ejere, som fulgte dem
rigende, kunde ikke samle dem. Da den Vind,
om havde hævet denne uhyre Masse og drev den
rem, endnu ikke havde naaed os, troede vi at
unne forekomme Virkningen af denne Støv-Mas-
e, som trak imod os fra Syd-Vest, naar vi lag-
e os i det endnu rolige Vand, men neppe vare
i sprungne ned i Floden, førend den med eet
volmede saa stærk, at vi troede den vilde gaae ud
f dens Rende, Bølgerne skyllede over vore Hove-
er, Bunden vaklede under vore Fødder, Vore
Klæder sloi bort med Flodbredden, der syntes os
t rives hen af den Hvirvelvind, som nu havde
aaet os; vi bleve nødsagede til at gaae ud af Van-
et; nu bleve vore vaade Kroppe, som bestandig
idskedes af Støvet, snart overdragne med et fort
Dynd, som ikke tillod os at tage vore Klæder paa;
i havde kun en rødlig og dunkel Lysning; vore
Øine vare saarede, vor Næse tilstoppet, vor Mund

kunde

kunde ikke befugte det Støv vi sugte ved hvert Aandedrag; vi kom fra hinanden, tabte vor Vej, samlede os frem, og kunde allene vinde hjem ved at følge Retningen af Murene, som tjente os til Veivisere. I disse Øieblikke følte vi levende hvor stor deres Ulykke maatte være, som overfaldes af en saadan Orkan i Ørkenen.

Saa vante som vi vare til den bestandig klare egyptiske Himmel forekom denne pludselige Forandring os at være en Uretfærdighed af Forsynet.

Den følgende Dag gik den samme Støv-Masse paa samme Maade langs med den lybiske Ørken: den fulgte Bjergkjæden, og da vi troede at være befriet for den, førte Vesten-Vinden os denne tørre Strøm tilbage. Lyslimtet kunde næppe trænge igjennem disse tykke Skyer: alle Elementer syntes endnu at være i Uorden; Regnen blandede sig med Hvirvler af Jld og Støv; i dette Øieblik syntes Træerne og alle den organiserende Naturs Frembringelse at være styrtede tilbage i det rædselfulde Chaos.

Libyens Ørken havde sendt os disse Støv-Hvirvler, men Ørkenen mod O. havde været oversvømmet. De Kiøbmænd, som den følgende Dag kom fra det røde Havs Bredder, fortalte os, at de i Dalene havde havt Vand til midt paa Benene.

To

To Dage efter dette Uveir berettede man os
t Sletten var bedækket med Fugle, der trak frem
tætsluttede Hære fra O. til V. Det forekom os
irkelig at Markerne langt borte bevægede sig,
ler at i det mindste en lang Strøm udbredede sig
aa Sletten i den Retning man havde betegnet os.
Da vi troede det var fremmede Fugle, som fløi
em i saa stor Mængde, skyndte vi os ud for at
etragte dem, men, istedet for Fugle fandt vi en
Sværm Græshopper, som afaad Marken, stand-
de ved hvert Græsstraae for at fortære det, og
ævede sig igjen for at søge et nyt Rov. I den
arstid da Kornet endnu er grønt, havde de været
n sand Landeplage. Lige saa mavre, hurtige og
ristige som Beduin-Araberne, ere de ogsaa en
rembringelse af Ørkenen. Det vilde være inte-
essant at vide hvorledes de leve og forplante sig
en saa ufrugtbar Landstrækning. Maaskee havde
en Regn, som faldt i Dalene, udklækket dem og
rembragt denne Udvandring, ligesom visse Vinde
rembringe Myg. Vinden vendte sig og kastede
em tilbage i Ørkenen. De ere røde og forskjel-
ede af Farve, vilde, stærke og vanskelige at
ange.

Vi fik at vide at et Detaschement af 200
Mand af Garnisonen i Esne, kommanderet af

Ca-

Capitaine Renand, havde brudt op fra Edfu og marscheret mod Syene for at udjage Osman- og Assan-Bey, som vare komne tilbage; at de bleve dristige ved at see det ringe Antal Franske marschere uden Kanoner, kom os imøde og angrebe os med deres sædvanlige Hidsighed. Selmi-Bey faldt under Bajonetterne, 3 Cheikher, en Kasnadar og 42 Mamelukker bleve paa Pladsen eller døde samme Dag i Syene; 40 andre Saarede og de øvrige Flygtende gik forbi Kataracterne lige til Bribes. Dette Slag ødelagde gandske Mamelukkernes Partie; de arabiske Cheikher af Ababdernes Stamme, erkjendte deres Hjelpemidlers Utilstrækkelighed, skildte sig fra dem, kom til Kene, og gjorde Fred og Forbund med os.

Desaix belavede sig i Siuth paa et Tog til Oaserne, for at jage Murat ud af hans Smuthuller. Expeditionen skulde kommanderes af hans Adjutant Savari, medens General Belliard organiserede den vi skulde foretage mod Cosseir. Jeg havde gjerne vildet være med overalt, men man maatte vælge; imedens jeg var i Uvished, forlod Murat Eluah; Engellænderne havde ladet sig see ved Cosseir; al Opmærksomhed vendte sig altsaa mod denne Punkt. General Donzelot kom til Kene, hvor han efter Ordre skulde udkaste en Plan

til

til et Fort, som kunde rumme 600 Mand og derefter skulde han danne et Etablissement i Cosseir. Man forsynede sig med det fornødne og var snart færdig til at gaae ind i Ørkenen.

Vi samlede en stor Mængde Kameler; jeg siger vi, thi lidt efter lidt identificerer man sig med dem, man lever med, og alt det som angik Divisionen Desaix og i Særdeleshed den 21 Halvbrigade, blev mig personligt; jeg deelte dens Farer, dens Held, dens Ulykker og troede tilsidst at dele dens Hæder. 366 af vore skulde udgjøre Karavanen; vi havde hver en Kameel, som oven i Kjøbet bar den Bagage og det Vand som var nødvendigt for ethvert Individ; 200 Kameler vare belæssede med de nødvendigste Ting til vor Boesættelse i Cosseir. De arabiske Chefer, som havde gjort Forbund med os, sloge sig til vor Karavane, og benyttede sig af denne Leilighed til at vinde os, da de tjente os til Veivisere, Escorte og Bagtrop; i alt kunde Karavanen ansættes til 1000 eller 1100 Mand og ligesaa mange Kameler. Vor Opstigen paa Kamelerne var meget lystig; dette ellers saa langsomme Dyr, hæver meget hurtig Bagbenene naar man kommer op i Sadelen, kaster sin Rytter først frem-, siden bag over, og det er først ved den 4de Bevægelse, naar Kamelen

melen har gandske reist sig, at Rytteren kan sidde fast i Sadelen. Ingen af os havde modstaaet det første Stød; enhver loe af sin Naboe, men begyndte atter for fra og vi reiste endelig.

Vi forlode Kene den 6te Prærial (25 Maj) Kl. 10 om Morgenen, og ankom Kl. 4 om Eftermiddagen til Birambar eller Biralbar, Brøndenes Brønd, en Landsbye paa Kanten af Ørkenen, paa Høiden af Copthos, ligeover for det snævre Pas som fører til Kittah, en Kilde, hvorom jeg før har talt, som er Middelpunktet i den Stjerne, der dannes af de sammenløbende Veje, hvilke føre til Cosseir. Vi gjorde holdt i Birambar; da Kamelerne havde drukket og ædt tilstrækkelig, tvang man dem til at suge nok en Ration Byg og Bønner ved at proppe Æden i Dyrets Mund.

Navnet Biralbar eller Brøndenes Brønd kommer uden Tvivl af de 2 Kilder, som er den eeneste Fordeel Landsbyen frembyder, Vandet er svovlagtigt, dog sødt og kjøligt formedelst det Salpeter, som det indeholder. Jeg havde frygtet for Kamelens slingrende Gang; Dromedarens hurtige Bevægelse gjorde mig bange for at springe ud over dens Hoved, men jeg blev snart bragt ud af min Vildfarelse. Naar man eengang er i Sa-

delen

delen maae man allene kæmpe sig efter dens Bevægelser og man vil snart finde, at ingen Ridemaade kan være behageligere paa en lang Reise, saa meget mere, da man ikke behøver at beskjeftige sig med den, uden naar man vil dreie den til en anden Side, hvilket sjelden træffer ind i Ørkener og paa en Karavanes Marsch. Kamelen snubler sjelden og falder aldrig uden naar den skal gaae i Vand; Dromedarerne ere blandt Kamelerne det, som Mynderne ere blandt Hundene, og bruges allene til at ride paa. Man anbringer en Ring gjennem deres Næseborer, og gjennem den trækkes en tyk Traad, der tjener til Tomme for at standse Dyret, dreie det og faae det til at knæle, naar man vil stige ned af det. Dromedaren har en rask Gang: den vide Aabning af Vinkelen mellem dens Been, og dens kjødfulde Fods Smidighed gjør dens Trav mere behageligt og dog ligesaa hurtigt som den raskeste Hests.

Da vi forlode Biralbar vendte vi os mod Østen og kom ind i en breed og lang Dal, som danner en vid Slette, ved hvis Udkanter nogle Klippespidser imidlertid erindre om, at man gjennemvandrer en Bjergkjæde. Jeg savnede Dolomieu paa denne Reise, men Borger Rosiere søgte at opfylde hans Plads. Vi marscherede saaledes

til

til langt ud paa Natten i saa god Orden, at vi vare posterede paa Krigsviis da vi standsede: enhver af os udbredede vore Tepper ved Siden af vore Kameler, spiisde og sov. Kl. 1 stod Maanen op; Trommen gik og efter 5 Minuters Forløb vare vi paa Marschen uden nogen Forvirring eller Uorden. I Ørkenen fordobbler man sin Agtelse for Kamelen, dette ærværdige Dyr; hvor haard end dets Forfatning er, kjender det den og finder sig deri med Taalmodighed; det er en sand Gave af Forsynet, og synes at være sat paa Kloden i en Landstrækning hvor den ikke kunde ombyttes med noget andet Dyr; Sandet er dens Element; saasnart den forlader dette og kommer ind paa den fastere Jord, kan den neppe gaae; dens idelige Snublen og dens Forlegenhed gjør at man er bange for den selv, dens Byrde og dens Rytter; derimod kan man sige at Kamelen i Ørkenen er som Fisken i Vandet.

Ved Dagbrækningen ankom vi til Kittah; denne Kilde har det besynderlige, at den ligger høiere end dens Omegn; den bestaaer af tre Bronde, 6 Fod dybe, som gaae først igjennem en Sand-Rende, derpaa igjennem en Sandsteen-Klippe. Vandet risler sagte frem og fylder de Huller man har gjort deri. Her er ogsaa en liden Moskee

eller

eller Karavanserai, hvor Reisende, naar de ikke ere alt for talrige, kan tage ind.

Her lærer man at kjende Vigtigheden af disse Brønde, der saa tit omtales i det gamle Testamente og Arabernes Historie, samt hvor vanskeligt og bekosteligt det er at opbygge et saa lidet Monument, paa et saa isoleret Sted, der er blottet for alle Hjelpemidler. Dersom man vilde fæste fast Fod i Egypten, maatte man nødvendig bygge et Taarn og lægge en Garnison i Kittah, for at forsikkre sig frie Kommunication mellem Cosseir og Nilen, og holde Araberne fra denne Strækning, for hvilke denne Kilde er en Post, som gjør dem til Herrer af et stort Land, formedelst det uudtømmelige Vand som her findes og som allene kan skaffe Fienden Forraad, naar han maatte blive jaget ud i Ørkenen. Vi marscherede det øvrige af Dagen uden at Jordbunden forandredes; lidt efter lidt hævede den sig og Bjergene nærmede sig paa begge Sider. Vi tilbragte Natten under aaben Himmel og begave os paa Marschen som Dagen tilforn.

Ved Dagbrækningen havde Scenen forandret sig; de Bjerge som vi havde seet den forrige Dag vare Sandsteen-Klipper, i Dag udgjorde de en Sammenblanding af Granit, Porphyr, Serpentin,

tin, og alle oprindelige Materier opdyngede i grøn Skifer; Dalen kneb sig mere og mere sammen, og Klipperne hævede sig fra alle Sider. Mod Middag fandt vi paa Halvvejen smukke Marmor-Klipper, som let kunde bearbeides, naar man ikke var saa langt fra alle Levnetsmidler. De Granit-Dele, som findes i denne Marmor tilkjendegive at Ur-Bjergene ikke er langt borte. Da vi vare forbi disse saa rige Klipper, begyndte vi at stige ned mod en vedvarende Kilde, som kaldes el-More, og er ikke andet end et lidet Hul i en Klippe; dens Vand er fortræffeligt, men da det ikke var tilstrækkeligt for vor talrige Karavane, begave vi os hen til en anden, som bestaaer af flere Brønde under en Klippe af meget skjøn grøn Skifer, blandet med hvid Qvartz. Veien bliver her paa 40 Skridt snæver og besværlig, og foraarsagede vort Artillerie nogen Vanskelighed; det øvrige af Veien var som en Have-Allee vel belagt med Grus; Klippens Fod bliver feiet reen af Vandstrømme, naar det regner, og dette Vandskyll, som kun varer nogle Timer, jevner Dalen uden at frembringe Grøfter eller Hul.

Klippernes forskjellige Skikkelser og Farver betoge allerede Ørkenen dens sørgelige og eensformige Udseende, og dannede næsten et Landskab.

Lyden

Lyden af vor Marsch, der slog tilbage i Dalen, forekom os som den opvaagnende Natur; vore Soldater havde gjennemvandret den sandige Slette i dyb Taushed; næppe vare de komne ind i Dalene, for de begyndte at tale; de standsede midt iblandt Klipperne, som gjentoge deres muntre Sange, og Ørkenen forsvandt. Endskjønt den anden Kilde var rig, var den dog for indskrænket til at kunne tilfredsstille alles Fornødenhed; kun en Deel fyldte sine Læder-Flasker, og vi gik frem lige til Kilden el Adut, hvor Dalen er mere rummelig, og Vandet ikke er saa friskt, men dog endnu meget godt: vi grov en Brønd, som gav os strax herligt Vand; det var det sidste drikkelige Vand vi skulde træffe paa; ligesom Kamelerne drak vi baade for den forbigangne og den tilkommende Tid; men fornyede Vandet paa alle Læderflasker og forsynede sig baade for Veien og Cosseir, hvor vi vidste at Vandet var sjældent og slet. Naar man ogsaa her anlagde et Taarn, en stor Cisterne og et Karavanserai, vilde Overgangen fra Cosseir til Nilen blive lige saa bequem som enhver anden Vei.

Eftersom vi gik ned bleve Bjergene lavere; de vare ikke mere rige paa hiin prægtige Marmor; de vare atter blevne kiselagtige, gjennemskudte med Qvartz. Vi gjorde Holdt for at hvile nogle

Ti-

Timer, efter at vi havde marscheret i 18. Ved Dagbrækningen fandt vi Dalen meget udvidet, men snart blev den med eet gjennemskaaret af et rødagtigt Kalkbjerg, foran hvilket var nogle Sandsteen-Klipper; vi gik langs med dette Bjerg, der var atter gjennemskudt af en mørk Skifer-Gang, og da denne ophørte saae vi ikke andet en Kalksteen. Her finder man den Kilde, som kaldes Ambagi, der kun glæder Kamelerne, thi disse alene drikke deraf: den er meget mineralsk, og skulde maaskee være lige saa godt skikket til at læge forskjellige Tilfælde som Brønden i Spa, men her, hvor der findes saa Syge og ingen Læger, Tak være Jordbundens Tørhed og Indbyggernes Maadelighed, ligger den hen uberømt paa dens mephitiske og sorte Bund. Da den har en afførende Virkning hos alle dem, som kan taale dens Efterssmag, og den forøger Tørsten istedet for at lædske, ansees den for den skadeligste Najade i det hele Land; i øvrigt har den næret 7 til 8 Palmetræer, som danne den eeneste Lund paa 50 Mile i Omkreds.

Paa Luftens Lethed mærkede jeg at vi nærmede os Havet, og virkelig saae vi det snart at bryde sig mod de Skjær som bekrandse Kysten. I Horizonten tilkjendegav en tyk Taage os Asiens Kyster, som dog vare alt for langt borte til at kunne

sees.

sees. De ababdiske Arabere vare i Forveien for at underrette Cosseirs Indbaanere om vor Ankomst; vi saae dem snart komme tilbage med Byens Cheiker samt deres Følge; foran dem dreve de en Flok Beder, som skulde være den første Foræring vi skyldte deres Venskab. Det cosseiriske Kostume, ligner Mekkanernes og Ababdernes; nogle af disse vare nøgne, og bare allene et Stykke Tøi om Lænderne, en Landse i Haanden, en Dolk paa den venstre Arm, med Fødderne krydsvis paa den høie Dromedar-Sadel, hvilket dannede et besynderligt og interressant Heelt. Mekkanerne, hvis Væsen er mere alvorligt, saae paa Hovedet ud som Angurer, vare iførte lange Klæder med brede Striber og rede paa store Kameler. Alle stode af da de mødte vore forskiellige Corps; vore Tropper stillede sig i Orden, og efter en venskabelig Samtale af nogle Minuter, gik de hen at tage Slottet i Besiddelse, hvor Fredens hvide Flag allerede vajede. Jeg havde tænkt mig Byen Cosseir saa fæl og dens Slot saa aldeles ødelagt, at den første forekom mig prægtig og det sidste at være et Fort. Det er en arabisk Bygning, opført i Kalifernes Tider, i de alexandriske Fæstningsværkers Smag, og danner en Firkant af 4 Kurtiner, som ere flankerede af 4 Bastioner uden Grave, men

naar man hertil vilde føie en Kontraskarpe, kunde man giøre det til en Fæstning, der kunde modstaae Flyde-Batterier og de Tropper, som kunde vilde giøre Landgang. Det vilde være interessant at undersøge Berenice's Rhed, som Ptolemæerne har med store Bekostninger tilveiebragt 40 Mile sydlig, men som er bleven forladt for Cosseirs Rhed, der imidlertid kan allene rumme et lidet Antal smaae Kiøbmands-Skibe, da den ikke har mere end 2 til $2\frac{1}{2}$ Favn Vand hvor den er dybest; naar man vil tillade et Skib maae man bære Vahrerne 150 Skridt fra Strandbredden ud til de Schalupper, som endelig bringe dem ud til de bestemte Skibe. Man stødser strax ved dog at finde, uagtet disse Mangler, nogen Handels-Driftighed under den usle Flekke Cosseirs forfaldne Mure, men naar man betænker, at den er den bedste bekiendte Havn ved det røde Hav, at det er den, som forsyner Mekka med Korn, og modtager Yemen's Kaffe, at den er Foreenings-Punkten mellem Asien og Afrika, og kunde blive et Oplagssted for disse 2 Verdens Deles Kiøbmands-Vahrer, saa stødser man endnu mere over, at en Regiering kan udsue paa saa blind en Maade, at den ikke tænker paa andet end at trykke en Handel, der saa rigeligen vilde have betalt de Udlæg man maatte giøre

for

for at ophielpe den, og at man i Cosseir hverken finder Toldbod, Magasiner eller en eeneste Cisterne. Da vi kom her hen havde man intet andet Vand end det man havde bragt fra Asien, og hvoraf hvert Bæger kostede en Sou. Vore virksomme Soldater fandt en Kilde inden 24 Timer, og vi havde for intet et Vand, der var bedre end det man solgte saa dyrt, men sandt var det, at det ikke kunde giemmes eller koges uden at faae en uudstaaelig Bitterhed. Da det er afgiort at Vand findes her, efterlod vi vor Garnison og den utrættelige Donzelot som skulde kommandere her, det Haab at finde Vand, som ikke havde nogen skarp og usund Bestanddeel.

Kysten i Omegnen af Cosseir er afskyelig nøgen, men Havet er rigt paa Fiske, Muslingskaller og Koraller; disse sidste ere saa talrige at det er muligt de har givet dette Hav Navn af det røde, da dog Sandet er hvidt; de Skiær, som findes her, ere ikke andet end Koraller og Madreporer, ligesom alle de Klipper der strække sig ud til en halv Miil fra den nærværende Strandbred, hvilken viser, at Havet enten gaaer tilbage eller at Strandbredden forhøies. Jeg følte stor Lyst til at giøre en Samling af disse Muslingskaller, der ved første Øiekast, forekom mig lige

saa talrige som forskjellige; men nogle Tegninger jeg havde at giøre og nogle Anstalter jeg maatte træffe for min Tilbagereise, lode mig allene Tid til at foretage et Streifetog langs Kysten med de ababdiske Araber, vore nye Bundsforvandte; jeg red paa deres Dromedarer i den Sadel de brugte, og blev glad over den eenes Lethed og den andens Mageligbed; vi vandt aldeles deres Agtelse ved at giøre deres Manøver med og viise dem saa megen Tillid, at vi bleve ude med dem til den mørke Nat, og endelig ved at skyde afsted som de, saa at vi tilbagelagde en Miil i mindre end et Qvarteer.

To Dage efter vor Ankomst brøde vi atter op for ikke at udhungre den Besætning vi lode blive tilbage; vore Araber vare altid i Forveien og det synes virkelig at Ørkenen tilhører dem, ligesom de underveis ikke forsømte en eeneste af deres Riges Produkter. Vi fik Øje paa 2 Gazeller som flygtede ind i Ørkenen: 4 af Araberne satte efter dem med nogle slette Lunte-Flinter; nogle Minuter efter hørte vi 2 Skud falde, og saae dem komme tilbage med de 2 Gazeller, der vare saa fede som om de havde græsset i den rigeste Eng. Man indbød mig til at smage dette Vildt; da jeg var nysgierrig efter at see hvorledes de vilde bære sig ad med Tillavningen, indfandt jeg mig hos dem;

deres

deres Chef var stolt som en Fyrste, men fandt sit Pallads overalt hvor han udbredede sit Teppe; hans Kiøkkentøi bestod i en Kobberplade og en Potte af samme Metal; Smør, Meel og nogle Træ-Splinter udgiorde hans hele Forraad; man samlede tør Kameel-Mog, slog Ild, udtværede Melet og efter nogle Minuters Forløb vare Kagerne bagte (de forekom mig temmelig gode saalænge de vare varme.) Suppe, kogt og stegt Kiød fuldendte et Maaltid, som meget godt kunde gaae an, naar man havde Appetit, men denne manglede mig aldeles i Ørkenen; jeg levede af Limonade, som jeg skaffede mig ofte paa min Kameel, jeg tog nemlig Citron-Skiver i Munden med Sukker og drak Vand oven paa. Vore Araber kiendte endog den mindste Krog, der kunde afgive nogen Græsning; de vidste paa en Miils Omkreds hvilken Grad af Vext denne eller hiin Plante havde opnaaet, og sendte deres Kameler hen at græsse der; i øvrigt faae disse stakkels Dyr kun een Gang om Dagen en lille Ration Bønner, hvilken de maa drøvtygge i 24 Timer, enten gaaende eller liggende paa den brændende Sand, og vise dog ikke et Øiebliks Utaalmodighed; Kiærlighed allene giver deres Bevægelser mere Heftighed, især hos Hunnerne, hvis Lidenskaber forekomme mig at være stærkere.

Vor

Vor Tilbagemarsch var hurtigere; da vi vare befriede for Artilleriet og den øvrige Bagage, kunde vi gaae lettere, og afkortede endogsaa vore Hvile- og Sove-Timer. Tilbageveien varede 2½ Dag; men paa den sidste halve Dagsreise kunde vi ikke mere gaae; jeg var udtæret af Mathed; jeg kunde ikke lædske mig paa anden Maade end ved at spise Vandmeloner og at styrte mig i Nilen. Efter 8 Dages Ophold i denne stille Ørken, blive Sandserne meget let vakte; jeg kan ikke beskrive den Fornemmelse jeg følte, da jeg om Natten laae paa Nilbredden og hørte Vinden suse i Træernes Grene, hørte den bruse stærkere naar den trængte igiennem Palmernes fine Blade; alt blev opvakt, alt oplivet; Luften var levende, den hele Natur syntes at aande Liv. Paa denne Marsch giennem Ørkenen, som vi foretoge paa den hedeste Tid af Aaret og hvis Farer man havde overdrevet for os, overbeviiste jeg mig om, at Mod behøvede i at begynde Tingen, og at Faren flyer for dem, der trodse den. Jeg giver her en Liste over Timerne paa Marschen, hvilke ere uforanderlige, da den belæssede Kameels Skridt altid er det samme; Forandring i denne Regning kan allene have Sted naar Tilfælde træffer ind, og ved den større eller mindre Tid man giør Holt paa Stationerne; imidlertid

lertid er enhver anden Aarstid at foretrække for den, hvor vi maatte foretage dette Tog; om Vinteren bliver man undertiden forsinket ved nogle Timers Regn, saa at man har Vand overalt og Reiser blive ikke andet end en Spadseretur paa en sandig Landevej, men i den Tid Kamsin raser, maae man tit udstaae Orkaner, som dog ikke har anfaldet os.

Timerne paa Marschen:

Fra Kene til Byr al-Baar	3 Timer	50 Minuter
Til Natteleie i Orkenen	4 —	45 —
Til Kittah	3 —	30 —
Til Natteleie	4 —	30 —
Til den første Kilde	9 —	35 —
Til den anden, som kaldes El-ad-Hut	0 —	45 —
Til Natteleje	4 —	30 —
Til Kilden Ambagi	8 —	45 —
Til Cosseir	1 —	45 —
Tilsammen	41 Timer	55 Minuter

Mockatam mangler allene Granit- og Porphyr-Klipper for at have alle Urbiergenes Egenskaber, dog er det troligt at man paa andre Steder kunde finde disse Klipper, da man i den Marmor, som findes her, seer nogle Fragmenter af denne

denne Materie. Paa begge Sider seer man det samme Tilfælde, det vil sige, Sand, der fremkommer ved Kalksteenens Decomposition, Kalksteens-Klipper, Sandsteen, Skiffer og Marmor. Denne Dal, som er kommet i Orde for at have Smaragd-Miner, fremviiste Borger Rosiere intet Spor heraf.

Saa isolerede vi vare, ventede vi stedse paa nye Efterretninger; ved enhver Expeditions Tilbagekomst vare vi endnu mere begiærlige efter at høre de nyere Omstændigheder af vore Chefers Arbeider og Held; men denne Nydelse blev ofte tilintetgiort af den Smerte vi følte ved Tabet af nogle af vore kiække Staldbrødre. Denne Siælens og Legemets Udmattelse bragte vore sørgelige Tanker tilbage mod vort Fædreneland, vi følte vor forladte Tilstand og den Nødvendighed at nærme os til Væsener som vare os kiære. Paa denne Tid maatte vi ogsaa begræde General Caffarelli, som foreenede med de meest udmærkede Talenter en menneskekiærlig Patriotismes Ridkiærhed; i de dristigste Foretagender glemte han ikke Kiærlighed til Menneskeheden, vaagede uden Ophør over Menneskenes Lykke og Bevarelse; ethvert oplyst eller følsomt Væsen troede at tabe i ham en Fader, en Ven. I det jeg forfærdigede mine

Teg-

Tegninger tænkte jeg ofte paa den Fornøjelse at vise ham dem, paa den Agtelse min Iver vilde erholde af ham; kan nogen Belønning lignes med et Væsens Bifald, som man agter?

Vi kom tilbage begiærlige efter den velgiørende Nil, og tragtede kun efter det Øieblik, da vi kunde bløde vor fortørrede Hud i dens Vand, men vi fandt det gandske forandret; i de sidste Dage af Kamsin sagtnes Nilens Løb; den taber sin sædvanlige Sundhed og Klarhed, Vandet bliver grønt, den slæber med sig stidne Sumper, der uddunste en moradsig Stank, kort: det er ikke mere Egyptens skabende og oplivende Nil; den svinder hen, og dens Affældighed skulde strække Indvaanerne paa dens Bredder, dersom dens periodiske Gienfødelse ikke var et Phenomen, der er ligesaa beroligende for dem, som besynderligt for den fremmede Jagttager. Nilen tager af til den 28 Prairial (16 Junii), bliver 2 Dage stillestaaende, og begynder igien at voxe den 30. Paa denne Tid er Opholdet i Øvre-Egypten næsten uudstaaeligt; Vindene ere ustadige; de springe bestandig fra O. til S. eller til S. V. Denne sidste er frygtelig: den oprører Luften, tilhyller Solen i en hvid Damp, der er tør og brændende, den opvækker Tørst, udtørrer, opflammer Blodet, hidser Nær-

verne

verme og gior Tilværelsen smertelig; den trykker saa stærk paa Lungen, at man uvilkaarlig seer sig om efter et andet Sted, hvor man kan aande, da man altid troer sig for Aabningen af en brændende Ovn; naar man indaander Luften giennem Næsen, angribes Hiernen, og naar man sender Aandedrættet tilbage troer man at opgive Strømme af Blod; alt hvad man rører ved er brændende, og Jernet selv faaer om Natten den samme Hedegrad, som det har i Frankrig i Hundedagene, naar det udsettes for Middagssolens Straaler.

I disse Dage gjorde vi en Reise til Samatah og Abumanah, paa Grændsen af Thebaiden, for at bestemme Dige- og Kanal-Arbeidet. Vor General blev modtaget som Guvernør over Provindsen; Kaimakam, eller Generalen over Gendarmeriet, en rig Mand, havde i en af hans Ejendomme tillavet for os en meget vel bestænket Gaard, hvor en Mængde Vandmeloner og Vandkar udbredede nogen Kiølighed og lindrede noget den uudstaaelige Hede; om Aftenen beredede han et Maaltid for os, for Cheikkerne i Provindsen, for det Detaschement, der fulgte os, og endelig for de utallige Tienere som havde slaaet sig til os, thi i Orienten ere de et Slags Utøi som yngler og udpiner Folk, uden at man kan tage sig i Agt for dem.

dem. Neppe har man en Domestik førend man ogsaa er betjent af en anden, der aldrig viser saa megen Nidkjærhed, som naar han ingen Løn faaer, og aldrig viser saa megen Ombhue, som naar han er min Tjeners Tjener; men neppe har han en Kjole førend han ogsaa maae have en Hest, og snart en anden Betjent under sig, og saa videre; denne Mængde Blodigler, som altid bleve flere og flere, faldt Landet mere til Byrde og var virkelig mere ødelæggende for Indvaanerne end Armeen selv; de rovede med en vild Dumdristighed, som stod i Forhold til den Post eller Magt deres Herrer havde, mod hvilke de bleve uforskammede saasnart de kunde gaae over til en anden der var mere mægtig, hos hvem de troede at kunne være mere ustraffede; de plyndrede altid til Skade for Agerdyrkeren, Manufakturisten, og alle Selskabets nyttige og ærværdige Klasser; sandt nok skildte ethvert Slag os ved en stor Deel af dem, men de kom snart tilbage for at plyndre og forandrede alene Division; jeg har seet nogle som i Begyndelsen af Felttoget havde været Staldknægte, siden at befale over 3 Domestiker, og som, formedelst de Forfrømmelser de foretoge indbyrdes, ikke gjorde anden Tjeneste en den at holde Stigbøilen, naar deres Herrer stege til Hest, men havde endda

da en Drabant ved Siden for at tage imod hans Pibe, eller snarere for at vise alle den Værdighed han havde naaet. Jeg maae tilstaae at vi lidt efter lidt bleve medskyldige i denne Fordærvelse, som vi modtoge af Orientalerne ved at indaande deres Luft, ja, vi kom saavidt, at vi ei kunde begribe hvorledes man kunde undvære et Følge.

Den følgende Dag aftegnede jeg en Forsamling af Eheferne i Landsbyerne, hvor Regieringens Interresse og Jorddyrkernes Fordele bleve afhandlede og Præmier tilstaaede dem, der vilde udmærke sig i det indtrædende Aar, (thi man kan begynde Aaret i Egypten ved den Epoke, da man istandsætter Kanalerne for at modtage og uddele Nilens Vand; da er alting endt for det forbigangne og man begynder igien for den kommende Tid.) Det tydeligste jeg har kundet samle af denne Forsamlings Raadslagninger er, at man ingen Nyheder foreslog uden at have hørt Indvaanernes Meening, at man lovede dem alle Slags Opmuntringer, og at disse brave Folk sagde ved Sessionens Slutning: "dette ligner en Forsamling fra Ammoms Tider, da man aldrig handlede om vilkaarlige Paalæg, men om det, som kunde være meest nyttigt for alle." Denne Fyrste Ammom var en mægtig Araber som i Egyptens Uroligheder

havde

havde gjort sig uafhængig og regjerede fra Dschird, sche over den hele øverste Thebaide. De Mameluk-ker han havde modtaget i deres Ulykke, saae i ham, saasnart de havde afkastet Portens Aag, ikke andet end en Oprører, som altid beskyttede de Mis-nøiede, grebe ham an, svækkede og ødelagde ham; vi har seet den ulykkelige Ende, som den sidste Fyrste af dette Huus fik efter Slaget ved Sa-mahuth.

Den følgende Dag gave Landsbyerne Abu-manah os et ligesaa overflødigt Middagsmaaltid, skjønt deres Manerer var mere vilde, f. Ex. de havde selv skaffet dette Maaltid, men ventede dog med Utaalmodighed paa at vi skulde blive færdige, for at gjøre hinanden vore Levninger stridige.

Borgeren Gerard og 8 Medlemmer af Kom-missionen for Kunsterne gik op ad Nilen for at nivellere den; denne Omstændighed satte mig istand til igjen at kunne begynde mine Tog; det var ved denne Leilighed at jeg afstegnede den Dyrekreds som findes paa Plafonden af Portiken i Tintyra, at jeg berigede min Samling med disse nye Udvik-linger af Egypternes astronomiske Kundskaber, med de mange hieroglyphiske Forestillinger og Indskriv-ter, som, naar de samholdes og undersøges i Ka-binettets Rolighed, bør enten afsløre Mysterierne

eller

eller berøve os alt Haab om Mueligheden heraf. Ved denne Leilighed opdagede jeg ogsaa et Omrids af en Figur med rødt Kride, hvis forkastede Linier vare overtrukne med en let Stukko, et Middel som Egypterne uden Tvivl anvendte for at fuldende deres Bas-reliefs. Man maae bemærke, at en Figur var efter de egyptiske Grundregler deelt i $22\frac{1}{2}$ Deel, hvoraf Hovedet havde $2\frac{2}{3}$, det vil sige $\frac{1}{8}$ af det Hele, og at disse Forhold ere de samme som Grækernes for den heroiske Stiil. Jeg har ogsaa aftegnet det som den katholske Nidkjærhed 2000 Aar efter satte istedet for det som den ødelagde: derfor søgte jeg at kopiere 2 Biskopper lige saa troeligen som en Figur af Horus der frembyder Osiris et Sindbillede af Isis's Hoved.

Iblandt de Bas reliefs som her fandtes, bemærkede jeg et lidet Votiv-Tempel med en Fronton (Gavl), som jeg har aldrig tilforn seet anvendt i den egyptiske Byningskunst. En liden Figur, som holder en Hare, viser, at de egyptiske Kunstnere kunde i Figurerne af det almindelige Slags følge deres Lune, naar de ikke vare indskrænkede af den vedtagne Maneer; naar denne Figur blev indført i Statue maatte den fremvise en grædsk Faun. Jeg gjorde ogsaa min Samling af Dyr fuldstændig, et Slags, hvori man kan sige at de havde

bragt

bragt det til Fuldkommenhed, og hvor Liniernes Storhed og Simpelhed ofte nærmer sig det skjønne Idealske. I forglemte Kroge, i Stykker som vare fordømte til et evigt Mørke har jeg altid fundet de bedst udførte og vedligeholdte Ting, og følgelig har jeg ogsaa havt den største Vanskelighed med at afkopiere dem. Bestandig er man bestyrtset over den Jævnhed i Flid som findes i alle Dele af et saa stort Heelt, over denne smaalige Udførelse, over dette fuldendte Arbeide, der er en Frugt af Munke-Aandens Halstarrighed og stadige Vedholdenhed, hvis Iver aldrig døer eller kjølnes, hvis Stolthed er et heelt Corps; ikke et enkelt Individs Følelse; maaskee udgjorde endog Kunstnerne en Deel af disse Præste-Kollegier? Det synes virkelig, at de ikke har maattet kunne taale, at Kunsterne, som hæve den menneskelige Aand, bleve betroede til en anden Kaste end deres egen.

Nilen begyndte at stige den 7 Messidor (25 Juni); den 8de, 9de og 10de voxede den 1 Tomme hver Dag, derefter 2 og siden 3 Tommer; Vandet blev bedre, var ikke mere mudret og tabte sin grønne Farve. Det var Spørgsmaal om at gjøre en Reise for at besee Kanalerne, gjøre Forbedringer og udkaste Planer til alle Slags nyttige og velgjørende Indretninger som bevise en faderlig

derlig Omsorg og forkynde en fast Regjering. Heden var utaalelig; Vestenvinden trykkede os, foraarsagede os Næsebloden og gav os smertelige Bregner, som vexelviis bedækkede alle Legemets Dele, terrede Huden til en Skorpe og hindrede Uddunstningen; Solens Straaler, den fornemste, eller rettere eeneste Aarsag til dette Onde, frembragte en Stikken i alle Porer, ligesom i Smaa-Kopperne, hvilken blev utaalelig naar man skulde ligge og var nødsaget til at trykke disse smertefulde Steder. Jeg følte ligesaa stor Pine som de andre, men jeg længtes efter Kongernes Grave i Theben; jeg trodsede derfor den Inflamation jeg befrygtede og begav mig paa Vejen med Detaschementet.

Den 4 Messidor var Heden frygtelig: Solen antændte vor Blod; 2 Soldater besvimede ved Udmarschen fra Kene; den følgende Dag var 15 ude af Stand til at følge os; jeg er vis paa, at ingen havde kundet holde ud, dersom vi ikke i Forveien havde været noget vandte til Klimatet. Vi maatte gjøre kortere Dagsreiser og marschere om Morgenen. Imidlertid havde Markerne faaet et nyt Liv; den hele Folkemængde var under Cheifernes Anførsel beskjæftiget med at rense Kanalerne og aabne Mundingerne for Nilen. Indbyggernes Tiltroe havde ført Hiorderne tilbage fra Passerne i Or-

i Ørkenen, og de Marker, som for 4 Maaneder siden vare øde, vrimlede nu af Qvæg, som græssede roligen.

Vi laae en Dag stille i Kus; den tredie Dag ankom vi ved Solens Opgang til Karnak, hvor jeg gjorde Honørerne for de Nyekomne; og berigtigede paa samme Tid mine første Arbeider. Iblandt de nye Opdagelser jeg gjorde her, vil jeg anføre en Figur jeg saae paa de yderste Mure af de smaae Bygninger som ere ved Siden af det Allerhelligste, det var en Person som gjør et Offer af 2 Obelisker. Jeg bemærkede ogsaa Forestillingen af en Tempel-Port, som havde 2 Fløi-Dørre og lukkedes med det samme Træ-Laas man bruger endnu til denne Dag. Den utaalelige Hede tillod mig ikke at standse et eneste Øieblik paa de Stæder, hvor disse 2 Bas-reliefs fandtes, og følgelig kunde jeg ikke aftegne dem, men man kan slutte af det anførte, at de Monumenter, som kan henregnes til Obeliskernes, bleve helligede til Guderne af Fyrsterne eller andre vigtige Personer, at de mindre betydelige Ting, som Dørre, ogsaa vare religiøse Offere, at endelig de simple og almindelig nyttige Opfindelser forplante sig ved en Tradition som overlever alle Nationernes Omvæltninger.

Til de forskjellige Beskrivelser som jeg allerede har gjort af dette gigantiske Monument, vil jeg endnu lægge, at der paa den sydlige Deel af den første Gaard er en særskildt Bygning, som er indbefattet i den almindelige Ringmuur, og bestaaer af en Muur, en Port, som gaaer ud til en Gaard omgivet af et Gallerie med Piller, foran hvilke vare nogle Figurer med Armene overkryds, holdende en Svøbe i den eene og en Slags Krog i den anden Haand; To Gallerier ved Siden, 5 For-Gemakker i Baggrunden, og bag disse 5 Kammere; og tilsidst et andet Gallerie med Gange, som gik ud til det store Tempels Side-Gaarde. Var dette Kongernes Pallads eller snarere deres stolte Fængsel? det som kunde gjøre den sidste Meening troelig, ere de Figurer, der er udgravede paa de Dele, som ere ved Siden af Porten, hvilke forestille Helte som holde undertvungne Personer ved Haarene, Guddomme der vise dem nye Vaaben, som for at love dem vedvarende Seiervindinger, hvis man vilde tage sin Tilflugt til disses Hjelp. Kunde ikke dette have nogen Lighed med det Herodot fortæller om Kongernes Levemaade, om deres Forpligtelse altid at lade sig betjene, raadgive og ledsage af Præsterne, og til hver Morgen at høre deres Pligter forelæse, derpaa at gaae

til

til Templet at ydmyge sig for Guderne og erkjende, at de skyldte disse deres Magt og kunde ikke vedligeholde den uden Guddommens Hjelp? Disse Forpligtelser kunde bringe til at troe, at Præsterne endog lode deres kronede Slaver boe inden for Templernes Ringmuur, for ikke at tillade dem den mindste Tanke om Muligheden af at kunne undrage sig deres Magt.

I Luxor, hvor vi skulde spise til Middag, bragte man Generalen en liden Krokodil af 5 Fods Længde. Den Frygt dette Dyr indjager Egypterne, havde bragt den Mand som bragte samme til at dræbe den; dens Ungdom, som gjorde det umueligt for den at skade, havde ikke fundet Naade for denne Frygtsommes Øine, og vi mistede endnu denne Leilighed til at lære at kjende dette Amphibium.

Den følgende Dag kom vi til Salamier, og Dagen efter vare vi tidlig i Esne. General Belliard lod recognoscere længere henne; vi havde endnu ikke forladt hinanden; jeg vilde endnu tage en Udsigt af Templet i Apollinopolis og reiste derhen, uagtet Reisens Besværlighed i den hede Aarstid. Vi toge Natteleie i Bassalier, Assan-Beys Landhuus, som laae paa en skarp Klint af Nilen, uden et eeneste Træ til at forfriske Øinene, lige over

for Mockatams brændende og skaldede Klipper. Det er ikke let at begribe hvorledes man har kundet vælge denne Beliggenhed til et Lysthuus. Det indvendige holder ikke skadesløs for de udvortes Uleiligheder: nogle usle Dørre paa nogle lige saa usle Mure — Er alt det Tillokkende Bygnings-Kunsten? laaner dette Pallads, hvor man maae krumme sig for at gaae ind, hvor enhver Trappe er en Styrte, hvor man fra Vinduerne ikke seer andet end Krokodiler, som paa denne Deel af Nilen ere lige saa store som talrige? Ved vor Ankomst laae en Krokodil paa Strandkanten, der var saa stor, at jeg i Begyndelsen tog den for en Palme-Stamme, og blev ikke bragt ud af min Vildfarelse, førend jeg saae den bevæge sig og flygte bort.

Imellem Bassalier og El-Maceat, i det vi gik langs med en Kanal, tiltrak sig en Høi af Teglsteen vor Opmærksomhed; den kaldes Comel-Acmart; ved dens sydlige Ende finder man Underlaget af et egyptisk Tempel, og nogle Steenlag af dens Portiks Grundvold, hvilket alt var bedækket med Hieroglypher. Denne ubekjendte Ruin har undgaaet Geographerne, samt de ældre og nyere Reisende. Er det Ruinerne af Sil-

silis,

silis, den Bye som skal have givet de Steenbrud, der findes i Nærheden deres Navn?

Jeg kom for tredie Gang til Edfu, hvis Tempel forekom mig bestandig prægtigere. Jeg overbeviste mig om, at hvis Templet i Tentyra har mere Lærdom i dets Udførelse, saa har dog dette mere Majestæt i dets Hele. Man havde lovet mig en heel Dag til mit Ophold her, men jeg fik kun en Eftermiddag, og endda var Luften saa brændende, at jeg neppe kunde holde mig udenfor idet jeg udkastede den Tegning, for hvis Skyld jeg havde gjort denne Reise. Men da jeg var vandt til at følge de andres Bevægelse og at lempe mig efter Omstændighederne, saa gjorde jeg saa godt jeg kunde det jeg havde foresat mig, og forøgede mit hieroglyphiske Alphabet med mere end 30 Figurer. Jeg opdagede tillige i Templet en Aabning paa Loftet, som tillod at trænge ind i et af de andre Værelser, hvilket maatte være det andet fra Portiken og det som var foran det Allerhelligste. Det som de ophobede Skarndynger tillode mig at see af Billedhugger-Arbeidet, var meget udarbeidet og i en herlig Smag. Den Sandsteen, som er anvendt i denne Bygning er finere end i enhver anden, og alt det Arbeide man har betroet den, har vedligeholdt Marmorets Finhed og Fasthed.

Vi

Vi brøde op om Natten og kom til Kene uden at have gjort Holt, men meget udmattede af Veien. Imidlertid kunde vi dog mærke, skjønt vi vare næsten perpendikulær under Solen, at den utaalelige Hede var forbi mod Kamsin, og at Nordenvinden, om den endog blev heed ved at stryge igjennem det nøgne Egypten, dog ikke foraarsagede den Qvælelse, som Stormvindene fra Øst, og de fortærende Hvirvelvinde fra Vesten. Jeg kunde ikke lindre den Stikken, som mine Blægner, og den Kløen mine Hævelser foraarsagede mig, uden med idelig at bade mig, endogsaa i Nærværelse af Krokodilerne, som jeg havde lært at trodse; med Badningen forenede jeg en vegetabilisk Diæt; jeg spiisde ikke mere Kjød og meget lidet af andre Slags, og dog kunde jeg med denne strænge Diæt næppe erholde nogle Timers urolige Søvn.

Efterat Nilen i flere Dage havde steget 2 Tommer voxede den gradevis til en Fods Høide; da begyndte dens Vand at blive mudret, hvilket kunde vise, at den gaaer igjennem nogle store Søer, hvis rene Vand den i Begyndelsen driver for ved sig og fører saaledes til Egypten, indtil det lidt efter lidt faaer sin Farve af Regnvandet fra Abyssinien.

Da

Da jeg var kommen tilbage til Esne gik jeg hen at besee det Tempel som ligger paa Sletten, høire Haand af Veien til Harment. En forunderlig Jordbund eller en slet lagt Grundvold har foraarsaget Indsynkninger, som har bragt en Deel af dens Kolonner af Lave, og fremskyndt Ødelæggelser af Portikens Plafond. De Stykker, som ere bag ved Portiken ere smaae og forsømte i Henseende til Udsiringen; det Allerhelligste er aldeles ødelagt. Man seer af Grundlagets Ruiner og af Levningerne af den Muur, som indhegner de to opstaaende Stykker, at et Gallerie gik rundt omkring Templet. Asfan-Bey har nylig ladet efter-grave og har opdaget nogle Grundlag, der vise, at denne Bygning gik langt foran Portiken; dens Ruin bestaaer i 3 Kolonner med udgaaende Kapitaler, som alle have forskjellige Udsiringer, f. Ex. Vinløv, Vedbende og Palmeblade. Dernæst store og fuldkommen vel gjorte Tegelstene tilkjendegive, at de Bygninger, som omgave dette Tempel vare med Flid udførte. Var det Aphroditopolis, som Strabo sætter omtrent paa dette Sted? det forekommer mig for meget i Nærheden af Latopolis, nu omstunder Esne; derforuden har de Ruiner som ere tilbage saa liden Udstrækning, saa man maae troe at alt det som har været bygget omkring

kring dette Monument har staaet i Forbindelse dermed. Her er ingen Høide, Jordbunden er haard, nøgen og øde, bestandig feiet af Vinden, tillader ikke engang at formode at her har staaet nogen anden Bygning; man kunde altsaa slutte at Egypten havde et Slags Klostere eller isolerede Kapeller i Nærheden af Byerne, som hos os Maria- og Helgen-Billederne, de undergjørende Grotter, hvor den religiøse Enthusiasme opflammes ved den høitidelige Taushed. Det lille Tempel nær ved Chanubis, det som man endnu finder paa den høire Nilbred lige over for Esne, ere andre Exempler paa Tilværelsen af disse Slags Templer. De Hieroglypher som bedække det tilbageblevne af de ydere Mure og det Indvendige af Portiken i det første Tempel, ere i en slet Stil og af en blød Udførelse. Paa Portikens Plafond ere nogle grovt udarbeidede astronomiske Figurer, som bevidne, at de ydere Dele af disse Templer vare helligede til Astronomien, til Historien om Himmelen, og de Epoker, som Stjernernes Bevægelser foraarsage.

Man havde sagt os, at et cophtisk Kloster Vesten for Esne indeholdt forunderlige Ting; jeg skyndte mig derfor derhen. En Jord der er vædet af en stor Mængde Martyrers Blod, er bleven et helligt Sted for den hele egyptiske Katholicisme,

hvis

hvis utrættelige Nidkjærhed hver Dag istandsætter med store Bekostninger de Ødelæggelser Mamelukkerne foraarsage, saa ofte de vil straffe de Kristne for deres Nølen i at betale deres Paalæg. Denne hele store Bygning bar Spor af dens Ødelæggelses forskjellige Epoker og deres Ukyndighed, der istandsætte den. Da jeg kom derhen, blev man færdig med uhyre Reparationer, som vare foranledigede ved Beiernes Raserie i det Øieblik de havde været nødsagede til at forlade Esne. De store Summer dette Foretagende udkrævede og som bleve brugte just i den Krisis, hvori vi endnu befandt os, forekom mig at være det forunderligste, og at kunne give et Begreb om denne Sekts Enthusiasme og Hjelpekilder, da den dog giver sig et saa ydmygt og fattigt Udseende.

Jeg gik hen for at tage Afskeed med Portiken i Esne, det reneste Fragment af den Egyptiske Bygningskunst, og jeg tør sige, et af Alderdommens fuldkomneste Monumenter. Jeg søgte med Flid og blev bestyrtet over ikke at finde nogen Forestilling af Fisken Latus (λατος) som gav Byen dens Navn (λατοπολις).

Vi reiste den 20de ved Dagbrækningen, og kom forbi Asfun, $2\frac{1}{2}$ Mil fra Esne. Denne Landsbye er bygget paa vidtløftige Ruiner. Det synes

me-

mere naturligt at søge her Ruinerne af Aphroditapolis, Urphinis eller Asphinis, end at finde dem i Brudstykkene af det Tempel, som jeg har beskrevet. Det som Strabo siger om denne Bye, passer mere til Latopolis's Frastand, og Ligheden mellem Navnene Assun og Asphunes, en Lighed hvorpaa der ere mange Exempler i Egypten, skulde endnu mere bringe mig til at hælde mod denne Mening: i øvrigt har Safuns, som ligger $\frac{1}{2}$ Mil længere borte, ogsaa sine Høider, men de ere ikke saa betydelige: disse to Landsbyer har ingen Monumenter. Dersom man vilde eftergrave her, kunde man maaskee engang opdage, hvem af disse 2 Landsbyer har været Venus's Stad.

Efter at vi havde marscheret den hele Dag i Solen, kom vi gandske forbrændte til Hermonthis; Luftens Hede var ikke saa qvælende, men Solens Straaler vare lige brændende. Det er dog virkelig saa, at Sommer-Heden i Ægypten er ikke mere utaalelig i den Tid Nilen voxer og Nordvindene blæse: man maae allene i 6 Timer tage sig vare for Solens Straaler, nemlig fra Kl. 9 til 3; det øvrige af Dage er Luften let og Nætterne ere kjølige, men da Gjenstanden for vor Reise var at besigtige Kanalerne og organisere Mark-Arbeiderne, maatte vi reise i de hedeste Timer af Dagen

gen for at finde Arbeiderne samlede. Mange af vore Folk døde af Hede paa denne Marsch; denne Død er frygtelig; med eet betages man af en Tryk-ken om Hjertet, og ingen Hjelp kan forekomme en Besvimelse, hvori de Ulykkelige opgive Aanden; endogsaa Hestene vare underkastede samme Til-fælde.

Vi saae med Tilfredshed at Indbyggernes Haab om at nyde deres Arbeiders Frugter, var gaaet vor Villie i Forvejen: Markerne vrimlede allerede af Arbeidsfolk, som oprensede de halv-færdige Kanaler, og Bønderne gik allene bort fra deres Sysler for at bringe Vand og Vandmeloner til vore Soldatre, hvis fredelige Forhold indgjød dem Tiltroe. En anden trøstende Omstændighed for Landet og for os var, at Landsbyerne indbyr-des havde afgjort at Blod-Penge vare afskaffe-de, og at Straffen for nye Forbrydelser var over-ladt til vor Retfærd. Blod-Penge er en af disse Plager, frembragte ved Fordom og Barbarie, som satte Skranker mellem ethvert Landskab og hindre-de al Communication: dersom en privat Trætte eller et Tilfælde foraarsagede en Persons Død, saa søgte Hævnelyst eller en ildeforstaaet Ære, forme-delst Retfærdighedens Svaghed at dynge Gjen-gjæld paa Gjengjæld, og heraf en evig Krig.

Man

Man turde ikke gaae uden skarevilis og bevæbnede; Embeds-Reiser bleve Expeditioner, Landevejene bleve forladte, og man traf allene nogle Fodgjængere af den lavere Klasse, hvilket nødvendig maatte gjøre Vejene usikre. Forglemmelse af de forrige Feil var den første lykkelige Indflydelse af vor Regjerings Nærfærd. En anden Lykke for de velhavende Folk var at kunne ustraffet pynte sig med deres Rigdomme, komme til os idelig med bedre Klæder, og spise sammen uden at frygte for Udsuelser eller flere Paalæg; ja! vi bleve endog indbudne og trakterede prægtigen af velklædte Folk, som vi før ikke havde lagt Mærke til, som viisde megen Forstand og talte med Klogskab om vore og deres Anliggender, om Feiltagelser og deres Fornødenheder, og nævnte Desaix med Ærbødighed og Tillid — jeg troede at øjne den Tidspunkt da en lykkelig Forfatning vilde fordoble Folkemængden, der allerede nu var tilstrækkelig for Landets Dyrkning, da Manufakturerne og Kunsterne vilde blive nyttige for den politiske Roligheds, kort, den Tidspunkt, da Regjeringen maaskee vilde see sig nødsaget til, som fordum, at bygge Pyramider for at beskiæftige Mængden.

Vi nærmede os til Theben; jeg skulde see denne Gang Kongernes Grave, den sidste Mærk-

værdighed

ærdighed, som var mig tilbage paa denne inter-
essante Jordbund, men det var som om Skiæb-
en havde misundt mig en fuldkommen Tilfreds-
illelse i dette Slags. Jeg saae det Øieblik, da
iisse Monumenter, hvis Beskuelse jeg havde kiøbt
ned en besværlig Marsch af mere end 50 Mile
ndnu skulde undgaae mig. Jeg benyttede mig af
en Sikkerhed som nu blev mere og mere alminde-
ig, og galloperede i Forvejen til Ruinerne af
Templerne i Medinet-Abu, hvor Troppen skulde
age mig igjen, jeg kom en Time før den, og tog
n Udsigt af det Tempel som støder til Landsbyen.
Jeg saae at der paa Templets høire Side var et
firkantet Monument, som havde været et Pal-
ads, der stødte til Templet; det var rigtig nok
meget lidet, men dets nærliggende Portiker kunde
jene til Fløje i et Klima hvor Gallerier og Ter-
asser ere Værelser. Det lider Pallads har en
gandske forskjellig Karakteer fra de andre Bygnin-
ger formedelst dets Plan og dobbelte Etage af firs-
kantede Aabninger, og et Slags Balconer, som
bæres af 4 Hoveder i Stilling af Kariatider.
Man maae beklage at dette besynderlige Monu-
ment er saa forfaldent, især indvendig, og at dets
udvendige Prydelser ere saa ukjendelige. De Bil-
ledhugger-Arbeider, som udsire de udvendige Mu-

re,

re, forestille Konger, som true Skarer af knæ-lende Fangne, ligesaa i den Deel af Templet i Kornak, som efter min Mening maae have været et Pallads.

Da jeg altid var i Forvejen og blev frem-skyndet af Troppens Marsch, ilede jeg hen til de 2 Kolosser, hvoraf jeg gjorde en Tegning ved den opgaaende Sol, paa den samme Time, da man var vant til at indfinde sig for at høre Memnons Støtte tale, derefter gik jeg hen til det isolerede Pallads, kaldet Memnonium. Medens jeg glemte mig for at betragte, glemte man at erindre mig, men da jeg mærkede et Detaschement var ½ Miil i Forvejen, satte jeg i Gallop for at indhente det. Troppen var udmattet og man raadslog om Toget til Gravene skulde have Sted; jeg taug og tvang den Ergrelse jeg følte, og jeg troer at denne Taus-hed hjalp mere, end alt hvad min Misfornøielse kunde have lagt mig i Munden, thi man satte sig endelig i Bevægelse uden videre Raadslaaen. Vi gik først igjennem Landsbyen Kurnis, den gamle Necropolis, men da vi nærmede os til de under-jordiske Boliger, hilsede de uforbærderlige Indbyg-gere os den tredie Gang med Musket-Skud. Det var den eeneste Punkt i Øvre-Egypten, som und-slog sig for at erkjende vor Regjering, dristige for-

medelst

medelst deres Bopæle, gik de ud som Giengangere allene for at skrække de Dødelige; skyldige i mange Forbrydelser, skjulte de deres Rag og befæstede deres Ulydighed ved disse Hulers Mørke, der ere saa talrige, at de allene kan bevise det gamle Thebens store Folkemængde. Gjennem disse ydmyge Grave bleve Kongerne bragte 2 Mile fra deres Pallads, til den tause Dal, som skulde blive deres sidste og fredelig Bolig. Denne Deel er N. V. for Theben og bliver efterhaanden snævrere; da dens Sider ere besatte med skarpe Klipper, har Seklerne allene gjort nogle smaae Forandringer i dens gamle Former; henimod dens Ende er Klippens Aabning saa trang, at man med Vanskelighed har kundet bringe Kisten ind, ligesom og dette prægtige Optog, der uden Tvivl ledsagede slige Ceremonier, der maatte stikke besynderligt af mod disse vilde og nøgne Klipper. Imidlertid er det troligt at man har valgt denne Vei for at give Toget Leilighed til at udvikle sig, thi da Dalen fra dens Begyndelse bestandig gaaer mod Syden, kan Gravene ikke være langt borte fra Memnonium; efter $\frac{3}{4}$ Times Marsch i denne ede Dal, stødte vi midt iblandt Klipperne paa nogle Aabninger, paralele med Jorden, som Bygningskunsten ikke har givet andre Prydelser, end en Dør med

simple,

simple, firkantede Karmer, paa hvis øverste Deel er en flad Oval med hieroglyphiske Figurer, en Skarnbasse, et Menneske med Høge-Hoved, og uden for Kredsen 2 Figurer paa Knæ i en tilbedende Stilling. Saasnart man er kommen over Dørtærskelen af den første Dør, finder man lange Gallerier af 12 Fods Bredde, og 20 Fods Høide, beklædte med udgraveret og malet Stucco, meget sirlige Hvælvinger, der ere skjulte med utallige Hieroglypher, som ere ordnede med saa megen Smag, at disse Plafonder, uagtet de bizarre Former, og endskiønt Malerierne hverken have nogen Middel-Farve eller Luft-Perspectiv, frembyde dog et behageligt Gandske, og en Farve-Blanding, hvis Virkning er riig og smuk. Man kunde have behøvet nogle Uger for at undersøge og fastsætte et System over Æmnet af Malerierne, der vare ligesaa talrige og endnu meer hemmelighedsfulde, men man tilstod mig kun nogle Minuter og disse endda neppe nok. Jeg gjorde mine Spørgsmaal med Utaalmodighed; man gik foran mig med en Fakkel, og jeg gik blot fra een Grav til den anden; i Baggrunden af Gallerierne vare nogle isolerede Sarcophager af en eeneste Granit-Steen, 12 Fod lang og 8 bred; de vare ind- og udvendig sirede med Hieroglypher, runde i den eene, og

firkantede i den anden Ende, ligesom Sarcopha-
gen i den omtalte Moskee i Alexandien; disse Gra-
ve havde et Laag af samme Materie og forholdsviis
Storrelse, som sluttede til med en False; men
hverken har disse Forsigtigheds-Regler eller de
uhyre Masser, som ere bragte hid med saa store
Bekostninger og saa lang Vej fra, kundet bevare
de Regenteres Levninger, som vare indsluttede her,
fra Gjerrighedens Angreb. Alle disse Grave ere
opbrudte. Paa den første man finder, er Figuren
af en Konge eller nogen beskyttende Guddom, ind-
gravet paa Sarcophagens Laag: denne Figur er
saa ukjendelig, at den ikke kan sige os om den skal
forestille en Konge, en Præst, eller en Guddom.
I andre Grave er Begravelses-Kammere omgivet
af en Portik med Søiler; Gallerierne tilligemed
Loger, som bæres paa samme Maade, og nogle
Sideværelser, udhulede i Klippen, ere beklædte
med en hvid og fiin Stukko, hvorpaa findes far-
vede og overordentlig vel vedligeholdte Hierogly-
pher, thi naar man undtager 2 af de 8 Grave jeg
har beseet, som det indstrømmende Vand har
fordærvet saa høit op, som man kan støtte sin
Albue, ere alle de andres Sirater fuldkommen
vel vedligeholdte og Malerierne ligesaa friske som
om de vare nyelig blevne færdige; Plafonderne,

som have en blaae Grund med gule Figurer, ere saa smagfulde, at de kunne pryde vore stirligste Sale.

Man havde blæst til Afmarsch, da jeg opdagede smaae Værelser, paa hvis Mure alle Slags Vaaben vare malede, f. Ex. Strids-Koller, Pantser-Skjorter, Tiger-Hude, Buer, Pile, Koggere, Pike, Kastespyd, Sabler, Hjelme og Pidske; i et andet Værelse var en Samling af brugelige Møbler, som Kister med Skuffer, Komoder, Stole, Lænestoele, Taburetter, Sophaer til at slaae ud, af en saa udsøgt Form, og saadanne som vi beundre dem hos vore Kunstsnedkere, naar de ere veiledede af duelige Architecter. Da Malerkunsten ikke kopierer uden det som er forhaanden, saa bør man være overbeviist om at Egypterne brugte til deres Møbler indisk og forgyldt Træe, og at de overtrak dem med broscherede Tøier; hertil kom en Samling af Huusgeraad, som Vaser, Vandkander med Fad, Kurve og andre Kar. Et andet Værelse var Agerdyrkningen helliget; her saae man Redskaber til Ploining, en Plov, som man bruger den for nærværende Tid, en Mand der saaer Korn paa Bredden af en Kanal, hvorfra Oversvømmelsen gaaer tilbage, en Høstning med Segel, Riismarker, som dyrkes. I et fierde Værelse

en

en hvidklædt Figur, spillende paa en Harpe med 11 Strænge; Harpen havde samme Udstringer og Farve som vore. Hvorledes kunde man forlade saa kostelige Mærkværdigheder førend man havde tegnet dem af? hvorledes kunde man komme hjem uden at fremvise dem? med høie Skrig forlangte jeg et Qvarteer: med Uhret i Haanden tilstod man mig 20 Minuter; en Person lysde for mig, medens en anden førte et Lys hen mod enhver Gjenstand, som jeg angav ham; jeg gjorde mit Arbeide i den foreskrevne Tid med al muelig Troeskab. Jeg bemærkede mange Figurer uden Hoved, og andre hvis Hoved var afhugget; de vare alle sorte, og de som afhuggede Hovederne og holdte endnu Straffens Redskab, Sværdet, i Haanden, vare røde. Var dette Menneske-Offere? offrede man Slaver i disse Grave? eller var det en Retfærdighedens Handling og Skyldiges Afstraffelse? — Jeg betragtede alt det jeg traf paa, og stak i mine Lommer alle de løse Fragmenter jeg fandt; da jeg siden undersøgte dem, fandt jeg en nydelig lille Leer-Skaal, et Stykke der er værdigt Kunsternes skjønneste Tid hos alle Folkeslag, som meest har lagt Vind paa dem; Guddomme udarbeidede i Figentræe, og udkastede med en overordentlig Frihed; fine, glatte og lyse Haar; en liden Fod af

en Mumie der gjør Naturen ligesaa megen Ære, som de andre Stykker gjøre Kunsten; denne Fod har uden Tvivl tilhørt et ungt Fruentimmer, en Princesse, en indtagende Skabning, og ingen Skoe har fordærvet dens fuldkomne Form; det forekom mig at jeg fik en Gunstbevisning af denne Dame, og at jeg gjorde et Tyverie i Pharaonernes Familie. Endelig rev man mig ud af disse Grave, hvor jeg havde opholdt mig 3 Timer, og hvor jeg havde kunnet være beskjæftiget i lige saa mange Dage! Den indvendige Pragt i disse Huler, Mængden af de Porte som forsvarede dem, alt viisde mig, at den religiose Dyrkelse, der havde udhulet og siret disse Grotter, var den samme, der havde opreist Pyramiderne. Vi forlode i Hast dette Sted, hvor saa mange interressante Gjenstande burde holde os tilbage, og kom tidlig til Alicate, hvor ingen havde noget at bestille. Jeg erfarede ogsaa denne Gang, at Marschen gjennem Theben, var for mig som et Feber-Anfald, som en Slags Krisis, der efterlod mig et Indtryk af Utaalmodighed, Enthusiasme, Anspændselse og Mathed.

Den følgende Dag kom vi tidlig til Magadi, en riig Flekke, som beboes af Kristne; den koptiske Biskop kom os imøde med Korset i Haanden, i

Spid-

Spidsen for alle sine Troende, og førte os til et Huus, hvor man havde tillavet en Frokost for General-Staben og det hele Detaschement, det var rigtig nok værd at takke for, at vi havde befriet Landet for Mekkanernes Streiferier, og især at vi havde befriet Biskoppen fra hans Fangenskab i Slottet i Benhut. Vi toge Natteleie i Balasse, som har givet Benævnelse til de Jord-Potter, hvormed dens Manufakturer ikke allene forsyne hele Egypten, men endogsaa Syrien og Berne i Archipelaget: de har den Egenskab at lade Vandet sie igjennem og gjøre det derved klart og kjøligt; da deres Fabrikation koster lidet, kan de afsættes for saa lave Priser, at man ofte betjener sig af dem til Vægge i Husene, og den fattigste Mand kan forskaffe sig dem i Mængde. Naturen giver Materien gandske færdig i den nærliggende Ørken; det er en feed, fiin, sæbeagtig og kompakt Jordart, som allene behøver at vædes for at kunne formes og blive fast. Naar Potterne ere dreiede, tørrede og halv brændte i Solen, blive de færdige i faa Timer ved at udsættes for et Blus af Straae. Man binder dem sammen i Flaader, som alle Reisende i Egypten har beskrevet, og paa denne Maade bringes de om, langs med Nilens Bredder; man afsætter en stor Deel af dem paa Veien;

de

de øvrige indskibes til Rosette og Damiette for at føres ud til fremmede Lande. Jeg har fundet de samme Potter med de samme Former, anvendte til samme Brug og ligeledes med 3 Fødder, i alle hieroglyphiske Foreſtillinger og i Malerierne paa Haandſkrivterne.

Den næſte Dag kom vi tidlig lige over for Kene, hvor vi fandt Nilen 6 Fod høiere end vi havde forladt den.

Her faae vi at vide, at Murat-Bey har forladt Oaſerne, at han er gaaet ned ad Veien til Siouth og er i Omegnen af Miniet, at han ſtaaer i Forbindelſe med Nedre-Egypten, ja endog med det nordlige Afrika, og at han derfra har ladet komme en Emisſar, ſom er ſtegen i Land ved Derne. Denne Emisſar er intet mindre end Engelen el-Mahdi, ſom er forkyndet og lovet i Koranen; han er erkjendt af en Adgi, ſom fører 200 Mograbiner; Profetens Fane vajer, Underne begynde; hverken de Franſkes Gevæhrer eller Kanoner kan ſkade dem ſom følge denne hellige Fane; en Mængde Araber ſlaae ſig til dem; de overrumple Provindſen Bahire, bemægtige ſig Demenhur, ſom var beſat af 60 Franſke; efter dette første Held ſtrømme Beduinerne til fra alle Kanter, Skaren bliver utællelig, ligeſom de Hvirvelvinde, der

gjen-

gjennemstryge Ørkenen, have Sand- og Støv-Støtter paa deres Vej, og synes paa eengang at true Himmel og Jord, men som, saasnart de stode paa en Gjenstand, vakle og forsvinde i det umaalelige Rum. Et Detaschement er udsendt, Demenhur tages tilbage, 1500 af Oprørerne ere dræbte, og Resten har taget Flugten; Engelen el-Mahdi saares og undflyer med Rød; Illusionen ophører og den indbildte Armee er ikke mere.

Efterretninger fra Syrien meldte vor Armees Tilbagekomst. Jeg beregnede, at, da Øvre-Egypten var erobret og besat af os, vilde den Tidspunkt nærme sig, i hvilken Nedre-Egypten vilde ved Oversvømmelser i lang Tid være i Sikkerhed for en Landgang, at Bonaparte snart ikke kunde foretage Operationer af udmærket Nytte; jeg havde ikke glemt, at han, da han tog mig med, havde lovet at føre mig tilbage; jeg havde endnu ikke vendt mine Blik mod Europa, og denne Tanke frembragte en Følelse hos mig, der gik over til Uroe og Utaalmodighed.

Imidlertid gjenlød de Musket-Skud, Kurnus Indvaanere havde sendt os imøde, endnu i General Belliards Erindring; Tiden til at straffe dem var nu kommen. Neppe kom han tilbage til Kene, førend han beskjeftigede sig med at organi-

sere

sere et Tog imod dem, for at overrumple dem, borttage deres Hjorder, underminere deres Smuthuller, lade dem springe i Luften og bortføre deres Cheik. Dette Tog maatte gjøre et Ophold i Theben nødvendigt; i Theben! Jeg var et Rov for de meest stridende Ønsker; endelig bestemte jeg mig for det, som min Lidenskab kaldte min Pligt.

Jeg begav mig altsaa paa Veien (det var min syvende Reise) til dette store Diospolis, som jeg havde seet i en saadan Skynding, at Savn havde ledsaget enhver af mine Nydelser, hvis jeg tør udtrykke mig saaledes. Jeg haabede denne Gang, om ikke at gjøre fuldstændig, saa dog i det mindste at forøge min Samling, og at forvisse mig om Vægten og Sandheden af det Resultat, som jeg havde uddraget af min første Bedømmelse om denne den gamle Verdens Hovedstad, der i saa mange Aarhundreder har været Oplysningens Brændpunkt for alle de Folk, som har villet modtage dens Straaler.

Da vi kom paa disse Høider, mærkede vi at man signalerede os; vi besluttede derfor at gaae forbi, og lade som at Esne var vort Bestemmelses-Sted: vor List lykkedes; vi kastede Anker ved Luxor og kom den næste Dag tilbage. Denne Manøver endtes med en Feiltagelse: den kommanderende

rende Officeer stod fast paa, at vi maatte møde Fienden i en liden Palmeskov Syden for Grotterne; han lod den omringe og gjennemsøge; men fandt kun en ulykkelig Reisende, som havde opholdt sig der om Natten; da vore Soldater vakte ham op, vilde han tage Flugten; han var bevæbnet, man satte efter ham og naaede ham kun med et Sabelhug, som skildte ham ved en Haand — denne Ulykkelige gav kun Skjæbnen Skyld derfor og fortsatte sin Vej: jeg gav ham 2 Piastre, og den Stakkel troede at være mig forpligtet!

Hundene havde faaet Veir af os: Dagens første Straaler oplyste vor Vildfarelse og viisde os Indbyggerne flygtende ind i Orkenen, anførte af deres Cheikh og fulgte af deres Hiorder; endeel af disse sidste bleve optagne, man fik fat paa nogle Fruentimmer og vi begyndte at beleire enhver Grav. Vi samlede alle Slags brændbare Materialier og gjorde Ild op foran Grotterne, for at tvinge ved Rogen de som vare derinde til at komme ud. Man drev os tilbage med Steene og Kastespyd: den største Deel af disse Smuthuller stode i Forbindelse med hinanden, og havde dobbelte Udgange. En Overrumpling kunde have endet lykkeligen vort Tog, men da det var begyndt med en Uforsigtighed, blev det grusomt, og gik allene

ud

ud paa at tage 300 Stykker Horngvæg, 4 Mænd, ligesaa mange Qvinder og 8 Børn. De som havde flygtet ind i Ørkenen havde ingen Forraad, og kunde ingen forskaffe sig i de omliggende Landsbyer, med hvilke de vare i Krig; de som vare tilbage i Hulerne manglede Vand. Vi satte os i Stilling til at danne en dobbelt Blokade, og lode Minen springe; den gjorde ikke stor Virkning men indgjød Skræk; Underhandlingerne begyndte. Det var en Krig med underjordiske Folk: vore Forslag til Fred og vore Artikler bleve meddeelte tvert igjennem Klippe-Masser: vi forlangte deres Chefher men de vilde ikke udlevere dem; de spurgte efter deres Fanger, deres Koner, Børn og Hjorde, for hvilke deres Bekymring var lige stor. Man tillod dem at sende et Bud hen i Ørkenen, og i denne Tid blev Krigen indstillet.

Ledsaget af nogle frivillige Soldater begyndte jeg mine Undersøgelser i de Grotter vi havde taget ved Storm: de vare uden al Pragt; bag ved et dobbelt ordentligt Gallerie, som blev baaret af Piller, var en Række Værelser, der ofte vare dobbelte og temmelig regelmæssige. Dersom man ei havde fundet Begravelser her, ja endog Levninger af Mumier, saa kunde man troe, at Egyptens første Indvaanere have her havt deres første Boelig,

lig, eller at disse Huler, efter at have først tjent til dette Brug, ere siden blevne Begravelser, og at Kurnus Indvaanere, disse nye Troglodyter, have anvendt dem efter deres første Bestemmelse.

Efterfom disse Grotter hæve sig over Vandet, blive de mere og mere udstrede, og snart kunde jeg formedelst Malerierne og Billedhugger-Arbeidets Pragt, og de Emner de forestille, ikke mere tvivle om, at jeg befandt mig i Fornemmes eller Heltes Begravelser. De Begravelser, som man troer har været de kongelige, hvilke jeg havde søgt $\frac{3}{4}$ Mile inde i Ørkenen, havde intet Fortrin for disse, undtagen Sarkophagernes Pragt, og intet særegent, uden den hemmelighedsfulde Ensomhed, som deres Beliggenhed giver dem; hine beherskede umiddelbar Stadens store Bygninger; Billedhugger-Arbeidet er gjort med meget større Flid end i Templerne; jeg faldt i Forundring over, at Kunstens Fuldkommelse var forbeholdet Gravene, disse Stæder, som ere fordømte til Taushed og Mørke. Disse Gallerier ere undertiden gjennemskaarne af Lag af meget fiin Kalksteen, hvori Hieroglypherne ere udarbeidede med en Raskhed og Nøiagtighed, som Marmoret ingensteds fremviser, Figurernes Omrids har en Blødhed og Reenhed, som jeg havde troet umulig for den egyptiske

riske Billedhuggerkunst; her har jeg kundet bedømme den i Æmner, som hverken vare hieroglyphiske, historiske eller videnskabelige, men i Fremstillelsen af smaae Scener, tagne af Naturen, hvor man i Stedet for stive Stillinger fra Siden, havde blode og naturlige Bevægelser og perspectiviske Grupper af Personer, hvis ophøjede Arbeide er saa fladt, at jeg hidindtil eene havde anseet det umuligt at udføre sligt i Metal. Jeg har bragt nogle Fragmenter med mig af disse Bas-reliefs, som et nødvendigt Vidnesbyrd, for at kunne overbevise andre om det, jeg selv har beundret. Efter min Tilbagekomst til Frankrig har jeg aftegnet disse Stykker i naturlig Størrelse, med ligesaa megen Sandhed som Nøjagtighed, for at give et rigtigt Begreb om dette Arbeides Karakter og Præcision. Man maae virkelig undre sig over det lidet Forhold disse Æmner have til det Sted hvor de ere udførte; Mumiers Nærværelse kan allene overbevise om, at her har været Begravelser; jeg har fundet Bas-reliefs, der forestille adskillige lystige Ting, f. Ex. Liniedandsere, Æsler, som man lader gjøre Kunster, og reiser paa Bagbenene ꝛc. Disse Æsler ere graverede med samme Naivitet, hvormed Bassano har malet dem.

Disse

Disse Hulers Plan er ikke mindre sælsom; nogle af dem ere saa store og indviklede, at man skulde tage dem for Labyrinther, for underjordiske Templer. Nogle af de samme Folk, med hvilke vi førte Krig, vare mine Veiledere; Pengenes Klang — dette almindelige Sprog, dette Middel, imod hvilket intet Had kan holde Stand, især hos Araberne — havde skaffet mig Venner blandt Kurnus's flygtende Indvaanere. Nogle af dem havde opsøgt mig da jeg havde fiernet mig fra Leiren, og tjente mig redelig; med dem trængte vi ind i disse underjordiske Irgange, som formedelst deres hemmelighedsfulde Indretning virkelig ligner Templer, der bevogtes til at prøve de indviede. Efter de saavel udstrede Strykker, som jeg har beskrevet, kommer man ind i lange Gallerier, der bugte sig frem og tilbage og synes at indtage et stort Rum; de ere sørgelige, uden Sirater; Tid efter anden træffer man Værelser, skjulte med Hieroglypher, smalle Gange ved Siden af bratte Steder, dybe Brønde, hvor man ikke kan komme ned uden ved at hjelpe sig frem mod de udhulede Vægge, og sætte Fødderne i de Huller, som ere anbragte i Klippen; nederst i disse Brønde finder man nye udstrede Værelser, og atter igjen Brønde med andre Værelser, endelig kommer man op

ad

ad en lang Skraaning til et aabent Værelse, som er lige ved Siden af det, hvor man begyndte sin Reise. Man kunde behøve hele Dage til at danne sig en Forestilling og optage Planen over disse Irgange. Dersom det indvendige af Husene var ligesaa prægtigt som disse Bopæle — hvilket man maae tro i Følge de skjønne Mobler som ere afmalede i Kongernes Grave — hvor meget maae man da beklage, at man ikke finder noget Spor heraf! hvad er der blevet af disse Huse, der indsluttede disse Rigdomme? hvorledes ere de forsvundne? de kan ikke være under Nilens Dynd, da den Kaje (Quai) som er foran Luxor, viser, at Jordbunden ikke er blevet betydelig høiere. Vare Husene af ubrændte Teglstene? vare Templerne beboede af de Store og Præsterne? havde Folket ikke andet end Telter?

Paa det hele Tog vare vi forfulgte af en Flok Glenter og smaae Gribbe, der vare blevne ligesaa tamme, som de af Naturen ere graadige; de levede af det som vi lod blive tilbage efter os, og toge os altid igjen paa den første Station; naar vi havde Fægtninger lode de sig ikke skræmme af Kanonerne, men strømmede til fra alle Kanter; denne Gang havde vort Tog til Soes bedraget vore Bekjendtere, men ved det første Musket-Skud,

især

især ved Minens Knald, bleve de igjen underrettede og naaede os snart; deres Hurtighed og Tamhed morede os meget. Fra Nilbreddens høie Brinker kastede vi Kjød til dem, og de lode det aldrig falde i Vandet; undertiden bortsnappede de Rationerne, som man sendte til Forposterne og som vore Tjenere bare paa deres Hoved. Naar Soldaterne toge Indvoldene ud af Fugle, har jeg seet dem meget net at snappe Leveren og Indvoldene ud af Haanden paa dem. De smaae Gribbe vare ikke saa behændige, men deres Uforskammenhed lignede deres Graadighed; de aade det afskyeligste og meest bedærvede som kan tænkes; de stank ogsaa efter deres Føde; thi det har flere Gange været mig umuligt at udholde disse Fugles raadne Stank, naar jeg forsøgte paa at flaae Skindet af dem, i det Øieblik jeg havde skudt dem enten med Gevær eller Pistol, og medens de vare endnu varme.

Om Aftenen, efter nogle Underhandlinger, skildtes mine Veiledere fra mig; vi vare meget tilfredse med hinanden, satte os Stævne til den følgende Dag, og det laae os begge lige megen Magt paa at indfinde os nøjagtig. Man førte mig hen til nye Grave, som vare mindre sørgelige, og som skulde have været behagelige Boliger, formedelst

delst deres Lys, Sundhed, Luft og den smukke Udsigt man nyder der; i øvrigt har de intet som udmærker dem fra de andre, hvilket de Malerier beviser, hvormed de ere bedækkede. Klippen, som er af en sandagtig Natur, er beklædt med en jævn Stukko, paa hvilke man har malet med alle Farver Ligbegjægnelser, hvis Udførelse er ikke saa fiin som i de omtalte Bas-reliefs, men ikke mindre vigtig formedelst de Æmner de fremstille; man maae beklage at den fordærvede Beklædning ikke tillader at følge Ceremoniernes Gang. Af de vedligeholdte Fragmenter kan man see at disse Ligbegjægnelser har været yderst prægtige.

Gudernes Billeder ere baarne af Præster paa Bærestole og under Faner, fulgte af Personer som bære Guldkar af alle Slags Former, Rør, Vaaben, Mjød, Levnetsmidler, Kister af forskiellige Former. Jeg har ikke i nogen Gruppe kundet faae Øje paa den Dødes Legeme; maaskee var det indsluttet i nogen Sarkophag og skjult af Gudernes Billeder; Fruentimmerne gaae i Orden og spille paa Instrumenter; jeg fandt en Gruppe af 3 Sangerinder som accompagnere hinanden, den eene paa Harpe, den anden paa en Slags Guitar, en tredie spillede uden Tvivl et blæsende Instrument, som vi ikke mere kjende.

Der-

Dersom jeg havde havt Tid til at afteegne alle de Meandrer som udsire Plafonderne, skulde jeg have faaet alle dem, som gjøre en Prydelse i den grædske Architectur, og dem, der gjøre de saa kaldte Arabesker saa rige og smagfulde.

Naar man kommer igjennem disse Huler finder man et Monument i ubrændt Teglsteen, hvis Linier have nogen Karakteer af Skjønhed. De skraae opstigende Linier gjenkalde den egyptiske Stil, men nogle udvendige Sirater ligesom og Hvælvingerne i Grundlaget, tillode mig ikke at drage i Tvivl at Monumentet var arabisk; det er betragteligt og behersker Theben formedelst dets Beliggenhed.

Man bragte mig Fragmenter af Mumier; jeg lovede hvad man vilde have for at faae nogle som vare hele og urørte, men Arabernes Gjerrighed berøvede mig denne Fornøjelse. De sælge i Cairo den Gummi som de finde i disse Mumiers Indvolde og Hjerneskal; intet kan bringe dem herfra. Af Frygt for at overlevere en Mumie som kunde indeholde nogle Skatte (skjønt de har aldrig fundet noget deslige) slaae de stedse itu Træ-Kisterne og sønderrive det malede Lærred, som bedække de indbalsomerede Lægemer.

Læseren kan selv bedømme hvor behagelig den Dag var for mig da jeg opdagede saa mange nye Gjenstande, og det saa meget mere, da jeg var bleven deres Fortrolige, deres Underhandler og man anbefalede mig Konerne og Børnene. Jeg tog mig vel i Vare for at sige, at Fruentimmerne havde aldrig været saa lykkelige alle saa vel behandlede; jeg stod haardt paa, at Cheikkerne skulde udleveres mig; jeg afmalede dem vore Soldaters Appetit, og følgelig den Fare, som en længere Modstand kunde sætte deres Hiord i; men jeg maae tilstaae, at jeg intet overilede, gav Tid og giorde Udsettelser, da jeg hverken vilde overile mine Underhandlinger eller afbryde mine Operationer.

Ved at klavre op af Klipperne opdagede jeg at Kongernes Grave vare nær ved Memnonium; jeg var rigtig nok fristet til at see dette endnu engang, mine Veiledere søgte at overtale mig dertil, men jeg frygtede for at støde paa den flygtende Folkemængde og at blive anholdt som et Gidsel for Bedernes Udlevering.

Den tredie Dag gik jeg til Medinet-a-Bu, og saae denne store Bygning med ny Øine. Da jeg ikke var udmattet af en Armees overilede Marsch, kunde jeg gjøre mig Regnskab for Planen til denne Gruppes Bygninger; jeg kunde endnu bedre overbe-

bevise mig om, at disse store Gaarde, der gaae i lige Linie fra det Pallads med 2 Etager, hvilket jeg allerede har beskrevet, kunde meget godt henregnes dertil, ligesom denne uhyre Ringmuur af 200 Fods Længde, hvoraf man nu seer kun den ene Side. Jeg havde strax bemærket i den anden Portik, at Katholicismen havde bygget sig en Kirke der, hvoraf der er kun noget af Koret og enkelte Ruiner tilbage, men de mange smaa Dørre, som ere udsirede med Kors, viisde mig, at den 200 Fod lange Hoved-Bygning, havde efter al Sandsynlighed tjent til Kloster for en Munke-Orden af de første Aarhundreder. I den Portik hvor Kirken var, havde jeg Tid til at bemærke at Billedhugger-Arbeidet paa den indvendige Muur forestillede en Helts Bedrift og Triumf, som havde bekriget fjerne Lande, maaskee var det Sesostris's Seiervindinger i Indien, hvilket alle disse Basreliefs synes at tilkjendegive. Man seer her en Seierherre der forfølger ene en heel Armee, som flyer for ham og kaster sig for at undgaae ham i en Flod, maaskee Indus; denne Helt kjører paa en lille Vogn, hvor der kun er Plads for ham og styrer 2 Heste, hvis Tømmer endes ved hans Belte; Koggere og Stridskoller ere fæstede ved hans Vogn og midt omkring ham; han er af Kjæm-

pestørrelse og holder en stor Bue, hvormed han skyder paa en Fiende der har Skjæg og langt Haar, hvilket ikke passer paa den bekjendte Karakteer af egyptiske Hoveder. Længere borte forestilles han siddende baglængs paa hans Vogn, hvis Heste holdes af Tjenere; foran ham tæller man Hænderne af de overvundne, som ere døde i Slaget; en anden Person antegner dem og en tredie synes at udraabe deres Tal. Nogle Reisende paastaae at have seet andre Attributer, ligeledes afhugne, som skulde vise, at denne Helt ikke havde fægtet mod Amazoner, men jeg har aldrig kundet opdage dem. De Fangne føres frem, bundne paa forskjellige Maader, de ere klædte i lange, stribede Klæder, deres Haar ere lange og flettede; herpaa følge Tavler med Hieroglypher af 50 Fods Diameter, hvilke uden Tvivl forklare de første Stykker. Mod Venstre, paa en anden Side af disse Gallerier, finder man et Bas-relief, som i 2 Linier forestiller et Triumf-Tog; det er uden Tvivl den samme Helt, som kommer tilbage fra sine Erobringer; nogle bevæbnede Soldater vise at dette er et krigersk Optog, thi siden seer man ikke andet end Præster, eller Personer af de Indviedes Kaste, uden Vaaben, med lange Klæder og gjennemsigtige Tuniker; Heltens Vaaben ere derimod betrukne;

han

han sidder paa en Palankin og bæres paa Skuldren med alle Guddommens Attributer; for og efter gaae Præster, som bære Palmer og Rør; man byder ham Rogelse; saaledes kommer han til den store Guds Tempel i Theben, som jeg har allerede beskrevet, og offrer selv til ham; Toget gaaer frem og Helten slaaer sig nu til Følget; Guden bæres af 24 Præster; Oxen Apis med Guddommens Attributer gaaer foran Helten; en lang Række af Personer holde hver en Fane hvorpaa ere Billeder af Guderne. Man kommer til et Alter hvor et Barn, med Hænderne bundne paa Ryggen, bliver offret for Triumfatorn, der er nærværende ved dette gruelige Offer; en Præst, der brækker Stilken paa en Blomst og Fugle der flyve bort ꝛc. Sindbilleder paa Døden og Sjælens Adskillelse fra Legemet. Det som Longus og Apulejus har sagt os om Egypternes Menneske-Offere i deres Romaner om Theagenes og det gyldne Esel, er altsaa sandt; de polerede Mennesker ligne overalt Barbarerne. Endelig offrer Helten selv en Korn-Neeg til Oxen Apis; en beskyttende Genius følger ham overalt; han skifter Klæder og Hovedpynt under Ceremonien, hvilket kan betegne de forskjellige Grader i Indvielsen, men det samme Ansigt er overalt vedligeholdt, saa det maae være et Portræt;

træt; hans Mine er ædel, høi men mild. Paa et andet Sted holder han 9 Personer bundne med en Strikke: er det de personificerede Lidenskaber? er det 9 forskjellige Nationer, som han har overvundet? man offrer ham Rogelse til Ære for disse Seiervindinger, en Præst skriver hans Historie og overleverer den til Erindringen. Det var den første Gang jeg saae Personer i en skrivende Stilling: Egypterne havde altsaa Bøger; den berømte Toth var altsaa en Bog, og ikke Tavler med Inskrivter paa Væggene, som man har draget i Tvivl. Jeg kan ikke nægte at jeg fandt mig fornøiet ved den Tanke, at jeg var den første, som havde gjort saa vigtig en Opdagelse, men jeg blev det endnu mere, da jeg blev overbeviist om min Opdagelses Rigtighed ved Besiddelsen af et Haandskrivt, som jeg fandt i Haanden paa en prægtig Mumie man bragte mig; man maae være Kunstelsker og Reisende for at sætte Priis paa en saadan Nydelse. Jeg følte at jeg blegnede; jeg vilde skjænde paa dem, som uagtet mine indstændige Bønner, havde beskadiget denne Mumie, da jeg i dens høire Haand og under dens venstre Arm blev vaer dette sammenrullede Haandskrivt af Papyrus; jeg kunde ikke tale; jeg velsignede Arabernes Gjerrighed og overalt Hændelsen der havde forbeholdt mig denne Lyk-

ke|

ke; jeg vidste ikke hvad jeg skulde gjøre med min Skat, saa bange var jeg for at beskadige den; jeg torde ikke røre ved denne Bog, den ældste af alle hidindtil bekjendte; jeg torde ikke betroe den til nogen eller lægge den fra mig paa noget Sted; mit hele Bomulds-Sængedække syntes mig ikke tilstrækkeligt til at indpakke det blødt nok. Var det Personens Historie? hans Levneslob? indeholdt det under hvilken Regjering han havde levet? var det nogle Læresætninger, Bønner eller nogen Opdagelses Forevigelse? uden at betænke, at min Bogs Skrivt var ligesaa ubekjendt som det Sprog, hvori den var skreven, troede jeg et Øieblik at besidde et kort Udtog af den egyptiske Literatur, kort den saa berømte Toth. Jeg beklagede at jeg ikke havde kundet aftegne alt hvad jeg saa paa denne interressante Dag, men burde jeg i øvrigt ikke være tilfreds? hvilken anden Reisende har seet saa mange nye Gjenstande? hvem har som jeg kundet aftegne dem paa Stedet selv?

Underhandlingerne gik hurtigere frem end jeg ønskede: Cheikkerne vare udleverede, men lykkeligviis kom Mixi ikke ind. Den Kommanderende Officeer var saa artig at spørge mig til Raads: jeg svarede ikke til hans redelige Tiltroe, men min Egenkjerlighed indgav mig mit Svar; da

oven

oven i Kjøbet 100 Mand, som man var forlægen med i Kene, nu vare i Theben, kan det just ikke ansees for nogen vigtig Sag. Jeg skulde uigjenkaldelig forlade Øvre-Egypten: de krigerske Operationer havde saa ofte og bydende gjort mig en Streg i min Regning, saa at jeg greb denne Leilighed til at hævne mig en smule; jeg lod mig forlyde med, at man ikke kunde være forsigtig nok under saa betænkelige Omstændigheder, og at man intet maatte gjøre paa Slump. Man afsendte en Kureer, hvis Reise forsikkrede mig om 4 Dage; imidlertid ankom strængere Ordre: man skulde forlange Kurnus Indvaanere udleverede overalt hvor man kunde have skjult dem. Jeg begav mig paa Veien med det udsendte Detaschement, i Haab om at gjøre nye Opdagelser i et Land der er saa frugtbart i dette Slags. Underveis berettede man os, at de Flygtende vare i Harnunte; jeg kjendte denne Strækning, men havde, frem og tilbage, $1\frac{1}{2}$ Miil at gjøre i den brændende Sol, og jeg var til Fods; tre Soldater havde ingen Skoe; jeg tilbød at tage dem med mig til Medinet-a-Bu, som vi da befandt os lige over for: lykkeligviis beregnede ikke Officeren en saa svag Eskortes Utilstrækkelighed, og vi gik alle fire meget fornøiede hen at tilbagelægge Dagen under Portikernes Skygge.

Ind

Indvaanerne, som kjendte mig af nogle smaae Forærinder, gave sig ikke i Klammerie med os, men bragte os friſk Vand, Brod, allerede modne Dadler og Vindruer. Jeg havde Tid til at aftegne alt det, som jeg den foregaaende Dag kun havde kaſtet et Blik paa: jeg tog Lys med mig, hvilket satte mig istand til at besøge de mørkeſte Stæder, hvor jeg paa de forrige Reiſer ikke har kunnet komme ind. Jeg fandt tre smaae Værelser skiulte med Bas-reliefs, som til alle Tider havde været berøvet Lys; i Baggrunden af det 3die var et Slags Skjænkebord, hvis Fødder endnu vare vedligeholdte; dette var alt det mærkværdige som fandtes i dette lidet Værelſe, der var lukket med tre ſtærke Porte, hvilket kunde bringe til at anſee det for et Skatkammer. Vi gik ogsaa hen at beſee det indvendige af det nærliggende lille Tempel, hvor der mødte os en Hændelſe: ved Siden af det Allerhelligſte var et lidet Værelſe, som var optaget af et Tempel af een Steen; det var omkaſtet: da vi vilde undersøge det indvendige, kom med et frem et temmelig ſtort Dyr, som ſprang den i Anſigtet der bar Lyſet og rev Huden af; jeg havde kun Tid til at skjule mit Hoved i mine to Hænder og at synke Skuldrene, paa hvilken Dyret først ſprang, hvilket derpaa satte imellem mine Been og kaſtede mig

til

til Jorden; ligeledes gik det mine to Selskabere som flygtede til Udgangen — og i et Øieblik vare vi alle ude af Forsvarsstand. Nu gik vi alle fire ud og loe af vor Skræk, uden at have kundet forvisse os om Aarsagen dertil; efter al Sandsynlighed var det en Schakal, som havde søgt Skjul her, men som for første Gang var bleven forurolliget.

I det jeg vilde skaffe mig en almindelig Berigtigelse af mine Bemærkninger gik jeg ind i en Udgravning, som var gjort under et Grundlag af det Monument, som jeg anseer for det ældste; og imidlertid fandt jeg i Grunden af en af Hovedpillerne nogle Materialier paa hvilke Hieroglypher vare udgravede, der vare ligesaa vel udarbeidede, som de der sire den udvendige Deel. Hvor gamle maae de Bygninger have været, som de har prydet? hvor mange Aarhundredes Kultur behovedes til at frembringe saadanne Bygninger? hvor mange Aarhundrede gik hen førend de faldt i Ruiner; hvor mange Aarhundrede førend disse Ruiner maatte tjene til Grundvold? hvor disse Landes Annaler ere hemmelighedsfulde, mørke, uendelige!

Norden for disse Templer finde vi Ruinerne af 2 omkastede og sønderbrudte Granit-Figurer; de kan have 36 Fods Forhold, ere i den almindelige

lige

lige Stilling, den høire Fod foran, Armene tæt til Kroppen; de har uden Tvivl prydet Indgange til en af disse store Bygninger, hvis Ruiner ere begravede. Jeg gik henimod de 2 saa kaldte Memnons Kolosser: disse 2 Statuer har ingen Ynde, ingen Bevægelse, intet som fortryller; men da de ere feilfrie i deres Proportioner har denne simple Stilling, dette ubetydelige Udtryk noget vidst ærværdigt; dersom deres Lemmer for at udtrykke en Lidenskab vare mere sammentrukne, vilde Linienes Reenhed tabes, og Figurerne beholde mindre Form, thi nu gjøre de allerede stor Virkning paa 4 Miles Frastand. For at afgjøre disse Statuers Karakteer maae man have seet dem flere Gange og tænkt meget derved; paa denne Maade skeer det tit, at det man ansaae for Kunstens første Bestræbelser bliver en af dens Fuldkommenheder. Laokoons Gruppe, der taler ligesaa meget til Sjælen som til Øinene, vilde, naar den blev udført efter 60 Fods Proportion og sat paa en vid Plads, tabe sin hele Skjønhed og ikke fremstille et Heelt der blev saa hældigt som dette; kort: hvis disse Statuer vare behageligere skulde de ikke være saa smukke; de vilde ophøre at være det de ere, i udmærket Grad monumentalske, en Karacteer, som maaskee udelukkende tilhører den udvendige Skulptur,

tur, der nødvendig maae træde i Harmonie med Bygningskunsten, denne Skulptur, som Egypterne har bragt til den største Grad af Fuldkommenhed. Til Understyttelse for dette System paaberaaber jeg mig det lykkelige Resultat af denne alvorlige Stils Anvendelse, saa ofte de nyere har brugt den, og den Partiskhed, som alle Kunstnere, der vare med paa Toget, har fattet for dette Slags, en Partiskhed, som er den tydeligste Prøve paa dets virkelige Skjønhed.

Jeg undersøgte paa nye den Granit-Blok, som er imellem disse 2 Statuer og overbeviiste mig endnu mere om, at det var Ruiner af denne Koloss Ossimanduas, hvis Indskrift trodsede Tiden og Menneskenes Stolthed; at de 2 staaende Figurer forestille hans Kone og Datter, og at de Reisende i sildigere Tid har gjort den ene til Memnons Støtte, for ikke at være komne til Egypten uden at have seet den, og, i Følge Enthusiasmens sædvanlige Fremgang, at have hørt dens Lyd ved Solens Opgang.

Nogle af mine Kurnuske Venner havde slaaet sig til mig: jeg regnede paa, at Troppen var gaaet til Hermontis og maatte komme sildig tilbage; vi gav os derpaa atter til at undersøge Gravene, i Haab om at finde nogle, hvor man

ikke

ikke havde søgt, og især for at see en urørt Mumie og den Maade hvorpaa man havde lagt dem i Graven; men dette skjulte Indbyggerne os med Haardnakkenhed, efterdi deres Landsbyes Beliggenhed gjør Mumiernes Salg til en næsten udelukkende Handelsgreen. Efter besværlige og unyttige Undersøgelser kom vi endelig til et Hul, foran hvilket adskillige Mumie-Fragmenter laae adspredte: Aabningen var trang: Vi saae paa hinanden, for at raadslaae, om vi skulde vove at gaae derind: mine Selskabere var nysgjerrige — og vi bestemte at en af de Frivillige skulde blive uden for med min Tjener og passe paa vore Ledsagere, og hverken tillade dem at gaae bort eller komme ind. Man slog Ild og vi begav os paa Veien. I Begyndelsen krøbe vi paa Maven, paa Hænder og Fødder; efter et Minuts Forløb raabte en af vore, at han vilde qvæles; vi sendte ham til Udgangen for at afløse Skildvagten med Befaling at lade denne komme ind med Lys. Da vi havde slæbt os henved 100 Skridt frem paa en Dynge døde og halv fortærede Legemer, hævede Hvælvingen sig, Stædet blev rummeligt og udsiret paa en sagt Maade. Vi saae strax af denne at man havde søgt i denne Grav, og at de som havde været derinde, ikke havde havt Fakler men betjent sig af Riis-Bunder,

ker, at de havde opbrændt Mumiernes Linned og Gummi, og foraarsaget en Ildebrand som havde sprængt Stenene, smeltet de gummiartede Materier og sværtet den hele Hule. Vi kunde see, at den havde været gjort til 2 mærkværdige Mænds Begravelser, hvis Figurer i udbugled Arbeide af 7 Fods Proportion, holdt hinanden i Hænderne; over deres Hoveder var et Bas-relif, hvor 2 sammenkoblede Hunde laae paa et Alter, og 2 knælende Figurer saae ud til at tilbede dem, hvilket kunde bringe paa den Formodning at denne Begravelse tilhørte to Venner, som ikke har villet lade sig adskille ved Døden. Sideværelserne vare uden Prydelse og opfyldte med Liig, paa hvis Balsamering man havde anvendt mindre Flid; dette viisde mig tydelig, at om endog Gravene vare forfærdigede og udstrede for Familiens Hoveder, saa betroede man dem ikke allene disses Legemer, men ogsaa deres Børns, Slægtningers, Venners og Tjeneres afsjælede Kroppe. Paa Jorden laae blot indsvøbte Legemer, uden Kiste, saa mange som Pladsen kunde rumme. Her opdagede jeg, hvorfor man finder saa idelig smaa Figurer af fernisseret Jord, som i den ene Haand holder en Svøbe og i den anden en kroget Stok; den religiose Enthusiasme gik saa vidt, at man nedlagde Mumier-

ne

ne paa Leier, som vare dannede af disse smaae Guddomme; jeg opsamlede dem nævebiis og fyldte mine Lommer. En stor Mængde Legemer som ikke vare svøbte, lode mig see, at Omskjærelsen var bekjendt og almindelig brugt, at Fruentimmerne ikke skare deres Haar af, som for nærværende, at deres Haar vare lange og glatte, og at Hovedets Karakteer hos de fleste nærmede sig den gode Stiil. Jeg tog med et Hoved af en gammel Kone, der var ligesaa skjønt, som Michael-Angelo's Sibyller og lignede dem meget. Vi steeg med Besværlighed ned i en meget dyb Brønd, hvor vi fandt endnu Mumier, store og lange Leer-Potter, hvis Laag forestillede Menneske-Hoveder: de indeholdte intet uden en harpixagtig Materie: jeg ønskede at kunne tegne, men jeg var for indskrænket, jeg manglede Luft, Lyset kunde ikke skinne og det var overalt silde. Nogle Patrouller havde søgt os; man havde slaaet General-Marschen og skudt med Kanoner, kort: man regnede os allerede blandt dem, hvis Hvilested vi havde besøgt, da en af vore Skildvagter underrettede os om Alarmen. Da vi kom frem bleve vi irettesatte som Børn, der have begaaet en dum Streg; vi havde virkelig været uforsigtige, men jeg var saa fornøiet over det Bytte jeg havde gjort, at jeg ikke kom

mig

mig af min Fortryllelse førend jeg fik at vide, at den kommanderende Officeer, uden at spørge mig mere til Raads havde paa egen Haand forladt den venstre Flod-Bred og var gaaet til Luxor for at oppebie videre Ordre: man lastede ham siden for denne nye Stilling, men sandelig ikke saa meget som jeg havde ønsket, da han havde revet mig bort fra en Egn, som jeg havde intet at klage paa, og med hvis Indbyggere jeg skulde fremdeles have levet i god Forstaaelse, om man end havde fortsat Krigen endnu en Maaned. Luxor var kun prægtig og pittoresk: jeg anvendte tre Dage paa at optage Udsigter og en Plan, som jeg gjorde det bedste jeg kunde, midt iblandt Boliger og Mænd, som vare iversyge over det mørke Hul, de havde anviist deres Koner. Jeg aftegnede Hieroglypherne paa Obeliskerne og nogle hieroglyphiske Stykker, som forestille Offringer til Overflødighedens Gud.

Under mit Ophold i Luxor, fandt jeg nogle smukke Medailler fra Augusts, Adrians, og Trajans Tid, med en Krokodil paa Bagsiden; de vare slagne i Egypten i Bronze med en græsk Indskrivt: desforuden fandt jeg en stor Mængde Medailler fra Constantin's Tid. Tillige kjøbte jeg en Mængde smaae Idoler. I en Privat Mands

Gaard

Gaard fik jeg fat paa en Granit-Statue, af overnaturlig Størrelse, der forestillede Løvens og Jomfruens Tegn; jeg kjøbte den og lod den indskibe.

Da jeg belavede mig paa at reise til Karnak fik Detaschementet Ordre at begive sig hen til andre Landsbyer, hvor jeg havde intet at gjøre; endelig forlod jeg for bestandig det store Diospolis.

Med nogle syge Soldater tog jeg Veien til Kene, og da jeg kom derhen fandt jeg 2 Barker, som laae færdige at afgaae til Cairo, og Reise-Selskabere som ventede paa mig. Jeg saae hverken klart over min Stilling eller mine Hjelpemidler; i 9 Maaneder havdt jeg kun tænkt paa at søge og samle interessante Gienstande, og ikke frygtet nogen Fare for at tilfredsstille min Videbegjerlighed: Frygt for at forlade Øvre-Egypten uden at have seet den, skulde endnu have bragt mig til at trodse flere; men om end de Omstændigheder, som jeg gik imøde, allene havde forskaffet mig den Fordeel at afkorte de samme Undersøgelser for dem som skulde komme efter mig i en roeligere Tidspunkt, saa vilde jeg endda have lykønsket mig over at min Iver havde sat mig i Stand til at gjøre Kunsterne en Tjeneste. Med Smerte forlod jeg dem, hvis Skjæbne jeg saa umiddelbar havde deelt paa det hele Tog, især General Belliard, hvis

jævne Karakteer havde gjort mig hans Venskab saa behageligt: fra Zaoyeh af havde vi kun forladt hinanden 2 Dage for at reise til Edfu, og 8 Dage paa mit sidste Tog til Theben, og under disse korte Fraværelser længtes jeg hver Dag efter ham.

Den 16 Messidor (7 Julii) gik jeg ombord og saae ugjerne Dindera og Thebaiden at forsvinde for mine Øine, denne Helligdom, hvor jeg saa ofte havde mistvivlet at kunne komme ind, og som jeg nu havde havt den Lykke saa ofte at gjennemreise i alle Retninger, kort: som var bleven det Land i Verden jeg kjendte bedst; Træerne, Klippe-Spidserne, Kanalerne, de mindste Monumenter vare mig bekjendte; jeg kunde nævne enhver Gjenstand som jeg kunde øjne, og paa enhver Punkt, hvor jeg befandt mig vidste jeg altid, hvormeget jeg var fjærnet fra dette eller hiint Sted.

Vi fandt Nilen mere befolket end nogensinde før med alle Slags Vandfugle: Pelikanerne havde været her een Maaned, Jomfrue Tranen (la demoiselle de Numidie) alle Slags Ender og Rødrummen bedækkede de Øer, som Nilen havde endnu ikke oversvømmet. Vi saae meget store Krokodiler lige til neden for Dschirdsche. Vi brugte 38 Timer for at naae denne Bye, som vi

fandt

fandt allerede vandt til at lyde os: her bleve vi Natten mellem den 17 og 18 for at indtage nogen Forraad og bie efter Vind; vi fik den, og i 2 Timer havde vi naaet Minchie, det gamle Ptolemais: af denne store Bye er kun en Kaje tilbage hvorom jeg har allerede talt og som er temmelig slet vedligeholdt, skjønt den er bedre bygget end de almindelige egyptiske Bygninger af dette Slags; paa dens Ruiner er bygget en stor Landsbye, som beboes af Katholiker. Tre Mile længere nede finder man Ruinerne af Chemmis eller Panopolis, nu omstunder Achmin, paa Nilens høire Side; man har forsikret mig, at her findes en Bygning der er saa aldeles begroet, at Taget allene stikker frem, uden Tvivl det Tempel som var Guden Pan helliget: her træffer man endnu, ligesom i Metubis, en Mængde Almeer og offentlige Fruentimmer, der, om de end ikke beskyttes, dog taales af Regieringen. Hver Uge paa en bestemt Dag siger man de forsamles i en Moskee som er i Nærheden af Cheikh Harridi's Grav, at de der blande det vanhellige med det hellige og begaae alle Slags Udsvævelser.

Achmin er stor og meget vel beliggende paa en Jordtunge, hvoraf Nilen danner et Forbjerg, der støtter sig mod Bjergkjæden Mokatam.

Vi tilbragte Natten foran Anteopolis, der har en høi men meget forfalden Portik. Den 10de Kl. 3 om Eftermiddagen kom vi til Sinths Havn; General Desaix var der ikke, vi opholdt os allene for at fornye vort Forraad, og glede sagtelig forbi de Gjenstande, der saa ofte havde beskjeftiget os.

Denne Nat tilbragte vi foran Monfalut; ved Dagbrækningen befandt vi os under Mokatam, hvis steile Fod Nilen væder. Fordum har her været Steenbrud og endnu ere nogle Grotter tilbage, der ligne dem i Sinth, og synes endog at have tient de gamle Egypter til Grave og de første Eremitter til Boliger. Fra Dschirdsche af forandres Klimatet meget mærkeligt; Solen beholder sit Herredom, saa længe den er oppe, men naar den er forsvunden, har man ikke mere denne udtørrende Hede, som Thebaidens snævre Dal ikke kan formilde. Efter Melui træffer man paa den høire Bred, nær ved Landsbyen Schech-Abad, Ruinerne af Antinoe, som Hadrian lod bygge til Ære for Antinon, hans Yndling, der døde i Egypten ved at offre sit Liv for at frelse sin Herres. Det er vanskeligt at afgjøre, hvorfor man har valgt Antino'es Beliggenhed ved Foden af det sørgelige Mokatam imellem to snævre Ørkener, dersom ikke

Beza,

Beza, en Bye der er ældre end Antinoe der er bygget paa dens Grundvold, var det Sted hvor Keiseren blev angrebet af den Sygdom, der truede hans Liv, og hvor Præsterne, som bleve spurgte til Raads, forkyndte at den Syge maatte dø, hvis ingen offrede sig i hans Sted.

Fra Nilen af seer man een af Stadens Porte, som lader til at have været en Triumf-Bue; den er prydet med 8 Kolonner i den Korinthiske Orden: denne Gruppe Ruiner er det mærkeligste som er tilbage af Antinoe. Efter al Sandsynlighed har en Gade gaaet gjennem den hele Bye til den modsatte Port; den havde paa begge Sider Kolonner i den doriske Orden og dannede en Portik hvor man gik i Skyggen; man seer endnu nogle af deres Skaft og meget forfaldne Kapitæler, thi de ere opførte af meget skjør Kalksteen. Husene vare byggede af Teglsteen; Antinoe var meget stor, med mindre Beza's Ruiner have forøget dens Udstrækning. Vi vilde stige op paa en Høj, for at overse disse Ruiner, da vi fik Øje paa Landsbyens Indvaanere, som forsamlede sig bag en anden Høj; neppe saae de os lige over for, førend de troede at vi havde taget en fiendtlig Stilling og kaldte paa Hjelp, ved at kaste Støv i Luften og skrige. Vi vare kun 6 og jeg var ikke be-

vabnet; en Flok gik imod Barkerne, som vi havde ladet uden Forsvar: vi bleve nødsagede til at gjøre en Bevægelse for at forbyde dem at afskjære os Tilbagemarschen, denne Bevægelse toge de atter an for en Fiendtlighed, Allarmen udbredte sig; man skjød paa os — men vi vare ikke komne her for at slaaes; jeg kastede i største Hast et Blik paa disse Ruiner, men saae ikke en som kunde give mig Stof til en malerisk Tegning: jeg savnede alene den interressante Plan, som man kunde optage over en Bye der er bygget i Architecturens skjønneste Tid efter Befaling og under Opsigt af en Fyrste, der var den største Elsker af de skjønne Kunster og den mægtigste i Verden. Dog være det sagt til Ære for den egyptiske Bygningskunst, da jeg endnu var gandske inddrukken af det Indtryk som Latopolis, Apollinopolis og Tintyra havde gjort paa mig, fandt jeg Antinoes Ruiner mavre og usle.

Vi trak os tilbage til vore Barker, hvorfra jeg optog en Udsigt af Antinoes Ruiner paa Nilbredden. Den hele høire Bred vedbliver at være aldeles tabt for Kulturen lige til Omegnen af Meniet. Mit Hjerte klappede da jeg nærmede mig til denne Bye, hvor jeg troede at finde Desaix, vise ham mine Arbeider og nyde med ham — men

jeg

jeg skulde ikke see denne brave og agtværdige Ven mere; man berettede os, at han endnu forfulgte den utrættelige Murat-Bey. Denne egyptiske Fabius, som var roelig i Ulykken, og vidste at forene et vedholdende Mod med en driftig Politiks Hjelpekilder, havde beregnet sine Midler, og vidste at skatte Resultatet af deres Anvendelse midt i en ødelæggende Krigs Tilfælder; skjøndt han havde at bekjæmpe paa een Gang en fremmed Fiende og alle hans avindsyge Ligemænds Fordringer, havde han dog urokkelig holdt sig som deres Anfører, hvis Mangler, Flugt og Uheld han deelte; han var deres eeneste Foreenings Punkt, bestemte deres Bevægelser, og kommanderede dem endnu som i hans lykkeligste Tid: en lang Erfarenhed havde lært ham den store Kunst at give Tid; han havde følt denne Sandhed, at man knuser sig selv naar man støder an mod Klipper, at den Svage maae finde sig i Ulykken og allene bekjæmpe den med Tidens Lee, kort: at den store Kunst er, da man ikke kan befale over Omstændighederne, at lempe sig efter dem, naar de byde over os; paa denne Maade havde Murat-Bey vist sig værdig at være Desaix's Modstander; man vidste ikke hvad man skulde meest beundre, enten den eenes skjulte og igjentagne Angreb eller dens andens roelige og forsigtige Modstand.

Vi

Vi fik at vide, at han endnu havde vedligeholdt Forbindelsen i Øvre-Egypten, at han i Følge heraf havde gjort en Bevægelse med alle de Mamelukker og Araber han havde tilbage, marscheret gjennem Fajum og trængt frem lige til Pyramidernes Ørken for at gjøre en Diversion i Tilfælde af en Landgang paa Kysten. Forskjellige Corps som vare commanderede af General Friand, Boyer og Jayomheck havde taget nogle Kameler fra ham, dræbt nogle Mamelukker og tvunget ham at gaae tilbage til Miniet, hvor Desaix tog ham fat og jagede ham fra de Stillinger, hvor han søgte at sætte sig fast. Man berettede os at vi nogle Mile længere nede kunde træffe paa de bevæbnede Barker, som skulde følge hans Bevægelser; vi oppebiede Natten for at undgaae dem, og fløi forbi uden at see noget eller blive seete. Ved Dagbrækningen befandt vi os ved det saa kaldte Trifsens-Kloster (le monastere de la poulie), der ligger paa Mokatams steile Klipper. Munkene komme svømmende og tigge af de Forbiereisende; man siger at de plyndre dem, naar det forekommer dem mindre farligt og mere indbringende. Man kan hellere kalde dem Amphibier end Svømmere; de gaae op mod Flodens Strøm som Fiske. De ere Offere for tre af Elementerne og mangle al-

aldeles det fjerde: de adskilles fra det dyrkede Land ved en umaadelig Ørken, udpines af den hede Luft og brændes af Solens Hede, der falder lige paa den nøgne Klippe som de beboe; det er allene med Besværlighed og ved Svømmen at de kan erholde nogle smaae og sieldne Gaver. Man kalder dette Kloster Tridsens-Kloster fordi de skaffe sig Vand og andre Livets Fornødenheder ved Hjelp af denne Maschine. At dømme efter Bygningernes Mængde og de Munke som vi saae paa Klipperne maae Klosterets Omfang være stort og dets Munke talrige; de ligne fuldkommen de Eremitter, i hvis Sted de uden Tvivl ere komne, og det indvendige af dette Kloster maae være det samme som i Klosterne S. Antonius, ved Bjerget Kolzim og Natron-Søerne. En halv Miil længere nede gaaer Bjergkjæden bort fra Nilen og begge Flodens Sider blive lave og dyrkede; jeg saae igjen Skyer, som viisde mig at jeg nærmede mig til Havet og et mere tempereret Klima.

Vi toge Natteleie i Nærheden af Abusseifen, et coptisk Kloster, den første Position paa hiin Side Cairo, hvor vore Tropper logerede og befæstede sig efter Slaget ved Pyramiderne.

Jeg kom atter forbi Pyramiderne ved Saccara, disse talrige Monumenter, som prangede

paa

paa Dødens Mark, eller den Memphiske Necropolis, og begrændsede hiin Stad mod Syden, som Pyramiderne ved Dschirsche mod Norden. Man vilde endnu søge Standpladsen for denne prægtige Stad, som havde afløst Theben og udslettet dens Pragt, hvis ikke disse stolte Begravelser bevidnede dens Tilværelse og bestemte uigjenkaldelig dens Udstrækning. Alle de Afhandlinger man i denne Henseende har udgivet og som gjøre Stadens Beliggenhed uvis, ere forfattede af Lærde, som aldrig har været i Egypten og har derfor ikke kundet bedømme hvor nøiagtige Herodots og Strabo's Beskrivelser ere: at disse Undersøgelser endnu ikke ere afgjorte, kommer deraf, at det førend vor Ankomst til Egypten altid har været meget vanskeligt at opholde sig ved Pyramiderne, hvor nær de end ere beliggende ved Cairo, da Araberne ansaae Besiddelsen af dens Omegn som en uafhændelig Ejendom.

Ved Dagbrækningen befandt vi os imellem Alter-Anabi og Gisa, lige over for Roda; paa høire Haand havde vi Cairo og Bulac, hvis rige Grønne frembyde Øjet et behageligt Syn, og stikke paa en glimrende Maade af mod de to Bjergkjæder, som begrændse Horizonten. Jeg havde ønsket at aftegne denne Udsigt, som giver Kundskab

om

om alle disse Steders Beliggenhed, men mine Reise-Selskabere havde gjerne tilstaaet mig alt undtagen det, at forsinke vor Reise nogle Minuter. Paa denne Reise blev jeg gandske overbeviist om, at man aldeles ikke kan gjøre Jagttagelser naar man seiler paa Floden; de høie Flod-Bredder betage Udsigten i Landet; Frygten for at tabe en gunstig Vind eller for at faae den imod, forandrer eller tilintetgjør alle Planer, man maae gaae, naar man vilde ligge stille, og atter ligge stille naar der er intet at see; men det jeg følte meest levende var, at naar man vil gjøre Jagttagelser eller aftegne Gjenstande, maae man ikke reise med Krigere, som bestandig virksomme og driftige, vil bryde op, om endogsaa intet jager dem fra det Sted hvor de ere eller kalder dem anden Steds hen.

Jeg var det Medlem af Institutet, som først kom tilbage fra Øvre Egypten; mine Medbrødre omringede mig og gjorde Spørgsmaal paa Spørgsmaal; min første Rydelse var at see mig saaledes en Gjenstand for deres heftige Videlyst og at belæres af de Bemærkninger som de gjorde mig; jeg foresatte mig at ordne min Reise under deres Øine, og at gjøre dem Spørgsmaale, men Begivenhederne vilde anderledes. Murat-Bey havde under Haanden samlet nogle Arabiske Horder og

havde

havde lovet at foreene sig med dem i Nærheden af Natron-Søerne i den Dal som benævnes efter Floden uden Vand; General Murat var sendt mod Araberne og havde hindret denne Foreening; den øverste General camperede ved Pyramiderne for at holde Murat-Bey mellem Desaix og sig, da han fik den Efterretning at en tyrkisk Flaade af 200 Seilere havde ladet sig see for Abukir. Strax forlader Bonaparte Pyramiderne, kommer tilbage til Dschise, tager sine Forholdsregler, udstæder sine Ordrer, besørger alt, marscherer mod Rohmanie, tager sin Stilling i Birket i lige Afstand fra Alexandrien og Abukir. Imedens de forskjellige Corps samle sig her, gaaer han til Alexandrien, sætter den i Forsvarsstand, giver Befalinger for alle muelige Tilfælde, lader Armeen marschere imod Fienden, og indhenter den ved Dagbrækningen den 7de Messidor. Tyrkerne havde iværksat deres Landgang ved Abukir, og havde bemægtiget sig de Forskandsninger, som vare opførte foran Borgen, og ladet Besætningen springe over Klingen. Tusinde Tyrker med 2 Kanoner besatte en liden Høj paa høire Haand; To Tusinde andre havde befæstet sig paa en anden Høj paa venstre Haand, ved Vandkildernes Post, et tredie Corps laae i Forstaden; Armeen befandt sig i sine Forskandsninger, flankerede af et frygteligt Artillerie,

lerie, og de ledige Poster som vare tilbage, vare gjennemskaarne af Grave, som paa hver Side gik lige ud til Søen; Reserve-Corpset og Paschaens General-Stab indtog Pladsen mellem Forskandsningerne og Borgen, hvor en stærk Besætning laae.

Der blev givet Ordre til at angribe den første Forpost; den blev kastet overende af de Halv-Brigader som General Destaing kommanderede. Kavalleriet afskar dem Tilbageveien; en Deel blev nedsablet, en anden kastede sig i Søen, hvor den druknede. Bonaparte indsaae Vigtigheden af at berøve Fjenden Vandkilderne. Den forskandsede Leir som forsvarede dem, blev angrebet og holdt sig ikke længe. Det Corps, som laae der, havde samme Skiæbne, som det første og blev behandlet paa samme Maade af Kavalleriet. Man foreenede sig og angreb det fjendtlige Corps, som var i Forstaden; det gjorde et Øieblik Modstand og trak sig tilbage mellem Husene; bag Væggene og i de trange Gader gjorde de os endnu et Øieblik Pladsen stridig; men vi rykkede med Kiækhed mod dem, og nødede dem, uagtet Stedets Fordeel, til at dreje paa nye mod Forskandsningerne, hvis Ild standsede alle som fulgte dem. Vi ordnede os i Forstaden, og efter nogle Øieblik angrebe vi med lige Hidsighed Gravene paa høire og venstre Haand.

Fod-

Fodfolket, kommanderet af General Fugiere, gjorde Under af Tapperhed, medens Rytteriet forskiællige Gange vovede sig ind under Batteriernes og Kononeer-Chalupernes krysende Ild. General-Adjutant Turcq blev siddende fast i Gravene og omkom der. Ved idelige Udfald tog Fjenden tilbage den Plads, som en Haandfuld af vore kiække havde bemægtiget sig formedelst Underværker af Tapperhed; man var paa begge Sider lige hidsig og Sejeren uvis. Der gives altid et Øieblik i en lige Kamp, hvor begge Partier føle deres Anstrængelsers Utilstrækkelighed, hvor Kræfternes Udtommelse og Selvbevarelsens Følelse indgive de Stridende en lige Lyst til at trække sig tilbage. Naar dette Øieblikks Slaphed gribes af en Mand, hvis overlægne Genie veed i denne Stemning at anvende de Midler han har forbeholdt sig, saa bestemmer det næsten altid Sejeren til hans Fordeel. Det Reserve-Corps som Lasne kommanderede, fik Befaling til at gribe an.

I det Øieblik da de tyrkiske Tropper havde gjort et Udfald for at hugge Hovederne af dem, som vare blevne tilbage paa Valpladsen, opliver den glimrende General Murat sine Folks Mod, og iværksætter et nyt Angreb, han sætter med ligesaa stor Hurtighed som Uforsagthed over alle Fiendens Værker, falder ham i Ryggen og afskiær

ham

ham Tilbagetoget. Denne forvoxne Bevægelse opliver atter Kampen og gjør den almindelig; alle Punkter angribes og tages; Fjendens Nederlag er fuldkomment; de som ikke nedsables tages til Fange; Rytteriet forfølger de Flygtende lige udi Søen, hvori de kastede sig for at svomme ud til deres Flode. Vi havde havt at bestille med 20000 Tyrker; 6000 bleve gjort til Fanger, 4000 faldt paa Pladsen, Resten druknede. Fra dette Øieblik af ingen Fjende mere; aldrig har noget Slag været mere nødvendigt, aldrig nogen Sejer mere fuldstændig; det var den, som Bonaparte havde lovet sine Kiække da han førte dem tilbage fra Syrien, det var den sidste han erholdt i Egypten. Det var uden Tvivl enten hans eller vor Skytsaand, som bragte ham paa den Tanke, at Frankerige og hele Europa kaldte ham til lige saa glimrende men nyttigere Foretagender. Kleber omfavnede ham i et Øieblikks Enthusiasme og sagde: "General, de er stor som Verden, men den er ikke stor nok for dem."

Bonaparte befalede mig at aftegne Slaget, og fandt mig lykkelig ved at kunne meddele et sandt Billede af hans Hæders Skueplads. Jeg valgte det Øieblik da den fangne Pascha blev ført frem til Generalen.

Da Bonaparte kom tilbage til Cairo betragtede

tede han med Opmærksomhed de Tegninger jeg havde medbragt; han sluttede, at min Mission var fuldendt, og foreslog mig at reise og at bringe Abukirs Trophæer til Alexandrien. General Berthier, hvis Forbindtlighed jeg ved alle Leiligheder havde erfaret, gav mig min Neveu med paa min Tilbagereise lige saa tjenstvilligen som Dûfalga havde givet mig ham med paa min Hidreise. Det var kun nogle Dage siden jeg havde forladt Theben og jeg syntes allerede at see Paris. Min Afreise som jeg neppe havde kundet skimte i Fremtiden, blev bestemt til næste Dag; det var en Drøm som gik i Opfyldelse for mig; jeg veed ei om jeg blev forbauset herover; men en Følelse, som jeg aldrig kan gjøre mig Regnskab for, bragte mig til at forlade Cairo ugjærne; jeg havde aldrig boet i denne Bye, og jeg forlod den dog altid med Savn. Jeg erfarede da, hvorledes man gandske naturligen og næsten uden at mærke det selv, sætter Priis paa den jævne og behagelige Nydelse som en blid Himmelegn giver, og som hvert Øieblik skjænker os Tilværelsens Lykke uden at vi trænge til andre Fornøielser; denne daglige Følelse maa man tilskrive hvad man ofte seer i dette Land, at Europæere, som kun komme til Cairo for nogle Maaneder, blive gamle der uden at kunne forestille sig Muligheden af at forlade denne Bye.

I den-

I denne besynderlige Reise var min Beslutning, Afreise og Tilbagekomst en Række af Overrumplinger og overilede Tilfælde, som altid satte mig ved Forposterne. Inden to Dages Forløb gik jeg ombord paa et lidet bevæbnet Fartøi som ventede os i Bulac; underveis aftegnede jeg det Sted hvor Nilen deler sig og danner Delta, ligeledes Chebreis, hvor det første Slag med Mamelukerne havde staaet. Den tredie Dag efter vor Afreise ankom vi til Rahmanie. Den følgende Dag reiste vi derfra med et Detaschement Dromedarer og 50 Mand til Demenhur, gik langs med Alexandriens Canal og kom gjennem Provindsen Garbie til Birket, hvor vi bleve om Natten. Den næste Dag toge vi Frokost ved Kilden Beda og Middagsmad i Alexandrien.

Den første Gjenstand, som ved min Ankomst faldt mig i Øinene vare 2 seilfærdige Fregatter. De laae ved Indløbet af den nye Havn, og allerede kun for eet Anker; jeg saae ingen engelske Skibe at krydse og begyndte at troe paa Undere. Generalerne Lasne, Murat og Marmont vare i den største Urolighed; vi forlode hinanden uden at tale sammen; vi kunde ikke beskjæftige os med noget; hvert Øieblik stødte vi sammen ved det samme Vindue, saae ud over Havet og holdt Øje med Bevægelserne af endog den mindste Jolle, da Ge-

neral Menou, den 6 Fructidor, Kl. 1 om Natten, kom og sagde os, at Bonaparte ventede os paa Rheden. En Time efter vare vi ude af Havnen: ved Dagbrækningen kulede en rask Nordost-Vind, som holdt ved i 2 Dage og bragte os uden for den Høide, paa hvilken de Engelske krydsede. Da vi vare nødsagede til at maskere vor Marsch, maatte vi holde os nær til den gamle Cyrenaikes tørre Kyster; foruleiligede af Strømmen, som bestandig bærer mod denne Bugt, der endnu er ubekjendt og som man bestandig undflyer, havde vi i denne stille og ustadige Aarstid megen Møie med at lægge Forbjergene Derne og Doira forover, paa denne Høide fik vi Østenvinden tilbage; endelig lagde vi Cap Bon for over og befandt os lige over for Europa's Lande uden endnu at have faaet Øje paa et eeneste Fartøi. Da vi vare overbeviiste om at vi havde en gunstig Skiæbne, forstyrrede intet vor Glæde og Sikkerhed. Bonaparte som Passager beskjæftigede sig med Geometrie og Chymie, ja undertiden spøgede og loe med os.

Vi passerede Bugten ved Chartago og Havnen ved Biserte; saae Lampeduſa, som er beboet af en Mand der underholder nogle Beder og tamme Fugle; da han er paa eengang Eremit og tyrkisk Munk, modtager han lige vel alle som lande hos ham, de Katholske i et Kapel og Muslemændene i en Moskee.

Den

Den følgende Dag saae vi paa en Mils Afstand Pantelleries høje Klippe; strax efter opdagede vi Spidsen af Sardinien og Indløbet til Bonifacio, hvilket var endnu et Punkt hvor vi maatte frygte for at træffe Krydsere — men overalt var en lige Stilhed i det vide Rum, intet forurolige-de vor Sikkerhed; vore to Fartøi bare Cæsar og hans Lykke. Endelig gav Corsika os det første Syn af et venskabeligt Land; en stærk Vind førte os mod Ajaccio; man sendte et Fartøi, som seilede i Selskab med os, hen for at indhente Tidende fra Frankrig og Kundskab om de fjendtlige Krydsere paa vore Kyster. Imedens vi ventede paa dets Tilbagekomst, tvang et Vindstød os til at løbe ind i Bugten og at kaste Anker ved Bonapartes Fædreneland. Man troede ham tabt og nu førte Hændelsen ham herhen; intet var saa rørende som den Maade man modtog ham paa; Kanonskud hilsede ham fra alle Sider og den hele Folkemængde omringede i Baade vore Skibe. Jeg søgte overalt Madam Bonaparte; jeg malede mig den Bevægelse, den store Lykke en Moder maatte føle ved med eet at finde sin Søn igjen, og saadan en Søn! men da jeg fik at vide hun ikke var i Ajaccio, saae jeg i denne saa glimrende Modtagelse ikke andet end en stolende Stolthed, og lod mig nøje med at aftegne denne Scene. I Enthu-

skasmen oversaae man den Fare at blive smittet; man kan sige at Fregatterne bleve mere bestormede end omringede. Det er os som have Pesten, sagde de til Bonaparte, det tilkommer Dem at helbrede os! Vi vidste vort Nederlag i Italien, og her erfarede vi dets Følger; medens vort Ophold her beskjæftigede vi os med den sørgelige Læsning af vort Uhæld i de offentlige Blade; Frugterne af vore skjønne Felttog i Italien vare opslugte efter 2 Bataillers Tab; Russerne stode paa vore Grændser; Uorden, Forvirring og Skræk vilde snart bringe dem ind.

Vinden blev gunstig og vi seilede. Den anden Dag derefter, da vi henimod Aftenen gik for en frisk Kuling, og vi ved Synet af de franske Kyster allerede lykønskede hinanden over vor Lykke, fik vi Øje paa 2 Seilere, saa paa 5 og siden 7; vi lode vore øverste Seil falde, og paakaldte Mørket, som endnu var os gunstigt; Maanen nedhyllede sig i en tyk Taage, som bragte os fra hinanden; i Vinden hørte vi Signal-Skuddene fra den fjendtlige Flode i en Halvkreds omkring vore Kyster. Man var uvis om vi skulde vende tilbage til Corsika, men lykkeligviis tog Bonaparte Befalingen; han havde en Villje; det var den første paa denne Reise, og den gav ham hans Lykke tilbage. Vi styrede mod Kysten af Provence,

og

og ved Midnat vare vi den saa nær, at vi ikke behøvede at frygte for nogen Flode. Dersom vi vare komne tilbage til Corsika, saa vare vi der maaskee endnu. Ved Dagbrækningen saae vi Frejus, og løbe ind i den samme Havn, hvor 8 Sekler tilforn, Ludvig den hellige havde indskibet sig til et Tog i det samme Land, som vi havde forladt.

Intet var mere uventet end vor Ankomst til Frankrig. Tidender herom udbredede sig med Lynets Hastighed. Neppe var den kommanderende Chef signaleret, førend Strandbredden var bedækket af Indbyggere, som nævnede Bonaparte med en Tone, der udtrykker en Trang; Enthusiasmen var paa det yderste og frembragte Uorden; Smitten var glemt; alle Fartøier i Syen fyldte i et Øieblik vore to Skibe med Folk, som allene frygtede for at have bedraget sig i deres Haab, og fordrede Bonaparte mere end de spurgte om han var givet dem tilbage.

Hvilken høi Enthusiasme! det var Frankrig som syntes at svinge sig den Mand imøde, der skulde give det Glands tilbage; det syntes, fra sine Grændser allerede at fordre 18 Brumaire. Vor Helt landede i Frejus; en Time efter var en Vogn færdig og han afreiste strax.

Glad over endelig at kunne have min egen

Villie

Villie lod jeg alle reise, for at nyde den Lykke at være fri, hvilket jeg ikke havde kundet siden min Afreise fra Paris. Dersom jeg paa en anden Tid havde opholdt mig i Frejus vil jeg have anseet mig som en Reisende, men nu, da jeg kom fra Afrika syntes mig at jeg var hjemme, at jeg var en af Borgerne i denne lille Bye, det vil sige, at jeg havde intet mere at bestille i Verden. Jeg stod silde op, frokosterede paa en bestemt Tid, gik ud at spadsere, besogte Amphitheatret, Ruinerne, og betragtede med Tilfredshed de to Fregatter som havde bragt os, og endnu laae i den Havn som havde modtaget os. Jeg gjorde den sidste Tegning paa min Reise, men den første som jeg havde gjort i Mag, og takkede Hændelsen for at jeg kunde slutte med et interressant Monument.

Her ender min Journal, men jeg vil ikke forlade min Læser uden at tillægge en Anmærkning angaaende dette Værks Form og Hensigt.

Da jeg forlod Alexandrien vare Institutets Medlemmer endnu i Cairo; da jeg kom til Frankrig vidste jeg ikke om de havde kundet iværksætte deres Reise i Øvre-Egypten, som Bonaparte havde befalet forend hans Afreise. Krigens Omstændigheder kunde have standset dette lærde Selskabs Gang, eller forbudet det at bringe dets kostbare Resultater til Frankrig. I dette Tilfælde blev

jeg

jeg den eeneste som var istand til at skrive over dette Land, og overalt den eeneste som havde samlet en saa stor Mængde Tegninger, ved hvilke jeg ikke allene fremstillede et Billede af Landet, men endog af Begivenhederne i et af de interressanteste Tog i denne Krig; jeg kunde altsaa ikke uden en Slags Uretfærdighed berøve mine Medborgere disse talrige Frugter af mine Undersøgelser og moisommelige Arbeider, og bestemte mig til at bekjendtgjøre dem.

I Begyndelsen troede jeg at burde føje til min Journal nogle kritiske Digressioner over Antiquiteterne, og forøge min Beskrivelse med de foregaaende Reisendes Undersøgelser. Jeg havde raadført mig med oplyste Personer for at lægge nogle lærde Noter til de Gjenstande jeg havde afbildet, men neppe var jeg underrettet om, at Institutet i Cairo havde iværksat sin Reise i Fredens Nolighed, at dets Medlemmer ikke havde kjendt andre Grændser for deres Iver og Kappelyst end den Orden, deres Divisions-Chef havde paabuden; at de kom tilbage belæssede med deres umaadelige Bytte; at Regjeringen efter at have beskyttet deres Reise, bekostede en prægtig Udgave af en Samling, der i alle Henseender er saa kostbar — saa tænkte jeg ikke mere paa at følge en Plan, som andre maatte nødvendig udføre meget bedre.

Hvor-

Hvorledes kunde jeg, med mine ubetydelige Hjelpemidler, maale mine Arbeider med et heelt Selskabs, fremsætte Hypotheser naar andre kunde komme frem med Visheder, kort, for saaledes at udtrykke mig, famle mig frem ved Siden af et Straale-Væld. Jeg har altsaa blottet min Dagbog for alle de Undersøgelser jeg havde vovet at gjøre, jeg har igjentaget min Post ved Avant-Garden, og forbeholder mig allene den Ære at have plantet nogle Staver paa Vejen til Underretning for dem som ville følge mig, og for saaledes, om det kun var ved mine Feiltagelser, at gjøre andre en Tjeneste.

Jeg anseer mig for lykkelig, hvis jeg ved min Iver og Enthusiasme, har kundet give mine Læsere Begreb om et Land, der er saa vigtigt, baade for sig selv og de Erindringer som det fremkalder. Dersom jeg har kundet fremstille med Sandhed dets Former, dets Farve og egentlige Karakteer, endelig, hvis jeg som Øjevidne har givet Kundskab om en stor og forunderlig Campagne, der udgjorde den fornemste Deel af dette berømte Tog — hvis jeg har opnaaet dette Maal, saa skylder jeg det uden Tvivl den Fordeel: at have tegnet og beskrevet alt efter Naturen.